

Aanvraag Programma Natuur Zeeland

Gericht op natuurherstel van stikstof overbelaste en overgevoelige Natura

2000-natuur

fase 2 (2024-2030)

Aanvraag Programma Natuur Zeeland fase 2

Gericht op natuurherstel van stikstof overbelaste Natura 2000-natuur, fase 2 2024-2030

Datum: juli 2024
Auteur: team programma Natuur
Versienummer: Definitief
Status: vastgesteld in GS 2 juli 2024

1 Inhoud

1	Inhoud	3
2	Programma natuur – Algemeen Format 2 ^e fase	10
2.1	Overzicht natuurgebieden Provincie Zeeland.....	10
2.2	Hoogte gevraagde uitkering met gedeelte compensabele btw.....	10
2.3	Begroting	11
2.3.1	Totaalbegroting inclusief overprogrammering*	11
2.3.2	Specificatie apparaats- en overheadskosten (maximaal 15%)	12
2.4	Boscompensatie	13
2.5	Natuurnetwerk Zeeland	13
3	Programma Natuur – format per natuurgebied 2 ^e fase – Kop van Schouwen.....	15
3.1	Natura 2000-gebied Kop van Schouwen (nr. 116)	15
3.2	Prioritaire opgave	15
3.2.1	Doelstelling volgens het aanwijsbesluit/ beheerplan/ NDA	15
3.2.2	Staat van instandhouding volgens de uitkomsten van de NDA/ beheerplannen	16
3.2.3	Voor welke soorten en oppervlakten verbetering van natuurcondities op zal treden.....	18
3.2.4	Habitatype-kaart met begrenzing van het N 2000-gebied Kop van Schouwen.....	19
3.3	Drukfactoren en maatregelpakket	20
3.3.1	Drukfactoren uit de NDA Kop van Schouwen	20
3.3.2	Maatregelen en kosten.....	21
3.3.3	Effect maatregelen	24
3.3.4	De bijdrage van de maatregelen aan de stikstofreductie in kg stikstof	24
3.3.5	Combinatie van maatregelen	25
3.4	Kaarten	25
3.4.1	Begrenzing N 2000-gebied Kop van Schouwen	25
3.4.2	NNN begrenzing in en rond het natuurgebied en locatie te treffen maatregelen.....	25
3.5	Additionaliteit	26
3.6	Versnelling verwerving	27
3.7	Maatregelen uit SPUK 1.....	27
4	Programma Natuur – format per natuurgebied 2 ^e fase – Manteling van Walcheren	30
4.1	Natura 2000-gebied Manteling van Walcheren (117).....	30
4.2	Prioritaire opgave	30
4.2.1	Doelstelling volgens het aanwijsbesluit/ beheerplan/ NDA	30
4.2.2	Staat van instandhouding volgens de uitkomsten van de NDA	31
4.2.3	Voor welke soorten en oppervlakten verbetering van natuurcondities op zal treden.....	33

4.2.4	Habitatype-kaart met begrenzing van het N 2000-gebied Manteling van Walcheren	33
4.3	Drukfactoren en maatregelpakket	34
4.3.1	Drukfactoren uit de NDA	34
4.3.2	Maatregelen en kosten.....	35
4.3.3	Effect maatregelen	38
4.3.4	De bijdrage van de maatregelen aan de stikstofreductie in KG stikstof.....	38
4.3.5	Combinatie van maatregelen	38
4.4	Kaarten	38
4.4.1	Begrenzing N 2000-gebied Manteling van Walcheren.....	38
4.4.2	NNN-begrenzing in en rond het natuurgebied en locatie te treffen maatregelen.....	39
4.5	Additionaliteit	40
4.6	Versnelling verwerving	40
4.7	Maatregelen uit SPUK 1	40
5	Programma Natuur – format per natuurgebied 2 ^e fase – Westerschelde en Saeftinghe.....	43
5.1	Natura 2000-gebied Westerschelde en Saeftinghe (122)	43
5.2	Prioritaire opgave	43
5.2.1	Doelstelling volgens het aanwijsbesluit/ beheerplan/ NDA	43
5.2.2	Staat van instandhouding volgens de uitkomsten van de NDA/beheerplannen	45
5.2.3	Voor welke soorten en oppervlakten verbetering van natuurcondities op zal treden.....	47
5.2.4	Habitatype-kaart met begrenzing van het N 2000-gebied Westerschelde en Saeftinghe.....	48
5.3	Drukfactoren en maatregelpakket	49
5.3.1	Drukfactoren uit de NDA	49
5.3.2	Maatregelen en kosten.....	50
5.3.3	Effect maatregelen	51
5.3.4	De bijdrage van de maatregelen aan de stikstofreductie in KG stikstof.....	52
5.3.5	Combinatie van maatregelen	52
5.4	Kaarten	52
5.4.1	Begrenzing N 2000-gebied Westerschelde en Saeftinghe	52
5.4.2	NNN begrenzing in en rond het natuurgebied en locatie te treffen maatregelen.....	53
5.5	Additionaliteit	53
5.6	Versnelling verwerving	54
5.7	Maatregelen uit SPUK 1	54
6	Programma Natuur – format per natuurgebied 2 ^e fase – Oosterschelde.....	55
6.1	Natura 2000-gebied Oosterschelde (118)	55
6.2	Prioritaire opgave	55

6.2.1	Doelstelling volgens het aanwijsbesluit/ beheerplan/ NDA	55
6.2.2	Staat van instandhouding volgens de uitkomsten van de NDA/beheerplannen/Ecologische evaluatie56	
6.2.3	Voor welke soorten en oppervlakten verbetering van natuurcondities op zal treden.....	58
6.2.4	Habitatype-kaart met begrenzing van het N 2000-gebied Oosterschelde	58
6.3	Drukfactoren en maatregelpakket	59
6.3.1	Drukfactoren uit de NDA	59
6.3.2	Maatregelen en kosten.....	60
6.3.3	Effect maatregelen	61
6.3.4	De bijdrage van de maatregelen aan de stikstofreductie in KG stikstof.....	62
6.3.5	Combinatie van maatregelen	62
6.4	Kaarten	62
6.4.1	Begrenzing N 2000-gebied Oosterschelde	62
6.4.2	NNN begrenzing in en rond het natuurgebied en locatie te treffen maatregelen	63
6.5	Additionaliteit	63
6.6	Versnelling verwerving	64
6.7	Maatregelen uit SPUK 1	64
7	Programma Natuur – format per natuurgebied 2 ^e fase – Grevelingen	66
7.1	Natura 2000-gebied Grevelingen (115)	66
7.2	Prioritaire opgave	67
7.2.1	Doelstelling volgens het aanwijsbesluit/ beheerplan/ NDA	67
7.2.2	Staat van instandhouding volgens de uitkomsten van de NDA/beheerplannen	67
7.2.3	Voor welke soorten en oppervlakten verbetering van natuurcondities op zal treden.....	68
7.2.4	Habitatype-kaart met begrenzing van het N 2000-gebied Grevelingen	69
7.3	Drukfactoren en maatregelpakket	69
7.3.1	Drukfactoren uit de NDA	69
7.3.2	Maatregelen en kosten.....	70
7.3.3	Effect maatregelen	70
7.3.4	De bijdrage van de maatregelen aan de stikstofreductie in KG stikstof.....	71
7.3.5	Combinatie van maatregelen	71
7.4	Kaarten	71
7.4.1	Begrenzing N 2000-gebied Grevelingen	71
7.4.2	NNN begrenzing in en rond het natuurgebied en locatie te treffen maatregelen	71
7.5	Additionaliteit	72
7.6	Versnelling verwerving	73

7.7	Maatregelen uit SPUK 1	73
8	Programma Natuur – format per natuurgebied 2 ^e fase – Zwin en Kievittepolder	75
8.1	Natura 2000-gebied Zwin en Kievittepolder (123)	75
8.2	Prioritaire opgave	75
8.2.1	Doelstelling volgens het aanwijsbesluit/ beheerplan/ NDA	75
8.2.2	Staat van instandhouding volgens de uitkomsten van de NDA/beheerplannen	76
8.2.3	Voor welke soorten en oppervlakten verbetering van natuurcondities op zal treden	79
8.2.4	Habitatype-kaart met begrenzing van het N 2000-gebied Zwin en Kievittepolder	80
8.3	Drukfactoren en maatregelpakket	80
8.3.1	Drukfactoren uit de NDA	81
8.3.2	Maatregelen en kosten.....	81
8.3.3	Effect maatregelen	83
8.3.4	De bijdrage van de maatregelen aan de stikstofreductie in KG stikstof.....	83
8.3.5	Combinatie van maatregelen	83
8.4	Kaarten	83
8.4.1	Begrenzing N 2000-gebied Zwin en Kievittepolder	83
8.4.2	NNN begrenzing in en rond het natuurgebied en locatie te treffen maatregelen	84
8.5	Additionaliteit	85
8.6	Versnelling verwerving	86
8.7	Maatregelen uit SPUK 1	86
9	Programma Natuur – format per natuurgebied 2 ^e fase – Yerseke en Kapelse moer	89
9.1	Natura 2000-gebied Yerseke en Kapelse moer (121)	89
9.2	Prioritaire opgave	89
9.2.1	Doelstelling volgens het aanwijsbesluit/ beheerplan/ NDA	89
9.2.2	Staat van instandhouding volgens de uitkomsten van de NDA/beheerplannen	89
9.2.3	Voor welke soorten en oppervlakten verbetering van natuurcondities op zal treden	91
9.2.4	Habitatype-kaart met begrenzing van het N 2000-gebied Yerseke en Kapelse moer	91
9.3	Drukfactoren en maatregelpakket	92
9.3.1	Drukfactoren uit de NDA	92
9.3.2	Maatregelen en kosten.....	92
9.3.3	Effect maatregelen	93
9.3.4	De bijdrage van de maatregelen aan de stikstofreductie in KG stikstof.....	93
9.3.5	Combinatie van maatregelen	93
9.4	Kaarten	93
9.4.1	Begrenzing N 2000-gebied Yerseke en Kapelse moer	93

9.4.2	NNN begrenzing in en rond het natuurgebied en locatie te treffen maatregelen	94
9.5	Additionaliteit	95
9.6	Versnelling verwerving	95
9.7	Maatregelen uit SPUK 1	95
10	Programma Natuur – format per natuurgebied 2 ^e fase – Groote Gat	97
10.1	Natura 2000-gebied Groote Gat (124).....	97
10.2	Prioritaire opgave	97
10.2.1	Doelstelling volgens het aanwijsbesluit/ beheerplan/ NDA.....	97
10.2.2	Staat van instandhouding volgens de uitkomsten van de NDA/Beheerplannen.....	97
10.2.3	Voor welke soorten en oppervlakten verbetering van natuurcondities op zal treden	98
10.2.4	Habitatype-kaart met begrenzing van het N 2000-gebied Groote Gat	99
10.3	Drukfactoren en maatregelpakket	99
10.3.1	Drukfactoren uit de NDA.....	99
10.3.2	Maatregelen en kosten	100
10.3.3	Effect maatregelen.....	100
10.3.4	De bijdrage van de maatregelen aan de stikstofreductie in KG stikstof	100
10.3.5	Combinatie van maatregelen.....	100
10.4	Kaarten	100
10.4.1	Begrenzing N 2000-gebied Groote Gat	100
10.4.2	NNN begrenzing in en rond het natuurgebied en locatie te treffen maatregelen.....	101
10.5	Additionaliteit	102
10.6	Versnelling verwerving	102
10.7	Maatregelen uit SPUK 1	103
11	Programma Natuur – format per natuurgebied 2 ^e fase – Canisvliet	105
11.1	Natura 2000-gebied Canisvliet (125).....	105
11.2	Prioritaire opgave	105
11.2.1	Doelstelling volgens het aanwijsbesluit/ beheerplan/ NDA.....	105
11.2.2	Staat van instandhouding volgens de uitkomsten van de NDA/beheerplannen	105
11.2.3	Voor welke soorten en oppervlakten verbetering van natuurcondities op zal treden	106
11.2.4	Habitatype-kaart met begrenzing van het N 2000-gebied Canisvliet.....	106
11.3	Drukfactoren en maatregelpakket	107
11.3.1	Drukfactoren uit de NDA.....	107
11.3.2	Maatregelen en kosten	107
11.3.3	Effect maatregelen.....	108
11.3.4	De bijdrage van de maatregelen aan de stikstofreductie in KG stikstof	108

11.3.5	Combinatie van maatregelen.....	108
11.4	Kaarten.....	108
11.4.1	Begrenzing N 2000-gebied Canisvliet	108
11.4.2	NNN begrenzing in en rond het natuurgebied en locatie te treffen maatregelen.....	109
11.5	Additionaliteit	110
11.6	Versnelling verwerving	110
11.7	Maatregelen uit SPUK 1.....	110
12	Programma Natuur – format per natuurgebied 2 ^e fase – Vogelkreek.....	113
12.1	Natura 2000-gebied Vogelkreek (126)	113
12.2	Prioritaire opgave	113
12.2.1	Doelstelling volgens het aanwijsbesluit/ beheerplan/ NDA.....	113
12.2.2	Staat van instandhouding volgens de NDA/beheerplannen	113
12.2.3	Voor welke soorten en oppervlakten verbetering van natuurcondities op zal treden	115
12.2.4	Habitatype-kaart met begrenzing van het N 2000-gebied Vogelkreek	115
12.3	Drukfactoren en maatregelpakket	116
12.3.1	Drukfactoren uit de NDA.....	116
12.3.2	Maatregelen en kosten	116
12.3.3	Effect maatregelen.....	117
12.3.4	De bijdrage van de maatregelen aan de stikstofreductie in KG stikstof	117
12.3.5	Combinatie van maatregelen.....	118
12.4	Kaarten.....	118
12.4.1	Begrenzing N 2000-gebied Vogelkreek	118
12.4.2	NNN begrenzing in en rond het natuurgebied en locatie te treffen maatregelen.....	118
12.5	Additionaliteit	119
12.6	Versnelling verwerving	120
12.7	Maatregelen uit SPUK 1.....	120
13	Stikstofgevoelige maatregelen buiten N 2000 in natuurnetwerk Zeeland.....	121
13.1	Waterwingebied St. Jansteen.....	121
13.1.1	Prioritaire opgave.....	121
13.1.2	Drukfactoren en maatregelpakket.....	122
13.1.3	Kaarten	123
13.1.4	Additionaliteit	123
13.1.5	Versnelling verwerving.....	124
13.2	De Munte	125
13.2.1	Prioritaire opgave.....	125

13.2.2	Drukfactoren en maatregelpakket.....	125
13.2.3	Kaarten	126
13.2.4	Additionaliteit	127
13.2.5	Versnelling verwerving.....	128

2 Programma natuur – Algemeen Format 2^e fase

2.1 Overzicht natuurgebieden Provincie Zeeland

Natura 2000-gebieden
Kop van Schouwen (116)
Manteling van Walcheren (117)
Groote Gat (124)
Canisvliet (125)
Vogelkreek (126)
Zwin en Kievittepolder (123)
Yerseke & Kapelse Moer (121)
Westerschelde & Saeftinghe (122)
Oosterschelde (118)
Grevelingen (115)
Overige natuurgebieden
Waterwinbossen St. Jansteen
De Munte

2.2 Hoogte gevraagde uitkering met gedeelte compensabele btw

Natura-2000-gebied	Hoogte gevraagde uitkering	compensabele btw
Kop van Schouwen (116)	10.110.000	81.570
Manteling van Walcheren (117)	9.580.000	71.157
Zwin en Kievittepolder (123)	635.000	30.372
Yerseke & Kapelse Moer (121)	65.000	11.281
Westerschelde & Saeftinghe (122) zone om N-2000 gebied	2.800.000	0
Oosterschelde (118)	11.750.000	60.744
Grevelingen (115) zone om N-2000 gebied	900.000	0
Maatregelen vanuit Spuk 1 exclusief boscompensatie	3.365.000	
15% apparaats- en overheadkosten gebaseerd op een Spuk van € 47.672.131 voor de periode 2024-2030.	7.150.820	0
Overige natuurgebieden	Hoogte gevraagde uitkering	compensabele btw
Overige natuurgebieden-Waterwinbossen St. Jansteen	500.000	
Overige natuurgebieden-Project de Munte	700.000	
Boscompensatie	Hoogte gevraagde uitkering	
Kop van Schouwen (116)	100.000	
Manteling van Walcheren (117)	100.000	
Totaal Prioritering	47.755.820	255.124

2.3 Begroting

2.3.1 Totaalbegroting inclusief overprogrammering*

Natura-2000-gebied	Hoogte gevraagde uitkering	compensabele btw
Kop van Schouwen (116)	10.110.000	81.570
Manteling van Walcheren (117)	9.580.000	71.157
Zwin en Kievittepolder (123)	635.000	30.372
Yerseke & Kapelse Moer (121)	65.000	11.281
Westerschelde & Saeftinghe (122) zone om N-2000 gebied	2.800.000	0
Oosterschelde (118)	11.750.000	60.744
Grevelingen (115) zone om N-2000 gebied	900.000	0
Maatregelen vanuit Spuk 1 exclusief boscompensatie	3.365.000	
15% apparaats- en overheadkosten gebaseerd op een Spuk van € 47.672.131 voor de periode 2024-2030.	7.150.820	0
Overige natuurgebieden	Hoogte gevraagde uitkering	compensabele btw
Overige natuurgebieden-Waterwinbossen St. Jansteen	500.000	
Overige natuurgebieden-Project de Munte	700.000	
Boscompensatie	Hoogte gevraagde uitkering	
Kop van Schouwen (116)	100.000	
Manteling van Walcheren (117)	100.000	
Totaal Prioritering	47.755.820	255.124
Westerschelde & Saeftinghe (122) binnen N-2000	3.900.000	43.388
Oosterschelde (118) maatregel 6	4.000.000	0
Grevelingen (115) binnen N-2000	3.000.000	0
Groote Gat (124)	230.000	8.678
Canisvliet (125)	240.000	34.711
Vogelkreek (126)	440.000	24.298
Totaal	59.565.820	366.198

*De aanvraag is gebaseerd op het volledige bedrag en niet op de 80% die nu opengesteld is.

Risico gestegen en stijgende prijzen

Door diverse ontwikkelingen hebben we te maken met sterk gestegen en nog steeds sterk stijgende prijzen. Deze sterk stijgende prijzen zullen doorwerken in de uitvoeringslasten van de maatregelen opgenomen in de aanvraag. Het gevolg hiervan is dat we minder maatregelen zullen kunnen uitvoeren indien er geen indexering plaatsvindt op de uitkering aan de provincie Zeeland.

Risico's voor de uitvoeringsfase

Vele risico's zijn aan te dragen als het gaat om uitvoering van maatregelen. De inzet op het Programma Natuur vraagt naast een forse inzet van de Provincie Zeeland ook een aanzienlijke inzet van samenwerkende en benodigde partijen zoals terreinbeheerders, waterschap en landbouwpartijen. Voldoende personele uitvoeringscapaciteit en een lange looptijd is daarvoor een must. Hierdoor is het voor de samenwerkende partners mogelijk hun personele capaciteit aan te passen op de werkzaamheden voor programma natuur. Op die manier kan de rond de 1e fase van SPUK ingerichte projectorganisatie rondom de uitvoering verder ontwikkeld worden. De uitvoering met terreinbeheerders en waterschap zal geborgd worden via (te ontwikkelen) subsidieregelingen, samenwerkingsovereenkomsten en/of bestuursakkoorden.

Daar waar het gaat om uitvoering van maatregelen buiten de N 2000 gebieden gaat dit om een zorgvuldig proces met externen waarbij het slagen van een project en of maatregel vooral afhankelijk is van de mate van

vrijwilligheid van grondeigenaren. Dit laatste geldt vooral ook daar waar het gaat om verwerving van zogenaamde "sleutelhectares" voor de realisatie van het Natuurnetwerk Zeeland of reductie van de emissie van stikstof. Daarnaast vereist het uitvoeren van maatregelen of projecten ook voldoende draagvlak in de streek. De provincie zet daarom met samenwerkende partijen nadrukkelijk aan de voorkant in op betrokkenheid van de streek. Deze investeringstijd aan de voorkant van projecten rendeert doorgaans tijdens de uitvoeringsfase van maatregelen en of projecten. Om hier een extra impuls aan te geven is voor de 2 prioritaire gebieden een netwerkregisseur aangesteld die alle belangen en projecten in de gebieden samenbrengt. De voorbereiding van uitvoering van fysieke maatregelen of projecten zowel binnen de N 2000 gebieden als binnen het landelijke gebied gaan doorgaans gepaard met gedegen vereiste vooronderzoeken daar waar bijvoorbeeld sprake is van archeologische waarden, bestaande natuurwaarden, munitie WOII, of vermoedelijke bodemverontreinigingen. Daarbij kunnen zaken worden aangetroffen die een uitvoeringsfase kunnen vertragen zoals omgevingsvergunningstrajecten en eventuele bestemmingsplanwijzigingen. In overleg met bevoegde gezagen zal bij dergelijke constatering ruimte worden gezocht voor fasering van uitvoering indien dit wordt toegestaan. Daarnaast biedt het Zeeuwse maatregelpakket flexibiliteit om andere projecten op te pakken indien haalbaarheid van voorziene maatregelen niet binnen de gestelde uitvoeringstermijn van 2033 mogelijk blijkt.

2.3.2 Specificatie apparaats- en overheadskosten (maximaal 15%)

Apparaats- en overheadkosten maximaal 15% van € 47,6 mln.	Organisatie	Raming in €
- Extra personele (uitvoerings)capaciteit voor uitvoering projecten en/of herstelmaatregelen, fase 2 Programma Natuur - Onderbouwing en uitwerking fase 2 maatregelen Programma Natuur, o.a. voorbereidingsuren en toezicht uren projecten - Opstarten en uitvoeren gebiedsgerichte aanpak - En overige werkzaamheden voor zover deze betrekking hebben op Programma Natuur fase 2.	Provincie Zeeland	3.175.410
Traineeship uitvoering Programma Natuur	Provincie Zeeland	800.000
Aanvullende apparaatskosten voor: - Vorbereidings- en onderzoekuren projecten en/of herstelmaatregelen fase 2 Programma Natuur - Toezicht uren projecten fase 2 Programma Natuur - Uitvoering herstelmaatregelen en projecten - Verdere uitwerking maatregelpakket fase 2 Programma Natuur En overige werkzaamheden voor zover deze betrekking hebben op Programma Natuur fase 2	- Staatsbosbeheer - Natuurmonumenten - Het Zeeuwse Landschap - RWS Zee en Delta - Waterschap Scheldestromen - Landschapsbeheer Zeeland - ZLTO - Gemeenten - En andere organisaties die noodzakelijk zijn voor uitvoering maatregelen	3.175.410
Totaal		7.150.820

Bovengenoemde bedragen zijn uitwisselbaar, waarbij het totaal aan apparaats- en overheadkosten de 15% niet mag overschrijden. De 15% is gebaseerd op het volledige bedrag en niet op de 80% die nu opengesteld is.

Toelichting Traineeship

De uitvoering van dit Programma Natuur brengt veel complexe werkzaamheden met zich mee. Tot 2030 is er veel werk te verzetten om de complexe systeemherstelmaatregelen binnen en buiten Natura2000 gebieden uit te voeren. De afgelopen jaren hebben de Provincie Zeeland en de uitvoerende partnerorganisaties ervaren dat mensen met werkervaring om de maatregelen in dit Programma Natuur voor te bereiden en uit te voeren schaars of niet aanwezig zijn.

Daarom willen we in de periode 2024/2025 beginnen met het opleiden van mensen voor natuurherstel en landelijk gebied in

Zeeland. Samen met de uitvoerende partners in de Provincie willen we jonge mensen opleiden om ze werkervaring op te laten doen en een netwerk op te bouwen.

Het traineeship heeft een looptijd van 18 maanden. Hier wordt aan drie verschillende opdrachten binnen drie verschillende organisaties gewerkt en ervaring op gedaan. Hierdoor leren deze trainees werken aan complexe opgave en integrale oplossingen. De opdrachten zijn allen gerelateerd aan de doelstellingen uit programma natuur.

Terwijl zij dit doen bouwen ze een waardevol netwerk op binnen de Provincie Zeeland. Dit gebeurt door tweewekelijkse verkendagen waarin deze groep gezamenlijk op bezoek gaat bij de 8 partner organisaties. Hier leren ze belangen van andere organisaties, de cultuur en taal spreken.

2.4 Boscompensatie

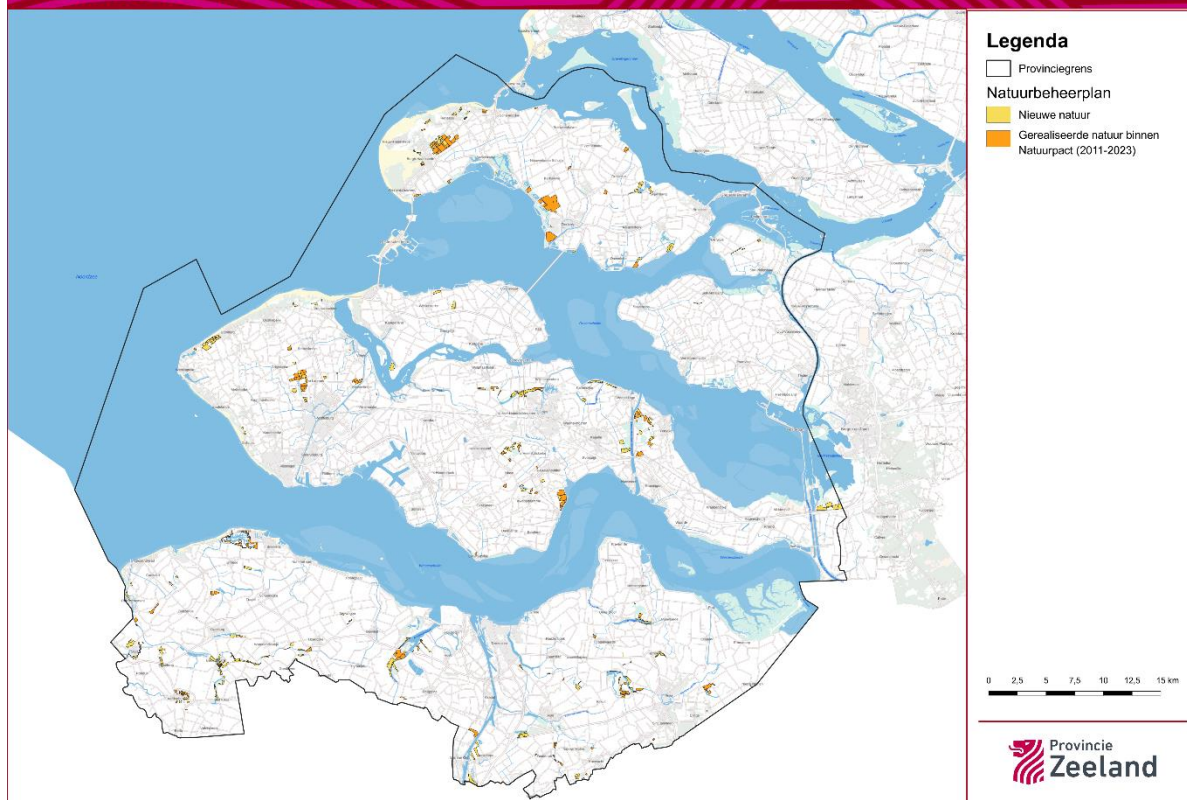
Er wordt 4 hectare bos aangelegd in het kader van boscompensatie voor bosgebied dat vanaf 1 januari 2017 is gekapt of voor 2030 nog gekapt gaat worden voor het behalen van de instandhoudingsdoelen in n-2000 gebieden.

Door het realiseren van natuurherstel of systeemherstel maatregelen, kan het voorkomen dat er bos in Natura2000 gebieden gekapt moet worden. In de Wet Natuurbescherming (nu de Omgevingswet) was er een uitzondering opgenomen op de herplant plicht als het natuurherstelmaatregelen in N 2000- gebieden betrof. In de Nationale Bossenstrategie zijn afspraken gemaakt om het verdwenen bos onder deze uitzondering alsnog te compenseren. Voor Zeeland betreft dit 2 hectare in de Manteling van Walcheren en 2 hectare voor de Kop van Schouwen. In lijn met de nationale bossenstrategie zoeken we deze 4 hectare buiten het Natuurnetwerk Zeeland en in de directe omgeving van de beide N 2000-gebieden. Voor de aanleg van dit bos is op dit moment alleen nog een zoekgebied in beeld. Later wordt de exacte locatie bepaald.

2.5 Natuurnetwerk Zeeland

In de onderstaande kaart is aangegeven welke percelen onder de afspraken uit het natuurpact zijn ingericht (oranje) en welke percelen onderdeel zijn van het natuurnetwerk maar nog verworven en ingericht moeten gaan worden (geel). De meeste percelen liggen buiten de Zeeuwse N 2000-gebieden en ook buiten de scope van het programma natuur. Daar waar er ingerichte en of nog te verwerven nieuwe natuur ligt binnen de N 2000 gebieden is dat per gebied aangegeven.

Natuurnetwerk Provincie Zeeland

3 Programma Natuur – format per natuurgebied 2^e fase – Kop van Schouwen

3.1 Natura 2000-gebied Kop van Schouwen (nr. 116)

Het Natura 2000-gebied Kop van Schouwen is een groot en afwisselend duingebied op het westelijke uiteinde van Schouwen-Duiveland. Het gebied omvat het gehele duingebied ten noordwesten van de dorpen Westenschouwen, Burgh-Haamstede en Renesse. Tussen Westenschouwen en Burgh-Haamstede valt de grens samen met de kadastrale grens van de bebouwing. Tussen Burgh-Haamstede en Renesse valt de grens ongeveer samen met de kadastrale grens van de Hoge Zoom. De bebouwde kernen van Westenschouwen, Burgh- en Nieuw Haamstede en Renesse vallen buiten de begrenzing. In het noorden en westen grenst het gebied aan het Natura 2000-gebied Voordelta. De grens tussen beide Natura 2000-gebieden loopt hier langs de duinvoet van het buitenduin.

3.2 Prioritaire opgave

3.2.1 Doelstelling volgens het aanwijsbesluit/ beheerplan/ NDA

Onderstaand de habitattypen en doelstellingen zoals die zijn vastgesteld in het aanwijsbesluit van juli 2013 en zijn aangevuld in november 2022.

Habitattypen	Omschrijving	Verkorte naam	Doelstelling
H1330A	Zilte graslanden buitendijks	Zilte graslanden	Behoud, behoud
H2110	Embryonale wandelende duinen	Embryonale duinen	Behoud en kwaliteit.
H2120	Wandelende duinen op de strandwal met <i>Ammophila arenaria</i>	Witte duinen	Behoud en verbetering kwaliteit.
*H2130 Subtype A, B & C	Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie. Kalkrijk (subtype A), kalkarm (subtype B) en heischraal (subtype C).	Grijze duinen	Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit.
*H2150	Atlantische vastgelegde ontkalkte duinen	Duinheiden met struikhei	Behoud en kwaliteit.
H2160	Duinen met <i>Hippophaë rhamnoides</i>	Duindoorn-struwelen	Behoud en kwaliteit. Enige achteruitgang oppervlakte ten gunste van habitatype 2130 grijze duinen of habitatype 2190 vochtige duinvalleien is toegestaan.
H2170	Duinen met <i>Salix repens</i> ssp. <i>argentea</i> (<i>Salicion arenariae</i>)	Kruipwilg-struwelen	Behoud en kwaliteit. Enige achteruitgang in oppervlakte ten gunste van habitatype H2190 vochtige duinvalleien is toegestaan.
H2180 Subtype A, B & C	Beboste duinen van het Atlantische, continentale en boreale gebied. Droog (subtype A), vochtig (subtype B) en binnenduintrand (subtype C).	Duinbossen	Behoud en verbetering kwaliteit duinbossen, vochtig (subtype B) en behoud en kwaliteit duinbossen, droog (subtype A) en duinbossen, binnenduintrand (subtype C). Enige achteruitgang in oppervlakte ten gunste van habitatype H2130 grijze duinen of habitatype H2190 vochtige duinvalleien is toegestaan.
H2190 Subtype A, B C en D	Vochtige duinvalleien, open water (subtype A), kalkrijk (subtype B), ontkalkt (subtype C) en hoge moerasplanten (subtype D)	Vochtige duinvalleien	Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit vochtige duinvalleien, open water (subtype A), kalkrijk (subtype B), en ontkalkt (subtype C) en behoud en kwaliteit

Habitattypen	Omschrijving	Verkorte naam	Doelstelling
			vochtige duinvalleien, hoge moerasplanten (subtype D) .
H6410	Grasland met Molinia op kalkhoudende, venige of lemige kleibodem (Molinion caeruleae)	Blauwgras-landen	Behoud en behoud
Habitatrichtlijnsoorten			
H1014	Nauwe korfslak	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.	
*H1340	Noordse woelmuis	Behoud omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.	
H1903	Groenknolorchis	Uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit biotoop voor uitbreiding populatie.	

3.2.2 Staat van instandhouding volgens de uitkomsten van de NDA/ beheerplannen

In mei 2023 is de natuurdoelanalyse voor dit gebied vastgesteld, hierop volgend is in december 2023 het nieuwe beheerplan vastgesteld. Het beheerplan is gebaseerd op de uitkomsten van de natuurdoelanalyse. In de natuurdoelanalyse is het volgende eindoordeel opgenomen:

“Mede als gevolg van de aanwezige problematiek op de Kop van Schouwen zijn de Duindoornstruwelen, de Duinbossen vochtig, de Vochtige duinvalleien kalkrijk en kalkarm, Blauwgraslanden, Nauwe korfslak en de Noordse woelmuis achteruitgegaan in zowel kwaliteit als oppervlak. De natuurdoeltypen Kruipwilgstruwelen en de Grijze duinen kalkarm, kalkrijk en heischraal zijn alleen in kwaliteit achteruitgegaan. De droge Duinbossen zijn alleen in oppervlak achteruitgegaan. Embryonale Duinen zijn in zowel kwaliteit als oppervlak achteruitgegaan, maar dit is het gevolg van het niet meeschuiven van de Natura 2000-begrenzing en kan hierdoor niet gezien worden als een echte verslechtering. In het algemeen geldt dat verslechteringen heeft geresulteerd in het niet behalen van de behouds- en / of de verbeterdoelstellingen van de natuurdoeltypen in het Natura 2000-gebied. Naast alle natuurdoeltypen die achteruit zijn gegaan, zijn Vochtige duinvalleien open water en hoge moerasplanten toegenomen in zowel kwaliteit en oppervlak. Dit is het directe gevolg van de getroffen maatregelen gericht op het herstel van verruigde en/of oudere duinvalleien. Voor de Schorren en zilte graslanden buitendijks, de Witte duinen, de Duinheiden met struikhei en de Duinbossen droog is het met de beschikbare data niet mogelijk om voor kwaliteit of oppervlak een conclusie te trekken. Hiermee is verslechtering niet uit te sluiten of aan te tonen. Voor deze natuurdoeltypen zal er in de toekomst meer monitoringsdata moeten worden vergaard. Conform de systematiek handreiking NDA zijn doelstellingen ingedeeld in bestaande categorieën. Daarbij geldt voor alle doelstellingen waarbij verslechtering is geconstateerd het eindoordeel “Nee, tenzij (b/c)” betreffen. Hierbij zijn aanvullende maatregelen voor deze doelstellingen urgent. In de onderstaande tabel is per doelstelling aangegeven of de doelstellingen gehaald worden.”

Doelstelling					Sprake van verslechtering?			Doelstelling behaald?		Toekomstperspectief?		Eindoordeel	Aanvullende maatregelen
	% aandeel van N2000 (T1)	Oppervlakte	Kwaliteit	Populatie	Oppervlakte	Kwaliteit	Populatie	Oppervlakte	Kwaliteit	Populatie	-	-	-
Schorren en zilte graslanden buitendijks	0,10%	behoud	behoud				-			-		Nee, tenzij-a	Ja
Embryonale duinen*	0,20%	behoud	behoud				-			-		Nee, tenzij-c	Ja
Witte duinen	2,00%	behoud	Uitbreiding/verbetering		Stabiel		-			-		Nee, tenzij-a	Ja
Grijze duinen kalkrijk	3,10%	Uitbreiding/verbetering	Uitbreiding/verbetering				-			-		Nee, tenzij-b	Ja
Grijze duinen ontkalkt	20,00%	Uitbreiding/verbetering	Uitbreiding/verbetering				-			-		Nee, tenzij-c	Ja
Grijze duinen heischraal	1,78%	Uitbreiding/verbetering	Uitbreiding/verbetering		Stabiel		-			-		Nee, tenzij-c	Ja
Duinheiden met struikhei	0,40%	behoud	behoud				-			-		Nee, tenzij-a	Ja
Duindoornstruwelen	16,84%	behoud (<)	behoud				-	**		-		Nee, tenzij-c	Ja
Kruipwilgstruwelen	0,90%	behoud (<)	behoud				-			-		Nee, tenzij-b	Ja
Duinbossen droog	3,30%	behoud (<)	behoud				-	**		-		Nee, tenzij-a	Ja
Duinbossen vochtig	1,60%	behoud (<)	Uitbreiding/verbetering				-	**		-		Nee, tenzij-c	Ja
Duinbossen binnenduinrand	4,40%	behoud (<)	behoud		Stabiel	???	-			-		Nee, tenzij-c	Ja
Vochtige duinvalleien open water	0,60%	Uitbreiding/verbetering	Uitbreiding/verbetering				-			-		Ja, mits-b	Ja
Vochtige duinvalleien kalkrijk	0,00%	Uitbreiding/verbetering	Uitbreiding/verbetering				-			-		Nee, tenzij-c	Ja
Vochtige duinvalleien kalkarm	0,30%	Uitbreiding/verbetering	uitbreiding/verbetering				-			-		Nee, tenzij-c	Ja
Vochtige duinvalleien hoge moerasplanten	0,70%	behoud	behoud				-			-		Ja, mits-b	Ja

Doelstelling					Sprake van verslechtering?			Doelstelling behaald?		Toekomstperspectief?		Eindoordeel	Aanvullende maatregelen
Blauwgraslanden	0,08%	behoud	behoud				-			-		Nee, tenzij-c	Ja
Nauwe korfslak	-	behoud	behoud	behoud								Nee, tenzij-c	Ja
Noordse woelmuis	-	behoud	Uitbreiding/verbetering	behoud			Stabiel					Nee, tenzij-b	Ja
Groenknolorchis	-	Uitbreiding/verbetering	Uitbreiding/verbetering	uitbreiding/verbetering	Stabiel	Stabiel	Stabiel					Ja, mits-b	Ja

Advies ecologische autoriteit

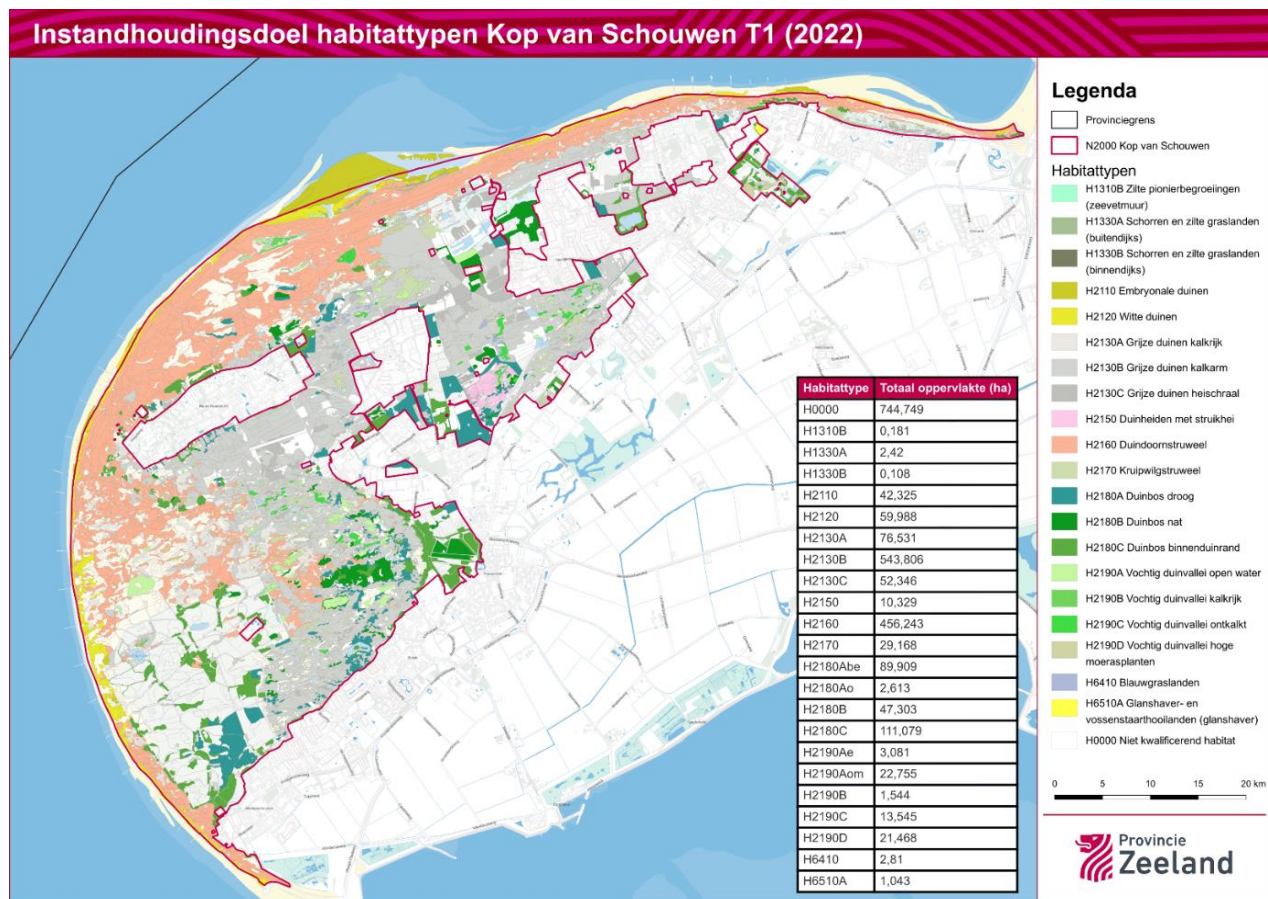
“Uit de eerste analyses blijkt dat de natuur in deze duingebieden onder druk staat. Beide gebieden hebben te maken met verzuring en vermesting door te veel stikstof, een gebrek aan (verstuivings-)dynamiek en verdroging. Ook heeft de natuur last van recreatie en de toename van invasieve soorten. De Ecologische Autoriteit ziet dat er al veel maatregelen genomen worden in de gebieden, maar ook dat nieuwe, aanvullende maatregelen nodig zijn voor voldoende herstel van natuur. De Ecologische Autoriteit vindt de door de provincie Zeeland opgestelde natuurdoelanalyses van hoge kwaliteit. Ze bevatten veel juiste informatie en geven een diepgaand inzicht in de problematiek in de natuurgebieden. De NDA laat duidelijk zien hoe het systeem samenhangt: hoe het in de gebieden werkt wat betreft bodem, water en lucht, en in de wisselwerking met planten en dieren. De NDA beschrijft ook maatregelen, maar daarmee worden de doelen voor natuur nog niet gehaald. De Ecologische Autoriteit adviseert om daarom snel extra maatregelen te nemen. Zo kan de provincie voorkomen dat de natuur verder achteruitgaat en het in de toekomst moeilijker wordt om de natuurdoelen te halen. In haar adviezen gaat de Ecologische Autoriteit in op aanvullende maatregelen voor natuurherstel. Dat zijn maatregelen die enerzijds goed onderbouwd zijn en waarvan we anderzijds weten dat ze goed werken en goed zijn voor de natuur.”

3.2.3 Voor welke soorten en oppervlakten verbetering van natuurcondities op zal treden

In de onderstaande tabel is opgenomen voor welke soorten en oppervlaktes een verbetering van de natuurcondities op zal treden.

Habitattypen	Omschrijving	Landelijke staat van instandhouding (bron: Vogel- en habitatrichtlijnrapportage 2019)	Totaal aantal hectares	Aantal hectare waar verbetering zal optreden
H1330A	Zilte graslanden buitendijks	Matig ongunstig	2,4	2,4
H2110	Embryonale wandelende duinen	Gunstig	42	5
H2120	Wandelende duinen op de strandwal met <i>Ammophila arenaria</i>	Matig ongunstig	60	46
H2130A	Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie. Kalkrijk	Zeer ongunstig	77	69
H2130B	Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie. kalkarm	Matig ongunstig	543	448
H2130C	Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie. heischraal	Matig ongunstig	52	42
H2150	Atlantische vastgelegde ontkalkte duinen	Matig ongunstig	10	10
H2160	Duinen met <i>Hippophaë rhamnoides</i>	Gunstig	456	378
H2170	Duinen met <i>Salix repens</i> ssp. <i>argentea</i> (<i>Salicion arenariae</i>)	Matig ongunstig	29	20
H2180 Subtype A, B & C	Beboste duinen van het Atlantische, continentale en boreale gebied. Droog (subtype A), vochtig (subtype B) en binnenduintrand (subtype C).	Gunstig (A en B), Matig ongunstig (C)	Subtype A: 91 Subtype B: 47 Subtype C: 111	Subtype A: 74; Subtype B: 35; Subtype C: 98
H2190 Subtype A, B C en D	Vochtige duinvalleien, open water (subtype A), kalkrijk (subtype B), ontkalkt (subtype C) en hoge moerasplanten (subtype D)	Matig ongunstig	Subtype A: 26 Subtype B: 1,5 Subtype C: 14 Subtype D: 21	Subtype A: 14; Subtype B: 1; Subtype C: 7; Subtype D: 15
H6410	Grasland met <i>Molinia</i> op kalkhoudende, venige of lemige kleibodem (<i>Molinion</i> <i>caeruleae</i>)	Zeer ongunstig	2,8	2
H1014	Nauwe korfslak	Matig ongunstig		
H1340	Noordse woelmuis	Zeer ongunstig		
H1903	Groenknolorchis	Zeer ongunstig		

3.2.4 Habitattype-kaart met begrenzing van het N 2000-gebied Kop van Schouwen

3.3 Drukfactoren en maatregelpakket

3.3.1 Drukfactoren uit de NDA Kop van Schouwen

In de natuurdoelanalyse van de Kop van Schouwen worden de volgende drukfactoren benoemd:

- Stikstofdepositie
- Recreatie*
- Verontreiniging
- Damherten
- Vermesting
- Klimaat en zeespiegelstijging
- Successie
- Verstoring door geluid
- Water en kustbeheer
- Gebrek aan dynamiek
- Opgaande bouwsels
- Verzuring
- Predatie
- Invasieve exoten
- Ziekten
- Begrazing
- Aantasting door planteneterende insecten
- Wortelatanode

- Natuur- en landschapsbeheer
- Verdroging
- Klimaatverandering
- Dynamiek grondwater
- Verlies leefgebied
- Versnippering leefgebied

* Recreatie is veelomvattend. Het betreft hierbij zowel activiteiten van de eigen inwoners, dagbezoekers en gasten die kortere of langere tijd verblijven in de Provincie.

3.3.2 Maatregelen en kosten

Nr	Categorie		Locatie	Maatregel	Nadere Toelichting	Uitvoering door:	€
1	Verbetering kwaliteit	A	dijken westelijk Burghsluis	natuurvriendelijk dijkbeheer	Natuurgericht beheer.	Waterschap Scheldestromen	200.000
2	Verbetering Kwaliteit	A	Kop van Schouwen	Onderzoek naar/advies opvragen over methoden ter verhoging van de pH (anders dan verstuiving met kalkrijk zand en toevoer basenrijke kwel)	Ten gunste van bijsturen / opstellen beheer en (herstel) maatregelen	Provincie Zeeland	15.000
3	Verbetering Kwaliteit	A	Kop van Schouwen	Maaian en afvoeren (optimalisatie)	Maatregel gericht op het terugdringen van de successie, alleen als het niet leidt tot verdere verspreiding watercrassula	Provincie Zeeland en/of gebiedspartij	75.000
4	Verbetering Kwaliteit	A	Kop van Schouwen	Onderzoek naar de mogelijkheden voor het uitbreiden van doelstelling, met daarbij horende maatregelen.	Ten behoeve van o.a. groenknolorchis en nauwe korfslak.	Staatsbosbeheer, particulieren, Natuurmonumenten.	40.000
5	Verbetering Kwaliteit	A	Kop van Schouwen	Vergroten dynamiek Meeuwenduinen (kleinschalige en/of grootschalige verstuiving).	Ten behoeve van toevoer kalkrijk zand ter verhoging van de pH.	Staatsbosbeheer, particulieren, Natuurmonumenten.	150.000
6	Verbetering Kwaliteit	A	Kop van Schouwen	Onderzoek naar de relatie stikstof en H2120	Ten behoeve van optimalisatie beheer- en herstelmaatregelen H2120	Provincie Zeeland en/of gebiedspartij	15.000
7	Verbetering Kwaliteit	A	Kop van Schouwen	Onderzoek naar de beste locaties en omgaan met ziekte. Dit gericht op het vergroten van de konijnenpopulatie en indien mogelijk uitvoeren.	Vergroten konijnenpopulatie ten behoeven van graaf- en graasactiviteit ter bevordering van de algehele kwaliteit	Provincie Zeeland in samenwerking met terreineigenaren.	40.000

Nr	Categorie		Locatie	Maatregel	Nadere Toelichting	Uitvoering door:	€
8	Verbetering Kwaliteit	A	Kop van Schouwen	Uitbreiding monitoring typische en kenmerkende soorten	Extra monitoring om beter de kwaliteit van de habitattypen te kunnen volgen/evalueren.	Provincie Zeeland.	50.000
9	Verbetering Kwaliteit	A	Kop van Schouwen	Onderzoek naar en uitvoering van de mogelijkheden voor verlagen/optimaliseren begrazingsdruk (o.a. damherten en konijnen)	Ten behoeve van de kwaliteit / structuur vegetatie / structuur bodem/ nectar beschikbaarheid / insecten in desbetreffende habitattypen en leefgebied.	Provincie Zeeland in samenwerking met terreineigenaren.	50.000
10	Hydrologische verbeteringen	B	Kop van Schouwen	verbetering hydrologie onderzoek, maatregelen	Hydrologische maatregelen KvS (o.a. Slotbos, Watergat, Landgoed Renesse, vertragen afvoer waterlopen)	Provincie Zeeland	600.000
11	Hydrologische verbeteringen	B	Waterhuishouding Hoge Zoom, (Brem, bossen)	Aanpassen afvoer en afhankelijk van kwaliteit water naar aanleiding van onderzoek.	Afvloeiend water naar achterste bossen particulier.	Provincie Zeeland	250.000
12	Hydrologische verbeteringen	B	Kop van Schouwen	Onderzoek en maatregelen (ook op lokale schaal) gericht op het beter in beeld brengen van de waterhuishouding gekoppeld aan mogelijke, te treffen, maatregelen ter optimalisatie.	T.b.v. het formuleren van maatregelen gericht op het verminderen van verdroging en toename van de invloed (waar dit wenselijk is) van kwel - ter verbetering van kwaliteit en uitbreiding areaal	Provincie Zeeland in samenwerking met terreineigenaren.	30.000
13	Versnelling verwerving	C1	Vliegveld Haamstede	Verplaatsing vliegveld en zo mogelijk reservering uitvoering. En verwerving gronden.	Habitat herstel duingraslanden.	Provincie Zeeland	4.000.000
14	Optimaliseren inrichting	C2	Ijsbaan Burgh-Haamstede	Verplaatsen ijsbaan naar andere locatie buiten N2000.	Nu is NM gehouden tot specifiek beheer t.b.v. ijsbaan. Uitplaatsen van deze functie voorkomt apart beheer t.b.v. een gebruiksfunctie. Verbetering hydrologie en natuurwaarden is dan mogelijk.	Provincie Zeeland i.c.m. Natuurmonumenten	100.000
15	Optimaliseren inrichting	C2	aanlanding N57 op Schouwen E620	Depot Waterschap omvormen naar inlaag.	Natuurontwikkeling	Natuurmonumenten, RWS, Waterschap Scheldestromen	1.000.000

Nr	Categorie		Locatie	Maatregel	Nadere Toelichting	Uitvoering door:	€
16	Overgangszones	D	Rondom de experimenteergronden	Pilot brede natuurvriendelijke watergang	Versterken biodiversiteit en natuurlijke waarde.	Gemeente Schouwen Duiveland	300.000
17	Overgangszones	D	overgangszone KvS	Natuur inclusieve landbouw	Ontwikkelingsgebied zoet/zout natuur geïntegreerde landbouw, waterbuffering, recreatie verbinding kust duinen, voedselakkers.	Provincie Zeeland i.s.m. TBO's, Wts en agrarische sector	1.000.000
18	Overgangszones	D	Topgebied Burghsluis	Ontwikkelen boerennatuur Burghsluis	Voortzetten en uitbreiden Partridge richting natuurinclusieve landbouw, door ureninzet en monitoring	Het Zeeuwse Landschap /SLZ/ Poldernatuur Zeeland en ANV Zonnestraal	500.000
19	Overgangszones	D	overgangszones KVS	Pilot Natuurinclusieve recreatie	Voor biodiversiteit verbinden van gebieden en verbeteren Habitat door verleggen van recreatiedruk.	Recreatie-ondernemers i.s.m. TBO's en agrarische sector	200.000
20	Overgangszones	D	Kop van Schouwen	Experimenteergronden	Extensivering, natuurinclusieve landbouw, stikstofreductie, hydrologie, agrarische biodiversiteit.	Provincie Zeeland	500.000
21	Overig kwaliteit	E	Kop van Schouwen	Opstellen van een Landschapsecologische Systeem Analyse (LESA)	Ten gunste van bijsturen / opstellen beheer en (herstel) maatregelen. LESA zou moeten bijdragen aan inzichten waar buiten N2000 gebied maatregelen zouden moeten worden getroffen ten behoeve van systeemherstel in N2000 gebied. Focus aanbrengen op hydrologie.	Provincie Zeeland	50.000
22	Overig kwaliteit	E	landschapvisie KVS	Landschap en natuurvisie.	Landschapvisie of Lesa maken KvS binnen en buiten N2000	Provincie i.c.m. Staatsbosbeheer, RWS en overige gebiedspartijen	50.000
23	Overig kwaliteit	E	Kop van Schouwen	Onderzoek naar achteruitgang vitaliteit H2160 Duidoorstruwelen	Een (groot) deel van de kwalificerende duindoornstruwelen is achteruit gegaan in vitaliteit/kwaliteit. Onbekend is welke factoren precies in welke mate hierop van invloed zijn.	Provincie Zeeland (in afstemming met de terreinbeheerders)	25.000

Nr	Categorie		Locatie	Maatregel	Nadere Toelichting	Uitvoering door:	€
24	Overig kwaliteit	E	Kop van Schouwen	Stimuleren van ontwikkeling embryonale duinen en broedplaatsen voor strandbroeders	Voortzetting Groene strand en andere maatregelen en educatie tbv broedplaatsen strandbroeders.	provincie Zeeland en/of gebiedspartij.	100.000
25	Overig kwaliteit	E	Kop van Schouwen	Onderzoek / Monitoring recreatief gebruik	Ten gunste van bijsturen / opstellen beheer en (herstel) maatregelen	Provincie Zeeland en/of gebiedspartij	100.000
26	Overig kwaliteit	E	Kop van Schouwen	Onderzoek naar de mogelijkheden voor het creëren van meer rust.	Rust ten behoeve van de soorten strandplevier en o.a. struweelvogel.	Provincie Zeeland en/of gebiedspartij	20.000
27	Overig kwaliteit	E	Kop van Schouwen	Intensivering van bestrijding en beheer van exoten binnen en buiten NNN	Verdere bestrijding van Amerikaanse vogelkers, plan van aanpak voor exotenbeheer, urgentie is watercrassula, voorlichting en kennisdelen over aanpak exoten binnen en buiten het gebied.	Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer en Waterschap m.b.t. de dijken.	500.000
28	Overig kwaliteit	E	Kop van Schouwen	Communicatie en Voorlichting (in het kader van verminderen recreatiedruk)	Communicatie over de staat van natuurgebieden, beschermde soorten en het waarom van maatregelen die getroffen worden.	Provincie Zeeland, Terra Maris, IVN.	150.000
Totaal							10.110.000

3.3.3 Effect maatregelen

Door het treffen van maatregelen zullen de drukfactoren niet volledig worden weggenomen. In de onderstaande tabel met het eindoordeel uit de NDA ontvangen 13 van de 20 doelstellingen het oordeel Ja, mits b of nee tenzij c. Dit betekent dat een verslechtering van deze doelen niet uit te sluiten is, omdat de drukfactoren niet volledig weggenomen kunnen worden. Wel verwachten we dat er voor alle doelstellingen een positief effect zal zijn op de doelstellingen en dat het grootste deel van de drukfactoren wel weggenomen kan worden. De inschatting is dat we ongeveer 65 % van de doelstellingen zullen halen na het treffen van de maatregelen, de andere 35% is afhankelijk van factoren die wij niet kunnen beïnvloeden zoals stikstof uit het buitenland.

3.3.4 De bijdrage van de maatregelen aan de stikstofreductie in kg stikstof

De maatregelen in de N 200-gebieden zijn vooral gericht op het verminderen van het effect van de te hoge stikstofdepositie. Maatregelen die getroffen worden in de directe nabijheid van de N 2000-gebieden zijn wel gericht op het vergroten van de biodiversiteit en het verminderen van de stikstofemissie. Vanwege deze maatregelen verwachten wel een emissie reducerend effect van ergens tussen de 3.5 en de 35 kgNH₃/hectare. Overigens is in Zeeland het overgrote deel van de stikstofdepositie afkomstig van het buitenland en de scheepvaart (ongeveer 60%). De te treffen maatregelen hebben hier geen effect op.

3.3.5 Combinatie van maatregelen

Er worden geen maatregelen getroffen in combinatie met maatregelen voor of ten behoeve van een overig natuurgebied in een aangrenzende provincie of een aangrenzend buitenland.

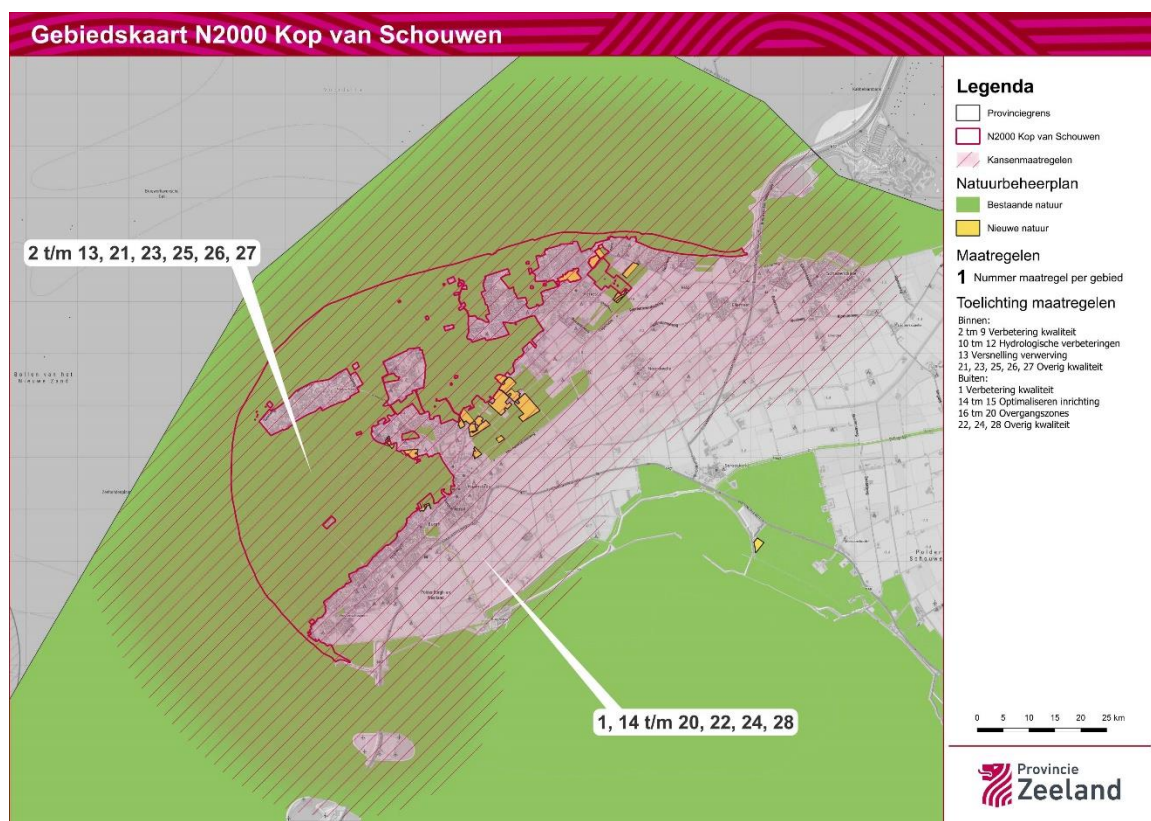
3.4 Kaarten

3.4.1 Begrenzing N 2000-gebied Kop van Schouwen

In de onderstaande kaart de begrenzing van het N 2000-gebied Kop van Schouwen:

3.4.2 NNN begrenzing in en rond het natuurgebied en locatie te treffen maatregelen

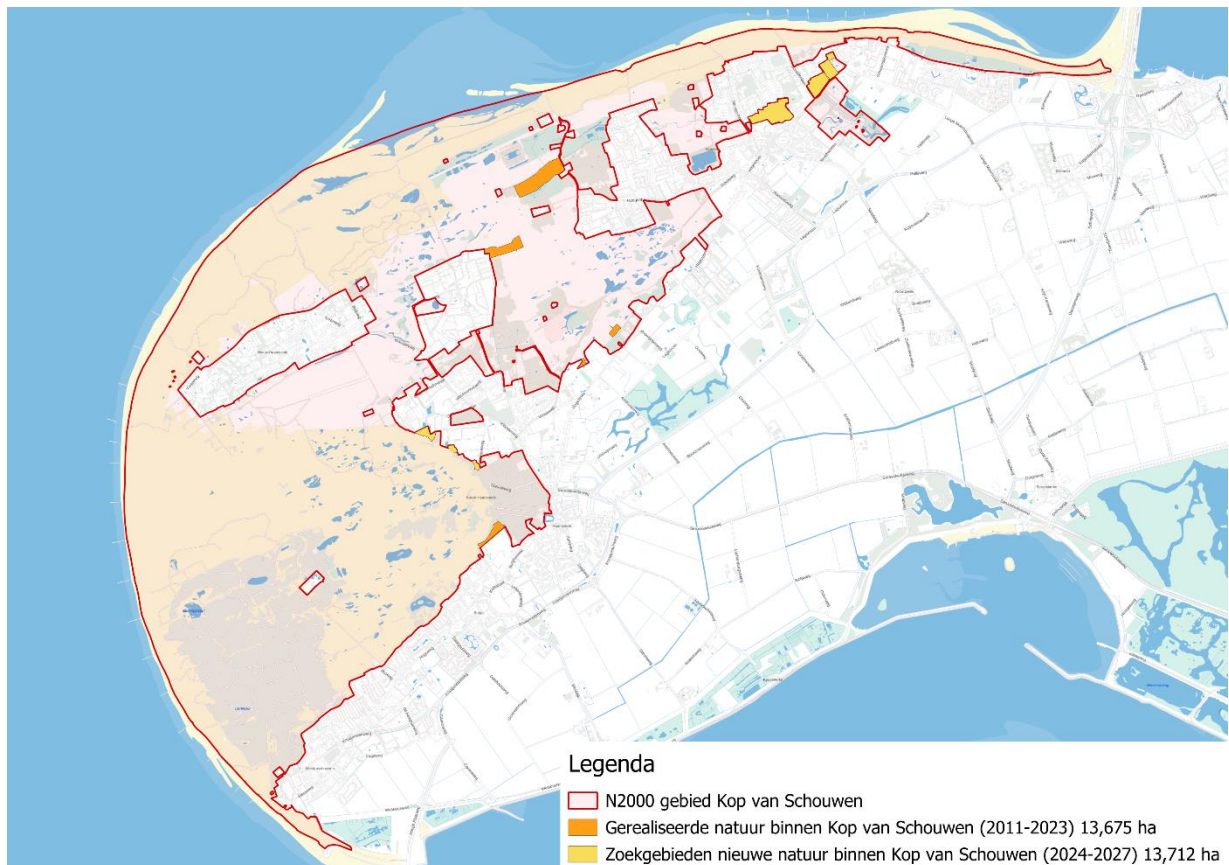
De begrenzing bestaande (groen) en nog te ontwikkelen natuur (geel) volgens het provinciale natuurbeheerplan is in de onderstaande kaart opgenomen. De nummers van de te treffen maatregelen corresponderen met de nummers in de maatregellentabel onder 2.3.2.

3.5 Additionaliteit

Binnen de Natura 2000 begrenzing van de Kop van Schouwen, liggen enkele binnen de afspraken uit het natuurpact gerealiseerde gebieden (oranje) en enkele zoekgebieden voor nog te verwerven hectares, waaronder sleutelpercelen, die onderdeel uit maken van het Natuurpact (geel). In deze gele en oranje delen van de Kop van Schouwen worden geen fysieke maatregelen getroffen met uitzondering van het terugdringen van successie in de oranje gebieden (maatregel nummer 3).

Wel worden (systeemherstellende) maatregelen getroffen die een positief hebben op het gehele N 2000-gebied Kop van Schouwen. Daarbij kun je denken aan maatregelen die betrekking hebben op de hydrologie van het N 2000-gebied of maatregelen om de begrazing van het N 2000-gebied te optimaliseren. Die hebben geen rechtstreeks betrekking op de hectares uit het natuurpact maar die hectares profiteren daar wel van mee. Dat geldt ook voor de meeste maatregelen die buiten het gebied getroffen worden. Daarvan profiteert het hele N 2000- gebied dus ook de nieuwe aangelegde (oranje) en nog aan te leggen (geel) natuur.

In de bijgaande kaart een overzicht van de onder de afspraken uit het natuurpact gerealiseerde natuur (oranje) en nieuwe te realiseren natuur (geel). In de rode lijn het N 2000-gebied kop van Schouwen. Dit is gebaseerd op de meest recente landelijke Voortgangsrapportage Natuur die jaarlijks wordt opgesteld. De gele vlakken geven de zoekgebieden voor de realisatie van nieuwe natuur aan als onderdeel van het Natuurpact zoals deze zijn opgenomen in het door Gedeputeerde Staten op 25 juni 2024 vastgestelde Natuurbeheerplan Zeeland.

3.6 Versnelling verwerving

Is opgevoerd onder SPUK 1 en wordt onder SPUK 2 niet opnieuw opgevoerd.

3.7 Maatregelen uit SPUK 1

Uitvoering van de maatregelen van fase 1 van het programma Natuur loopt nog door tot en met 2026. Fase 1 wordt daarbij benut om enerzijds te werken aan natuurherstel, en anderzijds ervaringen op te doen die meegenomen kunnen worden in het vervolg van het programma. In de eerste fase hebben we geleerd dat flexibiliteit van regelingen gewenst is en dat er behoefte is aan een goede afstemming bij de uitwerking van instrumentarium. In de aanvraag voor fase 1 hebben we destijds een behoorlijke overprogrammering (van ruim 9 miljoen) opgenomen waardoor niet alle in fase 1 opgenomen maatregelen ook daadwerkelijk in de 1e fase konden worden uitgevoerd. Ook kunnen we voor sommige maatregelen nu nog niet voorzien of deze ook daadwerkelijk in de 1e fase kunnen worden afgerond. Om die reden zijn alle maatregelen die zijn opgenomen in fase 1 en in de periode 2021- juni 2023 niet tot (volledige) uitvoering of uitwerking zijn gekomen opnieuw opgenomen in de programmering voor fase 2. Deze maatregelen zijn wel beschikt voor de 1e fase en dat wat we in fase 1 kunnen uitvoeren zullen we daarbinnen uitvoeren.

Categorie		Maatregel	Nadere Toelichting	Uitvoering door:	€
Verbetering kwaliteit	A	Verbetering kwaliteit van Natuurgebieden (binnen NNN). Maatregelen in de overgangszones, inclusief verbinding tussen gebieden	Actieve stimulering extensivering van bemesting of stoppen van bemesting gericht op reductie van stikstof door stimuleren vergroening en natuurinclusieve landbouw binnen het Landelijk Gebied. Toename van natuuroppervlak en minder intensieve landbouw. Accent Kop van Schouwen op ontsnippering (blauw en groene dooradering landelijk gebied), Natuur en landschapversterking in synergie met wateropgaven (KRW, WB21 en klimaatadaptatie) en vormen van natuurinclusieve landbouw (binnen Zeeland Volhoudbare landbouw). Voorbeelden concrete maatregelen: voedselbossen, aanleg (houtige) landschapselementen, bemestingsvrije randzones langs waterlopen, brede natuurvriendelijke oevers en overhoeken, teeltvrije zones van 10-20 meter en kleinschalige duinbosversterking. Stimulering grondeigenaren via subsidieregeling. GBD	Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, Stichting Landschapsbeheer Zeeland, ZLTO, particuliere grondeigenaren en waterschap Scheldestromen	100.000
Verbetering kwaliteit	A	Verbetering kwaliteit van Natuurgebieden (binnen NNN). Maatregelen in de overgangszones, inclusief verbinding tussen gebieden	Instandhouding (gerealiseerde) natuuroppervlak aangrenzend en rondom Natura 2000-gebied Kop van Schouwen gericht op reductie van stikstof emissies (samenhang met project 2a). Sluit aan bij spoor 1b. Programma Natuur	Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, Stichting Landschapsbeheer Zeeland, ZLTO, particuliere grondeigenaren en waterschap Scheldestromen	100.000
Verbetering kwaliteit	A	Verbetering van de kwaliteit van natuurgebieden	Herstel dynamiek door creëren van extra interne zandmotoren binnen duingebieden. Bijvoorbeeld door extra aanleggen van stuifkuilen en open zandgebied. Het verwijderen van stuifdijken, het maken van kerven in de zeereep, zandsuppletie op het strand, het verwijderen van stuifschermen, niet inplanten van helm, afvlakken van hellingen, etc.	Provincie Zeeland i.s.m. Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en RWS	100.000
Hydrologische verbeteringen	B	Hydrologische verbeteringen. Verbetering van de kwaliteit van natuurgebieden en maatregelen in de overgangszones	Door verdroging is sprake van meer, c.q. toename van mineralisatie. Inzet op gebiedsgerichte maatregelen voor instandhouding en versterking van hydrologische condities (klimaat robuuste inzet) voor deelgebieden binnen Kop van Schouwen. Accent op aanpassing waterafvoer voor vasthouden van (zoet) water en infiltratie via o.a.1. dempen water afvoerende watergangen, 2. realiseren LOP stuwtejes, 3. peil gestuurde drainage, 4. sloten verondiepen en 5. adaptief waterbeheer.	Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, ZLTO en waterschap Scheldestromen	75.000
Versnelling verwerving	C1	versnelling van verwerving en optimalisering van de inrichting van natuurgebieden	Betreft realisatie (verwerving, optimalisering en inrichting) essentiële of benodigde sleutelhectares binnen en buiten NNZ gericht op verbetering natuurkwaliteit	Provincie Zeeland en terreinbeheerders	50.000

Categorie		Maatregel	Nadere Toelichting	Uitvoering door:	€
Optimaliseren inrichting	C2	Optimalisering van de inrichting van natuurgebieden. Verbetering van de kwaliteit van Natuurgebieden en maatregelen in de overgangszones, inclusief verbindingen tussen gebieden.	Extensivering bemesting van gronden binnen multifunctionele zones (uitvoering: verbreding zones met 10 meter breedte langs aanwezige bloemrijke dijklichamen over 3 km (3 ha) en uitvoering aangepast beheer). Extra maaien en afvoeren uitbreiding/verbetering verwijdering aanwezige stikstof uitbreiding/verbetering toename verspreiding gevoelige soorten. Nemen van specifieke beheermaatregelen op zeer kansrijke delen gericht op habitat verbeteren.	Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer en Waterschap m.b.t. de dijken.	75.000
Overig kwaliteit	E	Overige kwaliteitsmaatregelen bovenop het Natuurpact	Regulatie recreatiedruk Stikstof overbelaste N2000 natuur. Accent Kop van Schouwen: Extra handhavingscapaciteit (0,5 tot 1 fte), inzetten op voorlichting, en separeren van verschillende soorten van recreatief medegebruik o.a. via aanscherping routes en duidelijke bebording.	Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en RUD-Zeeland, Provincie Zeeland en particuliere grondeigenaren	100.000
Boscompensatie	F	Verbetering van de kwaliteit van Natuurgebieden en maatregelen in de overgangszones, inclusief verbinding tussen gebieden	Boscompensatie, versterking mantel- en duinbossen 2 ha boscompensatie en 8 ha additioneel bos gericht op reductie van stikstof rondom N2000 stikstofoverbelaste Natuur	Provincie Zeeland i.s.m. Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer	100.000
			Totaal Waarvan boscompensatie € 100.000		700.000

4 Programma Natuur – format per natuurgebied 2^e fase – Manteling van Walcheren

4.1 Natura 2000-gebied Manteling van Walcheren (117)

De Manteling van Walcheren betreft een kalkarm duingebied aan de noordwestrand van het voormalige eiland Walcheren. De kust is hier al vele honderden jaren een afslagkust en de kustlijn is in de loop der tijd enkele kilometers landinwaarts verplaatst. Hierdoor is de zone met primaire duinen uiterst smal of ontbreekt volledig en komen de oude duinen tot zeer kort aan de kustlijn. De kustlijn wordt door middel van suppleties gehandhaafd en de duinen zijn onder andere door aanplant gefixeerd. Aan de zeezijde is tamelijk veel reliëf aanwezig dat verder landinwaarts overgaat naar minder geaccidenteerd terrein. Van oudsher wordt de Manteling van Walcheren gekenmerkt door buitenplaatsen met statige landhuizen en soortenrijke bossen met stinzenplanten in de binnenduinstrand. Rust en donkerte zijn belangrijke kenmerken van het gebied.

4.2 Prioritaire opgave

4.2.1 Doelstelling volgens het aanwijsbesluit/ beheerplan/ NDA

In de tabel hieronder zijn de Natura 2000-doelen van de Manteling van Walcheren zoals zijn opgenomen in het aanwijsbesluit dat op 4 juli 2013 is vastgesteld en op 22 november 2022 is aangevuld. Voor bijna alle habitattypen geldt het doel “behoud oppervlak en kwaliteit”. Voor H2130B Grijze duinen kalkarm is het doel “uitbreiding van het oppervlak en verbetering van de kwaliteit”. H2160 Duindoornstruwelen mag daarnaast in oppervlak afnemen als dit ten gunste is van het oppervlak H2130 Grijze duinen. De kwaliteit moet wel behouden blijven. H1014 Nauwe korfslak is de enige habitatrichtlijnsoort waarvoor dit gebied is aangewezen.

Habitattypen		SVI	Doelst. Opp.vl.	Doelst. Kwal.	Doelst. Pop.
		Landelijk			
H1330B	Schorren en zilte graslanden (binnendijks)	Matig ongunstig		Behoud	
H2110	Embryonale duinen	Gunstig	Behoud	Behoud	
H2120	Witte duinen	Matig ongunstig	Behoud	Behoud	
H2130A	*Grijze duinen (kalkrijk)	Zeer ongunstig	Behoud	Behoud	
H2130B	*Grijze duinen (kalkarm)	Zeer ongunstig	Uitbreiding oppervlakte	Verbetering kwaliteit	
H2130C	*Grijze duinen (heischraal)	Matig ongunstig	Behoud	Behoud	
H2160	Duindoornstruwelen	Gunstig	Behoud, Enige achteruitgang oppervlakte ten gunste van habitatype 2130 grijze duinen of habitatype 2190 vochtige duinvalleien is toegestaan.	Behoud	
H2170	Kruipwilgstruwelen	Matig ongunstig	Behoud	Behoud	

Habitattypen		SVI Landelijk	Doelst. Opp.vl.	Doelst. Kwal.	Doelst. Pop.
H2180A	Duinbossen (droog)	Gunstig	Behoud	Behoud	
H2180B	Duinbossen (vochtig)	Gunstig	Behoud	Behoud	
H2180C	Duinbossen (binnenduinrand)	Matig ongunstig	Behoud	Behoud	
H2190A	Vochtige duinvalleien (open water)	Matig ongunstig	Behoud	Behoud	
H2190B	Vochtige duinvalleien (kalkrijk)	Matig ongunstig	Behoud	Behoud	
H2190C	Vochtige duinvalleien (ontkalkt)		Behoud	Behoud	
H2190D	Vochtige duinvalleien (hoge moerasplanten)	Matig ongunstig	Behoud	Behoud	
H1014	Nauwe korfslak	Matig ongunstig	Behoud	Behoud	Behoud populatie

4.2.2 Staat van instandhouding volgens de uitkomsten van de NDA

De natuurdoelanalyse kent de volgende conclusie:

“Mede als gevolg van de te hoge stikstofdepositie, verdroging, verstoring door de recreatiedruk in de Manteling van Walcheren zijn de Nauwe korfslak, de Witte duinen, de struwelen (Kruipwilg- en Duindoorn) en een groot deel van de Duinbossen (droog en vochtig) achteruitgegaan in zowel oppervlakte als kwaliteit. Door het optreden van verslechtingen worden de behouds- en verbeterdoelstelling voor zowel kwaliteit als oppervlak niet gehaald. Daarnaast is de kwaliteit achteruitgegaan van de Grijze duinen. Ook de Embryonale Duinen zijn achteruitgegaan, maar dit is het gevolg van het niet meeschuiven van de Natura 2000-begrenzing en kan hierdoor niet gezien worden als een echte achteruitgang.

Zowel de kwaliteit als de oppervlakte van de Vochtige duinvalleien (kalkrijk, ontkalkt) en hoge moerasplanten is toegenomen. De Embryonale duinen is het enige natuurdoeltype waarbij alleen de kwaliteit is toegenomen en het oppervlak stabiel is gebleven.

Van de Schorren en zilte graslanden binnendijs, Duinbossen binnenduinrand en Vochtige duinvalleien open water is het met de benodigde data niet mogelijk een conclusie te trekken. Voor deze doelen is het niet mogelijk geweest om verslechting uit te sluiten en/of aan te tonen. Om dit naar de toekomst toe wel te kunnen zal er meer monitoringsdata moeten worden vergaard.

Conform de systematiek handreiking NDA zijn doelstellingen ingedeeld in bestaande categorieën, waarbij alle doelstellingen waarbij verslechting is geconstateerd dat het eindoordeel Nee, tenzij (cat. b/c) is. Dat betekent dat er naast systeemherstelmaatregelen ook overlevingsmaatregelen (cat. b) en een grote urgentie is voor versnelling van bronmaatregelen (cat. c).”

% aandeel N2000 gebied (T1)	Doelstelling				Sprake van verslechting?			Doelstelling behaald?			Toekom st- perspec tief?	Eindoor deel	Aanv ul- lende maatr e- gelen
		Opperv vlak	Kwa liteit	Popu latie	Oppe rvlak	Kwa liteit	Popu latie	Oppe rvlak	Kwa liteit	Popu latie			
0,1%	Schorren en zilte graslanden	=	=				-			-	Stabiel	Nee, tenzij-a	Ja

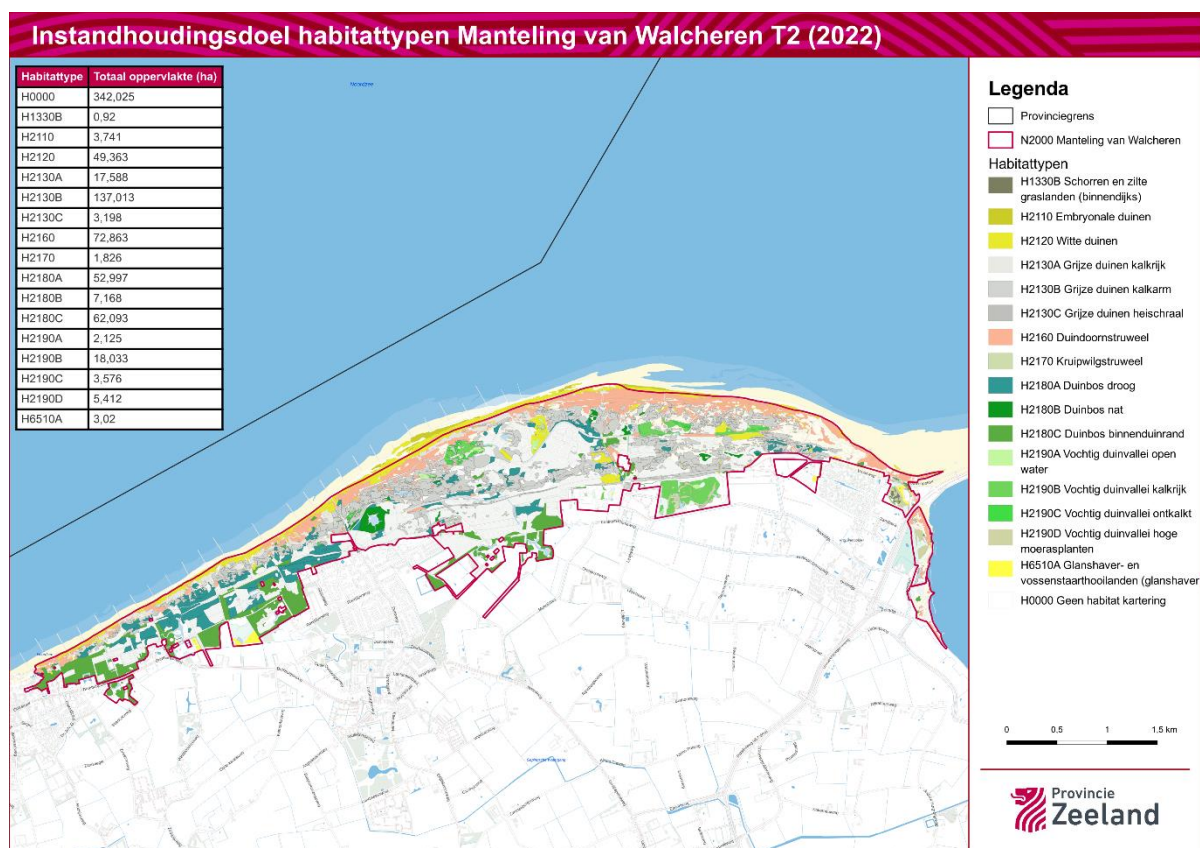
% aandeel N2000 gebied (T1)	Doelstelling				Sprake van verslechtering?			Doelstelling behaald?			Toekom st- perspec tief?	Eindoor deel	Aanv ul- lende maatr e- gelen
	(binnendijks)												
0%	Embryonale duinen	=	=		Stab iel		-			-	Stabiel	Ja, mits-b	Ja
3,9%	Witte duinen	=	=				-			-	Stabiel	Nee, tenzij-b	Ja
2,35%	Grijze duinen (kalkrijk)	=	=				-			-	Stabiel	Nee, tenzij-b	Ja
17,31%	Grijze duinen (kalkarm)	>	>				-			-		Nee, tenzij-c	Ja
0,38%	Grijze duinen (heischraal)	=	=				-			-	Stabiel	Nee, tenzij-b	Ja
8,46%	Duindoornst ruwelen	= (<)	=				-	*		-		Nee, tenzij-c	Ja
0,33%	Kruipwilgstr uwelen	=	=				-			-	Stabiel	Nee, tenzij-b	Ja
6,09%	Duinbossen (droog)	=	=				-			-		Nee, tenzij-c	Ja
0,97%	Duinbossen (vochtig)	=	=				-			-		Nee, tenzij-c	Ja
7,71%	Duinbossen (binnenduina nd)	=	=		Stab iel		-			-		Nee, tenzij-a	Ja
0,26%	Vochtige duinvalleien (open water)	=	=				-			-		Nee, tenzij-a	Ja
2,22%	Vochtige duinvalleien (kalkrijk)	=	=				-			-		Ja, mits-b	Ja
0,6%	Vochtige duinvalleien (ontkalkt)	=	=				-			-		Ja, mits-b	Ja
0,67%	Vochtige duinvalleien (hoge	=	=				-			-	Stabiel	Ja, mits-b	Ja

% aandeel N2000 gebied (T1)	Doelstelling				Sprake van verslechtering?			Doelstelling behaald?			Toekom st- perspec tief?	Eindoor deel	Aanv ul- lende maatr e- gelen
	moerasplant en)												
-	Nauwe korfslak	=	=	=								Nee, tenzij-c	Ja

4.2.3 Voor welke soorten en oppervlakten verbetering van natuurcondities op zal treden

Habitattypen	Omschrijving	Landelijke staat van instandhouding	Totaal aantal hectare	Aantal hectare waar verbetering op zal treden.
H1330B	Schorren en zilte graslanden (binnendijks)	Matig ongunstig	1	1
H2110	Embryonale duinen	Gunstig	3,7	-
H2120	Witte duinen	Matig ongunstig	49	29
H2130A	*Grijze duinen (kalkrijk)	Zeer ongunstig	18	12
H2130B	*Grijze duinen (kalkarm)	Zeer ongunstig	137	137
H2130C	*Grijze duinen (heischraal)	Matig ongunstig	3	3
H2160	Duindoornstruwelen	Gunstig	73	63
H2170	Kruipwilgstruwelen	Matig ongunstig	1,8	1,8
H2180A	Duinbossen (droog)	Gunstig	53	53
H2180B	Duinbossen (vochtig)	Gunstig	137	122
H2180C	Duinbossen (binnenduinrand)	Matig ongunstig	62	57
H2190A	Vochtige duinvalleien (open water)	Matig ongunstig	2	2
H2190B	Vochtige duinvalleien (kalkrijk)	Matig ongunstig	18	16
H2190C	Vochtige duinvalleien (ontkalkt)	Zeer ongunstig	4	4
H2190D	Vochtige duinvalleien (hoge moerasplanten)	Matig ongunstig	5	5
H1014	Nauwe korfslak	Matig ongunstig		Habitat soort

4.2.4 Habitatype-kaart met begrenzing van het N 2000-gebied Manteling van Walcheren

4.3 Drukfactoren en maatregelpakket

4.3.1 Drukfactoren uit de NDA

In de NDA van de Manteling van Walcheren zijn de volgende drukfactoren benoemd:

- Stikstofdepositie
- Verontreiniging
- Recreatie
- Damherten
- Vermesting
- Klimaat- en zeespiegelstijging
- Begrazing
- Successie
- Verstoring (geluid en aanwezigheid)
- Water en kustbeheer
- Opgaande bouwsels
- Gebrek aan dynamiek
- Predatie
- Exoten
- Klimaatverandering
- Verzuring
- Ziekten
- Natuur- en landschapsbeheer
- Dynamiek grondwater
- Wortelnematode

- Verlies leefgebied
- Versnippering leefgebied

4.3.2 Maatregelen en kosten

Nr	Categorie		Locatie	Maatregel	Nadere Toelichting	Uitvoering door:	€
1	Verbetering Kwaliteit	A	Manteling van Walcheren	Opstellen van een Landschapsecologische Systeem Analyse (LESA)	Ten gunste van bijsturen / opstellen beheer en nemen van (herstel) maatregelen	Provincie Zeeland	100.000
2	Verbetering Kwaliteit	A	Manteling van Walcheren	Onderzoek naar/advies opvragen over de verhoging van de pH (anders dan verstuiving met kalkrijk zand en toevoer basenrijke kwel)	Ten gunste van bijsturen / opstellen beheer en nemen van (herstel) maatregelen	Provincie Zeeland	15.000
3	Verbetering Kwaliteit	A	Manteling van Walcheren	Onderzoek naar de relatie stikstof en H2120	T.b.v. optimalisatie beheer- en herstelmaatregelen H2120	Provincie Zeeland	15.000
4	Verbetering Kwaliteit	A	Manteling van Walcheren	Onderzoek naar de mogelijkheden voor verlagen/optimaliseren begrazingsdruk	T.b.v. de kwaliteit / structuur vegetatie/ bosopbouw / structuur bodem/ nectar beschikbaarheid / insecten in desbetreffende habitattypen en leefgebied / broedvogels. T.b.v. damherten kan provincie de voorjaarsstand beïnvloeden via FBE.	Provincie Zeeland in samenwerking met terreinenaren	50.000
5	Verbetering Kwaliteit	A	Manteling van Walcheren	Onderzoek naar abiotische condities bodem, zoals pH en buffercapaciteit, en aanvullend onderzoek naar andere factoren verantwoordelijk voor achteruitgang van doelstelling	Ten gunste van bijsturen / opstellen beheer en (herstel) maatregelen	Provincie Zeeland	45.000
6	Verbetering Kwaliteit	A	Manteling van Walcheren	Sturen op boomsamenstelling	Ten gunste van de kwaliteit bodem/strooisellaag (verhoging pH).	Provincie Zeeland en/of gebiedspartij	30.000
7	Verbetering kwaliteit	A	Zeereep Manteling	Verhuizen nauwe korfslak	Onderzoeken mogelijkheden van verplaatsen nauwe korfslak i.p.v. lichte overstuiving	Provincie Zeeland	50.000

Nr	Categorie		Locatie	Maatregel	Nadere Toelichting	Uitvoering door:	€
8	Verbetering kwaliteit	A	Zeereep Manteling Walcheren	Kleinschalige verstuing in de zeereep	Uitvoerende maatregelen kleinschalig, bultjes kalkrijkzand plaatsen (pilot).	Provincie Zeeland	100.000
9	Verbetering kwaliteit	A	N 2000	Ontpachten bestaande natuur	Binnen het bestaande natuurterrein is soms sprake van langlopende pacht die we willen beëindigen. Inventarisatie en Regeling ontwikkelen en uitvoeren.	Provincie i.c.m. Terreinbeheerders	100.000
10	Verbetering kwaliteit	A	Ter hoogte van de Kaalkop (voormalig zandwinput)	Verwijderen opschot losse dennen (jong dennenbos).	Verwijderen opschot losse dennen (jong dennenbos).	Het Zeeuwse Landschap	50.000
11	Verbetering kwaliteit	A	Manteling Walcheren / Oranjezon	Herstel duinvalleien (terughoudend i.v.m. watercrassula)	In beheer van HZL	Het Zeeuwse Landschap	250.000
12	Verbetering Kwaliteit	A	Manteling van Walcheren	Onderzoek naar achteruitgang vitaliteit bos, inclusief invloed hydrologie, gekoppeld aan mogelijke, te treffen, maatregelen ter optimalisatie.	Ten gunste van vitaliteit duinbossen.	Provincie Zeeland in samenwerking met terreineigenaren	75.000
13	Verbetering Kwaliteit	A	Manteling van Walcheren	Uitbreiding monitoring typische en kenmerkende soorten	Extra monitoring om beter de kwaliteit van de habitattypen te kunnen volgen/evalueren.	Provincie Zeeland	50.000
14	Verbetering kwaliteit	A	Manteling Walcheren / Oranjezon	Systeemherstel d.m.v. zandverstuing - hydrologische optimalisatie	Als dynamisering is uitgevoerd aanvullende suppletie voor kalkzandtoevoer. Uitvoerende maatregelen grootschalig	Provincie Zeeland, RWS betrekken	6.750.000
15	Hydrologische verbeteringen	B		Onderzoek gericht op het beter in beeld brengen van de waterhuishouding gekoppeld aan mogelijke, te treffen, maatregelen ter optimalisatie.	T.b.v. het treffen van maatregelen gericht op het verminderen van verdroging en toename van de invloed (waar dit wenselijk is) van kwel - ter verbetering van kwaliteit en uitbreiding areaal	Provincie Zeeland en/of gebiedspartij	45.000

Nr	Categorie		Locatie	Maatregel	Nadere Toelichting	Uitvoering door:	€
16	Hydrologische verbeteringen	B	Beekhoekspolder	Onderzoek en onklaarmaken diepte drainage.	Onderzoek en onklaarmaken diepte drainage (ten gunste van bestaand gebied).	Provincie Zeeland	50.000
17	Hydrologische verbeteringen	B	Eendenkooi	Peilbeheer eendenkooi is verantwoordelijk voor ontwatering duinen?	Onderzoek en maatregelen hogere schermen. Opzetten peil. Onderzoek naar of we de Eendenkooi moeten houden, wat willen we ermee.	Staatsbosbeheer	100.000
18	Overgangszones	D	Zone grenzend aan de Manteling met een zoekgebied tot 3 km daarbuiten	Transitie landbouw, Kleinschalig landschap, Landschapsinclusieve landbouw Natuurakkers Natuurinclusieve landbouw	Buffer water, in 3 km zone vanuit N2000 gebied (damherten beheerplan en schade beperken damherten). Transitie naar natuur inclusieve/extensieve landbouw, groen blauwe dooradering in combinatie met damherten problematiek. Doelen onder andere verhogen biodiversiteit, stikstofreductie en vasthouden water. Soorten- en recreatiemonitoring.	Provincie Zeeland	250.000
19	Overgangszones	D	Manteling van Walcheren	Experimenteergronden	Extensivering, natuurinclusieve landbouw, stikstofreductie, hydrologie, agrarische biodiversiteit.	Provincie Zeeland	500.000
20	Overig kwaliteit	E	Manteling van Walcheren	Onderzoek / Monitoring recreatief gebruik	Ten gunste van bijsturen / opstellen beheer en (herstel) maatregelen	Provincie Zeeland en/of gebieds-partij	30.000
21	Overig kwaliteit	E	Manteling van Walcheren	Onderzoek naar achteruitgang vitaliteit H2160 Duidooronstruwelen	Een (groot) deel van de kwalificerende duindoornstruwelen is achteruit gegaan in vitaliteit/kwaliteit. Onbekend is welke factoren precies in welke mate hierop van invloed zijn.	Provincie Zeeland (in afstemming met de terreinbeheerders)	25.000
22	Overig kwaliteit	E	Manteling van Walcheren	Stimuleren van ontwikkeling embryonale duinen en broedplaatsen strandbroeders	Voortzetting Groene strand, andere maatregelen en educatie tbv broedplaatsen strandbroeders.	Provincie Zeeland en andere gebieds-partijen	100.000
23	Overig kwaliteit	E	Manteling van Walcheren	Intensivering van bestrijding en beheer van exoten binnen en buiten NNN	Aanvullend beheer bovenop huidige inspanning noodzakelijk door de verwijdering van exoten. Accent ligt bij Manteling van Walcheren op: Watercrassula, Az duizendknopen, Reuzenbalsemien, Amerikaanse vogelkers en	Het Zeeuwse Landschap en Staatsbos-beheer	650.000

Nr	Categorie		Locatie	Maatregel	Nadere Toelichting	Uitvoering door:	€
					Reuzenberenklauw, trekken van zaailingen		
24	Overig kwaliteit	E	Manteling van Walcheren	Communicatie en Voorlichting (in het kader van verminderen recreatiedruk)	Communicatie over de staat van natuurgebieden, beschermde soorten en het waarom van maatregelen die getroffen worden.	Provincie Zeeland, Terra Maris, IVN.	150.000
					Totaal		9.580.000

4.3.3 Effect maatregelen

Door het treffen van maatregelen zullen de drukfactoren niet volledig worden weggenomen. In de onderstaande tabel met het eindoordeel uit de NDA ontvangen 9 van de 16 doelstellingen het oordeel Ja, mits b of nee tenzij c (55%). Dit betekent dat een verslechtering van deze doelen niet uit te sluiten is, omdat de drukfactoren niet volledig weggenomen kunnen worden. Wel verwachten we dat er voor alle doelstellingen een positief effect zal zijn op de doelstellingen en dat het grootste deel van de drukfactoren wel weggenomen kan worden. De inschatting is dat we ongeveer 45 % van de doelstellingen zullen halen na het treffen van de maatregelen, de andere 55 % is afhankelijk van factoren die wij niet kunnen beïnvloeden.

4.3.4 De bijdrage van de maatregelen aan de stikstofreductie in KG stikstof

De maatregelen in de N 200-gebieden zijn vooral gericht op het verminderen van het effect van de te hoge stikstofdepositie. Maatregelen die getroffen worden in de directe nabijheid van de N 2000-gebieden zijn wel gericht op het vergroten van de biodiversiteit en het verminderen van de stikstofemissie. Vanwege deze maatregelen verwachten wel een emissie reducerend effect van ergens tussen de 3.5 en de 35 kgNH₃/hectare. Overigens is in Zeeland het overgrote deel van de stikstofdepositie afkomstig van het buitenland en de scheepvaart (ongeveer 60%). De te treffen maatregelen hebben hier geen effect op.

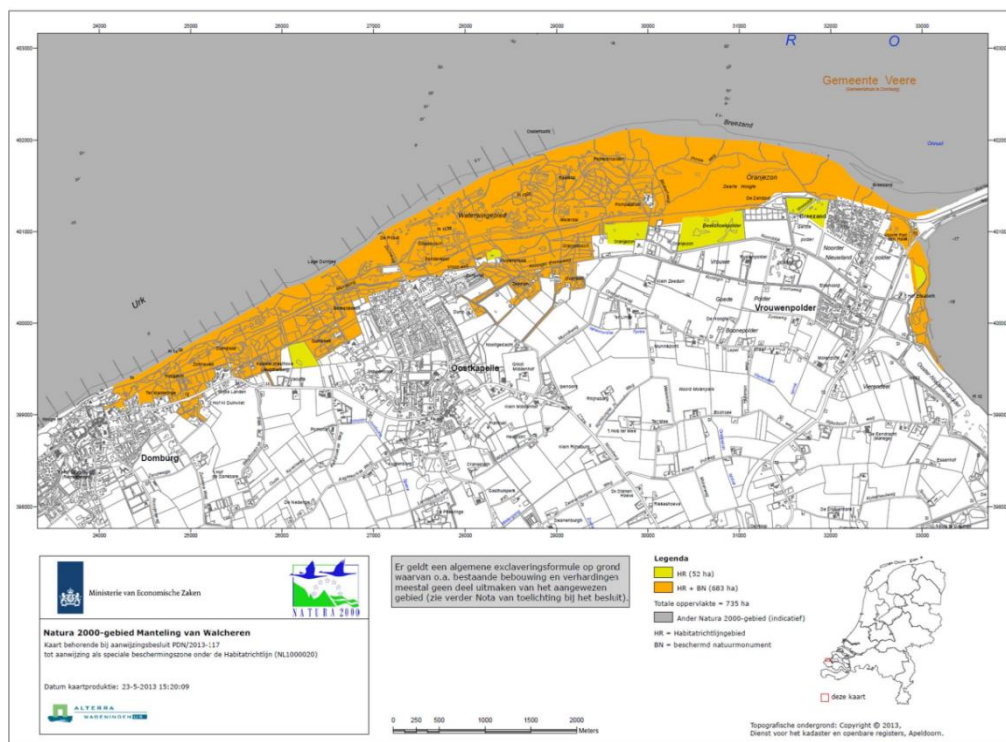
4.3.5 Combinatie van maatregelen

Er worden geen maatregelen getroffen in combinatie met maatregelen voor of ten behoeve van een overig natuurgebied in een aangrenzende provincie of een aangrenzend buitenland.

4.4 Kaarten

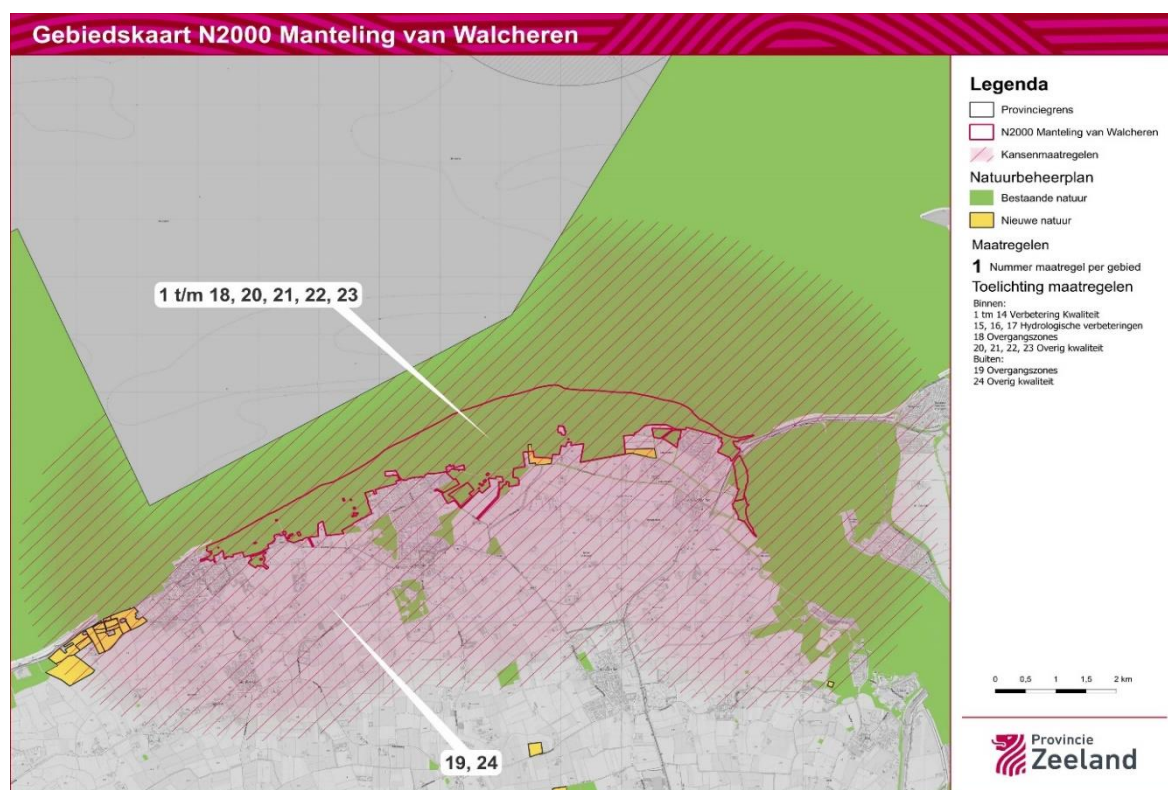
4.4.1 Begrenzing N 2000-gebied Manteling van Walcheren

In de onderstaande kaart de begrenzing van het N 2000-gebied

4.4.2 NNN-begrenzing in en rond het natuurgebied en locatie te treffen maatregelen

De begrenzing bestaande (groen) en nog te ontwikkelen natuur (geel) volgens het provinciale natuurbeheerplan is in de onderstaande kaart opgenomen. De nummers van de te treffen maatregelen corresponderen met de nummers in de maatregelentabel onder 3.3.2.

4.5 Additionaliteit

Binnen de Natura 2000 begrenzing van de Manteling van Walcheren, liggen geen natuurgebieden die al zijn ontwikkeld binnen de afspraken uit het natuurpact. Wel zijn er 2 percelen aangewezen als nieuw te ontwikkelen natuur. Deze zijn opgenomen in het door Gedeputeerde Staten op 25 juni 2024 vastgestelde Natuurbeheerplan Zeeland.

Mochten deze gebieden ontwikkeld worden zal dat gebeuren binnen de gemaakte afspraken uit het natuurpact. Er worden voor deze 2 gebieden geen middelen uit programma natuur aangevraagd. Er is geen sprake van additionaliteit.

In de bijgaande kaart een overzicht van de onder de afspraken uit het natuurpact zoekgebieden voor nieuw te realiseren natuur (geel). De rode lijn geeft het N 2000-gebied Manteling van Walcheren weer.

4.6 Versnelling verwerving

Is opgevoerd onder SPUK 1 en wordt onder SPUK 2 niet opgevoerd.

4.7 Maatregelen uit SPUK 1

Uitvoering van de maatregelen van fase 1 van het programma Natuur loopt nog door tot en met 2026. Fase 1 wordt daarbij benut om enerzijds te werken aan natuurherstel, en anderzijds ervaringen op te doen die meegenomen kunnen worden in het vervolg van het programma. In de eerste fase hebben we geleerd dat flexibiliteit van regelingen gewenst is en dat er behoefte is aan een goede afstemming bij de uitwerking van instrumentarium. In de aanvraag voor fase 1 hebben we destijds een behoorlijke over programmering (van ruim 9 miljoen) opgenomen waardoor niet alle in fase 1 opgenomen maatregelen ook daadwerkelijk in de 1e fase konden worden uitgevoerd. Ook kunnen we voor sommige maatregelen nu nog niet voorzien of deze ook daadwerkelijk in de 1e fase kunnen worden afgerond. Om die reden zijn alle maatregelen die zijn opgenomen in fase 1 en in de periode 2021- juni 2023 niet tot (volledige) uitvoering of uitwerking zijn gekomen opnieuw opgenomen in de programmering voor fase 2. Deze maatregelen zijn wel geschikt voor de 1e fase dat wat we in fase 1 kunnen uitvoeren zullen we daarbinnen uitvoeren.

Gebied	Categorie		Maatregel	Nadere Toelichting	Uitvoering door:	€
Manteling van Walcheren (117)	Versnelling verwerving	C1	versnelling van verwerving en optimalisering van de inrichting van natuurgebieden	Betreft realisatie (verwerving, optimalisering en inrichting) essentiële of benodigde sleutelhectares binnen en buiten NNZ gericht op systeemherstel (o.a. hydrologie) Natura2000 en	Provincie Zeeland en terreinbeheerders	50.000

Gebied	Categorie		Maatregel	Nadere Toelichting	Uitvoering door:	€
				overige Natuur. Zoekbieden ook binnen multifunctionele zones rondom stikstofoverbelaste N2000 natuur		
Manteling van Walcheren (117)	Overgangs-zones	D	Maatregelen in de overgangszones, inclusief verbinding tussen gebieden	Actieve stimulering extensivering van bemesting of stoppen van bemesting gericht op reductie van stikstof door stimuleren vergroening en natuurinclusieve landbouw binnen het Landelijk Gebied. Accent Manteling van Walcheren op ontsnippering, Natuur en landschapversterking in synergie met wateropgaven (KRW, WB21 en klimaatadaptatie) en vormen van natuurinclusieve landbouw (binnen Zeeland Volhoudbare landbouw). Voorbeelden concrete maatregelen: voedselbossen, aanleg (houtige) landschapselementen, brede natuurvriendelijke oevers en overhoeken, teeltvrije zones van 10-20 meter, kleinschalige duinbosversterking. Stimulering via subsidieregeling. GBD	Provincie Zeeland	75.000
Manteling van Walcheren (117)	Optimaliseren inrichting	C2	Maatregelen in de overgangszones, inclusief verbinding tussen gebieden	Instandhouding (gerealiseerde) natuuroppervlak aangrenzend en rondom Natura 2000-gebied Manteling van Walcheren gericht op reductie van stikstof emissies (samenhang met project 2a). Sluit aan bij spoor 1b. Programma Natuur	Provincie Zeeland	50.000
Manteling van Walcheren (117)	Overig kwaliteit	E	overige kwaliteitsmaatregelen bovenop het Natuurpact	Regulatie recreatiedruk Stikstof overbelaste N2000 natuur: Grote opgave N2000 overbelaste Natuur gericht op doelbereik 70% 2030. Extra regulatie recreatie, o.a. toezicht en handhaving is noodzakelijk. Accent Manteling van Walcheren betreft: Onderzoek, routeverduidelijking, voorlichting en extra handhaving capaciteit (1 fte).	Het Zeeuwse Landschap en Staatsbosbeheer	75.000
Manteling van Walcheren (117)	Versnelling verwerving	C1	versnelling van verwerving en optimalisering van de inrichting van natuurgebieden, verbetering kwaliteit van natuurgebieden. Maatregelen in de overgangszones, inclusief verbinding tussen gebieden	Omvorming en uitbreiding van Duinbos i.r.t. Stikstof aanpak Natura 2000, Boscompensatie 2 ha en 18 ha additioneel duinbos	Het Zeeuws Landschap en Staatsbosbeheer	50.000
Manteling van Walcheren (117)	Optimaliseren inrichting	C2	Optimalisering van de inrichting van natuurgebieden, verbetering kwaliteit van natuurgebieden	Extensivering bemesting en reductie stikstofemissie en versterking droge verbindingen. Betreft kwaliteitsimpuls bestaande bloemrijke en insectenrijke habitats. Focus maatregel deelgebied Manteling op strookuitbreiding en aangepast beheer. Concreet: 10 meter verbreding over 5,5 km bloemrijke dijken (5,5 ha). GBD	Het Zeeuws Landschap, Stichting Landschapsbeheer Zeeland, ZLTO, Particuliere grondeigenaren, Staatsbosbeheer en waterschap Scheldestromen	75.000

Gebied	Categorie		Maatregel	Nadere Toelichting	Uitvoering door:	€
Manteling van Walcheren (117)	Hydrologische verbeteringen	B	Hydrologische verbeteringen, verbetering kwaliteit van natuurgebieden en maatregelen in de overgangszones, inclusief verbinding tussen gebieden.	Betreft: Aanpassing waterafvoer, vasthouden van (zoet) water binnen 250 ha door 1. dempen waterafvoerende watergangen, realiseren van anti verdrogende maatregelen zoals LOP stuwtjes en peilgestuurde drainage. Realisatie GGOR. Dit in synergie met opgaven: Klimaatadaptatie, water en strategische aanpak Stikstof.	Het Zeeuwse Landschap, Staatsbosbeheer, ZLTO, particuliere grondeigenaren en waterschap Scheldestromen, Provincie Zeeland	75.000
Manteling van Walcheren (117)	Boscompensatie	F	Boscompensatie, versnelling van verwerving en optimalisering van de inrichting van natuurgebieden, verbetering kwaliteit van natuurgebieden. Maatregelen in de overgangszones, inclusief verbinding tussen gebieden	Omvorming en uitbreiding van Duinbos i.r.t. Stikstof aanpak Natura 2000, Boscompensatie 2 ha en 18 ha additioneel duinbos	Het Zeeuws Landschap en Staatsbosbeheer	100.000
				Totaal Waarvan Boscompensatie € 100.000		500.000

5 Programma Natuur – format per natuurgebied 2^e fase – Westerschelde en Saeftinghe

5.1 Natura 2000-gebied Westerschelde en Saeftinghe (122)

De Westerschelde is de zuidelijke tak in het oorspronkelijke mondingsgebied van de rivier de Schelde. Het is de enige zeetak in de Delta waar nu nog sprake is van een estuarium met een volledig open verbinding naar zee. Het betreft een zeer dynamisch gebied, mede door de trechtervorm ervan, waarin het getijverschil naar achteren erg groot wordt. Het estuarium bestaat uit diepe en ondiepe wateren, bij eb droogvallende zand- en slikplaten en schorren. Onder de schorren langs de Westerschelde bevindt zich het grootste schorregebied van ons land: het Verdrongen Land van Saeftinghe. Door het grote getijverschil bevat het Verdrongen Land van Saeftinghe zeer hoge oeverwallen en brede geulen. Buitengaats ligt de verzande slufte van de Verdrongen Zwarte Polder nog in het gebied. In het mondingsgebied is verder nog sprake van duinvorming bij Rammekenshoek, de Kaloot en op de Hooge Platen. Binnendijs liggen een aantal gebieden met aan het estuarium gekoppelde natuur: Rammekenshoek, Inlaag 1887, Bathse Kreek, Inlaag Hoofdplaat en Herdijkte Zwarte Polder (aanwijzingsbesluit N2000).

5.2 Prioritaire opgave

5.2.1 Doelstelling volgens het aanwijzingsbesluit/ beheerplan/ NDA

Aangewezen habitattypen:

Habitatcode	Habitattype	Status doel	Oppervlakte 1	Kwaliteit1
H1110B	Permanent overstroomde zandbanken (Noordzee-kustzone)	definitief	Behoud	behoud
H1130	Estuaria	definitief	uitbreiding/v erbetering	uitbreiding/verbetering
H1140B	Slik- en zandplaten (Noordzee-kustzone)	definitief	Behoud	behoud
H1310A	Zilte pionierbegroeiingen (zeekraal)	definitief	uitbreiding/v erbetering	behoud
H1310B	Zilte pionierbegroeiingen (zeevetmuur)	definitief	Behoud	behoud
H1320	Slijkgrasvelden	definitief	Behoud	behoud
H1330A	Schorren en zilte graslanden (buitendijs)	definitief	uitbreiding/v erbetering	uitbreiding/verbetering
H1330B	Schorren en zilte graslanden (binnendijs)	definitief	Behoud	behoud
H2110	Embryonale duinen	definitief	Behoud	behoud
H2120	Witte duinen	definitief	Behoud	behoud
H2130A*	Grijze duinen (kalkrijk)	definitief	Behoud	behoud
H2160	Duindoornstruwelen	definitief	Behoud	behoud
H2190B	Vochtige duinvalleien (kalkrijk)	definitief	Behoud	behoud

Aangewezen habitatsoorten:

Soortcode	Soortnaam	Status doel	Populatie	Omvang leef-gebied	Kwaliteit leef-gebied
H1351	Bruinvis	definitief	Behoud	Behoud	Behoud
H1103	Fint	definitief	uitbreiding/verbetering	Behoud	Behoud
H1365	Gewone zeehond	definitief	uitbreiding/verbetering	Behoud	Uitbreiding
H1364	Grijze zeehond	definitief	behoud	Behoud	Behoud
H1903	Groenknolorchis	definitief	behoud	Behoud	Behoud
H1014	Nauwe korfslak	definitief	behoud	Behoud	Behoud
H1099	Rivierprik	definitief	uitbreiding/verbetering	Behoud	Behoud
H1095	Zeeprik	definitief	uitbreiding/verbetering	Behoud	Behoud

Aangewezen broedvogels:

Soortcode	Soortnaam	Status doel	Aantal broedparen	Omvang leefgebied	Kwaliteit leefgebied
A272	Blauwborst	definitief	450	Behoud	Behoud
A137	Bontbekplevier	definitief	100*	Behoud	Behoud
A081	Bruine kiekendief	definitief	20	Behoud	behoud
A195	Dwergstern	definitief	300*	Behoud	behoud
A191	Grote stern	definitief	6200*	Behoud	behoud
A132	Kluut	definitief	2000*	Behoud	behoud
A138	Strandplevier	definitief	220*	Behoud	behoud
A193	Visdief	definitief	6500*	Behoud	behoud
A176	Zwartkopmeeuw	definitief	400*	Behoud	behoud

Aangewezen niet broedvogels:

Soort- code	Soort	Status doel	Populatie	Instandhoudingsdoelstelling
A048	Bergeend	definitief	4500	Slaap- en rustplaats en foerageergebied
A137	Bontbekplevier	definitief	430	Slaap- en rustplaats en foerageergebied
A149	Bonte strandloper	definitief	15100	Slaap- en rustplaats en foerageergebied
A144	Drieteenstrandloper	definitief	1000	Slaap- en rustplaats en foerageergebied
A005	Fuut	definitief	100	Foerageergebied
A140	Goudplevier	definitief	1600	Slaap- en rustplaats en foerageergebied
A043	Grauwe gans	definitief	16600	Slaap- en rustplaats en foerageergebied

Soort- code	Soort	Status doel	Populatie	Instandhoudingsdoelstelling
A164	Groenpootruiter	definitief	90	Slaap- en rustplaats en foerageergebied
A143	Kanoetstrandloper	definitief	600	Slaap- en rustplaats en foerageergebied
A142	Kievit	definitief	4100	Slaap- en rustplaats en foerageergebied
A026	Kleine zilverreiger	definitief	40	Foerageergebied
A132	Kluut	definitief	540	Slaap- en rustplaats en foerageergebied
A041	Kolgans	definitief	380	Slaap- en rustplaats en foerageergebied
A051	Krakeend	definitief	40	Foerageergebied
A034	Lepelaar	definitief	30	Slaap- en rustplaats en foerageergebied
A069	Middelste zaagbek	definitief	30	Foerageergebied
A054	Pijlstaart	definitief	1400	Foerageergebied
A157	Rosse grutto	definitief	1200	Slaap- en rustplaats en foerageergebied
A130	Scholekster	definitief	7500	Slaap- en rustplaats en foerageergebied
A103	Slechtvalk	definitief	8	Foerageergebied
A056	Slobeend	definitief	70	Foerageergebied
A050	Smient	definitief	16600	Slaap- en rustplaats en foerageergebied
A169	Steenloper	definitief	230	Slaap- en rustplaats en foerageergebied
A138	Strandplevier	definitief	80	Slaap- en rustplaats en foerageergebied
A162	Tureluur	definitief	1100	Slaap- en rustplaats en foerageergebied
A053	Wilde eend	definitief	11700	Foerageergebied
A052	Wintertaling	definitief	1100	Foerageergebied

5.2.2 Staat van instandhouding volgens de uitkomsten van de NDA/beheerplannen

Door Sweco is in opdracht van RWS voor dit gebied een natuurdoelanalyse opgesteld. Daarnaast is door Witteveen en Bos in opdracht van RWS in 2023 een nieuwe ecologische evaluatie opgesteld.

Conclusie NDA (bron: Natuurdoelanalyse Sweco)

De aandachtspunten zijn voornamelijk de effecten van diepe geulen op buitendijkse habitattypen, successie, realiseren van uitbreidings- en verbeterdoelstellingen, de aanwezigheid van voldoende geschikte broedgebieden voor kustvogels en overwinteringsgebied voor steltlopers (Beheerplan 2016). Hoewel stikstofdepositie de kwaliteit van habitattypen en leefgebieden onder druk kan zetten en kan bijdragen aan

verruiging en successie, vormen de sterke dynamiek en het gebrek aan ruimte in het gebied Westerschelde & Saeftinghe de belangrijkste drukfactor.

Hoewel de stikstofdruk als geheel op het gebied richting 2030 volgens AERIUS M22 af zal nemen, zullen voor de habitattypen H2130A Grijze duinen (kalkrijk) en H2190B Vochtige duinvalleien (kalkrijk) herstelmaatregelen nodig blijven om de negatieve effecten van een overbelasting met stikstof tegen te gaan.

Voor het habitatype H2310A Grijze duinen (kalkrijk) zijn naar aanleiding van het Wijzigingsbesluit aanvullende instandhoudingsdoelstellingen opgenomen. Voor dit habitatype is sprake van een lichte tot matige overbelasting van de KDW in de huidige en van een lichte overbelasting in de toekomstige situatie. RWS voert regulier beheer uit. Om de geconstateerde verstruweling tegen te gaan, is RWS aan het verkennen welke aanvullende maatregelen nodig zijn om de negatieve effecten van stikstofdepositie op het realiseren van de behoudsdoelstelling te kunnen herstellen.

oor de overige habitattypen waarvoor stikstof geen knelpunt vormt, geldt dat dat ook in de toekomst niet het geval zal zijn, omdat de stikstofdepositie op het gebied als geheel en ook binnen de begrenzing van de habitattypen naar verwachting af zal nemen. De overige drukfactoren, te weten een ruimtegebrek voor lage dynamiek, vegetatiesuccessie, ingrepen in de geomorfologie en verstoring door mensen, verdroging en een afname van herbivorie, zijn voor deze habitattypen dominant. De herstelmaatregelen gericht op deze drukfactoren zullen noodzakelijk blijven.

Conclusie ecologische knelpunten en aanbevelingen ecologische evaluatie (bron: Ecologische evaluatie Witteveen en Bos)

Ecologische knelpunten en aanbevelingen voor de Westerschelde en Saeftinghe

Knelpunt	Relevante instandhoudingsdoelstellingen	Aanbevelingen	Urgentie
dynamiek, morfologie, bodemberoering, vertroebeling	H1130, H1310A, H1330A, broedvogels, niet-broedvogels, fint	verkennen mogelijkheden beperken baggerwerkzaamheden onderhoud van de vaargeul. Uiteraard speelt ook het belang van bereikbaarheid van havens.	zeer urgent
	H1130, H1310A, H1330A, broedvogels, niet-broedvogels	verkennen mogelijkheden uitbreiding estuarium door binnenwaarts verleggen dijk, eventueel als koppelskans	zeer urgent
	H1130, H1310A, H1330A, broedvogels, niet-broedvogels overweeg systemen die in het eindstadium van successie zitten, te herstellen (zoals het Verdrongen Land van Saeftinghe) urgent	overweeg systemen die in het eindstadium van successie zitten, te herstellen (zoals het Verdrongen Land van Saeftinghe)	Urgent
verstoring	broedvogels, niet-broedvogels	op orde maken bebording en markeringen	zeer urgent
	broedvogels, niet-broedvogels	betere zonering in ruimte en tijd voor schelpdierrapen, zeegroenten snijden, zee-aas winning	urgent
	broedvogels, niet-broedvogels	voor broed- en niet-broedvogels belangrijke dijktrajecten sluiten voor recreatie (incl. fysieke maatregelen)	urgent
	niet-broedvogels, zeehonden	aanspreken aanbieders zeehondensafari's op naleving gedragsregels	minder urgent
	zeezoogdieren, trekvisen	in lijn met de KRM activer de IMO-richtlijnen opvolgen	urgent

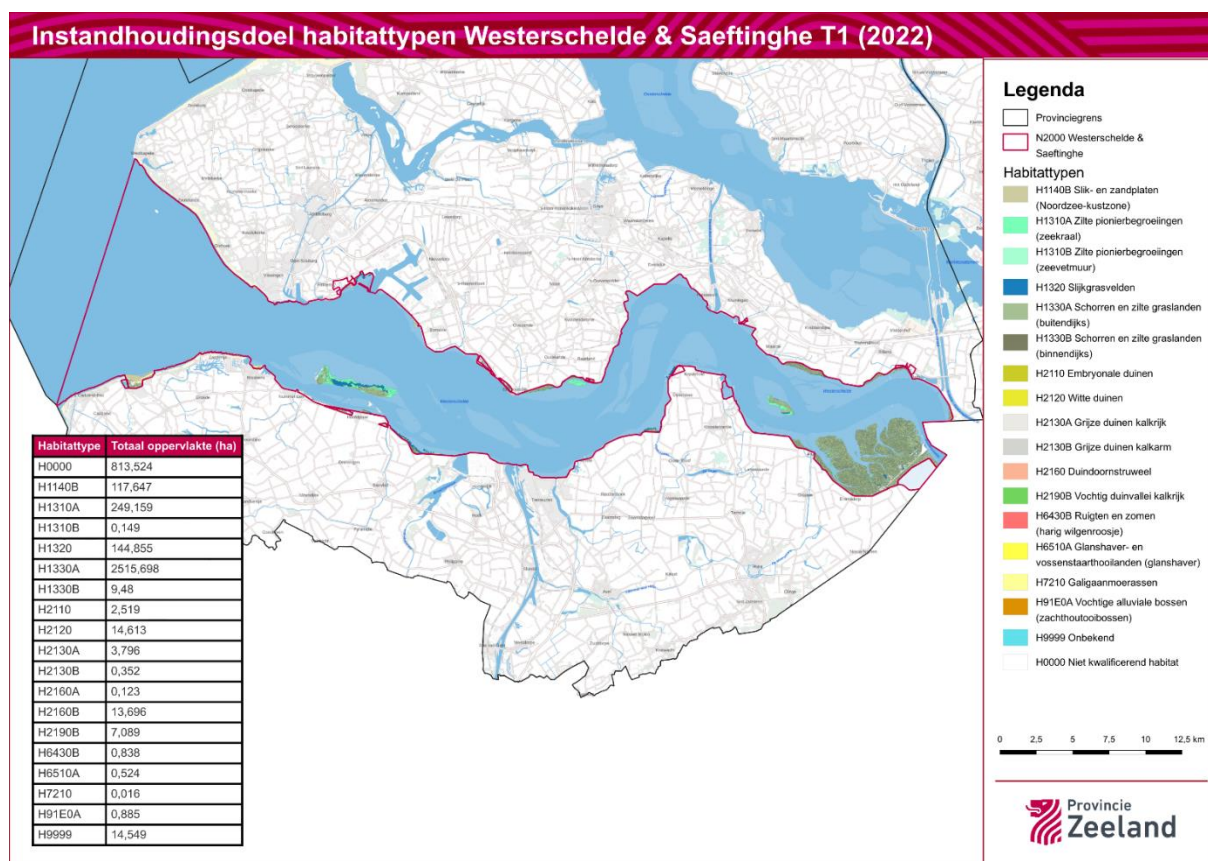
Knelpunt	Relevante instandhoudingsdoelstellingen	Aanbevelingen	Urgentie
predatie	kustbroedvogels	uitbreiden predatiewerende maatregelen	zeer urgent
	broedvogels	verkennen mogelijkheid en wenselijkheid vossenbeheer en beheer grote meeuwen	urgent
	kustbroedvogels	voortzetten/instellen rattenbeheer	zeer urgent
	kustbroedvogels	aanpassen waterpeilbeheer, beter afstemmen op broedvogels	urgent
	plevieren	uitbreiden inzet nestkooien	urgent
Barrières voor trekvisen	fint, rivierprik, zeeprik	bereikbaar maken potentiële paaiplaatsen	zeer urgent
onderzoek	morfologie en ecologie algemeen, met name H1130, H1310, H1330	voortzetten (periodiek) onderzoek naar hoe de Westerschelde zich verder zal ontwikkelen op het gebied van morfologie, verstelling, verdieping, en veruiging, en wat de gevolgen daarvoor zijn voor de ecologie	zeer urgent
	blauwborst	uitvoeren verspreidingsonderzoek en bepalen doelbereik blauwborst	urgent
	grauwe gans, kolgans, smient	uitvoeren onderzoek draagkracht en knelpunten	urgent
	goudplevier, Kievit	uitvoeren onderzoek draagkracht binnen en buiten N2000-gebied	urgent
	wintertaling, pijlstaart	uitvoeren onderzoek negatieve trends en oorzaken pijlstaart en wintertaling	Urgent
	bontbekplevier, rosse grutto, schonekster en steenloper en overige bodemdiereters	uitvoeren fase 2 onderzoek laagwatertellingen, indien nodig aanvullen met onderzoek voedselbeschikbaarheid (m.n. hyperbenthos).	urgent
	fuut, middelste zaagbek	onderzoek voedselbeschikbaarheid fuut en middelste zaagbek	urgent
	alle instandhoudingsdoelstellingen	benutten van kennis en komende rapportages van Belgische onderzoekers	urgen
	alle habitattypen	ontwikkeling systematiek monitoring habitattypen	zeer urgent
	bruine kiekendief	monitoring bruine kiekendief	urgent
monitoring	alle mariene habitattypen, vissen, vogels, zeehonden	voortzetting monitoring PFAS, uitvoering onderzoek effecten	zeer urgent
	H1130, H1310, H1330, kustbroedvogels, niet-broedvogels	voortzetting monitoring natuurherstel en -compensatie	urgent

5.2.3 Voor welke soorten en oppervlakten verbetering van natuurcondities op zal treden

Habitatcode	Habitatype	Landelijke staat van instandhouding (bron: Vogel- en habitatrictlijnrapportage 2019)	Totaal aantal hectares	Aantal hectares waar de maatregelen effect hebben
H1110B	Permanent overstromde zandbanken (Noordzeekustzone)	Zeer ongunstig	118	-

H1130	Estuaria	Zeer ongunstig		
H1140B	Slik- en zandplaten (Noordzee-kustzone)	Matig ongunstig	118	23
H1310A	Zilte pionierbegroeiingen (zeekraal)	Matig ongunstig	249	10
H1310B	Zilte pionierbegroeiingen (zeevetmuur)	Matig ongunstig	0,15	-
H1320	Slijkgrasvelden	Matig ongunstig	144	-
H1330A	Schorren en zilte graslanden (buitendijks)	Matig ongunstig	2515	500
H1330B	Schorren en zilte graslanden (binnendijks)	Matig ongunstig	9,5	9,5
H2110	Embryonale duinen	Gunstig	2,5	2,5
H2120	Witte duinen	Gunstig	14,6	10
H2130A*	Grijze duinen (kalkrijk)	Matig ongunstig	4,1	4,1
H2160	Duindoornstruwelen	Gunstig	13,7	4
H2190B	Vochtige duinvalleien (kalkrijk)	Matig ongunstig	7	3
Broedvogels en niet broedvogels A272, A137, A081, A195, A191, A132, A138, A193, A176, A048, A137, A149, A144, A005, A140, A043, A164, A143, A142, A026, A132, A041, A051, A034, A069, A054, A157, A130, A103, A056, A050, A169, A138, A162, A053, A052				

5.2.4 Habitattype-kaart met begrenzing van het N 2000-gebied Westerschelde en Saefthinghe

5.3 Drukfactoren en maatregelpakket

5.3.1 Drukfactoren uit de NDA

In de NDA/Ecologische evaluatie van de Westerschelde en Saeftinghe zijn de volgende drukfactoren benoemd:

- Effecten van diepe geulen op buitendijkse habitattypen
- Successie
- Aanwezigheid van voldoende geschikte broedgebieden voor kustvogels en overwinteringsgebied voor steltlopers
- Stikstofdepositie
- Sterke dynamiek
- Gebrek aan ruimte
- Verstruweling
- Ruimtegebrek voor lage dynamiek
- Vegetatiesuccessie
- Ingrepen in de geomorfologie
- Verstoring door mensen
- Verdroging
- Afname van herbivorie
- Morfologie
- Bodemberoering
- Vertroebeling
- Barrières voor trekvis

5.3.2 Maatregelen en kosten

Nr	Categorie		Locatie	Maatregel	Nadere Toelichting	Uitvoering door:	€
1	Verbetering kwaliteit	A	Dijken langs de Westerschelde	Plevieren bescherming	Plevierenbescherming door participatie en draagvlak mogelijk in combinatie met gedragen mitigerende maatregelen	Provincie Zeeland, RWS, Steltkluut, IVN, TBO's, SBB	250.000
2	Verbetering kwaliteit	A	Westerschelde zone	Onderzoek doen naar binnendijkse plekken om te maximaliseren herstel dynamiek Schorren en Slikken op zoveel mogelijk plekken.	Slim/flexibel storten, opslibben (onderzoek naar kansen), effect op het totale systeem onderzoeken als je overgangen stappiger maakt (koppeling met NPW). Aansluiten bij werkgroep bij O&M vd VNCS.	samenwerking TBO's, RWS en provincie Zeeland	50.000
3	Verbetering kwaliteit	A	staartse Nol, Voorland Nummer 1, zuid Vaarwater langs Hoofplaat	Monitoring en onderzoek kwaliteit slik en ondiepwaterzone.	Monitoring en onderzoek kwaliteit slik en ondiepwaterzone in relatie tot gebruiksfuncties en belang voor vogels en vis.	RWS, Provincie Zeeland, NM	50.000
4	Verbetering kwaliteit	A	Alle slikken en platen	Monitoring en onderzoek: Voortzetten laagwatervogeltellingen om het gebruik door steltlopers en overige vogelsoorten te monitoren	Doel: is het relatief belang van de slikken en platen als foerageer-, rust-of broedgebied te achterhalen en behoud van foerageer-vs- broedgebieden te garanderen.	RWS	50.000
5	Verbetering Kwaliteit	A	Land van Saeftinghe	Verkennen mogelijkheden terugdringen van successiestadia schor of verjonging schor (incl. begrazing). HZL en RWS betrekken.	Doel: een goed functionerend schorhabitat dat alle gradiënten (laag naar hoog) bevat.	Provincie Zeeland/HZL Rijkswaterstaat betrekken	50.000
6	Optimaliseren inrichting	C2	Walsoorden, Paulinaschor, broedvogel-eilanden	Broedvogeleilanden buitendijks ontwikkelen (7 eilandenplan) en andere locaties buiten 7 eilandenplan (actieplan Deltanatuur)	Onderdeel 7 eilandenplan, afstemming met actieplan Vogelbescherming. Inclusief nader onderzoek voor geschikte locaties in de Delta.	Provincie Zeeland, RWS	2.500.000
7	Optimaliseren inrichting	C2	Biezelingse Ham, Schor Staartsenole en vergeten hoekjes Westerschelde	Vastleggen schor	Onderzoek naar ontwikkeling schorbehoud Biezelingse Ham (bijv. aanleggen strekdam), Schor Staartsenol (bijv. 50 ha. slim storten) en vergeten hoekjes Westerschelde.	Natuurmonumenten, Rijkswaterstaat, provincie Zeeland	300.000
8	Optimaliseren inrichting	C2	Diverse locaties	Aanbrengen schelpenstrandjes t.b.v. kustbroedvogels.	Op diverse locaties aan de randen van de Westerschelde (buitendijks) zijn er mogelijkheden voor aanbrengen van schelpenstrandjes. Afstemming over locaties en onderhoud.	Natuurmonumenten, RWS, Provincie Zeeland	100.000
9	Optimaliseren inrichting	C2	Kaloot	Verbetering kwaliteit duingebied	Terugzetten struweel en aanpassing inrichting om recreatie druk te verminderen	Provincie Zeeland/Rijkswaterstaat	50.000
10	Optimaliseren inrichting	C2	Appelzak	Verkenning mogelijkheden tbv herinrichting/verlaging verhoogde schorgebieden.	Herinrichten en recreatiedruk verminderen	Provincie Zeeland, Rijkswaterstaat en Grenspark	50.000
11	Optimaliseren inrichting	C2	Zeeuws vlaanderen en Walcheren	behoud embryonale duinen langs drukke stranden	Onderzoek naar status en maatregelen tbc behoud en verbetering embryonale duinen langs drukke stranden die niet onder N2000 vallen	Rijkswaterstaat/Provincie Zeeland/gemeente	50.000

Nr	Categorie		Locatie	Maatregel	Nadere Toelichting	Uitvoering door:	€
12	Optimaliseren inrichting	C2	Plaat Walsoorden	Verkennen effecten van schelpdierrapers, zee-aasspitten en zeegroenten snijden tbv betere zonering- en bebodingsmaatregelen.	Doel: effectieve zonering en bebodding.	Provincie Zeeland/Rijk swaterstaat	50.000
13	Optimaliseren inrichting	C2	Dijktrajecten	Verkennen mogelijk-heid belangrijke dijktrajecten voor broed- en niet-broedvogels te sluiten voor recreatie ivm verstoring.	Doel: betere bescherming te bieden en doelbereik voor broed-en nietbroedvogels te realiseren.	Provincie Zeeland, Waterschap, RWS	50.000
14	Optimaliseren inrichting	C2	Grenspark Groot Saeftinge 18000 ha., Binnendijks in landbouwgebied	Verbeteren landschappelijke inrichting. GBD	o.a. Hagen en krekentrestanten herstel + dijken. Aanleg en meerjarig beheer via subsidieregeling GroenBlauwe Dooradering.	Provincie Zeeland i.c.m. Grenspark	2.000.000
15	Overgangszones	D	Emmapolder en Waterzande	Experimenteergronden	Extensivering, natuurinclusieve landbouw, stikstofreductie, hydrologie, agrarische biodiversiteit.	Provincie Zeeland	500.000
16	Overgangszones	D	Dijkbeheer langs de Westerschelde	Natuurinclusief dijkbeheer langs de Westerschelde	Bestaande primaire keringen natuurinclusief beheren door reductie emissies tbv n2000gebied, waterkerende functie, bodem, landschap en beleving. Gezamenlijke afstemming over de monitoring.	Waterschap, Provincie, beheerders, RWS	300.000
17	Overig kwaliteit	E	Gebied links onder Rilland (Zimmerman / slik bij Bath)	Regulering recreatiedruk	Onderzoek naar ontoegankelijk maken voor kitesurfers (handhaving)	Provincie Zeeland, RWS	50.000
18	Overig kwaliteit	E	Schelde kust Hulst, Grenspark Groot Saeftinge	Regulering recreatiedruk	Binnendijks dynamiek bevorderen; Binnendijks mooie fiets en wandelpaden maken en vervolgens deze buitendijks weghalen/ontoegankelijk maken.prio geven aan: verbetermogelijkheden naar werking van de afgesloten dijkvakken.	Provincie Zeeland, RWS	250.000
					Totaal	binnen	3.900.000
					nummer 14, 15 en 16	buiten	2.800.000

5.3.3 Effect maatregelen

In en rondom de Westerschelde zijn er verschillende belangrijke maatregelen te nemen of onderzoeken die bijdragen aan natuurherstel of toewerken naar systeemherstel. Voor het behalen van doelstellingen zijn in deze aanvraag Programma Natuur fase 2 maatregelen opgenomen die hieraan bijdragen.

Na een succesvolle aanpak op de Hooge Platen zal verder uitvoering gegeven worden aan het realiseren van alternatieve broedlocaties voor kustbroedvogels in de Westerschelde. Hiervoor zal in lijn met het 7 eilandenplan verkend en mogelijke uitvoering gegeven worden aan het realiseren van broedlocaties op de plaat van Walsoorden of andere alternatief geschikte locaties.

Langs de randen van de Westerschelde kunnen de primaire keringen een mooie overgang tussen het N2000-gebied en het achterliggende landbouwgebied vormen. Deze worden steeds meer natuurinclusief beheerd, en

dit wordt door opgenomen maatregelen gestimuleerd. Maatregelen omvatten reductie emissies tbv N 2000-gebied, waterkerende functie, bodem, landschap en beleving.

In de randzones van Grenspark Groot Saeftinghe, grenzend aan de Westerschelde, wordt gezocht naar zones waarin natuur, waterkerende landschappen, extensieve landbouw en landbouwtransitie samenkomen. Dit worden robuuste polders die klaar zijn voor de toekomst op het gebied van natuur, landbouw en klimaat. Hier worden vrijwillig verworven gronden in eigendom van de provincie Zeeland ingezet in vorm van natuur, experimenteer gronden en de gronden uit de ontwikkelingsbank.

De polders langs de Schelde worden robuust gemaakt met een geïntegreerde aanpak (Zeeuwse aanpak) door bestaande opgaven te combineren en waar mogelijk te verbinden om de doelrealisatie te verrijken.

Maatregelen die in de Scheldepolder worden genomen, buiten de begrenzing Schelde (Natura 2000-gebied), hebben direct invloed op overgangsgebieden gelegen langs de Schelde en een positief effect op het Natura 2000-gebied.

Om transitie in de landbouw te stimuleren en hiervoor experimenteerruimte te creëren zal afwaardering van 120 hectare landbouwgrond (eigendom provincie) van plaatsvinden zodat risicoloos met nieuwe vormen van landbouw, groenblauwe dooradering en agrarische biodiversiteit geëxperimenteerd kan worden. Door vermindering van stikstof emissies en verwerving van natuur en landschap zal dit leiden tot een randzone die toekomstbestendig is en bijdraagt aan de doelstellingen en herstel van het naastgelegen N2000gebied.

Maatregelen dragen bij aan de doel(soorten) van het Natura2000 gebied. Dit kan gaan over ganzen opvang in de vorm van ganzen afleidingsgebieden waarbij overwinterende ganzen weggelokt worden van kostbare landbouwgewassen, voedsel- en broedgelegenheid voor bruine kiekendieven en veilige broedlocaties, betrokkenheid en draagvlak voor bescherming van kustbroedvogels als plevieren.

Zoals uit het bovenstaande al blijkt zullen met deze no regret maatregelen de bekende drukfactoren niet volledig weggenomen worden. Wel is duidelijk uit zowel de ecologische evaluatie als de NDA dat deze maatregelen noodzakelijk zijn en volgens de ecologische evaluatie ook urgent. Het betreffen dus maatregelen waar de aangewezen habitats en soorten direct profijt van zullen hebben (no regret).

5.3.4 De bijdrage van de maatregelen aan de stikstofreductie in KG stikstof

De maatregelen in de N 200-gebieden zijn vooral gericht op het verminderen van het effect van de te hoge stikstofdepositie. Maatregelen die getroffen worden in de directe nabijheid van de N 2000-gebieden zijn wel gericht op het vergroten van de biodiversiteit en het verminderen van de stikstofemissie. Vanwege deze maatregelen verwachten wel een emissie reducerend effect van ergens tussen de 3.5 en de 35 kgNH₃/hectare. Overigens is in zeeland het overgrote deel van de stikstofdepositie afkomstig van het buitenland en de scheepvaart (ongeveer 60%). De te treffen maatregelen hebben hier geen effect op.

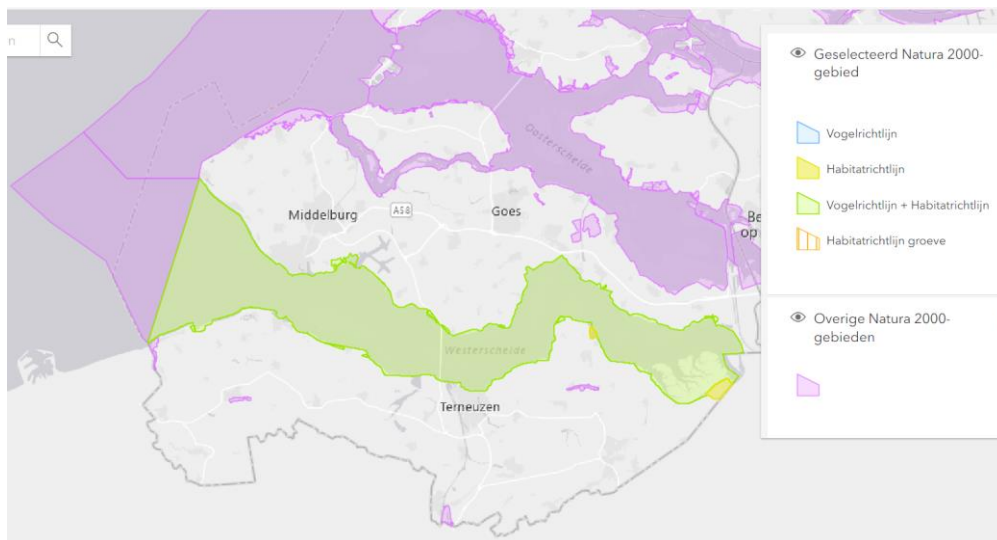
5.3.5 Combinatie van maatregelen

Er worden geen maatregelen getroffen in combinatie met maatregelen voor of ten behoeve van een overig natuurgebied in een aangrenzende provincie of een aangrenzend buitenland.

5.4 Kaarten

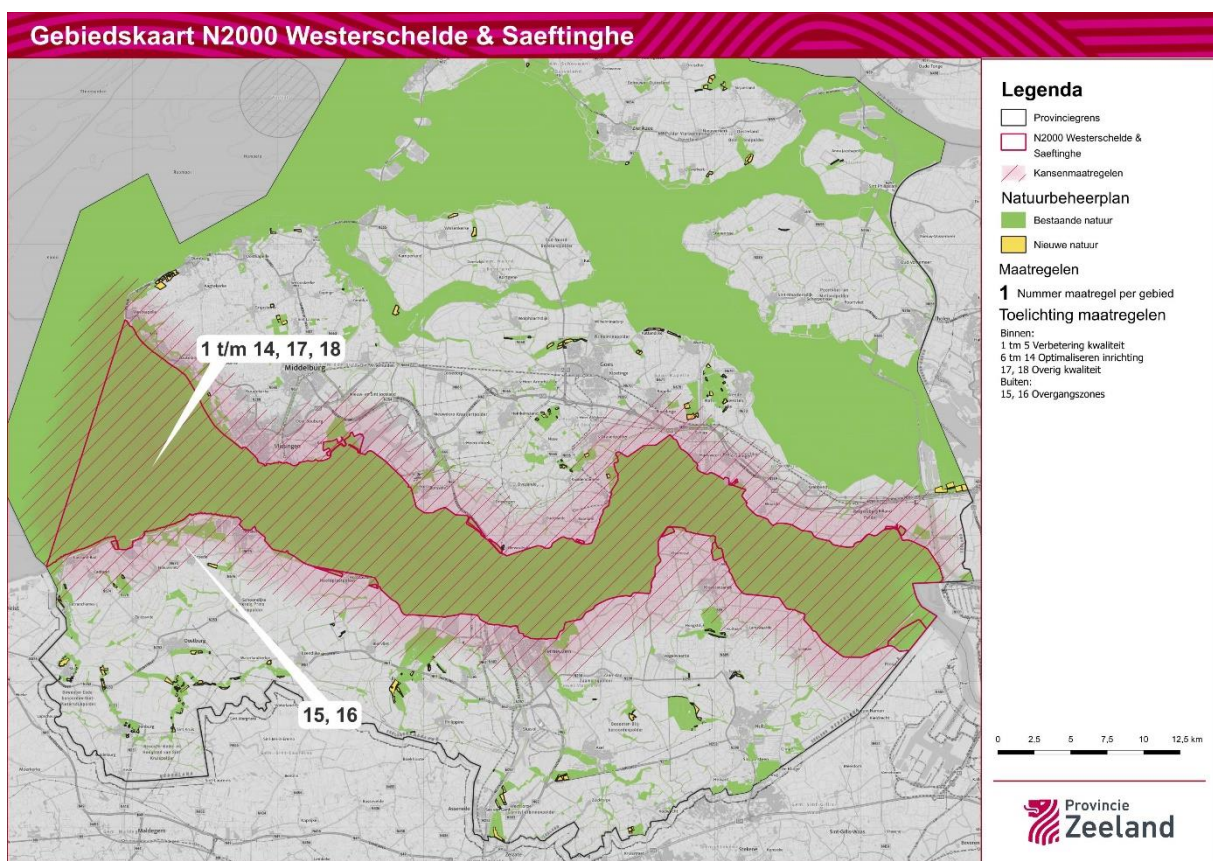
5.4.1 Begrenzing N 2000-gebied Westerschelde en Saeftinghe

In de onderstaande kaart de begrenzing van het N 2000-gebied (uit het aanwijzingsbesluit)

5.4.2 NNN begrenzing in en rond het natuurgebied en locatie te treffen maatregelen

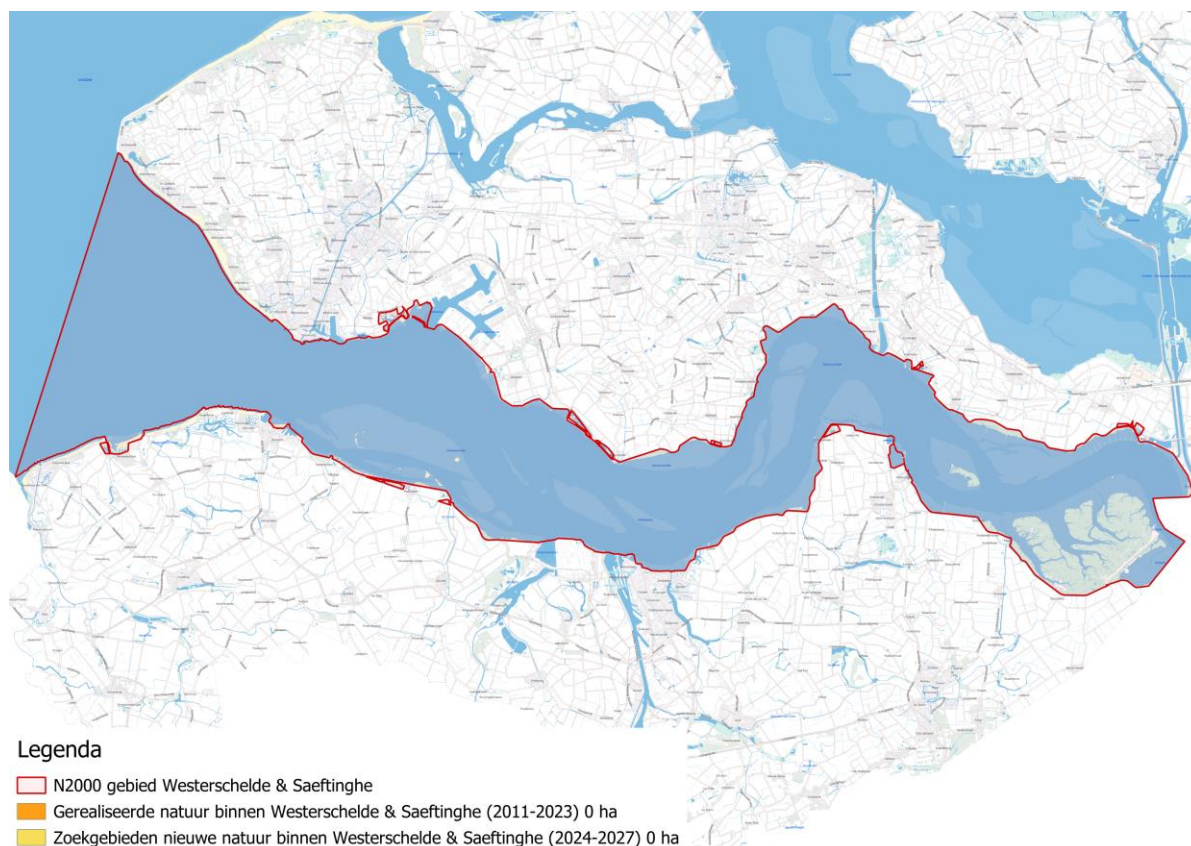
De begrenzing bestaande (groen) en nog te ontwikkelen natuur (geel) volgens het provinciale natuurbeheerplan is in de onderstaande kaart opgenomen. De nummers van de te treffen maatregelen corresponderen met de nummers in de maatregelentabel onder 2.3.2.

5.5 Additionaliteit

Binnen de Natura 2000 begrenzing Westerschelde en Saeftinghe vallen geen oppervlakten die gerealiseerd zijn, of nog gerealiseerd moeten worden als onderdeel van het Natuurpact. De maatregelen zoals opgenomen in het de maatregelenpakket Programma Natuur Fase 2 zijn dus additioneel op de afspraken in het Natuurpact. In de

bijgaande kaart een overzicht van de onder de afspraken uit het natuurpact gerealiseerde natuur (oranje) en nieuwe te realiseren natuur (geel) zoals opgenomen in het op 25 juni 2024 vastgestelde Natuurbeheerplan Zeeland.

5.6 Versnelling verwerving

Is opgevoerd onder SPUK 1 en wordt onder SPUK 2 niet opgevoerd

5.7 Maatregelen uit SPUK 1

Voor de Westerschelde worden geen maatregelen overgeheveld uit SPUK 1.

6 Programma Natuur – format per natuurgebied 2^e fase – Oosterschelde

6.1 Natura 2000-gebied Oosterschelde (118)

Het Natura 2000-gebied Oosterschelde staat gedeeltelijk in open verbinding met de Noordzee, waardoor er zoute invloed en getijdenwerking aanwezig is: buitendijks liggen droogvallende slikken en platen en schorren met zilte begroeiingen, ondieptes en (diepe) geulen. Binnendijks komen zilte graslanden voor en in enkele inlagen is zelfs veenmosrietland tot ontwikkeling gekomen. Sinds de Oosterschelde aan de oostzijde volledig is afgedamd, en aan de westzijde gedeeltelijk, is de dynamiek sterk afgenomen. De Oosterschelde is als onderdeel van de Deltawateren van grote internationale betekenis voor vogels. Het gebied vormt een zeer belangrijk leefgebied voor kustbroedvogels en is voor trekvogels een onmisbare schakel als ruigebied of als tussenstop om te foerageren en rusten. De natte open gebieden bieden veilige slaapplekken voor watervogels en er is een relatief groot en gevarieerd voedselaanbod beschikbaar. Verder rust de gewone zeehond op de droogvallende platen en in inlagen en binnendijkse vochtige natuurgebieden komt de noordse woelmuis voor. De huidige natuurwaarden in de Deltawateren hebben zich in de loop der tijd ontwikkeld in sterke samenhang met de menselijke activiteiten in het gebied. Naast de rijke natuur, kent de Oosterschelde namelijk een groot aantal gebruiksfuncties, zoals waterkeren, waterafvoer, vaarweg, recreatievaart, zwemwater, strand- en oeverrecreatie, onderwatersport, kitesurfen, sportvisserij, beroepsvisserij, luchtvaart, natuurbeheer en onderzoeks- en monitorings- activiteiten.

6.2 Prioritaire opgave

6.2.1 Doelstelling volgens het aanwijsbesluit/ beheerplan/ NDA

Groep	Cluster	Instandhoudingsdoelstellingen
Habitattype		Grote baaien Overgangs- en trilvenen (veenmosrietlanden)(H7140_B) Schorren en Zilte graslanden (binnendijks)(H1330_B) Schorren en Zilte graslanden (Buitendijks)(H1330_A) Slijkgrasvelden (H1320) Zilte pioniersbegroeiing (zeekraal)(H1310_A) Grijs duin (Kalkrijk)(H2130_A) Duindoornstruwelen (H2160) Galigaanmoerassen (H7210)
Habitatsoorten	Zoogdieren	Gewone zeehond (H1365) Grijze zeehond (H1364) Bruinvis (H1351) Noordse Woelmuis (H1340) Fint (H1103)
Broedvogels	Kustbroedvogels	Bontplekplevier (A137) Dwergstern (A195) Grote stern (A191) Kluut (A132) Noordse Stern (A194) Strandplevier (A138) Visdief (A193)
	Moerasbroedvogels	Bruine kiekendief (A081)

Groep	Cluster	Instandhoudingsdoelstellingen
Niet broedvogels	Steltlopers	Bergeend (A048) Bontplekplevier (A137) Bonte strandloper (A149) Brandgans (A045) Brilduiker (A067) Dodaars (A004) Drieteenstrandloper (A144) Fuut (A005) Goudplevier (A140) Grauwe gans (A043) Groenpootruiter (A164) Kanoet (A143) Kievit (A142) Kleine zilverreiger (A026) Kleine zwaan (A037) Kluut (A132) Krakeend (A051) Kuifduiker (A007) Lepelaar (A034) Meerkoet (A125) Middelste zaagbek (A069) Pijlstaart (A054) Rosse grutto (A157) Scholekster (A130) Slechtvalk (A103) Slobeend (A056) Smient (A050) Steenloper (A169) Strandplevier (A138) Tureluur (A162) Wilde eend (A053) Wintertaling (A052) Wulp (A160) Zilverplevier (A141) Zwarte ruiter (A161)
	Viseters	Aalscholver (A017)

6.2.2 Staat van instandhouding volgens de uitkomsten van de NDA/beheerplannen/Ecologische evaluatie

Conclusie NDA Oosterschelde (bron: Natuurdoelanalyse Sweco)

In de NDA is het volgende geconstateerd ten aanzien van de stikstofdepositie:

“Voor de habitattypen in de Oosterschelde, echter, geldt dat er alleen voor H2130A Grijze duinen (kalkrijk) en met name H7140B Overgangs- en trilvenen (veenmosrietlanden) in de huidige situatie sprake is van een matige overschrijding van de KDW. Naar de toekomst toe neemt de stikstofdepositie volgens AERIUS M22 af. Voor de habitattypen H2130A Grijze duinen en H7140B veenmosrietlanden, echter, zal er ook richting 2030 nog sprake zijn van een overschrijding van de KDW. Voor H2130A Grijze duinen geldt dat dit alleen lokaal het geval zal zijn (in 2030 een lichte overbelasting van 0 tot 70 mol N/ha/jaar boven de KDW op circa 27% van het areaal). Voor H7140B veenmosrietlanden geldt echter dat er ook in 2030 net als in de huidige situatie sprake zal zijn van een matige overbelasting (>70 mol N/ha/jaar boven de KDW maar minder van 2 maal de KDW) op het gehele areaal. Op de overige habitattypen is er zowel in de huidige als in de toekomstige situatie (vrijwel) geen sprake van een overschrijding van de KDW.

Conclusie is dat er voor de habitattypen H2160 Duindoorsruwelen en H7210 Galigaanmoerassen in de Oosterschelde geen overschrijding van de KDW is zowel in de huidige situatie als in de toekomst richting 2025 en 2030.

Voor de habitattypen H1310A Zilte pionier begroeiingen (zeekraal), H1320 Slijkgrasvelden, H1330A Schorren en zilte graslanden (buitendijks), H1330B Schorren en zilte graslanden (binnendijks) is er slechts een geringe overschrijding van de KDW in zowel de huidige situatie als in de toekomst richting 2025 en 2030.

Voor de habitattypen H2130A Grijze duinen en H7140B Overgangs- en trilvenen (veenmosrietlanden) is dat wel het geval. Het binnendijks gelegen habitatype H7140B veenmosrietlanden verslechtert door vegetatiesuccessie, wat versneld optreedt als gevolg van hoge stikstofdepositie. De stikstofdepositie draagt bij aan de verzuring en vermessing van het habitatype. De kwaliteit van het habitatype is dan ook matig en soorten van voedselarme omstandigheden, zoals ronde zonnedauw en dubbelloof, zijn verdwenen en er is opslag van struweel en braam op meer dan 10% van de oppervlakte (PAS-Gebiedsanalyse 2017). De te hoge stikstofdepositie maakt het systeem gevoeliger voor een gebrek aan beheer en vermessing door stikstofdepositie vergroot dus de noodzaak voor maaibeheer naast het verwijderen van wilgenopslag.

Naast de stikstofdepositie zelf, spelen er in het gebied geen andere stikstof gerelateerde drukfactoren, met uitzondering voor H1330B Schorren en zilte graslanden (binnendijks). Stikstof gerelateerde drukfactoren zijn factoren die de negatieve effecten van stikstof kunnen versterken. Een voorbeeld is verdroging dat onder andere kan leiden tot een verminderde buffering vanuit grond- of oppervlaktewater tegen de verzurende en vermessende effecten van stikstof en kan bijdragen aan mineralisatie. Met betrekking tot H1330B Schorren en zilte graslanden (binnendijks) kan stikstofdepositie in combinatie met het ontbreken van de juiste hydrologische omstandigheden eraan bijdragen dat verzuiging sneller optreedt (PAS-Gebiedsanalyse 2017).

Niet-stikstof gerelateerde drukfactoren daarentegen hebben een negatief effect op de ontwikkeling van een habitatype, maar dat effect heeft geen interactie met de effecten van stikstofdepositie en kan ook niet worden beïnvloed door stikstof."

Naast de stikstofgevoelige drukfactoren worden ook de niet stikstofgevoelige drukfactoren besproken in de NDA. De belangrijkste zijn: Oeverafslag, afname door zandhonger, gebrek aan toetreding of inlaat van zoutwater/brak kwelwater, recreatiedruk.

Conclusie ecologische knelpunten en aanbevelingen ecologische evaluatie (bron: Ecologische evaluatie Witteveen en Bos)

Ecologische knelpunten en aanbevelingen voor de Oosterschelde

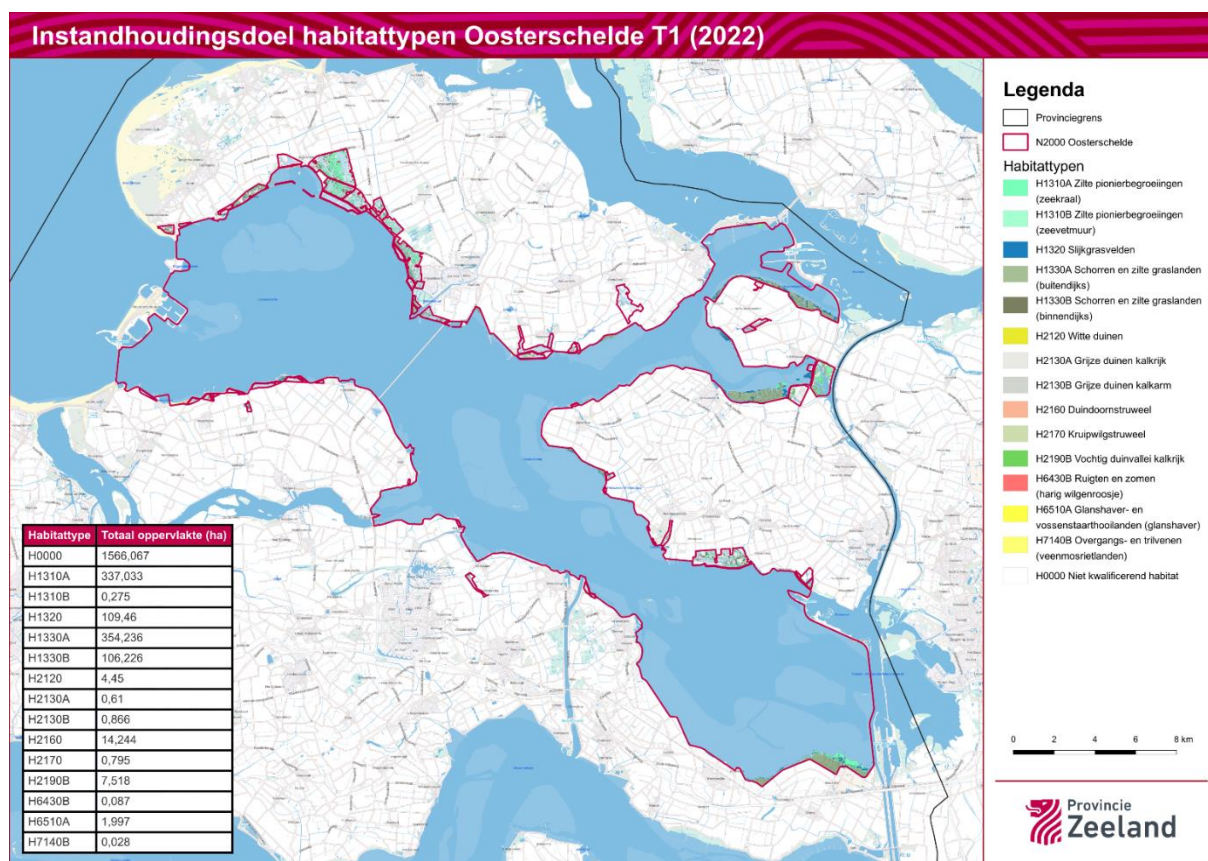
Knelpunt	Relevante instandhoudingsdoelen	Aanbevelingen	Urgentie
verstoring	zeehonden, broedvogels, niet-broedvogels	op orde maken bebording	zeer urgent
	zeehonden, broedvogels, niet-broedvogels	betere zonering: afstemmen toegestane vormen van gebruik op plekken waar regels inconsistent zijn, bijv. schor 't Stelletje, Oesterdam	zeer urgent
	zeehonden, broedvogels, niet-broedvogels	aanpassen inrichting afgesloten dijktrajecten, ofwel door oude recreatieve inrichting te verwijderen ofwel door simpelweg deze gebieden fysiek af te sluiten	zeer urgent
	strandplevier en bontbekplevier (broedvogels)	uitbreiden afzetting rond plevierennesten, zodat ook voldoende onverstord foerageergebied voor pullen beschikbaar is	urgent
	steltlopers (niet broedvogels)	beperken verstoring door schelpdierkweek door betere zonering en beperken areaal	urgent

Knelpunt	Relevante instandhoudingsdoelen	Aanbevelingen	Urgentie
predatie	broedvogels	uitbreiden gebruik rasters rond broedeilanden	zeer urgent
	zeezoogdieren, broedvogels, nietbroedvogels	instellen gericht monitoring verstoring door gebruik nadat bebording op orde is, zodat effectiviteit zonering en voorwaarden gebruik kan worden gevolgd en indien nodig kan worden ingegrepen	urgent
	bruine kiekendief	instellen monitoring	zeer urgent
	noordse woelmuis	voortzetten intensieve monitoring	urgent
	nieuwe doelen	instellen monitoring	

6.2.3 Voor welke soorten en oppervlakten verbetering van natuurcondities op zal treden

Habitattypen	Omschrijving	Landelijke staat van instandhouding	Totaal aantal hectares	Aantal hectare waar verbetering op zal treden.
H7140_B	Overgangs- en trilvenen (veenmosrietlanden)	Zeer ongunstig	0,03	-
H1330_B	Schorren en Zilte graslanden (binnendijks)	Matig ongunstig	106	-
H1330_A	Schorren en Zilte graslanden (Buitendijks)	Matig ongunstig	354	243
H1320	Slijkgrasvelden	Matig ongunstig	109	227
H1310_A	Zilte pioniersbegroeiing (zeekraal)	Matig ongunstig	337	160
H2130_A	Grijs duin (Kalkrijk)	Matig ongunstig	1,5	1,2
H2160	Duindoornstruwelen	Gunstig	14	0,5
H7210	Galigaanmoerassen	Matig ongunstig		
Daarnaast treedt verbetering op voor de habitatsoort 1340, de broedvogels en niet broedvogels				

6.2.4 Habitattype-kaart met begrenzing van het N 2000-gebied Oosterschelde

6.3 Drukfactoren en maatregelpakket

6.3.1 Drukfactoren uit de NDA

In de NDA/Ecologische evaluatie van de Oosterschelde zijn de volgende drukfactoren benoemd:

- Stikstofdepositie
- Verdroging
- Verminderde buffering vanuit grond- of oppervlaktewater
- Verruiging
- Oeverafslag
- Afname door zandhonger
- Gebrek aan toetreding of inlaat van zoutwater/brak kwelwater
- Recreatie
- Predatie
- Verstoring

6.3.2 Maatregelen en kosten

Nr	Categorie		Locatie	Maatregel	Nadere Toelichting	Uitvoering door:	€
1	Hydrologische verbeteringen	B	Zuidkust Schouwen	Versterken inlagen (onderzoek en verder maatregelen naar veen)	Het is belangrijk te weten waar het veen zit (ook van belang tegen uitdroging i.r.t. waterhuishouding) en of zoet/zout.	Natuurmonumenten	50.000
2	Hydrologische verbeteringen	B	Bokkegat (N2000 Noord Beveland)	Quickscan naar hydrologische optimalisatie	Doorgaande agrarische hoofdafwatering kan mogelijk omgelegd worden	Provincie Zeeland	50.000
3	Versnelling verwerving	C1	Zuidkust Tholen	Verbinding tussen Scherpenissepolder en Schakerloopolder	Onderdeel Groenblauwedoradering, ecologische corridor	Staatsbosbeheer	750.000
4	Optimaliseren inrichting	C2	Ooster- schelde algemeen, plaat naast Neeltje Jans, Roggenplaat (optimalisatie), Katse Plaat	Broedvogeleilanden buitendijks ontwikkelen (7 eilandenplan) en andere locaties buiten 7 eilandenplan (actieplan Deltanatuur)	Actieplan Deltanatuur, herstel kustbroedvogels. Inclusief nader onderzoek voor geschikte locaties in de Delta.	Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Provincie Zeeland, RWS	2.500.000
5	Optimaliseren inrichting	C2	Diverse locaties	Aanbrengen schelpenstrandjes t.b.v. kustbroedvogels.	Op diverse locaties aan de randen van de Oosterschelde (buitendijks) zijn er mogelijkheden voor aanbrengen van schelpenstrandjes.	Natuurmonumenten, i.s.m. Waterschap, Rijkswaterstaat, Provincie Zeeland, RWS en NPO	100.000
6	Optimaliseren inrichting	C2	Ooster- schelde	Versterken hoog water vluchtplaatsen o.a. slikken van Viane.	De focus ligt op binnendijkse oplossingen eventueel in combinatie met een buitendijkse oplossing. Daar waar er een combinatie gemaakt kan worden met de andere opgaven in het gebied en/of toekomstige plannen in het kader van NOVEX of PAGW zou dit meegenomen kunnen worden.	Provincie Zeeland, TBO, RWS	4.000.000
7	Optimaliseren inrichting	C2	Galgenplaat	Verdere uitwerking zandsuppletie en realisatie	Regionale bijdrage aan zandsuppletie Galgeplaat. Regio streeft naar totaal aan € 2.5 mln cofinanciering. Daarbij wordt gekeken naar EU-subsidiemiddelen. Bijdrage prov 1 miljoen.	Gezamenlijke uitvoering: Rijkswaterstaat i.s.m. Natuurmonumenten en Provincie Zeeland	1.000.000
8	Optimaliseren inrichting	C2	Noordkust Zuid Beveland naast Rattenkaai	Opschalen erosie remmende maatregelen na afronding Pilot	Behoud slikken en schorren	Natuurmonumenten, RWS betrekken	500.000
9	Overgangszones	D	Hele zuidkust Schouwen, Zuidkust Tholen, Noordkust Noord Beveland	Natuurinclusieve landbouw	Hoog grondwaterpeil, uitgesteld maaibeheer, stoppelvelden in de winter, kruidenrijke akkerlanden, extensiveren agrarisch beheer	Provincie Zeeland, polder-natuur	1.500.000

Nr	Categorie		Locatie	Maatregel	Nadere Toelichting	Uitvoering door:	€
10	Overgangszones	D	Zuidkust schouwen	Creëren verbindingzones Noordse Woelmuis	Onderdeel Groenblauwedooradering	Natuurmonumenten, Provincie Zeeland, Staatsbos-beheer en Waterschap	100.000
11	Overgangszones	D	Noordkust Beveland binnendijkse gebieden	Experimenteergroten	Extensivering, natuurinclusieve landbouw, stikstofreductie, hydrologie, agrarische biodiversiteit.	Provincie Zeeland	500.000
12	Overig kwaliteit	E	Op diverse plekken rondom de Oosterschelde	Ontwikkelen van nieuwe snijlocaties zeegroenten en verbetering zonering activiteiten langs de Deltawateren waaronder het snijden van zeegroenten.	Recreatiedruk TBB (toegang beperkend besluit) gebieden verminderen. 7 alternatieve snij-locaties binnen- en buitendijs. Aanleg en verwerving.	Provincie Zeeland	2.500.000
13	Overig kwaliteit	E	Oesterdam, en dam tussen Oosterschelde en krammer volkeren	Regulering Recreatie aanbrengen, creëren rustgebied overwinterende vogels,	Recreatiedruk reguleren, in dit gebied zit 15% van de overwinterende futen van Nederland, recreatiezonering (incl. handhaving en voorlichting).	Provincie Zeeland	200.000
14	Overig kwaliteit	E	behoud en uitbreiding van schorren en slikken langs de Thoolse dijken	Rust voor natuur en Ruimte voor mensen	Binnen dit proces kijken we behalve naar uitbreiding van schorren ook naar het stapelen/verminderen van functies	HZL, SBB i.s.m. gemeente Tholen	1.500.000
15	Overig kwaliteit	E	Oosterschelde	Intensivering van bestrijding en beheer van exoten binnen en buiten NNN	Aanvullend beheer bovenop huidige inspanning noodzakelijk door de verwijdering van exoten. Accent ligt bij Oosterschelde op: Watercrassula	Staatsbosbeheer	300.000
16	Overig kwaliteit	E	Inlagen Kattendijke	Geen nieuwe recreatieontwikkelingen in de inlagen Kattendijke	Recreatiedruk verminderen (handhaving en voorlichting).	Provincie Zeeland	150.000
17	Overig kwaliteit	E	Oosterschelde	Regulering recreatiedruk aanbrengen	Er vindt veel verstoring plaats op de eilanden, deze minder toegankelijk maken	Provincie Zeeland	50.000
					Totaal		15.750.000

6.3.3 Effect maatregelen

De bekende drukfactoren worden door de maatregelen niet volledig weggenomen. Doordat de NDA vooral gericht is op de drukfactor stikstof, is niet integraal te beoordelen of in te schatten wat voor percentage deze maatregelen effect zullen hebben. Wel is duidelijk uit zowel de ecologische evaluatie als de NDA dat deze

maatregelen noodzakelijk zijn en volgens de ecologische evaluatie ook urgent. Het betreffen dus maatregelen waar de aangewezen habitats en soorten direct profijt van zullen hebben (no regret).

6.3.4 De bijdrage van de maatregelen aan de stikstofreductie in KG stikstof

De maatregelen in de N 200-gebieden zijn vooral gericht op het verminderen van het effect van de te hoge stikstofdepositie. Maatregelen die getroffen worden in de directe nabijheid van de N 2000-gebieden zijn wel gericht op het vergroten van de biodiversiteit en het verminderen van de stikstofemissie. Vanwege deze maatregelen verwachten wel een emissie reducerend effect van ergens tussen de 3.5 en de 35 kgNH₃/hectare. Overigens is in zeeland het overgrote deel van de stikstofdepositie afkomstig van het buitenland en de scheepvaart (ongeveer 60%). De te treffen maatregelen hebben hier geen effect op.

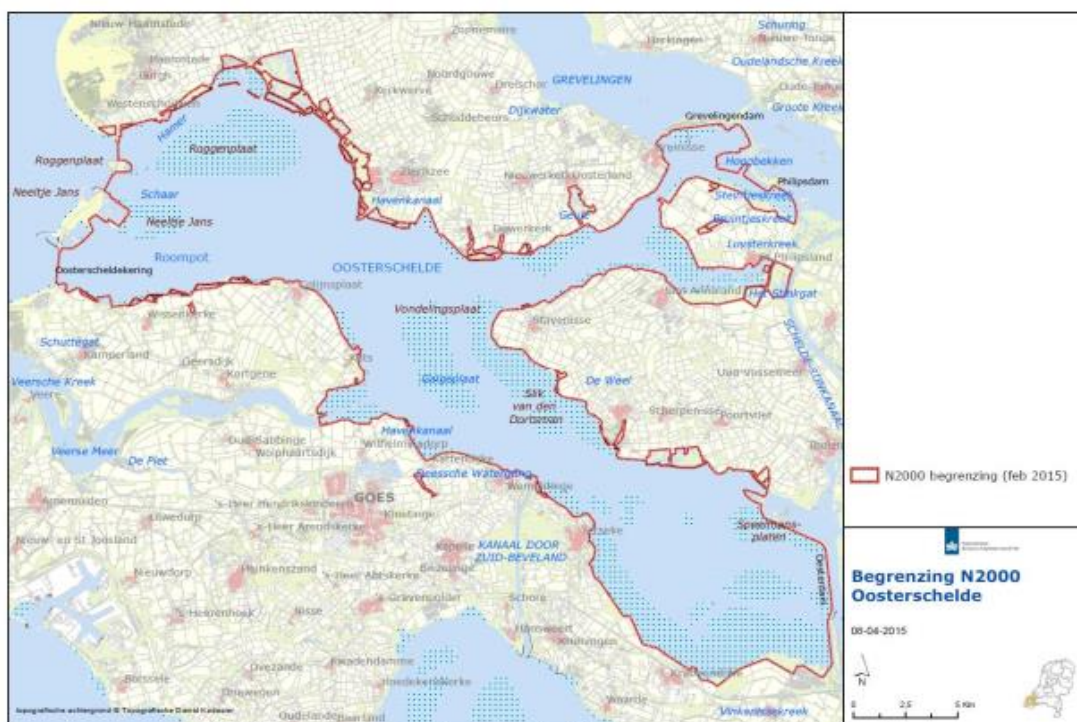
6.3.5 Combinatie van maatregelen

Er worden geen maatregelen getroffen in combinatie met maatregelen voor of ten behoeve van een overig natuurgebied in een aangrenzende provincie of een aangrenzend buitenland.

6.4 Kaarten

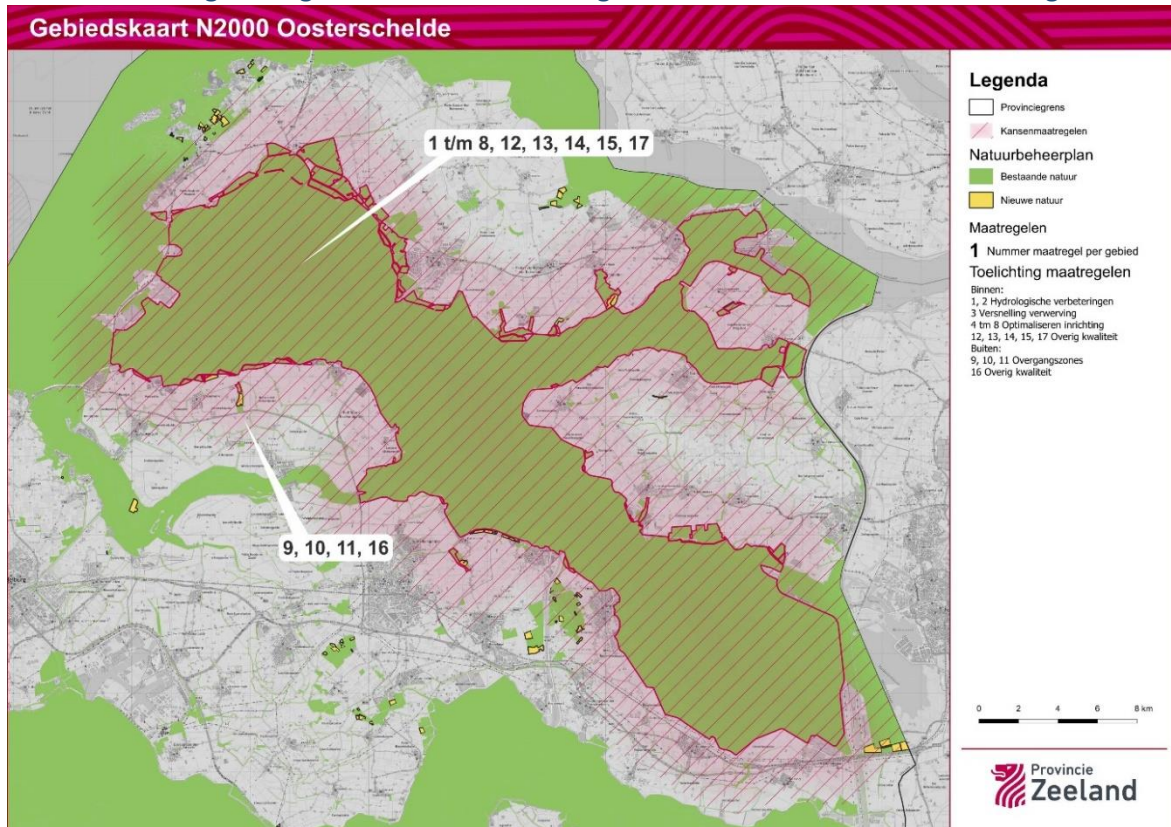
6.4.1 Begrenzing N 2000-gebied Oosterschelde

In de onderstaande kaart de begrenzing van het N 2000-gebied

Figuur 1.1. Begrenzing Natura 2000-gebied Oosterschelde, topografie en geografie van het Natura 2000-gebied Oosterschelde en omgeving en de ligging van de platen.

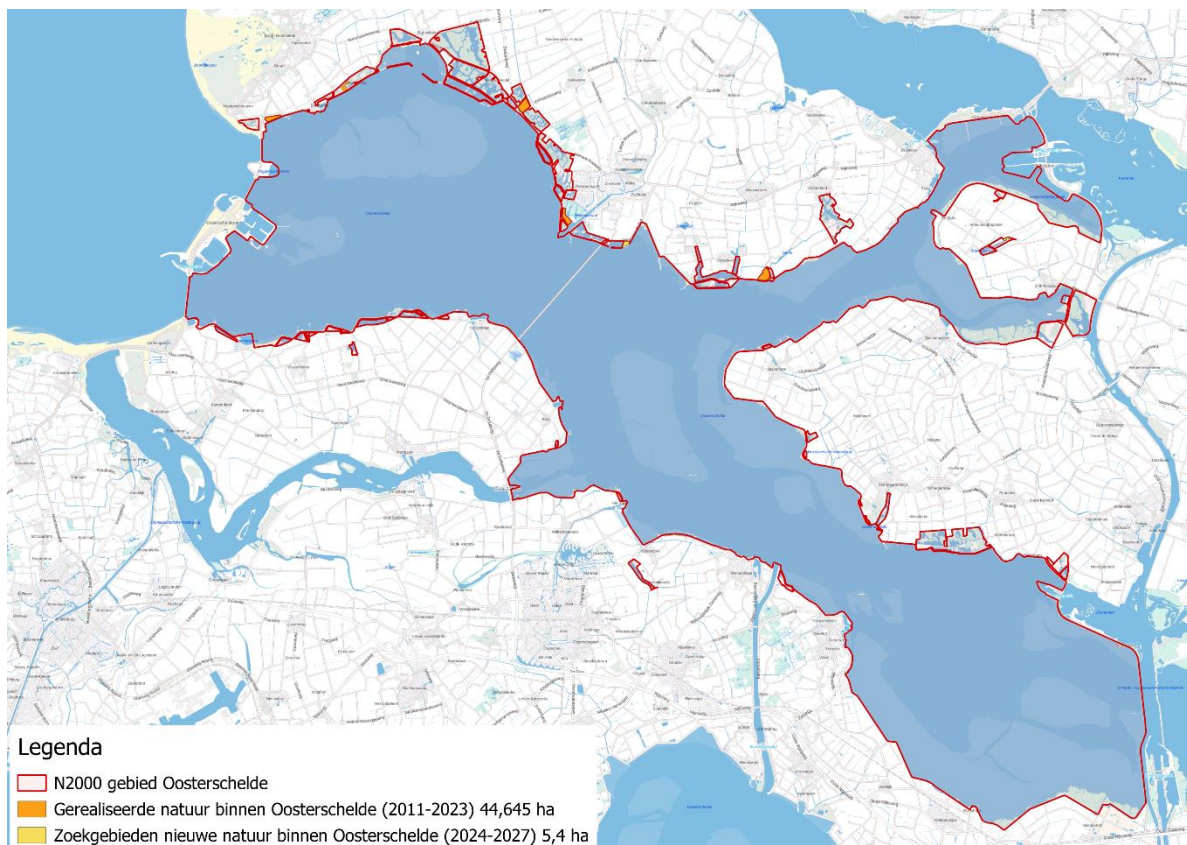
6.4.2 NNN begrenzing in en rond het natuurgebied en locatie te treffen maatregelen

De begrenzing bestaande (groen) en nog te ontwikkelen natuur (geel) volgens het provinciale natuurbeheerplan is in de onderstaande kaart opgenomen. De nummers van de te treffen maatregelen corresponderen met de nummers in de maatregelentabel onder 6.3.2.

6.5 Additionaliteit

Binnen de Natura 2000 begrenzing Oosterschelde valt 1 perceel dat gerealiseerd is en 2 welke nog gerealiseerd moeten worden als onderdeel van het Natuurpact. De maatregelen zoals opgenomen in het de maatregelenpakket Programma Natuur Fase 2 vallen allen buiten deze 3 percelen. De opgenomen maatregelen zijn dus additioneel op de afspraken in het Natuurpact.

6.6 Versnelling verwerving

Is opgevoerd onder SPUK 1 en wordt onder SPUK 2 niet opgevoerd

6.7 Maatregelen uit SPUK 1

Uitvoering van de maatregelen van fase 1 van het programma Natuur loopt nog door tot en met 2026. Fase 1 wordt daarbij benut om enerzijds te werken aan natuurherstel, en anderzijds ervaringen op te doen die meegenomen kunnen worden in het vervolg van het programma. In de eerste fase hebben we geleerd dat flexibiliteit van regelingen gewenst is en dat er behoefte is aan een goede afstemming bij de uitwerking van instrumentarium. In de aanvraag voor fase 1 hebben we destijds een behoorlijke over programmering (van ruim 9 miljoen) opgenomen waardoor niet alle in fase 1 opgenomen maatregelen ook daadwerkelijk in de 1e fase konden worden uitgevoerd. Ook kunnen we voor sommige maatregelen nu nog niet voorzien of deze ook daadwerkelijk in de 1e fase kunnen worden afgerond. Om die reden zijn alle maatregelen die zijn opgenomen in fase 1 en in de periode 2021- juni 2023 niet tot (volledige) uitvoering of uitwerking zijn gekomen opnieuw opgenomen in de programmering voor fase 2. Deze maatregelen zijn wel beschikt voor de 1e fase en dat wat we in fase 1 kunnen uitvoeren zullen we daarbinnen uitvoeren.

Gebied	Categorie		Maatregel	Nadere Toelichting	Uitvoering door:	€
Oosterschelde (118)	Verbetering kwaliteit	A	Verbetering van de kwaliteit van natuurgebieden	Project Natuurherstel N2000 Voordelta, de Banjaard. Natuurherstel Duinen, terugbrengen dynamiek verstuiwing en eb en vloed	Staatsbos-beheer, RWS	100.000
Oosterschelde (118)	Verbetering kwaliteit	A	Verbetering van de kwaliteit van natuurgebieden	Extra maaien en afvoeren > herstel H1330B, verwijdering stikstof uit aanwezige vegetatie binnen stikstofoverbelaste N2000 leefgebieden Oosterschelde	Staatsbos-beheer	100.000

Oosterschelde (118)	Versnelling verwerving	C1	Versnelling van verwerving en optimalisering van de inrichting van natuurgebieden, verbetering kwaliteit van natuurgebieden. Maatregelen in de overgangszones, inclusief verbinding tussen gebieden	Extensivering bemesting en reductie stikstof. Betreft Strookuitbreiding 10 meter over 10-15 km (15 ha) Tevens kwaliteitsverbetering door extra maaien en afvoeren > verwijdering aanwezige stikstof > toename verspreiding gevoelige soorten.	Het Zeeuws Landschap, Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer	50.000
Oosterschelde (118)	Overig kwaliteit	E	Overige kwaliteitsmaatregelen bovenop het Natuurpact, regulatie recreatiedruk	Regulatie recreatiedruk Stikstof overbelaste N2000 natuur. Accent Oosterschelde: inzetten op voorlichting, en separeren van verschillende soorten van recreatief medegebruik. Broedvogeleilandes, monitoring en bescherming kustbroeders.	Natuurmonumenten, Het Zeeuwse landschap, Staatsbosbeheer en RUD-Zeeland en Provincie Zeeland, RWS	100.000
				Totaal		350.000

7 Programma Natuur – format per natuurgebied 2^e fase – Grevelingen

7.1 Natura 2000-gebied Grevelingen (115)

De Grevelingen is een voormalige zeearm gelegen tussen Goeree-Overflakkee en Schouwen-Duiveland. Het is sinds de afsluiting door de Deltawerken het grootste zoutwatermeer van Europa en bevat een aantal eilanden waar uitgestrekte, soortenrijke duinvalleibegroeiingen en zilte pionier gemeenschappen voorkomen, alsmede uitgestrekte oeverlanden (onder meer de Slikken van Flakkee) met zilte begroeiingen, graslanden, ruigten, struwelen en bos. Mede dankzij de geïsoleerde ligging van de eilanden (de voormalige zandplaten Hompelvoet, Veermansplaat, Kleine Veermansplaat, Grote en Kleine Stampersplaat) vormt de Grevelingen een van de belangrijkste leefgebieden voor de noordse woelmuis in Zuidwest-Nederland.

7.2 Prioritaire opgave

7.2.1 Doelstelling volgens het aanwijsbesluit/ beheerplan/ NDA

Groep	Cluster	Instandhoudingsdoelstelling
Habitattypen		Duindoornstruwelen (H2160) Grijze duinen (kalkrijk) (H2130A) Kruipwilstruwelen (H2170) Ruigten en zomen (harig wilgenroosje) (H6430B) Schorren en ziltegraslanden (H1330B) Vochtige duinvaleien (kalkrijk) (H2190B) Zilte pionierbegroeiingen (zeekraal) (H1310A) Zilte pionierbegroeiingen (zeevetmuur) (H1310B)
Habitatsoorten	Planten	Groenknolorchis (H1903)
	Zoogdieren	Noordse woelmuis (H1340) Grijze zeehond (H1364) Gewone zeehond (H1365)
Broedvogels	Kustbroedvogels	Kluut (A132) Bontbekplevier (A137) Strandplevier (A138) Grote stern (A191) Visdief (A193) Dwergstern (A195)
	Moerasbroedvogels / roofvogels	Bruine kiekendief (A081)
Niet- broedvogels	Steltlopers	Kluut (A132) Bontbekplevier (A137) Strandplevier (A138) Bonte strandloper (A149) Goudplevier (A140) Rosse grutto (A157) Scholekster (A130) Steenloper (A169) Tureluur (A162) Wulp (A160) Zilverplevier (A141)
	Viseters	Aalscholver (A017) Dodaars (A004) Fuut (A005) Goorde fuut (A008) Kleine Zilverreiger (A026) Kuifduiker (A007) Lepelaar (A034) Middelste zaagbek (A069)
	Ganzen, eenden en zwanen	Bergeend (A048) Brandgans (A045) Brilduiker (A067) Gauwe gans (A043) Kleine Zwaan (A037) Kolgans (A041) Krakeend (A051) Meerkoet (A125) Pijlstaart (A054) Rotgans (A046) Slobeend (A056) Smient (A050) Wilde eend (A053) Wintertaling (A052)
	Roofvogels	Slechtvalk (A103)

7.2.2 Staat van instandhouding volgens de uitkomsten van de NDA/beheerplannen

Conclusie Natuurdoelanalyse

De aandachtspunten in het kader van stikstof hebben voornamelijk betrekking op de kwaliteit en omvang van het binnendijkse habitattypen H1330B Schorren en zilte graslanden (binnendijks). In het Natura 2000-gebied Grevelingen ondervindt het habitattypen H1330B in de huidige situatie een overschrijding van de KDW op 1% van het totale areaal in het gebied. Hoewel de stikstofdruk richting 2030 volgens AERIUS M22 af zal nemen, zal er voor het habitattypen H1330B, ook in 2030, sprake blijven van een overschrijding van de KDW. Dit betreft echter wel maar één hexagoon dat zich bevindt boven het deelgebied Slikken van Dijkwater.

De overige habitattypen in het Natura 2000-gebied Grevelingen ondervinden verschillende niet-stikstofgerelateerde drukfactoren die van invloed zijn op de instandhouding van de aanwezige habitattypen. Zo ondervinden de habitattypen H1310A Zilte pionierbegroeiingen (zeekraal), H1310B Zilte pionierbegroeiingen

(zeevetmuur) en H1330B Schorren en zilte graslanden (binnendijks) voornamelijk druk door ontzilting van het gebied. Voor het habitattype H2190B Vochtige duinvalleien is de stabiliteit van het hydrologische systeem de belangrijkste drukfactor. Andere habitattypen in het gebied, zoals de H2160 Duindoornstruwelen en de H2130A Grijze duinen (kalkrijk), worden bedreigd door respectievelijk ouderdom en beperkte mogelijkheden voor vernieuwing en het ontbreken van de natuurlijke abiotische omstandigheden.

In het Wijzigingsbesluit is het habitattype H2130B vervangen door het habitattype H2130A Grijze duinen (kalkrijk). Dit is gedaan op basis van een nadere analyse van de kartering. In de Gebiedsanalyse (2017) was al uitgegaan van het habitattype H2130A. Daarvoor waren de herstelmaatregelen gedefinieerd. De oppervlakte en de kwaliteit van het habitattype H2130A is stabiel en het ontstaan is te danken aan het beheer door begrazing dat in dit gebied consequent wordt uitgevoerd. Historisch gezien is veeteelt in duingebieden namelijk altijd een belangrijk factor voor de instandhouding van dit habitattype geweest.

In de Grevelingen liggen echter geen potenties voor het ontwikkelen van grijze duinen en deze langdurig in stand te houden, omdat het bijbehorende natuurlijke systeem ontbreekt. Er kunnen volgens de natuurdoelanalyse ZH (Natuurdoelanalyse 2022) geen maatregelen genomen worden waardoor een kwaliteitsverbetering of uitbreiding van het bestaande oppervlak mogelijk is. Op dit moment worden de instandhoudingsdoelstellingen wel behaald.

Tabel 9.1 Eindoordeel borging realisatie van instandhoudingsdoelen in het Natura 2000-gebied Oosterschelde

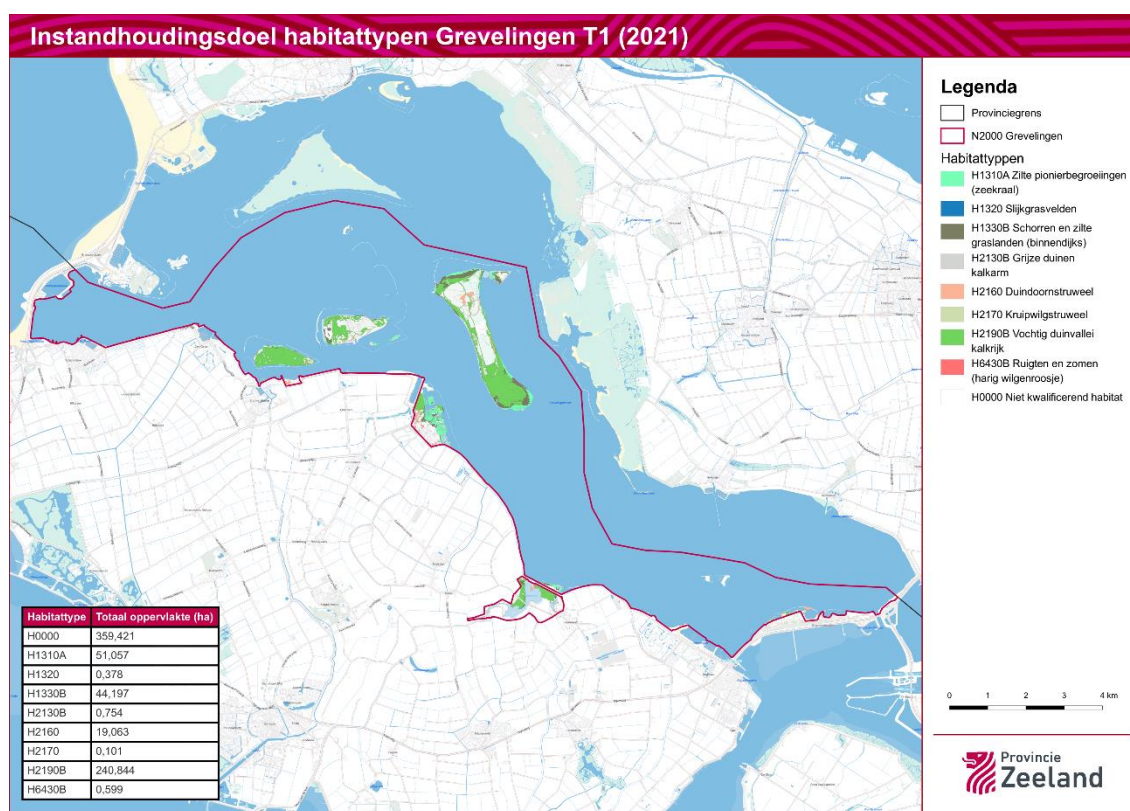
Habitat-code	Habitattype	IHD ¹		Trend ²		Overschrijding KDW		Niet-stikstof gerelateerde drukfactoren	Behalen IHD o.b.v. alle drukfactoren	Verslechtering door stikstof-depositie	Eindoordeel o.b.v. drukfactor stikstof
		Opp.	Kwaliteit	Opp.	Kwaliteit	Overbelasting (2020)	Prognose overbelasting (2030)				
H1310A	Zilte pionierbegroeiingen (zeekraal)	=	=	-	?	0%	0%	Ontzilting	ja	Nee	Ja
H1310B	Zilte pionierbegroeiingen (zeevetmuur)	=	=	-	?	0%	0%	Ontzilting	ja	Nee	Ja
H1330B	Schorren en zilte graslanden (binnendijks)	=	=	-	?	1%	0%	Ontzilting	ja	Nee	Ja
H2130A	Grijze duinen (kalkrijk)	=	=	?/+	?	0%	0%	ontbreken van de natuurlijke abiotische omstandigheden	ja	Nee	Ja
H2160	Duindoornstruwelen	=	=	-	?	0%	0%	Ouderdom en beperkte mogelijkheden voor vernieuwing	nee	Nee	Ja
H2170	Kruipwilgstruwelen	=	=	+	?	0%	0%	N.v.t.	ja	Nee	Ja
H2190B	Vochtige duinvalleien (kalkrijk)	=	=	0/-	?	0%	0%	Stabiliteit van hydrologische systeem	ja	Nee	Ja
H6430B	Ruigten en zomen (harig wilgenroosje)	=	=	?	?	0%	0%	N.v.t.	ja	Nee	Ja

7.2.3 Voor welke soorten en oppervlakten verbetering van natuurcondities op zal treden

Habitattypen	Omschrijving	Landelijke staat van instandhouding	Totaal aantal hectare	Aantal hectare waar verbetering op zal treden.
H2160	Duindoornstruwelen	Gunstig	19	2
H2130_A	Grijze duinen (Kalkrijk)	Matig ongunstig	51	0,5
H2170	Kruipwilgstruwelen	Gunstig	0.1	-
H6430_B	Ruigten en zomen (harig Wilgenroosje)	Zeer ongunstig	0,6	-
H 1330_B	Schorren en zilte graslanden	Matig ongunstig	44	-

Habitattypen	Omschrijving	Landelijke staat van instandhouding	Totaal aantal hectare	Aantal hectare waar verbetering op zal treden.
H2190_B	Vochtige duinvalleien (kalkrijk)	Matig ongunstig	241	10
H1310_A	Zilte pioniersbegroeiingen (zeekraal)	Matig ongunstig	51	2
H1310_B	Zilte pioniersbegroeiingen (zeevetmuur)	Matig ongunstig	-	-
Daarnaast treedt verbetering op voor de habitatsoorten H1903, H1340, H1364, H1365, de broedvogels en niet broedvogels				

7.2.4 Habitattype-kaart met begrenzing van het N 2000-gebied Grevelingen

7.3 Drukfactoren en maatregelpakket

7.3.1 Drukfactoren uit de NDA

In de NDA van de Grevelingen zijn de volgende drukfactoren benoemd:

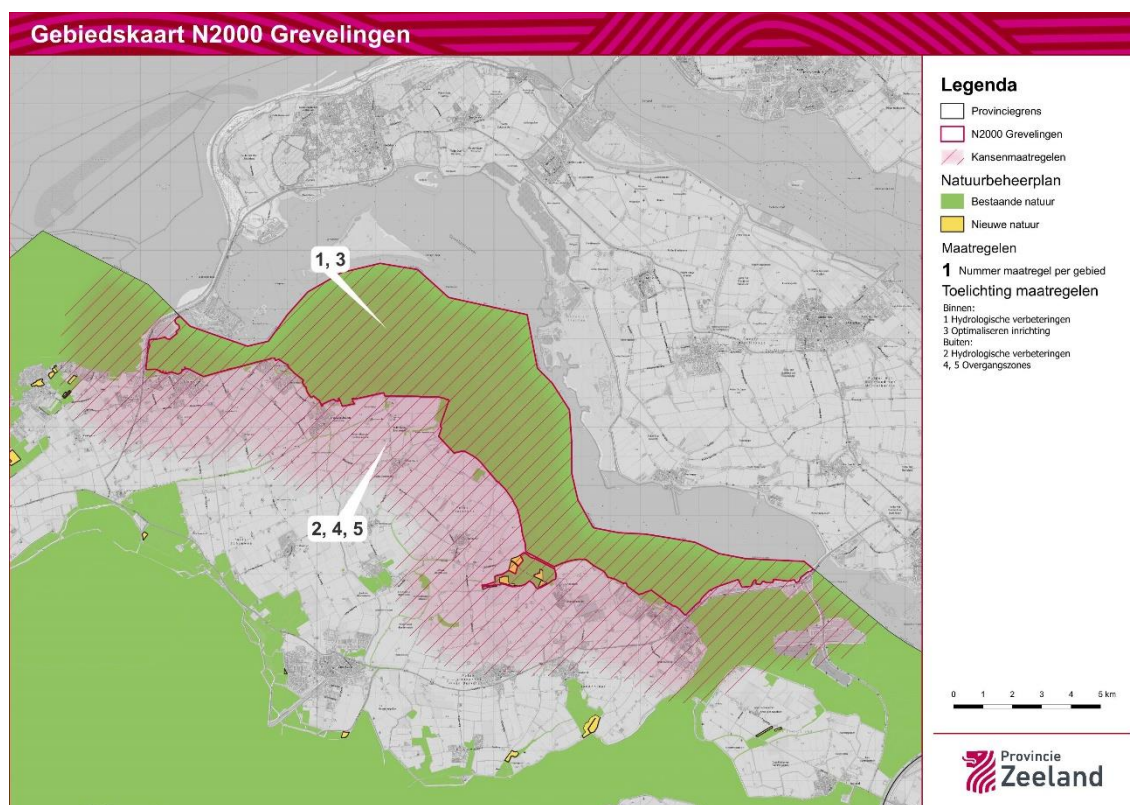
- Stikstofdepositie
- Ontzilting
- Ontbreken natuurlijke abiotische omstandigheden
- Ouderdom en beperkte mogelijkheden voor vernieuwing
- Stabiliteit van het hydrologisch systeem

7.3.2 Maatregelen en kosten

Nr	Categorie		Locatie	Maatregel	Nadere Toelichting	Uitvoering door:	€
1	Hydrologische verbeteringen	B	Polder gemalen	Realiseren zout/zoet-overgang en vispassage polderwater	Naar binnenwateren: Realiseren zoet-zout overgangen en vismigratie bij bestaande gemalen. Zoet polderwater beter gebruiken door het over intergetijdengebied of schor te laten lopen. Eisen stellen aan kwaliteit (voorzuiivering binnendijkse bufferzone nodig, ook tegen zoutlek). Mogelijkheden onderzoeken om de overgang van gemaal naar Grevelingenmeer natuurlijker vorm te geven.	Provincie Zeeland, Waterschap scheld stromen, Staatsbosbe heer, RWS	1.500.000
2	Hydrologische verbeteringen	B	Dijkwater Grevelingen	Fieldlab Dijkwater	Onderzoek en maatregelen peilopzet westelijk deel natuurgebied dijkwater en landschap als spons.	Gemeente Schouwen Duiveland	300.000
3	Optimaliseren inrichting	C2	Gehele GR	Tijdelijke kunstmatige eilanden	Tijdelijke kunstmatige eilanden t.b.v. broedvogels	Provincie Zeeland, RWS	1.500.000
4	Overgangszones	D	Karrenvelde n Scharendijke	Niet bemesten	Agrarisch gebied met ecologische waarde, natuur van maken of agrarisch beheervergoeding. Ontwikkeling binnendijkse brakke natuur, realiseren zout-zoet overgang en vismigratie. Bufferzone en verzachten van randen kerngebied met natuurinclusieve landbouw / zilte teelten.	Provincie Zeeland, RWS	100.000
5	Overgangszones	D	Grevelingen	Experimenteergro nden	Extensivering, natuurinclusieve landbouw, stikstofreductie, hydrologie, agrarische biodiversiteit.	Provincie Zeeland	500.000
						binnen	3.000.000
						buiten	900.000

7.3.3 Effect maatregelen

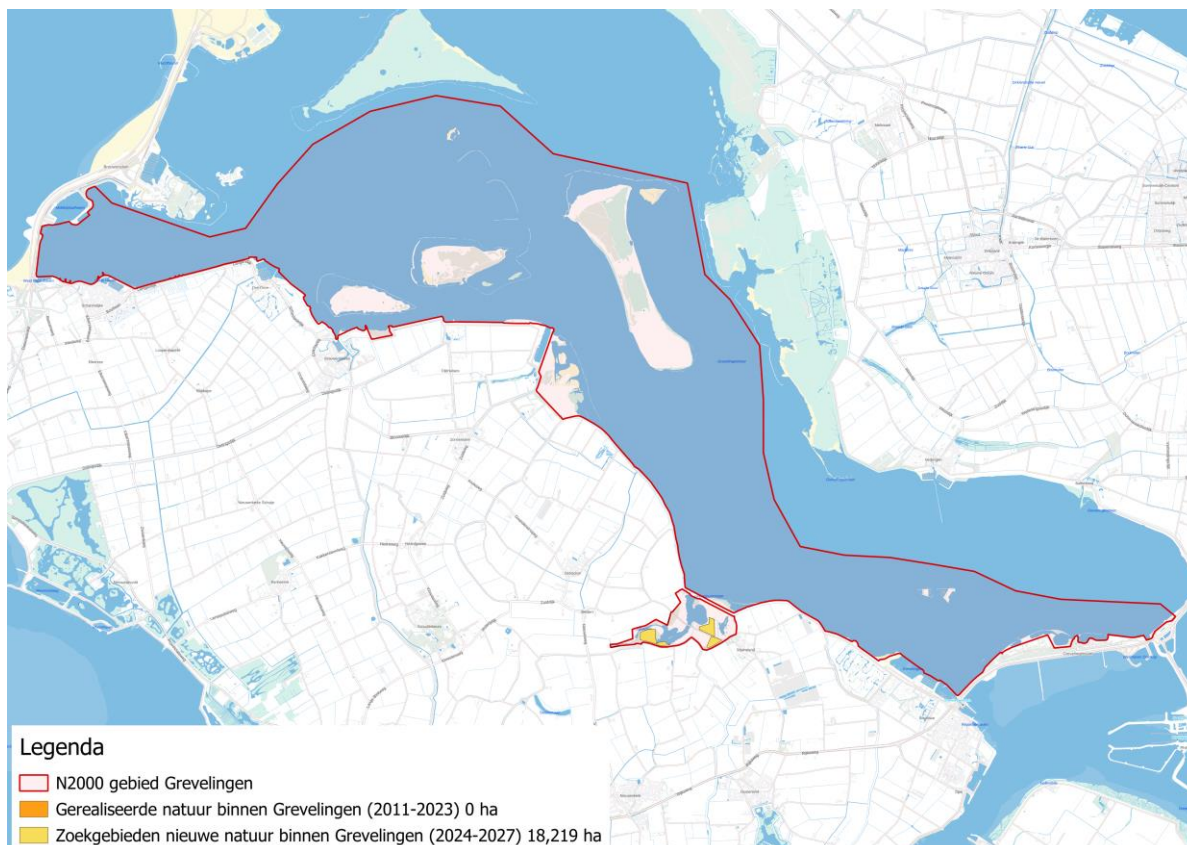
De bekende drukfactoren worden door de maatregelen niet volledig weggenomen. Doordat de NDA vooral gericht is op de drukfactor stikstof, is niet integraal te beoordelen of in te schatten wat voor percentage deze maatregelen effect zullen hebben. Wel is duidelijk uit zowel de ecologische evaluatie als de NDA dat deze maatregelen noodzakelijk zijn en volgens de ecologische evaluatie ook urgent. Het betreffen dus maatregelen waar de aangewezen habitats en soorten direct profijt van zullen hebben (no regret).

De begrenzing bestaande (groen) en nog te ontwikkelen natuur (geel) volgens het provinciale natuurbeheerplan is in de onderstaande kaart opgenomen. De nummers van de te treffen maatregelen corresponderen met de nummers in de maatregelentabel onder 2.3.2.

7.5 Additionaliteit

Binnen de Natura 2000 begrenzing Grevelingen vallen alleen percelen welke nog gerealiseerd moeten worden als onderdeel van het Natuurpact. De maatregelen zoals opgenomen in het de maatregelenpakket Programma Natuur Fase 2 vallen allen buiten deze percelen of buiten de Natura 2000 begrenzing. De opgenomen maatregelen zijn dus additioneel op de afspraken in het Natuurpact. Wel wordt er onderzoek gedaan naar de mogelijkheden voor peilopzet in het Westelijk deel van natuurgebied Dijkwater. In natuurgebied Dijkwater zijn enkele gele percelen gelegen (18,2 hectare). Peilopzet is een maatregel voor het gehele gebied Dijkwater waar ook de nieuw in te richten natuur profijt van gaat hebben.

7.6 Versnelling verwerving

Is opgevoerd onder SPUK 1 en wordt onder SPUK 2 niet opgevoerd

7.7 Maatregelen uit SPUK 1

Uitvoering van de maatregelen van fase 1 van het programma Natuur loopt nog door tot en met 2026. Fase 1 wordt daarbij benut om enerzijds te werken aan natuurherstel, en anderzijds ervaringen op te doen die meegenomen kunnen worden in het vervolg van het programma. In de eerste fase hebben we geleerd dat flexibiliteit van regelingen gewenst is en dat er behoefte is aan een goede afstemming bij de uitwerking van instrumentarium. In de aanvraag voor fase 1 hebben we destijds een behoorlijke over programmering (van ruim 9 miljoen) opgenomen waardoor niet alle in fase 1 opgenomen maatregelen ook daadwerkelijk in de 1e fase konden worden uitgevoerd. Ook kunnen we voor sommige maatregelen nu nog niet voorzien of deze ook daadwerkelijk in de 1e fase kunnen worden afgerond. Om die reden zijn alle maatregelen die zijn opgenomen in fase 1 en in de periode 2021- juni 2023 niet tot (volledige) uitvoering of uitwerking zijn gekomen opnieuw opgenomen in de programmering voor fase 2. Deze maatregelen zijn wel geschikt voor de 1e fase en dat wat we in fase 1 kunnen uitvoeren zullen we daarbinnen uitvoeren.

Gebied	Categorie		Maatregel	Nadere Toelichting	Uitvoering door:	€
Grevelingen (115)	Versnelling verwerving	C1	versnelling van verwerving en optimalisering van de inrichting van natuurgebieden	Betreft realisatie (verwerving, optimalisering en inrichting) essentiële of benodigde sleutelhectares binnen en buiten NNZ gericht op systeemherstel (o.a. hydrologie) Natura2000 en overige Natuur. Zoekbieden ook binnen multifunctionele zones rondom stikstof overbelaste N2000 natuur. Versterking en uitbreiding project Dijkwater i.r.t. Natuurwinstplan Grevelingen.	Staatsbos-beheer	50.000

Gebied	Categorie		Maatregel	Nadere Toelichting	Uitvoering door:	€
Grevelingen (115)	Hydrologische verbeteringen	B	natuurherstel en behoud stikstof overbelaste N2000 natuur o.a. op eilandjes Grevelingen en binnendijkse dijkwater	Versterking habitats en hydrologische maatregelen: versteviging behoud grondwaterstand > dynamische dijkzone / dubbele dijken, verwijderen noodzakelijke opslag.	Staatsbos-beheer	75.000
Grevelingen (115)	Overig kwaliteit	E	Intensivering reguleren van recreatie	Regulatie recreatiedruk Stikstof overbelaste N2000 natuur: Grote opgave N2000 overbelaste Natuur gericht op doelbereik 70% 2030. Extra regulatie recreatie, o.a. toezicht en handhaving is noodzakelijk.	Staatsbos-beheer en RUD Zeeland. RWS betrekken	100.000
Grevelingen (115)	Verbetering kwaliteit	A	versterking droge verbindingen en natuurherstel Zeeuwse bloemrijke en faunarijke dijken aangrenzend en rondom de Grevelingen (binnendijks)	Betreft kwaliteitsimpuls bestaande bloemrijke en insectenrijke habitats incl. Strookuitbreiding (10 meter). gericht op reductie van de stikstof emissie door extensivering agrarisch gebruik. Kwaliteitsverbetering door extra maaien en afvoeren > verwijdering aanwezige stikstof > toename verspreiding gevoelige soorten. Valt onder programma spoor 1b	Staatsbos-beheer	100.000
Totaal						325.000

8 Programma Natuur – format per natuurgebied 2^e fase – Zwin en Kievittepolder

8.1 Natura 2000-gebied Zwin en Kievittepolder (123)

Het Zwin behoort tot de Noordwest- Europese kustduinen tussen Noord- Frankrijk en Denemarken. Er zijn verschillende delta's die de duinenrij doorbreken, waaronder het Zwin. Het gebied is uniek in zijn landschappelijke en geomorfologische waarden die worden vertegenwoordigd door strand, schor en slik gebied dat doorloopt van duinen tot in de achterliggende polders. De grote variatie aan vegetatietypen en landschapstypen zorgen voor de hoogste biodiversiteit aan de Vlaamse Kust (Cosyns et al., 2014). De internationale Zwincommissie is ertoe aangewezen om het internationale natuurgebied te behouden. Het Vlaamse deel van het Zwin betreft een veel grotere oppervlakte dan het huidige Nederlandse deel. Het Zwin is tussen 2016 en 2019 uitgebreid met 120 hectare, om de toekomst van dit unieke getijdengebied veilig te stellen. Hiervan is er circa 10 hectare gerealiseerd op Nederlands grondgebied en het resterende (grootste) gedeelte op Vlaams grondgebied. De grensoverschrijdende Zwinuitbreiding is ontstaan om de verzanding van het Zwin duurzaam aan te pakken en gelijktijdig de oppervlakte aan 'getijdennatuur' aanzienlijk te vergroten. De monding van de Zwingel is verbreed en uitgediept om te voorkomen dat het Zwin op termijn zou worden afgesnoerd van de Noordzee en daarmee zou ontwikkelen tot een steeds zoeter wordend systeem. (natuurdoelanalyse Natura 2000-gebied Zwin en Kievittepolder, 2023).

8.2 Prioritaire opgave

8.2.1 Doelstelling volgens het aanwijsbesluit/ beheerplan/ NDA

Code	Omschrijving	Verkorte naam	Doelstelling
Habitattypen			
H1140 Subtype A	Bij eb droogvallende slikwadden en zandplaten	Slik- en zandplaten (getijdengebied)	Behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit
H1140 Subtype B	Bij eb droogvallende slikwadden en zandplaten	Slik- en zandplaten (Noordzee-kustzone)	Behoud oppervlakte en behoud kwaliteit
H1310 Subtype A	Eenjarige pioniersvegetaties van slik- en zandgebieden met <i>Salicornia</i> spp. en andere zoutminnende planten	Zilte pionier begroeiingen (zeekraal)	Uitbreiding oppervlakte en behoud kwaliteit
H1320	Schorren met slijkgrasvegetatie (<i>Spartinion maritimae</i>)	Slijkgrasvelden	Behoud oppervlakte en kwaliteit
H1330 Subtype A	Atlantische schorren (<i>Glauco-Puccinellietalia maritimae</i>) buitendijks (subtype A)	Schorren en zilte graslanden	Behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit
H1330 Subtype B	Atlantische schorren (<i>Glauco-Puccinellietalia maritimae</i>) binnendijks (subtype B)	Schorren en zilte graslanden	Behoud oppervlakte en behoud kwaliteit
H2120	Wandelende duinen op de strandwal met <i>Ammophila arenaria</i> ("witte duinen")	Witte duinen	Behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit
*H2130 Subtype A	Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie ("grijze duinen")	Grijze duinen	Behoud oppervlakte en kwaliteit

Code	Omschrijving	Verkorte naam	Doelstelling
H2160	Duinen met Hippophaë rhamnoides	Duindoornstruwelen	Behoud oppervlakte en kwaliteit
H2180B	Beboste duinen van het Atlantische, continentale en boreale gebied, vochtig	Duinbossen	Behoud oppervlakte en kwaliteit
H2180C	Beboste duinen van het Atlantische, continentale en boreale gebied, binnenduintrand	Duinbossen	Behoud oppervlakte en kwaliteit
H2190A	Open water	Vochtige duinvalleien	Behoud oppervlakte en kwaliteit
H2190B	Kalkrijk	Vochtige duinvalleien	Behoud oppervlakte en kwaliteit
H2190D	Hoge moerasplanten	Vochtige duinvalleien	Behoud oppervlakte en kwaliteit
Habitatrichtlijnsoorten			
H1014	Nauwe korfslak	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied	
H1166	Kamsalamander	Uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied	
Vogelrichtlijnsoorten (niet-broedvogels)			
A026	Kleine zilverreiger	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 9 vogels (seizoen maximum)	

8.2.2 Staat van instandhouding volgens de uitkomsten van de NDA/beheerplannen

Conclusie natuurdoelanalyse:

“Het Zwin is tussen 2016 en 2019 uitgebreid met 120 hectare, om de toekomst van dit unieke getijdengebied veilig te stellen. Hierbij is er circa 10 hectare gerealiseerd op Nederlands grondgebied en het resterende (grootste) gedeelte op Vlaams grondgebied. De grensoverschrijdende Zwinuitbreiding is ontstaan om de verzanding van het Zwin duurzaam aan te pakken en gelijktijdig de oppervlakte aan ‘getijdennatuur’ aanzienlijk te vergroten. De monding van de Zwingel is verbreed en uitgediept om te voorkomen dat het Zwin op termijn zou worden afgesnoerd van de Noordzee en daarmee zou ontwikkelen tot een steeds zoeter wordend systeem.

Het schor (Nederlandse deel) is door de eerder beperkte invloed van het getij en de beperkte mate van begrazing in een niet optimale staat. Grassen en enkele andere dominerende soorten hebben een groot deel van het schor ingenomen. Dit beperkt de mogelijkheden (o.a. ruimte) voor het voorkomen en ontwikkelen van andere, gewenste, zilte plantensoorten.

Met de uitbreiding van het Zwin is het leefgebied van de vogelrichtlijnsoort kleine zilverreiger sterk uitgebreid. Enkele natuurdoeltypen zoals o.a. Zilte pionierbegroeiingen, Slijkgrasvelden en Schorren en zilte graslanden zijn echter wel afgenomen in oppervlak door o.a. de aanleg van de Internationale zeedijk. Desalniettemin zullen deze natuurdoeltypen door successie (het natuurlijk overgaan van het ene natuurdoel in het andere) in het nieuwe gecreëerde deel van het Zwin op termijn uitbreiden. Hierbij zullen Slijkgrasvelden en Zilte pionierbegroeiingen zich als eerste gaan ontwikkelen.

In de binnendijkse delen zijn de ontwikkelde kleinschaliger. Het leefgebied van de Kamsalamander en andere amfibieën zoals de boomkikker is toegenomen, als gevolg van de getroffen maatregelen (realisatie van nieuwe poelen). Ook zijn er wijzigingen geweest in het begrazingsbeheer, waardoor de exoot rimpelroos in de begraasde delen succesvol is teruggedrongen. De konijnpopulatie heeft zich daarnaast sterk uitgebreid, waarbij de graas- en graafactiviteiten een sterk positief effect hebben voor het duingebied. Een negatievere ontwikkeling is de toenemende verdroging in het zomerhalfjaar, als gevolg van klimaatverandering. Natuur welke afhankelijk is van jaarrond natte omstandigheden is, en zal naar verwachting ook in de toekomst, afnemen.

De aanwezigheid van de exoot rimpelroos in het gebied en de aanwezigheid van de exoot watercrassula in de nabijheid van het gebied behoeft aandacht. De rimpelroos lijkt zich uit te breiden buiten het begrazingsgebied en neemt hiermee ruimte in beslag van gewenste natuurdoeltypen. De exoot watercrassula is tot op heden nog niet verschenen in het gebied, maar vormt richting de toekomst wel een bedreiging voor de Vochtige duinvalleien in het gebied.

Conclusies

In het gebied Zwin en Kievittepolder zijn Slijkgrasvelden, Schorren en zilte graslanden, Duindoornstruwelen, Duinbossen vochtig en de Nauwe korfslak achteruit gegaan in zowel oppervlakte als kwaliteit. Door het optreden van verslechtingen worden de behouds- en verbeterdoelstelling voor zowel de kwaliteit als het oppervlak niet gehaald.

Daarnaast is het oppervlak achteruit gegaan van de Witte duinen en de Zilte pionierbegroeiingen. De Vochtige duinvalleien hoge moerasplanten is ook achteruitgegaan in het oppervlak. Dit is echter een tijdelijk gevolg van noodzakelijke getroffen maatregelen en kan hierdoor niet gezien worden als een echte achteruitgang.

Zowel de kwaliteit als de oppervlakte van Duinbossen binnenduintrand en de kwaliteit en oppervlak van het leefgebied van de Kamsalamander en Kleine zilverreiger is vooruitgegaan. Vochtige duinvalleien kalkrijk is alleen toegenomen in oppervlak.

Van de Slik- en zandplaten, Schorren en zilte graslanden binnendijs, Witte duinen en Grijze duinen kalkrijk is het met de beschikbare data niet mogelijk een volledige conclusie te trekken. Voor deze doelen is het niet mogelijk geweest om verslechting uit te sluiten of aan te tonen. Om dit naar de toekomst toe wel te kunnen zal er meer monitoringsdata moeten worden vergaard.

Conform de systematiek handreiking NDA zijn doelstellingen ingedeeld in bestaande categorieën, waarbij alle doelstellingen waarbij verslechting is geconstateerd het eindoordeel Nee, tenzij (subcategorie b of c) betreft. Dit betekent dat voor de deze doelstellingen aanvullende maatregelen noodzakelijk zijn.”

	Doelstelling				Sprake van verslechtering?			Doelstelling behaald?			Toe- komst- pers- pec- tief?	Eindoor- deel	Aa- nv- ul- len de ma- atr- eg- ele- n
% aan- deel van het N2000- gebied		Op- per- vlak	Kwa- liteit	Popu- latie	Op- per- vlak	Kwa- liteit	Popu- lula- tie	Op- per- vlak	Kwa- liteit	Popu- lula- tie		-	
15,0%	Slik- en zandplaten getijdengebied	=	>				-			-		Nee, tenzij-a	Ja.
24,6%	Slik- en zandplaten Noordzee-kustzone	=	=		Neutr aal		-			-		Nee, tenzij-a	Ja.
1,2%	Zilte pionierbegroeiingen zeekraal	>	=			Neut raal	-			-		Nee, tenzij-b	Ja.
0,07%	<u>Slijkgrasvelden</u>	=	=				-			-		Nee, tenzij-b	Ja.
13,7%	<u>Schorren en zilte graslanden buitendijs</u>	=	>				-			-		Nee, tenzij-b	Ja.
2,0%	<u>Schorren en zilte graslanden binnendijs</u>	=	=		Neutr aal		-			-		Nee, tenzij-a	Ne e.
3,5%	<u>Witte duinen</u>	=	>				-			-		Nee, tenzij-b	Ja.
0,2%	<u>Grijze duinen kalkrijk</u>	=	=		Neutr aal		-			-		Nee, tenzij -a	Ja.
9,8%	<u>Duindoornstruwelen</u>	=	=				-			-		Nee, tenzij-c	Ja.
0	<u>Duinbossen vochtig</u>	=	=				-			-		Nee, tenzij-c	Ja.
2,3%	<u>Duinbossen binnenduintrand</u>	=	=				-			-		Ja, a	Ne e.
0,2%	<u>Vochtige duinvalleien open water</u>	=	=		Neutr aal	Neut raal	-			-		Ja, mits-b	Ja.
0,8%	<u>Vochtige duinvalleien kalkrijk</u>	=	=			Neut raal	-			-		Ja, mits-b	Ne e.

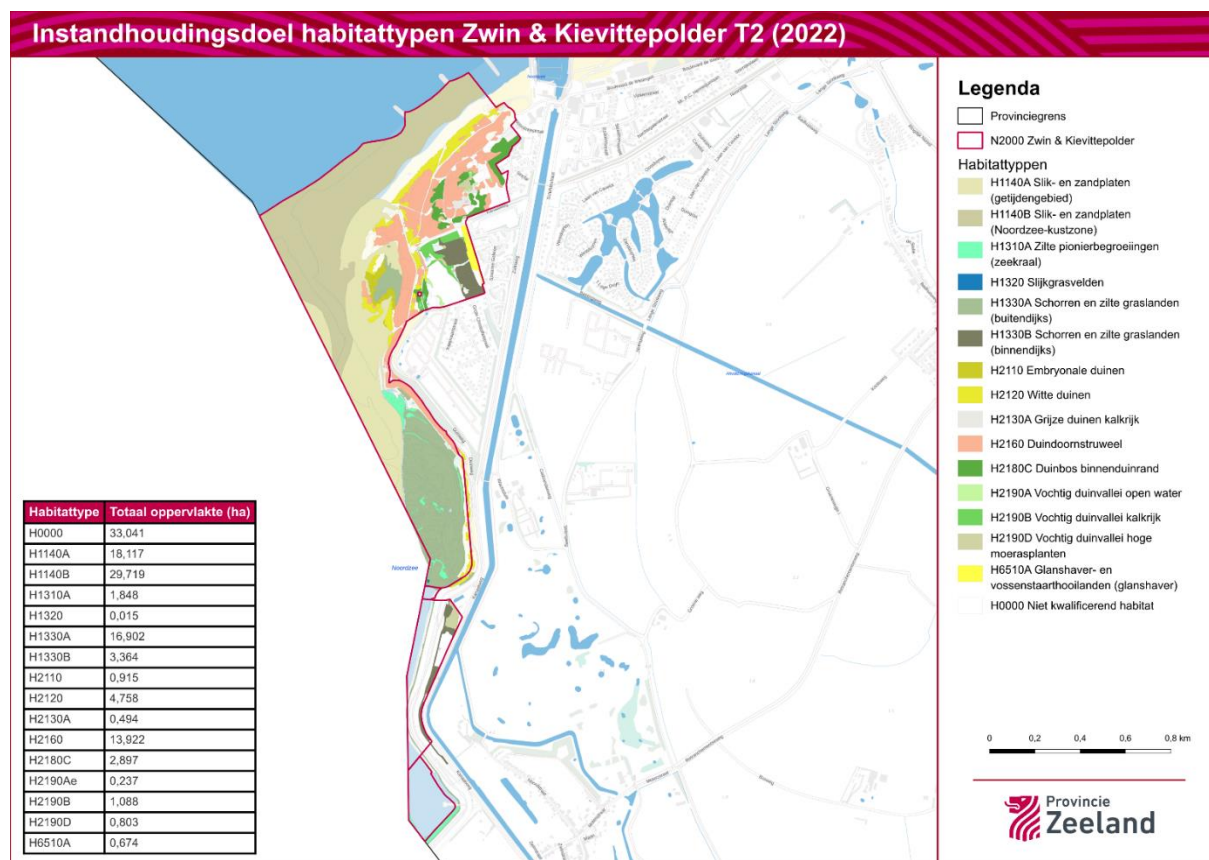
	Doelstelling				Sprake van verslechtering?	Doelstelling behaald?	Toe-komst-pers-pectief?	Eindoordeel	Aanvullende maatregelen
0,2%	<u>Vochtige duinvalleien</u> <u>hoge moerasplanten</u>	=	=		 - - 	 		Ja, mits-b	Ne e.
-	Nauwe korfslak	=	=	=	 	 		Nee, tenzij-c	Ja.
-	Kamsalamander	=	>	>	 	 		Ja-a	Ne e.
-	Kleine zilverreiger	=	=		 - 	 		Ja-a	Ne e.

8.2.3 Voor welke soorten en oppervlakten verbetering van natuurcondities op zal treden

Habitattypen	Omschrijving	Landelijke staat van instandhouding	Totaal aantal hectare	Aantal hectare waar verbetering op zal treden.
H1140A	Bij eb droogvallende slikwadden en zandplaten	Matig ongunstig	18	18
H1140B	Bij eb droogvallende slikwadden en zandplaten	Matig ongunstig	30	30
H1310A	Eenjarige pioniersvegetaties van slik- en zandgebieden met <i>Salicornia</i> spp. en andere zoutminnende planten	Matig ongunstig	1,8	1
H1320	Schorren met slijkgrasvegetatie (<i>Spartinion maritimae</i>)	Matig ongunstig	0,015	-
H1330A	Atlantische schorren (<i>Glaucopuccinellietalia maritimae</i>) buitendijks (subtype A)	Matig ongunstig	17	17
H1330B	Atlantische schorren (<i>Glaucopuccinellietalia maritimae</i>) binnendijks (subtype B)	Matig ongunstig	3,4	2
H2120	Wandelende duinen op de strandwal met <i>Ammophila arenaria</i> ("witte duinen")	Gunstig	4,8	4
H2130A	Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie ("grijze duinen")	Matig ongunstig	0,5	-
H2160	Duinen met <i>Hippophaë rhamnoides</i>	Gunstig	14	12

Habitattypen	Omschrijving	Landelijke staat van instandhouding	Totaal aantal hectare	Aantal hectare waar verbetering op zal treden.
H2180B	Beboste duinen van het Atlantische, continentale en boreale gebied, vochtig	Matig ongunstig	-	-
H2180C	Beboste duinen van het Atlantische, continentale en boreale gebied, binnenduinrand	Matig ongunstig	2,9	2,9
H2190A	Open water	Matig ongunstig	0,2	-
H2190B	Kalkrijk	Matig ongunstig	1,1	1,1
H2190D	Hoge moerasplanten	Matig ongunstig	0,8	-
H1014	Nauwe korfslak	Zeer ongunstig		
H1166	Kamsalamander	Matig ongunstig		
A026	Kleine zilverreiger	Gunstig		

8.2.4 Habitattype-kaart met begrenzing van het N 2000-gebied Zwin en Kievittepolder

8.3 Drukfactoren en maatregelpakket

8.3.1 Drukfactoren uit de NDA

In de NDA van Zwin en Kievittenpolder zijn de volgende drukfactoren benoemd:

- Stikstofdepositie
- Verontreiniging
- Recreatie
- Klimaatverandering en zeespiegelstijging
- Verstoring
- Natuur- en landschapsbeheer
- Water en kustbeheer
- Verzoeting
- Verdroging
- Begrazing
- Successie
- Vermesting
- Dynamiek
- Begrazing
- Exoten
- Predatie
- Klimaatverandering
- Verzuring
- Opgaande bouwsels
- Wortelnematode
- Verdroging
- Klimaatverandering
- Verlies leefgebied
- Versnippering leefgebied

8.3.2 Maatregelen en kosten

Nr	Categorie		Locatie	Maatregel	Nadere Toelichting	Uitvoering door:	€
1	Verbetering Kwaliteit	A	Buitendijkse deel Zwin en Kievittepolder (het schor)	Begrazing Schor of alternatieven. Verkennen mogelijkheden terugdringen van successiestadia schor (incl. begrazing).	Het inzetten van begrazing ter verbetering van de kwaliteit. Hierbij kunnen ook naar alternatieven worden gekeken voor het terugzetten van successiestadia.	Provincie Zeeland, HZL, RWS en/of gebiedspartij	75.000

Nr	Categorie		Locatie	Maatregel	Nadere Toelichting	Uitvoering door:	€
2	Verbetering Kwaliteit	A	Zwin, Kievittepolder, Oudelandsepolder, Zwinweide	Onderzoek / Monitoring abiotische condities	Ten gunste van bijsturen / opstellen beheer en (herstel) maatregelen. LESA zou moeten bijdragen aan inzichten waar buiten N2000 gebied maatregelen zouden moeten worden getroffen ten behoeve van systeemherstel in N2000 gebied. Focus aanbrengen op hydrolog	Provincie Zeeland, RWS en/of gebiedspartij	30.000
3	Verbetering kwaliteit	A	Duinendijk / rij in de Kievittepolder, Oudelandsepolder, Zwin.	Terugzetten van verruiging. Onderzoek naar mogelijkheden begrazingsvrije zones	Ten gunste van bestaand leefgebied.	Provincie Zeeland, RWS en/of gebiedspartij	40.000
4	Verbetering kwaliteit	A	Zwin en Kievittepolder	Stimuleren / vergroten dynamiek	Vergroten dynamiek: kleinschalige verstuiving t.b.v. leefgebied H1014 en klein- of grootschalige verstuiving t.b.v. H2110.	Provincie Zeeland, het Zeeuwse Landschap, RWS	100.000
5	Verbetering kwaliteit	A	Kievittepolder, Oudelandsepolder	Onderzoek naar relatie stikstof - kwaliteit en oppervlak van H2190A	Ten gunste van bestaand gebied.	Provincie Zeeland, RWS en/of gebiedspartij	15.000
6	Verbetering kwaliteit	A	Duinendijk/rij in de Kievittepolder en Oudelandsepolder	Onderzoek naar uitbreiding van het relatief kleine areaal	Ten gunste van duurzame instandhouding.	Provincie Zeeland en/of gebiedspartij	30.000
7	Verbetering Kwaliteit	A	Zwin, Kievittepolder, Oudelandsepolder, Zwinweide	Uitbreiding monitoring typische en kenmerkende soorten	Extra monitoring om beter de kwaliteit van de habitattypen te kunnen volgen/evalueren.	Provincie Zeeland, RWS en/of gebiedspartij	50.000
8	Hydrologische verbeteringen	B	Kievittepolder	Onderzoek naar mogelijkheden voor hydrologische herstel / Uitvoeren van desbetreffende maatregelen.	T.b.v. het formuleren van maatregelen gericht op het verminderen van verdroging en toename van de invloed (waar dit wenselijk is) van kwel - ter verbetering van kwaliteit en uitbreiding areaal.	Provincie Zeeland en/of gebiedspartij	50.000
9	Overig Kwaliteit	E	Zwin, Kievittepolder, Oudelandsepolder, Zwinweide	Onderzoek / Monitoring recreatief gebruik	Ten gunste van bijsturen / opstellen beheer en (herstel) maatregelen. LESA zou moeten bijdragen aan inzichten waar buiten N2000 gebied maatregelen zouden moeten worden getroffen ten behoeve van systeemherstel in N2000 gebied. Focus aanbrengen op hydrologie.	Provincie Zeeland en/of gebiedspartij	30.000

Nr	Categorie		Locatie	Maatregel	Nadere Toelichting	Uitvoering door:	€
10	Overig Kwaliteit	E	Kievittepolder, Oudelandsepolder	Onderzoek naar de mogelijkheden voor het creëren van meer rust voor o.a. de struweelvogels	Verbetering door het verwijderen van paden?	Provincie Zeeland en/of gebiedspartij	40.000
11	Overig Kwaliteit	E	Zwin en Kievitte polder	Intensivering van bestrijding en beheer van exoten binnen en buiten NNN	Aanvullend beheer bovenop huidige inspanning noodzakelijk door de verwijdering van exoten. Accent ligt bij Zwin en Kievittepolder op: Dijkviltbraam	Het Zeeuwse Landschap	150.000
12	Overig Kwaliteit	E	referentiegebied 't Zwin	Onderzoek naar achteruitgang vitaliteit H2160 Duidoorstruwelen	Een (groot) deel van de kwalificerende duindoornstruwelen is achteruit gegaan in vitaliteit/kwaliteit. Onbekend is welke factoren precies in welke mate hierop van invloed zijn.	Provincie Zeeland (in afstemming met de terreinbeheerders)	25.000
					Totaal		635.000

8.3.3 Effect maatregelen

Door het treffen van maatregelen zullen de drukfactoren niet volledig worden weggenomen. In de onderstaande tabel met het eindoordeel uit de NDA ontvangen 6 van de 17 doelstellingen het oordeel Ja, mits b of nee tenzij c. Dit betekent dat een verslechtering van deze doelen niet uit te sluiten is, omdat de drukfactoren niet volledig weggenomen kunnen worden. Wel verwachten we dat er voor alle doelstellingen een positief effect zal zijn op de doelstellingen en dat het grootste deel van de drukfactoren wel weggenomen kan worden. De inschatting is dat we ongeveer 65 % van de doelstellingen zullen halen na het treffen van de maatregelen, de andere 35% is afhankelijk van factoren die wij niet kunnen beïnvloeden.

8.3.4 De bijdrage van de maatregelen aan de stikstofreductie in KG stikstof

De maatregelen in de N 200-gebieden zijn vooral gericht op het verminderen van het effect van de te hoge stikstofdepositie. Maatregelen die getroffen worden in de directe nabijheid van de N 2000-gebieden zijn wel gericht op het vergroten van de biodiversiteit en het verminderen van de stikstofemissie. Vanwege deze maatregelen verwachten we een emissie reducerend effect van ergens tussen de 3.5 en de 35 kgNH₃/hectare. Overigens is in Zeeland het overgrote deel van de stikstofdepositie afkomstig van het buitenland en de scheepvaart (ongeveer 60%). De te treffen maatregelen hebben hier geen effect op.

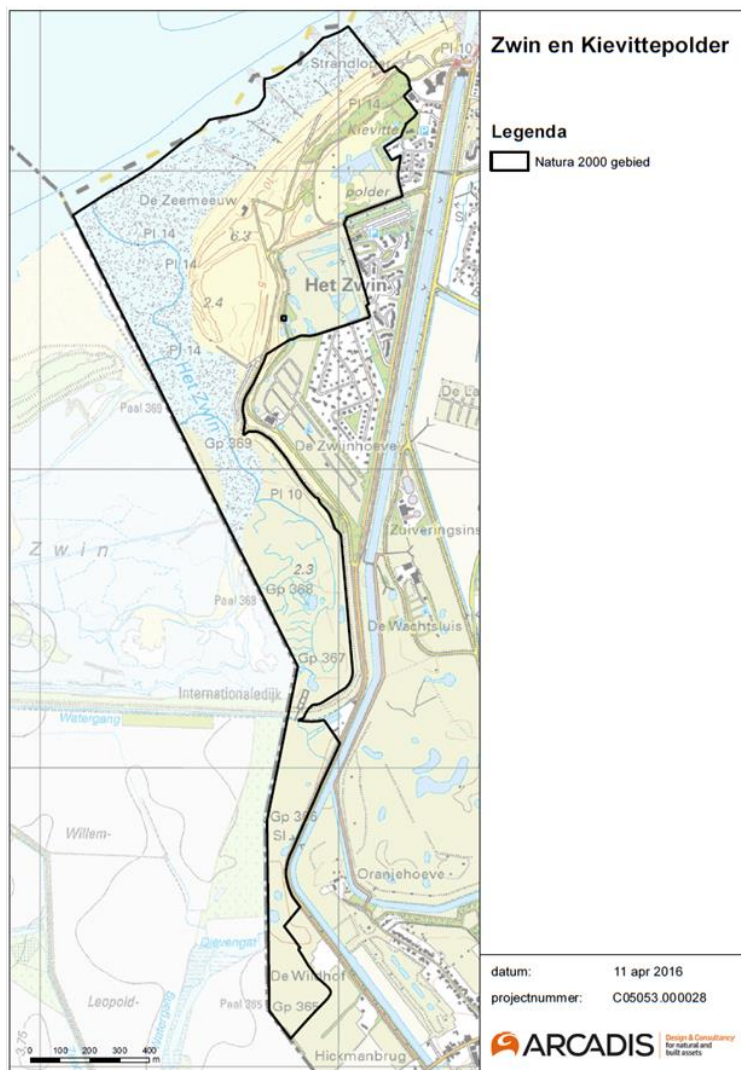
8.3.5 Combinatie van maatregelen

Er worden geen maatregelen getroffen in combinatie met maatregelen voor of ten behoeve van een overig natuurgebied in een aangrenzende provincie of een aangrenzend buitenland.

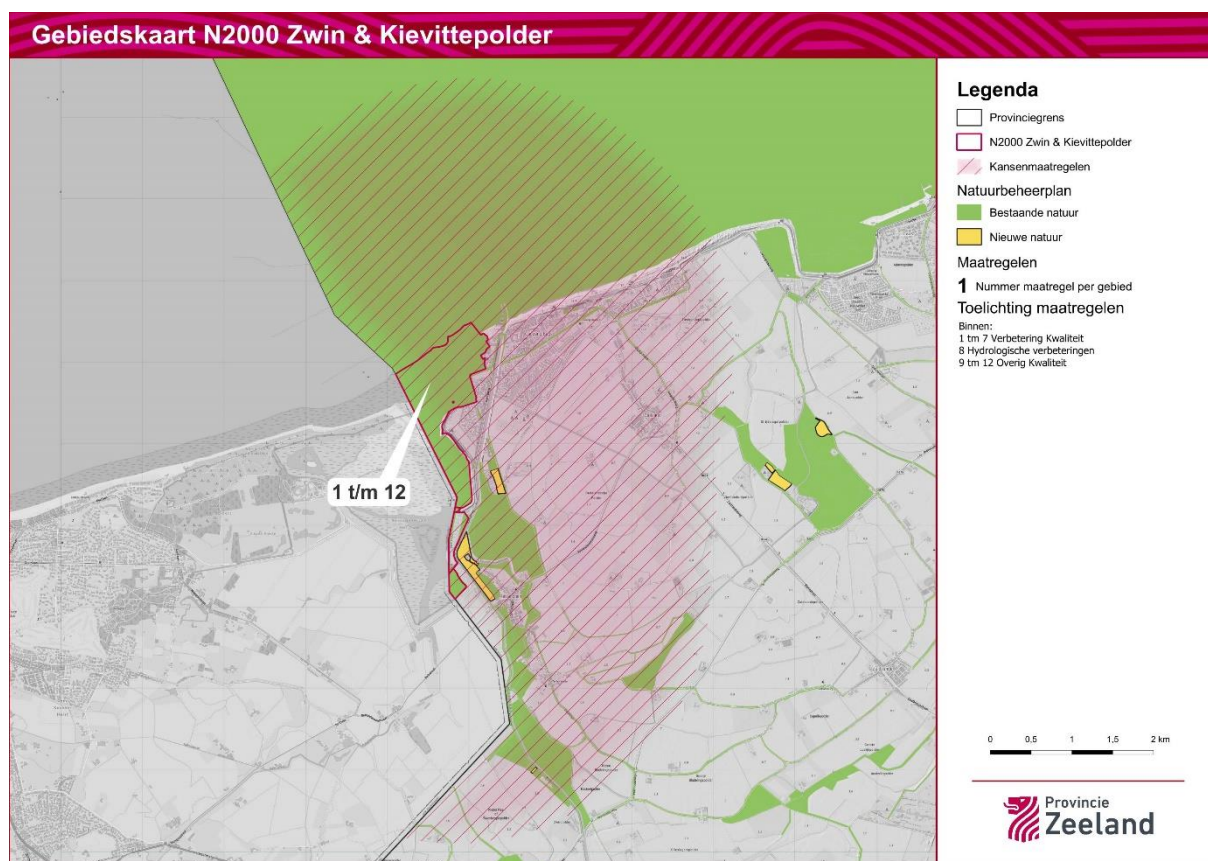
8.4 Kaarten

8.4.1 Begrenzing N 2000-gebied Zwin en Kievittepolder

In de onderstaande kaart de begrenzing van het N 2000-gebied

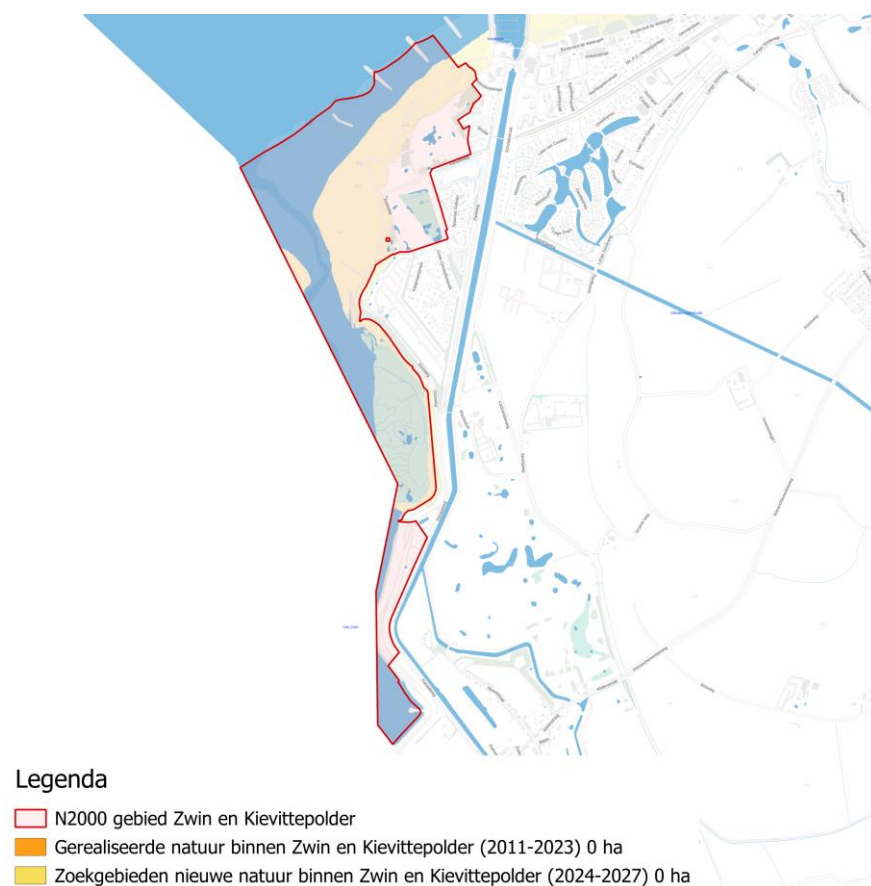
8.4.2 NNN begrenzing in en rond het natuurgebied en locatie te treffen maatregelen

De begrenzing bestaande (groen) en nog te ontwikkelen natuur (geel) volgens het provinciale natuurbeheerplan is in de onderstaande kaart opgenomen. De nummers van de te treffen maatregelen corresponderen met de nummers in de maatregelentabel onder 2.3.2.

8.5 Additionaliteit

Binnen de Natura 2000 begrenzing Zwin en Kievittepolder vallen geen oppervlakten die gerealiseerd zijn, of nog gerealiseerd moeten worden binnen het Natuurpact. De maatregelen zoals opgenomen in het de maatregelenpakket Programma Natuur Fase 2 zijn dus additioneel op de afspraken in het natuurpact.

8.6 Versnelling verwerving

Is opgevoerd onder SPUK 1 en wordt onder SPUK 2 niet opgevoerd

8.7 Maatregelen uit SPUK 1

Uitvoering van de maatregelen van fase 1 van het programma Natuur loopt nog door tot en met 2026. Fase 1 wordt daarbij benut om enerzijds te werken aan natuurherstel, en anderzijds ervaringen op te doen die meegenomen kunnen worden in het vervolg van het programma. In de eerste fase hebben we geleerd dat flexibiliteit van regelingen gewenst is en dat er behoefte is aan een goede afstemming bij de uitwerking van instrumentarium. In de aanvraag voor fase 1 hebben we destijds een behoorlijke over programmering (van ruim 9 miljoen) opgenomen waardoor niet alle in fase 1 opgenomen maatregelen ook daadwerkelijk in de 1e fase konden worden uitgevoerd. Ook kunnen we voor sommige maatregelen nu nog niet voorzien of deze ook daadwerkelijk in de 1e fase kunnen worden afgerond. Om die reden zijn alle maatregelen die zijn opgenomen in fase 1 en in de periode 2021- juni 2023 niet tot (volledige) uitvoering of uitwerking zijn gekomen opnieuw opgenomen in de programmering voor fase 2. Deze maatregelen zijn wel beschikt voor de 1e fase en dat wat we in fase 1 kunnen uitvoeren zullen we daarbinnen uitvoeren.

Gebied	Categorie		Maatregel	Nadere Toelichting	Uitvoering door:	€
Zwin en Kievittepolder (123)	Versnelling verwerving	C1	versnelling van verwerving en optimalisering van de inrichting van natuurgebieden	Betreft realisatie (verwerving, optimalisering en inrichting) essentiële of benodigde sleutelhectares binnen en buiten NNZ gericht op systeemherstel (o.a. hydrologie) Natura2000 en overige Natuur. Zoekbieden ook binnen overgangszones rondom stikstofoverbelaste N2000 natuur.	Provincie Zeeland en Het Zeeuwse Landschap	50.000

Gebied	Categorie		Maatregel	Nadere Toelichting	Uitvoering door:	€
Zwin en Kievittepolder (123)	Overgangszones	D	Verbetering kwaliteit van Natuurgebieden (binnen NNN). Maatregelen in de overgangszones, inclusief verbinding tussen gebieden	Actieve stimulering extensivering van bemesting of stoppen van bemesting gericht op reductie van stikstof door stimuleren vergroening en natuurinclusieve landbouw binnen het Landelijk Gebied aangrenzend en rondom Zwin en Kievittepolder (NL-zijde) betreft: . Natuur en landschapversterking in synergie met wateropgaven (KRW, WB21 en klimaatadaptatie) . Voorbeelden concrete maatregelen: v aanleg (houtige) landschapselementen, brede natuurvriendelijke oevers en overhoeken, teeltvrije zones, strokenteelt, inrichting van overhoeken en kleinschalige natuurontwikkeling binnen agrarisch gebied. GBD	Het Zeeuwse Landschap, Stichting Landschapsbeheer Zeeland, particuliere grondeigenaren en waterschap Scheldestromen	75.000
Zwin en Kievittepolder (123)	Verbetering kwaliteit	A	Verbetering kwaliteit van Natuurgebieden (binnen NNN). Maatregelen in de overgangszones, inclusief verbinding tussen gebieden	Instandhouding (gerealiseerde) natuuroppervlak aangrenzend en rondom Natura 2000-gebied Zwin en Kievittepolder (NL-zijde) gericht op reductie van stikstof emissies (samenhang met project 2a). Sluit aan bij spoor 1b. Programma Natuur	Het Zeeuwse Landschap, Stichting Landschapsbeheer Zeeland, particuliere grondeigenaren en waterschap Scheldestromen	100.000
Zwin en Kievittepolder (123)	Overgangszones	D	versnelling van verwerving en optimalisering van de inrichting van natuurgebieden, verbetering kwaliteit van natuurgebieden. Maatregelen in de overgangszones, inclusief verbinding tussen gebieden	Extensivering bemesting en reductie van stikstof: Betreft versterking verbinding Zwin en Kievittepolder met vestigingswallen Retranchement. Strookuitbreiding langs tracé van 10 meter over 8 km (uitbreiding 8 ha oppervlak). Tevens kwaliteitsverbetering door aangepaste beheermaatregelen. O.a. extra maaien en afvoeren > verwijdering aanwezige stikstof > toename verspreiding gevoelige soorten. GBD	Het Zeeuwse Landschap, Stichting Landschapsbeheer Zeeland, particuliere grondeigenaren en waterschap Scheldestromen	75.000
Zwin en Kievittepolder (123)	Versnelling verwerving	C1	versnelling van verwerving en optimalisering van de inrichting van natuurgebieden	Betreft realisatie (verwerving, optimalisering en inrichting) essentiële of benodigde sleutelhectares binnen en buiten NNZ gericht op systeemherstel (o.a. hydrologie) Natura2000 en overige Natuur. Zoekbieden ook binnen overgangszones rondom stikstofoverbelaste N2000 natuur.	Provincie Zeeland en Het Zeeuwse Landschap	50.000

Gebied	Categorie		Maatregel	Nadere Toelichting	Uitvoering door:	€
Zwin en Kievittepolder (123)	Overgangszones	D	Verbetering kwaliteit van Natuurgebieden (binnen NNN). Maatregelen in de overgangszones, inclusief verbinding tussen gebieden	Actieve stimulering extensivering van bemesting of stoppen van bemesting gericht op reductie van stikstof door stimuleren vergroening en natuurinclusieve landbouw binnen het Landelijk Gebied aangrenzend en rondom Zwin en Kievittepolder (NL-zijde) betreft: . Natuur en landschapversterking in synergie met wateropgaven (KRW, WB21 en klimaatadaptatie) . Voorbeelden concrete maatregelen: v aanleg (houtige) landschapselementen, brede natuurvriendelijke oevers en overhoeken, teeltvrije zones, strokenteelt, inrichting van overhoeken en kleinschalige natuurontwikkeling binnen agrarisch gebied. GBD	Het Zeeuwse Landschap, Stichting Landschapsbeheer Zeeland, particuliere grondeigenaren en waterschap Scheldestromen	75.000
Zwin en Kievittepolder (123)	Verbetering kwaliteit	A	Verbetering kwaliteit van Natuurgebieden (binnen NNN). Maatregelen in de overgangszones, inclusief verbinding tussen gebieden	Instandhouding (gerealiseerde) natuuroppervlak aangrenzend en rondom Natura 2000-gebied Zwin en Kievittepolder (NL-zijde) gericht op reductie van stikstof emissies (samenhang met project 2a). Sluit aan bij spoor 1b. Programma Natuur	Het Zeeuwse Landschap, Stichting Landschapsbeheer Zeeland, particuliere grondeigenaren en waterschap Scheldestromen	100.000
Zwin en Kievittepolder (123)	Overgangszones	D	versnelling van verwerving en optimalisering van de inrichting van natuurgebieden, verbetering kwaliteit van natuurgebieden. Maatregelen in de overgangszones, inclusief verbinding tussen gebieden	Extensivering bemesting en reductie van stikstof: Betreft versterking verbinding Zwin en Kievittepolder met vestigingswallen Retranchement. Strookuitbreiding langs trace van 10 mtr over 8 km (uitbreiding 8 ha oppervlak). Tevens kwaliteitsverbetering door aangepaste beheermaatregelen. O.a. extra maaien en afvoeren > verwijdering aanwezige stikstof > toename verspreiding gevoelige soorten. GBD	Het Zeeuwse Landschap, Stichting Landschapsbeheer Zeeland, particuliere grondeigenaren en waterschap Scheldestromen	75.000
				Totaal		600.000

9 Programma Natuur – format per natuurgebied 2^e fase – Yerseke en Kapelse moer

9.1 Natura 2000-gebied Yerseke en Kapelse moer (121)

Het Natura 2000-gebied Yerseke en Kapelse Moer behoort tot een van de oudste polderkernen van Zeeland die in de twaalfde eeuw is bedijkt. Dit gebied vormt een van de laatste stukken authentiek Zeeuws polderlandschap. Zowel de Yerseke als Kapelse Moer worden gekenmerkt door holle en bolle graslanden, mozaïek van zoete en zilte vegetatie met hier en daar heggen en oude drinkputten.

9.2 Prioritaire opgave

9.2.1 Doelstelling volgens het aanwijsbesluit/ beheerplan/ NDA

Code	Omschrijving	Doelstelling
<i>Habitattypen</i>		
H1310A	Eenjarige pioniersvegetaties van slik- en zandgebieden met <i>Salicornia</i> spp. en andere zoutminnende planten	Behoud van oppervlakte en kwaliteit
H1330B	Schorren en zilte graslanden (binnendijs)	Behoud van oppervlakte en kwaliteit. En een wateropgave
<i>Vogelrichtlijnsoorten (niet-broedvogels)</i>		
A041	Kolgans	Behoud van omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 1.700 vogels (seizoensgemiddelde)
A050	Smient	Behoud van omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 410 vogels (seizoensgemiddelde)

9.2.2 Staat van instandhouding volgens de uitkomsten van de NDA/beheerplannen

Conclusie natuurdoelanalyse

“In de natuurdoelanalyse staat de volgende vraag centraal: ‘Leiden de maatregelen tot het tegengaan van verslechtering van de doelstellingen én borgen deze maatregelen dat het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen binnen bereik blijft of komt?’ Het antwoord op deze vraag resulteert in een eindoordeel per doelstelling. Er zijn zeven eindoordelen gedefinieerd, die variëren van JA – A tot NEE – TENZIJ B. In Tabel 1 is het eindoordeel per doelstelling voor het Natura 2000-gebied de Yerseke en Kapelse Moer weergegeven. In de tekst eronder wordt de onderbouwing van het eindoordeel verder uitgewerkt.

Doelstelling	Sprake van verslechtering	Doelstelling behaald	Aanvullende maatregelen noodzakelijk	Eindoordeel
Zilte pionierbegroeiingen	Nee	Ja	Nee	JA - A
Schorren en zilte graslanden	Nee	Ja	Nee	JA - A
Kolgans	Nee	Ja	Nee	JA - A

Doelstelling	Sprake van verslechtering	Doelstelling behaald	Aanvullende maatregelen noodzakelijk	Eindoordeel
Smient	Nee	Ja	Nee	JA - A

Het eindoordeel voor het habitatype H1310A Zilte pionier begroeiingen (zeekraal) luidt JA – A: De behoudsdoelstelling is behaald en met het vastgestelde pakket aan maatregelen is verslechtering voor nu en op de lange termijn uitgesloten. Het areaal aan habitatype H1310A Zilte pionier begroeiingen (zeekraal) is in de periode 2010-2021 van 8,79 tot 14,90 ha toegenomen. De kwaliteit van het habitatype, op basis van voorkomende vegetatietypen is goed. In totaal zijn twee van de drie typische soorten in 2020/2021 aanwezig. De typische soorten zijn in aantallen toegenomen of constant gebleven en het verspreidingsgebied van deze soorten is uitgebreid. Alle kenmerken van goede functie en structuur zijn aanwezig. De abiotische condities voor zuurgraad, zoutgehalte, hydrologie en voedselrijkdom in dit gebied zijn gunstig voor dit habitatype. De gemiddelde stikstofdepositie in 2020 op het habitatype H1310A Zilte pionier begroeiingen is 1157 mol/h/j en ligt lager dan de kritische depositie waarde (KDW) grens van 1.643 mol/ha/j. Er is daarmee geen sprake van een stikstofoverbelasting in de huidige situatie en in de prognose naar 2030 toe.

Het eindoordeel voor het habitatype H1330B Schorren en zilte graslanden (binnendijs) luidt JA – A: De behoudsdoelstelling is behaald en met het vastgestelde pakket aan maatregelen is verslechtering voor nu en de lange termijn uitgesloten. Het areaal aan H1330B Schorren en zilte graslanden is in de periode 2010-2021 toegenomen van 42,07 tot 53,33 ha. De kwaliteit, op basis van voorkomende vegetatietypen is goed. In 2020/2021 zijn de helft van de typische soorten aanwezig, waarbij het verspreidingsgebied en populatiegrootte over het algemeen constant zijn. Niet alle kenmerken van goede structuur en functie zijn aanwezig. Het habitatype Schorren en zilte graslanden (binnendijs) heeft niet altijd het beoogde aaneengesloten oppervlakte. Echter, dit kenmerk is niet realiseerbaar in de Yerseke en Kapelse Moer. Het reliëf, deels ontstaan door het cultuurhistorisch verleden van moertering (zoutwinning), beperkt het habitatype om grote aaneengesloten oppervlakten te vormen. Tevens ontbreekt structuurvariatie in de vegetatie, door plaatselijk een te grote invloed van begrazing. Ook zijn enkele soorten ondervertegenwoordigd. Echter, geen van de drie ontbrekende kenmerken van goede structuur en functie vormt een belemmering voor een duurzame instandhouding van het habitatype Schorren en zilte graslanden (binnendijs) in de Yerseke en Kapelse Moer.

De abiotische condities zuurgraad, zoutgehalte, voedselrijkdom zijn gunstig voor dit habitatype. De gemiddelde stikstofdepositie in 2020 op het habitatype H1330B Schorren en zilte graslanden (binnendijs) 1166 mol/h/j en ligt lager dan de kritische depositie waarde (KDW) grens van 1.571 mol/ha/j. Er is daarmee geen sprake van een stikstofoverbelasting in de huidige situatie en in de prognose naar 2030 toe. Langdurige perioden met water op maaiveld kan slecht worden verdragen door dit habitatype. Afhankelijk van de overstromingsduur kan kwaliteitsverlies of plaatselijk areaalverlies optreden. Het reliëf in het gebied biedt echter afdoende mogelijkheden voor verschuiving van het habitatype Schorren en zilte graslanden (binnendijs) naar hogere delen, waar de invloed van water op het maaiveld minder is. Monitoring en evaluatie van verschuivingen van vegetatietypen binnen het habitatype Schorren en zilte graslanden (binnendijs) als gevolg van het beter vasthouden van water is wenselijk. Het habitatype ervaart daarnaast droogtestress in droogteperiodes langer dan circa 14 dagen. De kwaliteit van dit habitatype kan hierdoor afnemen. Langdurige perioden van droogte vindt frequenter in het gebied plaats, als gevolg van klimaatverandering. De geplande maatregel gericht op het inlaten van geschikt zout water in de Yerseke en Kapelse Moer gaat deze verdrogingsdrukfactor wegnemen.

Het eindoordeel voor A041 de Kogans luidt JA – A: De behoudsdoelstelling voor het leefgebied is behaald en met het vastgestelde pakket aan maatregelen is verslechtering voor nu en gericht op de lange termijn uitgesloten. Het leefgebied is geschikt voor het overwinteren van een populatie Koganzien, met een seizoensgemiddelde van 1700 individuen. De Yerseke en Kapelse Moer voldoet, na het uitvoeren van maatregelen, aan de vereisten van een open landschap met voldoende voedsel en afdoende rust. Het leefgebied is in kwaliteit toegenomen en het areaal is gelijk gebleven sinds het jaartal van aanwijzing, in 2000. Ondanks de geschiktheid van het gebied is er sprake van een sterke negatieve populatietrend van de Kogans in de Yerseke en Kapelse Moer. Dit terwijl het landelijke seizoensgemiddelde sinds 2005 stabiel is.

De opmars van grote groepen Brandgans in de Yerseke en Kapelse Moer heeft het seizoensgemiddelde van de Kogans sterk gereduceerd. De Brandgans concurreert namelijk met de Kogans voor voedselbeschikbaarheid. De Brandgans graast het gras zo kort af dat het daarna voor de Kogans (met een langere snavel) ongeschikt is om op verder te grazen. Daarnaast zorgt een veranderd landelijk verspreidingspatroon als gevolg van klimaatverandering voor mogelijke lagere aantallen Koganzien in de Yerseke en Kapelse Moer. Naast de invloed van de Brandgans en klimaatverandering zouden er ook andere oorzaken kunnen meespelen, zoals verstoring en een afnemende voedselkwaliteit in de Yerseke en Kapelse Moer.

Het eindoordeel JA- A behoeft geen aanvullende maatregelen gericht op het leefgebied. Daarentegen is het zeer wenselijk om de oorzaak voor afnemende Koganspopulatie in de Yerseke en Kapelse Moer verder te onderzoeken. Daarbij kan worden bekeken of de Yerseke en Kapelse Moer en omliggend gebied aantrekkelijker

gemaakt kan worden voor de Kolgans. Hiervoor zouden versturende factoren in en rondom de Yerseke en Kapelse Moer en de voedselvoorziening rondom de Yerseke en Kapelse Moer nader onderzocht kunnen worden.

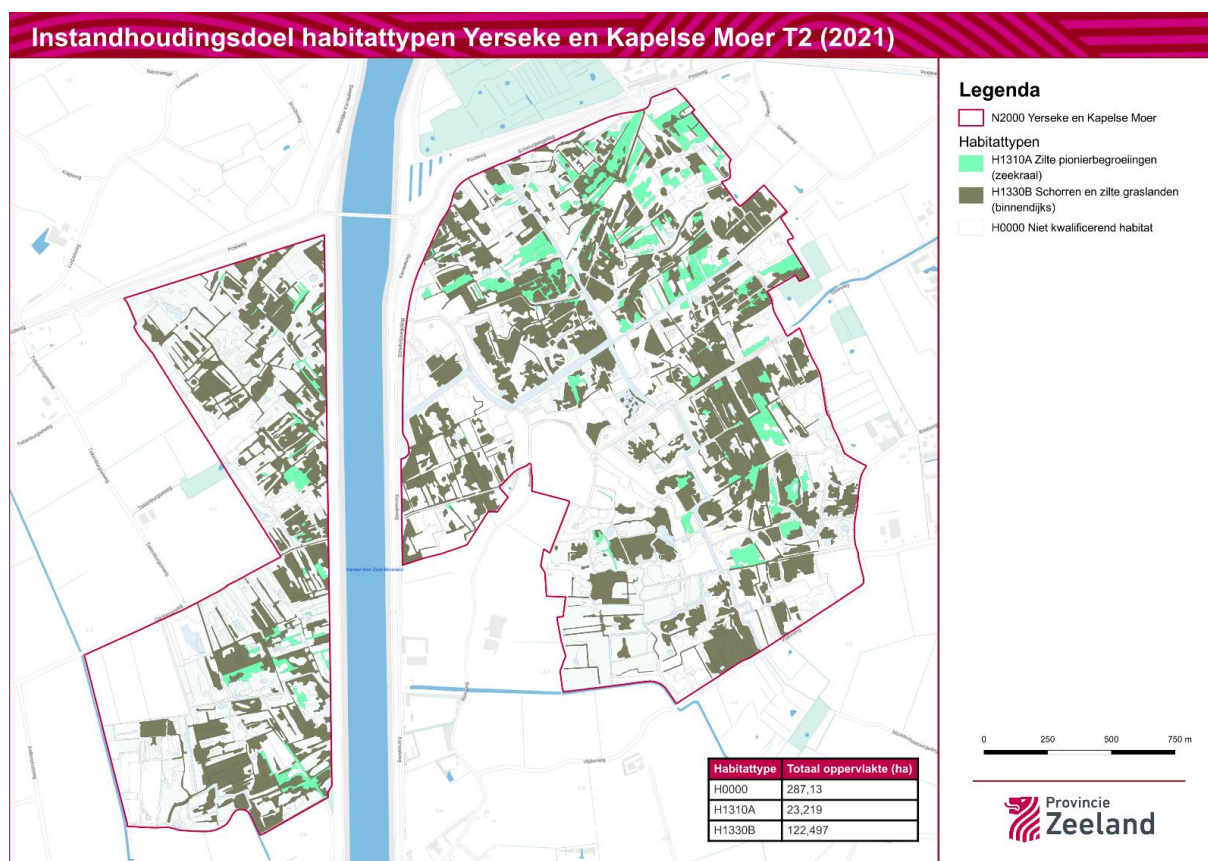
Het eindoordeel voor en A050 de Smient luidt JA – A: De behoudsdoelstelling voor het leefgebied is behaald en met het vastgestelde pakket aan maatregelen is verslechtering voor nu en gericht op de lange termijn uitgesloten. Het leefgebied is geschikt om een populatie (seizoensgemiddelde) van 410 te dragen. Het aanwezige voedselaanbod binnen en rondom de Yerseke en Kapelse Moer is gunstig voor de Smient. De Smientpopulatie in de Yerseke en Kapelse neemt toe, dit terwijl de huidige landelijke populatietrend negatief is. In de Yerseke en Kapelse Moer ligt de Smientenpopulatie ver boven het vastgestelde doel, met 893 waargenomen individuen in de winter van 2019/2020. Deze soort heeft naar verwachting geprofiteerd van de maatregelen gericht op hydrologisch systeem herstel.

Het gebied is een belangrijk weidevogelgebied, voor onder andere de typische soort Tureluur. De Tureluur is een typische soort van het habitatype Schorren en zilte graslanden (binnendijs). De weidevogels komen in het hele gebied verspreid voor, zowel in de zilte vegetaties als in de hoger gelegen graslanden. De Yerseke en Kapelse Moer bestaat voor circa 85% uit de hoger gelegen zoete graslanden. De meerderheid van de weidevogelsoorten volgt een negatieve trend (net als de landelijke trend). Oorzaken voor de achteruitgang in het gebied lijkt een combinatie van factoren te zijn, zoals verdroging in het late voorjaar en zomer, maar ook predatie speelt hier een belangrijke rol. Uitdroging van de bodem als gevolg van langdurige droogte zorgt ervoor dat voedsel in de bodem, veelal tijdens het broedseizoen, niet bereikbaar is. De geplande maatregel gericht op het inlaten van geschikt zout water in de Yerseke en Kapelse Moer gaat het negatieve effect van de verdrogingsdrukfactor voor weidevogels beperken. Deze maatregelen zal de komende tijd op haalbaarheid worden getoetst.

9.2.3 Voor welke soorten en oppervlakten verbetering van natuurcondities op zal treden

Habitatype	Doelstelling	Landelijke staat van instandhouding Bron: Vogel- en habitaatrapportage 2019	Totaal aantal hectare	Aantal hectare waar verbetering op zal treden
H1310_A	Zilte pionierbegroeiing en	Matig ongunstig	23	15
H1330_B	Schorren en zilte graslanden	Matig ongunstig	122	53
A041	Kolgans			Habitatsoort
A051	Smient			Habitatsoort

9.2.4 Habitatype-kaart met begrenzing van het N 2000-gebied Yerseke en Kapelse moer

9.3 Drukfactoren en maatregelpakket

9.3.1 Drukfactoren uit de NDA

In de NDA van de Yerseke- en Kapelse moer zijn de volgende drukfactoren benoemd:

- Vermesting
- Verdroging
- Verzoeting
- Klimaatverandering
- Stikstofdepositie
- Sterfte door externe factoren
- Invasieve exoten
- Natuurlijke begrazing
- Natuur- en landschapsbeheer
- Concurrentie
- Voedselbeschikbaarheid

9.3.2 Maatregelen en kosten

Nr	Categorie	Maatregel	Nadere Toelichting	Uitvoering door:	€
----	-----------	-----------	--------------------	------------------	---

1	Verbetering Kwaliteit	A	Uitbreiding monitoring typische en kenmerkende soorten	Extra monitoring om beter de kwaliteit van de habitattypen te kunnen volgen / evalueren.	Provincie Zeeland en/of gebiedspartij	15.000
2	Verbetering Kwaliteit	A	Aanvullende monitoring / aanvullend onderzoek naar invloed van aanwezige drukfactoren	Ten gunste van bijsturen / opstellen beheer en (herstel) maatregelen. LESA zou moeten bijdragen aan inzichten waar buiten N2000 gebied maatregelen zouden moeten worden getroffen ten behoeve van systeemherstel in N2000 gebied. Focus aanbrengen op hydrologie	Provincie Zeeland en/of gebiedspartij	50.000
				Totaal		65.000

9.3.3 Effect maatregelen

Wanneer alle maatregelen uit de NDA en de adviezen van de Ecologische Autoriteit meegenomen en uitgevoerd worden, is de inschatting dat de drukfactoren voldoende weggenomen worden om een goede staat van instandhouding te realiseren.

9.3.4 De bijdrage van de maatregelen aan de stikstofreductie in KG stikstof

De maatregelen in de N 200-gebieden zijn vooral gericht op het verminderen van het effect van de te hoge stikstofdepositie. Maatregelen die getroffen worden in de directe nabijheid van de N 2000-gebieden zijn wel gericht op het vergroten van de biodiversiteit en het verminderen van de stikstofemissie. Vanwege deze maatregelen verwachten wel een emissie reducerend effect van ergens tussen de 3.5 en de 35 kgNH₃/hectare. Overigens is in Zeeland het overgrote deel van de stikstofdepositie afkomstig van het buitenland en de scheepvaart (ongeveer 60%). De te treffen maatregelen hebben hier geen effect op.

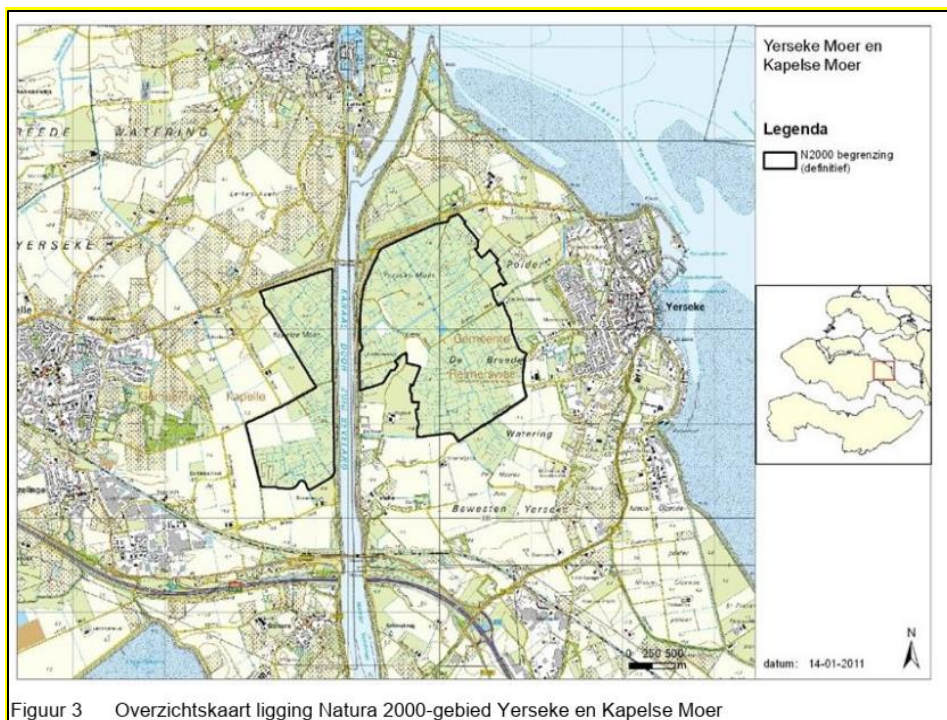
9.3.5 Combinatie van maatregelen

Er worden geen maatregelen getroffen in combinatie met maatregelen voor of ten behoeve van een overig natuurgebied in een aangrenzende provincie of een aangrenzend buitenland.

9.4 Kaarten

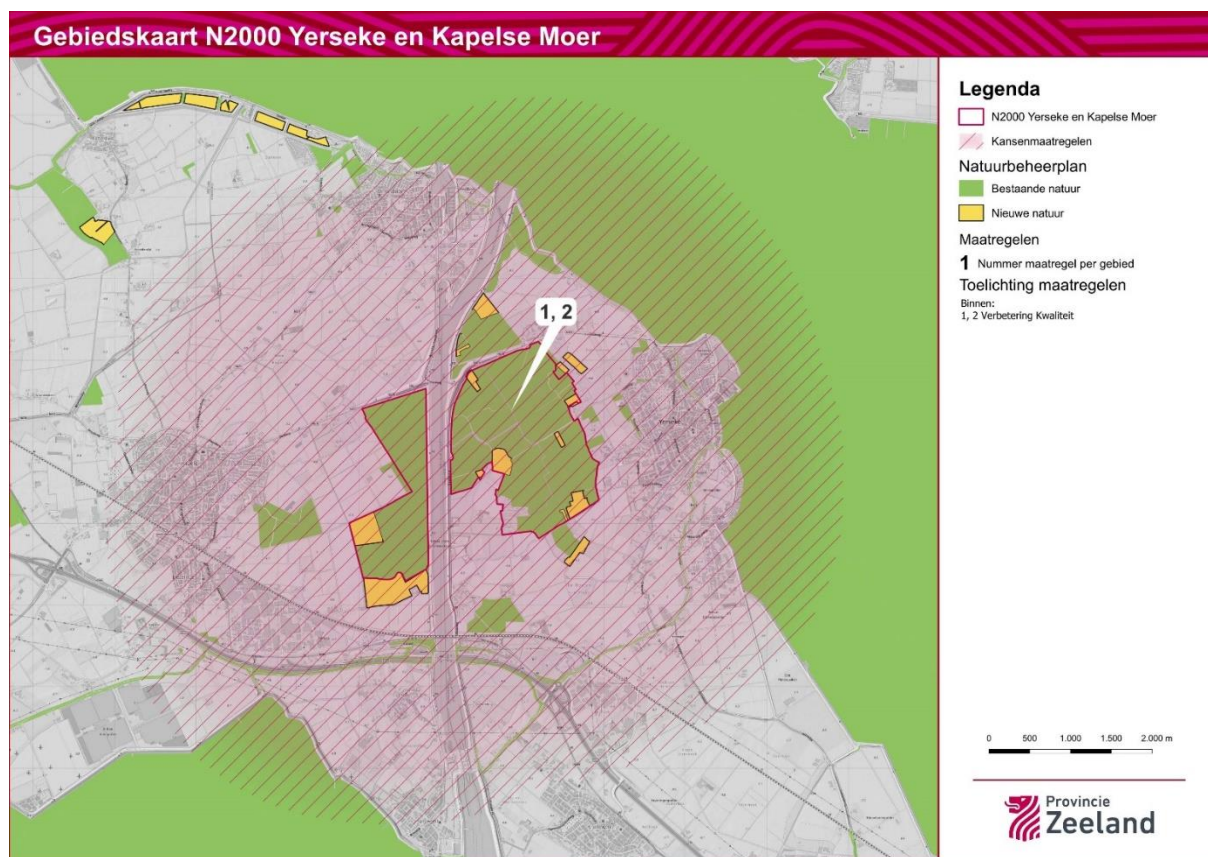
9.4.1 Begrenzing N 2000-gebied Yerseke en Kapelse moer

In de onderstaande kaart de begrenzing van het N 2000-gebied

Figuur 3 Overzichtskartaat ligging Natura 2000-gebied Yerseke en Kapelse Moer

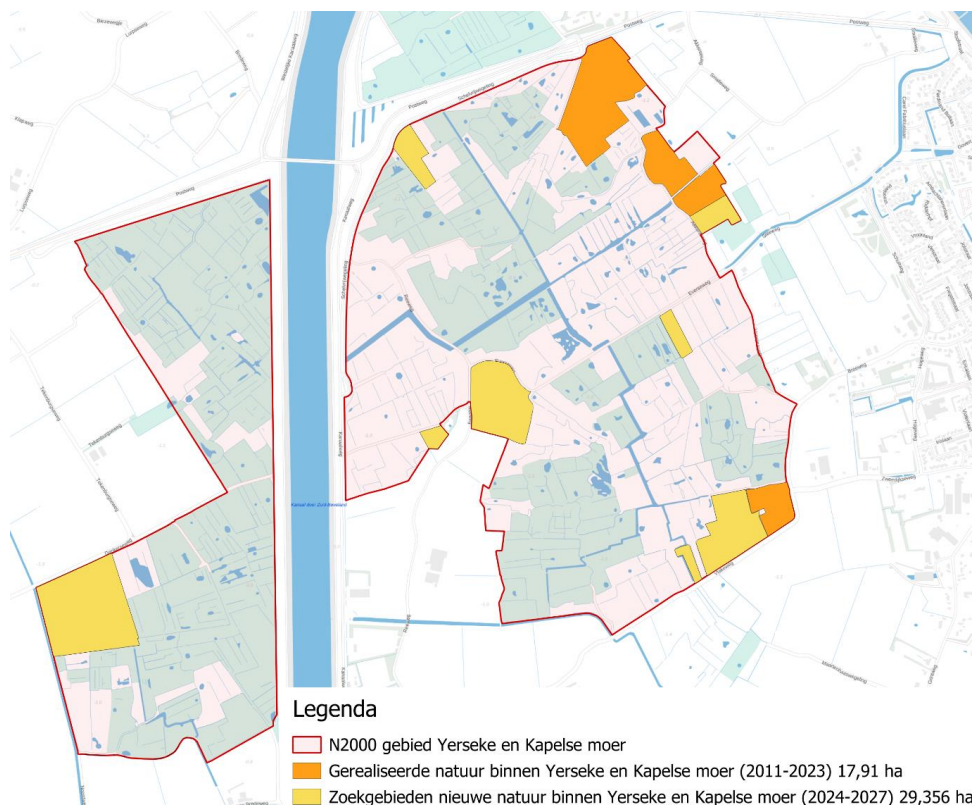
9.4.2 NNN begrenzing in en rond het natuurgebied en locatie te treffen maatregelen

De begrenzing bestaande (groen) en nog te ontwikkelen natuur (geel) volgens het provinciale natuurbeheerplan is in de onderstaande kaart opgenomen. De nummers van de te treffen maatregelen corresponderen met de nummers in de maatregelentabel onder 2.3.2.

9.5 Additionaliteit

Binnen de Natura 2000 begrenzing van de Yerseke en Kapelse moer liggen verworven (oranje) en zoekgebieden (geel) voor nog te verwerven hectares, waaronder sleutelpercelen, die onderdeel uit maken van het Natuurpact. De maatregelen zoals opgenomen in het de maatregelenpakket Programma Natuur Fase 2, betreffen gebiedsbrede maatregelen als aanvullende monitoring op habitattypen en een LESA. Deze maatregelen zijn dus additioneel op de afspraken in het Natuurpact. Er worden geen aparte maatregelen getroffen in de gele en rode percelen.

9.6 Versnelling verwerving

Is opgevoerd onder SPUK 1 en wordt onder SPUK 2 niet opgevoerd

9.7 Maatregelen uit SPUK 1

Uitvoering van de maatregelen van fase 1 van het programma Natuur loopt nog door tot en met 2026. Fase 1 wordt daarbij benut om enerzijds te werken aan natuurherstel, en anderzijds ervaringen op te doen die meegenomen kunnen worden in het vervolg van het programma. In de eerste fase hebben we geleerd dat flexibiliteit van regelingen gewenst is en dat er behoefte is aan een goede afstemming bij de uitwerking van instrumentarium. In de aanvraag voor fase 1 hebben we destijds een behoorlijke over programmering (van ruim 9 miljoen) opgenomen waardoor niet alle in fase 1 opgenomen maatregelen ook daadwerkelijk in de 1e fase konden worden uitgevoerd. Ook kunnen we voor sommige maatregelen nu nog niet voorzien of deze ook daadwerkelijk in de 1e fase kunnen worden afgerond. Om die reden zijn alle maatregelen die zijn opgenomen in fase 1 en in de periode 2021- juni 2023 niet tot (volledige) uitvoering of uitwerking zijn gekomen opnieuw opgenomen in de programmering voor fase 2. Deze maatregelen zijn wel geschikt voor de 1e fase, in de tabellen zijn deze apart weergegeven en dat wat we in fase 1 kunnen uitvoeren zullen we daarbinnen uitvoeren.

Gebied	Categorie		Maatregel	Nadere Toelichting	Uitvoering door:	€
Yerseke en Kapelse Moer (121)	Verbetering kwaliteit	A	Verbetering kwaliteit van Natuurgebieden (binnen NNN). Maatregelen in de overgangszones, inclusief verbinding tussen gebieden	Actieve stimulering extensivering van bemesting of stoppen van bemesting gericht op reductie van stikstof door stimuleren vergroening binnen het Landelijk Gebied. Toename natuuroppervlak. Accent voor Yerseke en Kapelse moer daarbij op Natuur en landschapversterking in synergie met wateropgaven (KRW, WB21 en klimaatadaptatie) en vormen van natuurinclusieve landbouw (binnen Zeeland "volhoudbare landbouw"). Voorbeelden concrete maatregelen: Brede natuurvriendelijke oevers en overhoeken en laagten, teeltvrije zones van 10-20 meter, landschapselementen. Stimulatie via subsidieregeling. GBD	Het Zeeuwse Landschap, ZLTO, particuliere grondeigenaren, Staatsbosbeheer, waterschap Scheldestromen, etc.	100.000
Yerseke en Kapelse Moer (121)	Verbetering kwaliteit	A	Verbetering kwaliteit van Natuurgebieden (binnen NNN). Maatregelen in de overgangszones, inclusief verbinding tussen gebieden	Instandhouding (gerealiseerde) natuur aangrenzend en rondom Natura 2000-gebied Yerseke en Kapelse moer, gericht op reductie van stikstof emissies op stikstof overbelaste N2000 natuur (samenhang met project 3a). Instandhouding of (aangepast) beheer van gerealiseerde en bestaande natuurlijke inrichtingen of gericht op natuurontwikkeling aangrenzend en rondom het Natura 2000 gebied.	Het Zeeuwse Landschap, ZLTO, particuliere grondeigenaren, Staatsbosbeheer, waterschap Scheldestromen, etc.	100.000
Yerseke en Kapelse Moer (121)	Hydrologische verbeteringen	B	Hydrologische verbetering	Antiverdroging en verdere benodigde analyse Natura2000: Betreft landschapsecologisch onderzoek/hydrologisch onderzoek gericht op nemen van effectieve maatregelen voor de periode 2023-2030. Relatie met beheerplannen Natura2000. Modelmatige analyses waarbij deze gekoppeld worden met de integrale gebiedsanalyses van waterschap Scheldestromen. Accent Yerseke en Kapelse moer hydrologie: betreft instandhouden en versterken zilte kwel en vasthouden (zout)water.	Het Zeeuwse Landschap, Staatsbosbeheer, ZLTO en waterschap Scheldestromen	50.000
Yerseke en Kapelse Moer (121)	Hydrologische verbeteringen	B	Hydrologische verbeteringen, maatregelen in overgangszones en a. verbetering van de kwaliteit van natuurgebieden	Kwaliteitsimpuls, o.a. systeem (hydrologisch): Accent op Yerseke en Kapelse moer is versterken zoute kwel en voorkomen verdroging. Maatregelen: Opmalen (zout en brakwater) vanuit sloten naar maaiveld tijdens perioden van langdurige droogte. Streefpeilen behalen/instellen door o.a. inlaat water (met een afsluitbare hevel). Verbetering inrichting voormalige kreken en kwaliteit oeverstructuren (50 ha): - peilbesluit KM en hevels KM en YM	Het Zeeuwse Landschap, Staatsbosbeheer en waterschap Scheldestromen	50.000
Yerseke en Kapelse Moer (121)	Overgangszones	D	Maatregelen in de overgangszones, inclusief verbinding tussen gebieden, verbetering hydrologie en verbetering kwaliteit van natuurgebieden	Gericht op reductie van stikstof: Stimulering Natuurinclusieve landbouw binnen multifunctionele zones tussen Yerseke moer en de Vlaakse moer. Betreft strokenteelt en andere vormen van Natuurinclusieve landbouw.	Het Zeeuwse Landschap	80.000
				Totaal		380.000

10 Programma Natuur – format per natuurgebied 2^e fase – Groote Gat

10.1 Natura 2000-gebied Groote Gat (124)

Het Natura 2000-gebied Groote Gat bestaat uit een voormalige getijdenkreek met omliggende graslanden en bouwlanden in het westen van Zeeuws-Vlaanderen, direct ten zuiden van de bebouwde kom van Oostburg in de gemeente Sluis. De oppervlakte van dit Natura 2000-gebied bedraagt 83 ha. De kreek is, omringd door rietvelden, struiken, hagen, knobomen en nat grasland. Dit zorgt voor een afwisselend landschap. Het natuurgebied herbergt één van de weinige vindplaatsen van kruipend moerasscherm (*Helosciadium repens* voorheen *Apium repens*) in Nederland. In het Groote Gat zijn twee habitattypes, H1330B Schorren en zilte graslanden (binnendijs), H6430B Ruigten en zomen (harig wilgenroosje) en één habitatrichtlijnsoort, H1614 kruipend moerasscherm aangewezen voor bescherming binnen Natura 2000.

10.2 Prioritaire opgave

10.2.1 Doelstelling volgens het aanwijsbesluit/ beheerplan/ NDA

	Omschrijving	Doel
Habitattypen		
H1330_B	Schorren en zilte graslanden (binnendijs)	Behoud oppervlakte en kwaliteit
H6430_B	Ruigten en zomen (harig wilgenroosje)	Behoud oppervlakte en kwaliteit
Soorten		
H1614	kruipend moerasscherm	Behoud omvang en kwaliteit biotoop voor behoud populatie

10.2.2 Staat van instandhouding volgens de uitkomsten van de NDA/Beheerplannen

Natuurdoelanalyse (bron: provincie zeeland)

Doelstellingen

In het Groote Gat zijn twee habitattypes, H1330B Schorren en zilte graslanden (binnendijs), H6430B Ruigten en zomen (harig wilgenroosje) en één habitatrichtlijnsoort, H1614 kruipend moerasscherm aangewezen voor bescherming binnen Natura 2000. Het Groote Gat is een van de weinige gebieden waar kruipend moerasscherm voorkomt in Nederland en in Europa. Voor alle drie de doelen geldt zowel voor kwaliteit en oppervlakte een behoudsdoelstelling.

Uitgevoerde & geplande maatregelen

Verschillende maatregelen zijn getroffen ten behoeve van de instandhoudingsdoelstellingen. Uiteenlopend van aanvullend maaien, doorzetten van de huidige begrazing en compartimentering van de begrazing. Verder is ingezet op onderzoeken naar kruipend moerasscherm om meer inzicht te krijgen in wat deze soort in dit gebied nodig heeft en is aanvullend gemonitord op het kruipend moerasscherm in dit gebied.

Conclusie

In de natuurdoelanalyse staat de volgende vraag centraal: *‘Leiden de maatregelen tot het tegengaan van verslechtering van de doelstellingen én borgen deze maatregelen dat het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen binnen bereik blijft of komt?’* Het antwoord op deze vraag resulteert in een eindoordeel per doelstelling. Er zijn zeven eindoordelen gedefinieerd, die variëren van ja – a tot nee – tenzij b. In de onderstaande is het eindoordeel per doelstelling voor het Natura 2000-gebied het Groote gat weergegeven. In de tekst eronder wordt de onderbouwing van het eindoordeel verder uitgewerkt

Doelstelling	Sprake van verslechtering	Doelstelling behaald	Aanvullende maatregelen noodzakelijk	Eindoordeel
Kruipend moerasscherm	Ja/Nee	Nee	Ja	Nee, tenzij-b
Schoren en zilte graslanden	Ja/Nee	Nee	Ja/Nee	Nee, tenzij-a
Ruigte en zomen	Ja	Nee	Ja/Nee	Nee, tenzij-a

Schorren en zilte graslanden

Het eindoordeel voor het habitatype H1330B Schorren en zilte graslanden luidt: **Nee, tenzij-a. Verslechtering is voor nu en op de lange termijn niet uitgesloten. Het is onduidelijk of de behoudsdoelstelling op de lange termijn met uitgevoerde en geplande maatregelen zal worden behaald.** Het oppervlak aan habitatype van H1330B Schorren en zilte graslanden is in de periode 2010 – 2021 op basis van kartering licht afgenomen van 0,334 naar 0,224 hectare. Deze afname is zeer waarschijnlijk veroorzaakt door een hoger detailniveau van kartering tijdens T0 (2010). Daarnaast is T1 (2021) een nat jaar geweest, waardoor een deel van het habitatype onder water heeft gelegen en is hierdoor niet gekarteerd. Het oppervlak van het habitatype voorkomend tijdens T0 en T1 bestaat vrijwel uitsluitend uit goede kwaliteit. Van de 26 typische soorten verbonden aan het habitatype Schorren en zilte graslanden (binnendijs) komen er 8 soorten voor op T0 en 5 soorten tijdens T1. De soorten bosrietzanger, zilte en gewoon kweldergras werden tijdens T1 niet meer in het gebied waargenomen. Het verspreidingsgebied van de voorkomende typische plantensoorten (melkkruid, zilte rus en zilte schijnspurrie) is toegenomen of constant gebleven. In het Groote Gat is het zout gehalte laag gedurende het grootste gedeelte van het jaar, waardoor veel zouttolerante typische soorten er niet kunnen voorkomen. Er lijkt verzoeting op te treden in het Groote Gat.

Voor H1330B voldoen de volgende kenmerken van goede structuur en functie: geen oververtegenwoordiging of ondervertegenwoordiging van een bepaalde kwelderzone of van een climaxvegetatie, structuurvariatie onder invloed van begrazing, en een goed ontwikkeld microreliëf en toestroom van zout of brak kwelwater. Er wordt niet voldaan wordt aan het kenmerk voor omvang: respectievelijk vanaf enkele hectares. De abiotische condities voor zuurgraad, zoutgehalte, en voedselrijkdom voldoen voor dit habitatype. De overstromingsfrequentie voldoet niet. In het Groote Gat wordt er voor lange periodes water vastgehouden, dit is ongunstig voor dit habitatype.

De gemiddelde stikstofdepositie in 2020 op het habitatype H1330B is 1143 mol/h/j en ligt lager dan de kritische depositie waarde (KDW) grens van 1.571 mol/ha/j. Er is daarmee geen sprake van een stikstofoverbelasting in de huidige situatie en in de prognose voor 2030.

De nalevering en invloed van zoute kwel in het Groote Gat is op de lange termijn onzeker. Hierdoor is een duurzame instandhouding van het zoutminnend habitatype Schorren en zilte graslanden (binnendijs) op de lange termijn niet geborgd. Dit habitatype profiteert net als kruipend moerasscherm van korte open vegetatie.

Aanvullende maatregelen kunnen zijn: Intensieve begrazing om de vegetatie kort en open te houden. Wanneer de begrazing niet voldoet in bepaalde delen of perioden zal aanvullend maaibeheer moeten plaatsvinden om een korte vegetatie te garanderen.

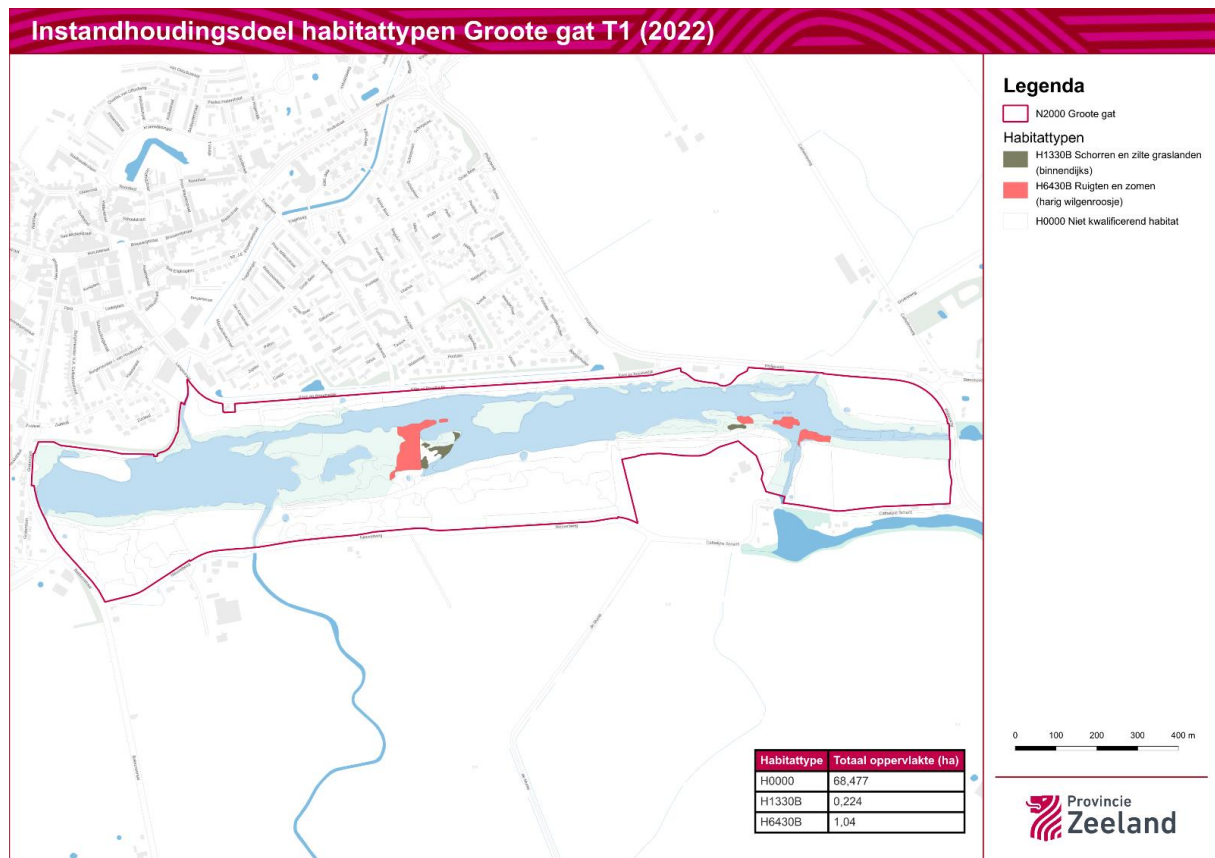
Advies Ecologische autoriteit

Er is sprake van een slechte waterkwaliteit en het gras is op veel plekken te hoog. Voor het herstellen van de natuur is daarom een betere waterkwaliteit nodig en moeten er vaker paarden of ganzen grazen om het gras korter te houden. Beschermde planten kunnen daarvan profiteren. Verder moeten de gebieden vaker onder water komen te staan. In de gebieden worden al goede maatregelen genomen, maar de Ecologische Autoriteit mist nog belangrijke natuurinformatie. Zo is preciezer inzicht nodig in het systeem: hoe gaat het met de bodem en het water in de gebieden, wat is de rol van stikstof? Met die informatie worden niet alleen de problemen duidelijk, maar ook de onderliggende oorzaken. Deze systeemkennis is nodig om te weten aan welke knoppen de provincie kan of moet draaien. De Ecologische Autoriteit adviseert dit gericht in een kennisprogramma voor deze gebieden uit te werken. Samenvattend: de Ecologische Autoriteit adviseert de natuurdoelanalyses te verbeteren met aanvullende informatie zodat goede besluiten genomen kunnen worden in het gebiedsprogramma. Tegelijk moet niet gewacht worden met maatregelen tot alle kennis compleet is. Een aantal knelpunten en oorzaken is duidelijk. De Ecologische Autoriteit adviseert om nu al tot actie over te gaan

10.2.3 Voor welke soorten en oppervlakten verbetering van natuurcondities op zal treden

Maatregelen hebben betrekking op de habitatsoort en dus is er geen oppervlakte aan te koppelen

10.2.4 Habitattype-kaart met begrenzing van het N 2000-gebied Groote Gat

10.3 Drukfactoren en maatregelpakket

10.3.1 Drukfactoren uit de NDA

In de NDA van het Groote gat zijn de volgende drukfactoren benoemd:

- Aanpassing aan het hydrologische systeem
- Stikstofdepositie
- Abiotische natuurlijke processen
- Vervuiling van oppervlakte- en grondwater
- Verandering soortensamenstelling
- Invasieve exoten
- Extensieve begrazing
- Natuurlijke successie
- Ophoping organische materiaal
- Tekortkoningen in het graslandbeheer
- Vervuiling van lucht

10.3.2 Maatregelen en kosten

Nr	Categorie		Locatie	Maatregel	Nadere Toelichting	Uitvoering door:	€
1	Verbetering Kwaliteit	A	Oever Groote Gat	Aanleg houtrillen en/of alternatieven ter reductie van erosie van de oevers.	Creëren extra leefplaatsen voor kruipend moerasscherm / Beperken erosie van oevers.	Provincie Zeeland en/of gebiedspartij	40.000
2	Hydrologische verbeteringen	B	Groote gat	Maatregelen na monitoring/onderzoek waterkwaliteit	Om beter in beeld te krijgen de kwaliteit van het water om evt. maatregelen te kunnen treffen voor het verbeteren van de kwaliteit van het water.	Provincie Zeeland, Het Zeeuwse Landschap	40.000
3	Overig kwaliteit	E	Groote gat	Intensivering van bestrijding en beheer van exoten binnen en buiten NNN	Aanvullend beheer bovenop huidige inspanning noodzakelijk door de verwijdering van exoten. Accent ligt bij Groote gat op: Dijkviltbraam. Circa 10-20 ha	Staatsbosbeheer	150.000
					Totaal		

10.3.3 Effect maatregelen

Wanneer alle maatregelen uit de NDA inclusief de adviezen van de Ecologische autoriteit worden uitgevoerd is de verwachting dat de drukfactoren voldoende weggenomen worden in een goede staat van instandhouding te realiseren. Dat blijkt ook uit de onderstaande eendoordelen van de NDA waarin nee, tenzij c of ja, mits b niet voorkomt.

10.3.4 De bijdrage van de maatregelen aan de stikstofreductie in KG stikstof

De maatregelen in de N 200-gebieden zijn vooral gericht op het verminderen van het effect van de te hoge stikstofdepositie. Maatregelen die getroffen worden in de directe nabijheid van de N 2000-gebieden zijn wel gericht op het vergroten van de biodiversiteit en het verminderen van de stikstofemissie. Vanwege deze maatregelen verwachten wel een emissie reducerend effect van ergens tussen de 3.5 en de 35 kgNH₃/hectare. Overigens is in Zeeland het overgrote deel van de stikstofdepositie afkomstig van het buitenland en de scheepvaart (ongeveer 60%). De te treffen maatregelen hebben hier geen effect op.

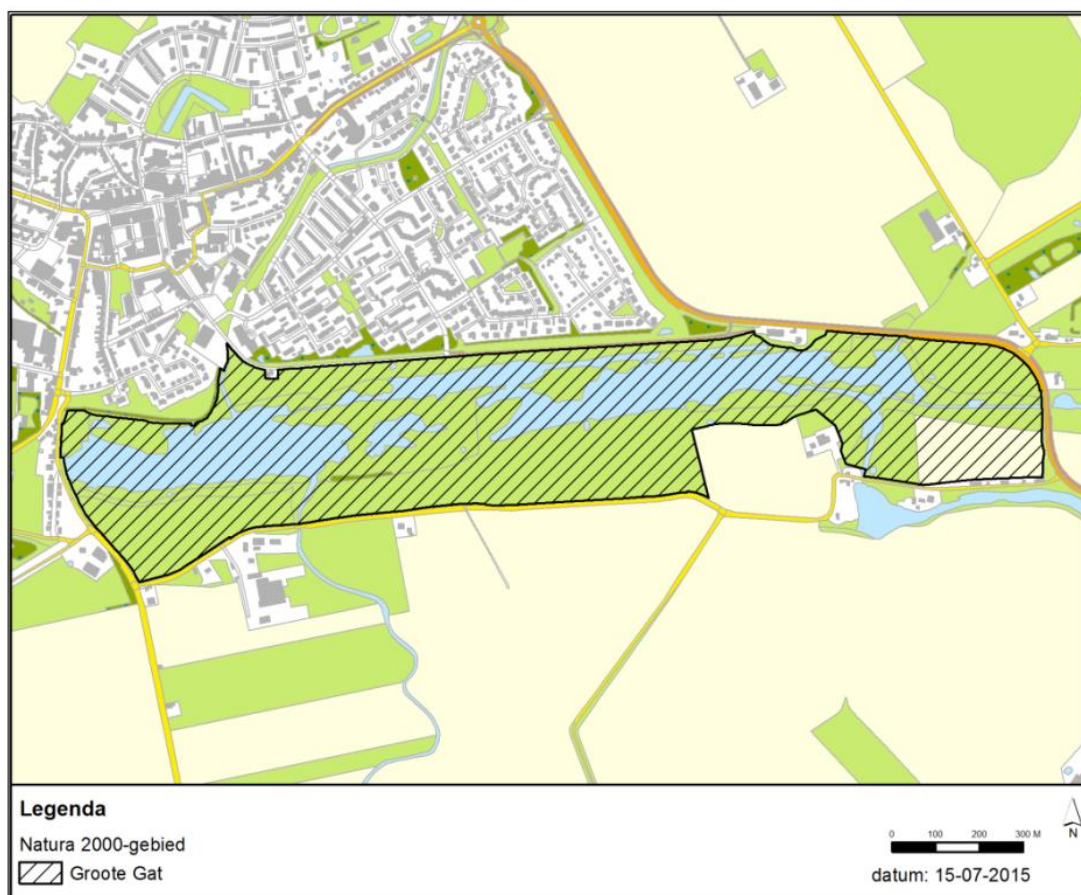
10.3.5 Combinatie van maatregelen

Er worden geen maatregelen getroffen in combinatie met maatregelen voor of ten behoeve van een overig natuurgebied in een aangrenzende provincie of een aangrenzend buitenland.

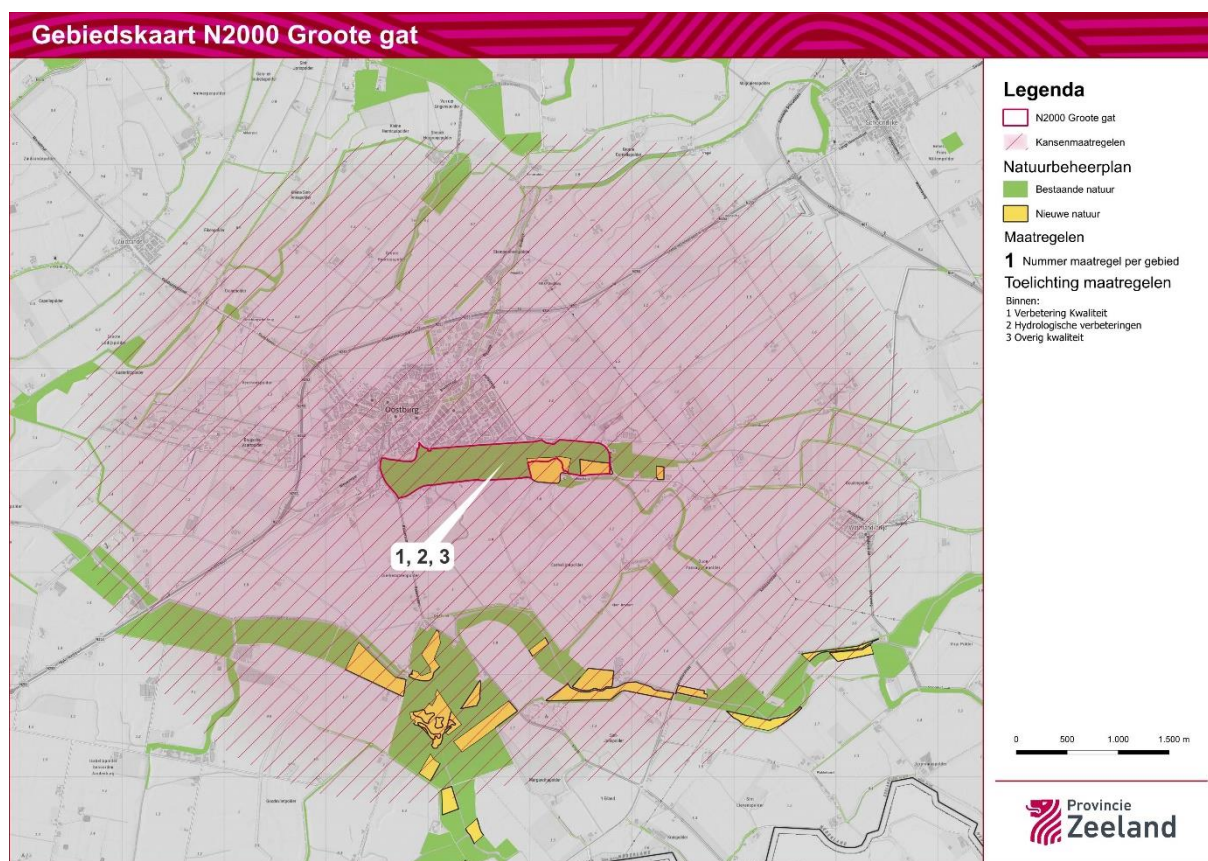
10.4 Kaarten

10.4.1 Begrenzing N 2000-gebied Groote Gat

In de onderstaande kaart de begrenzing van het N 2000-gebied

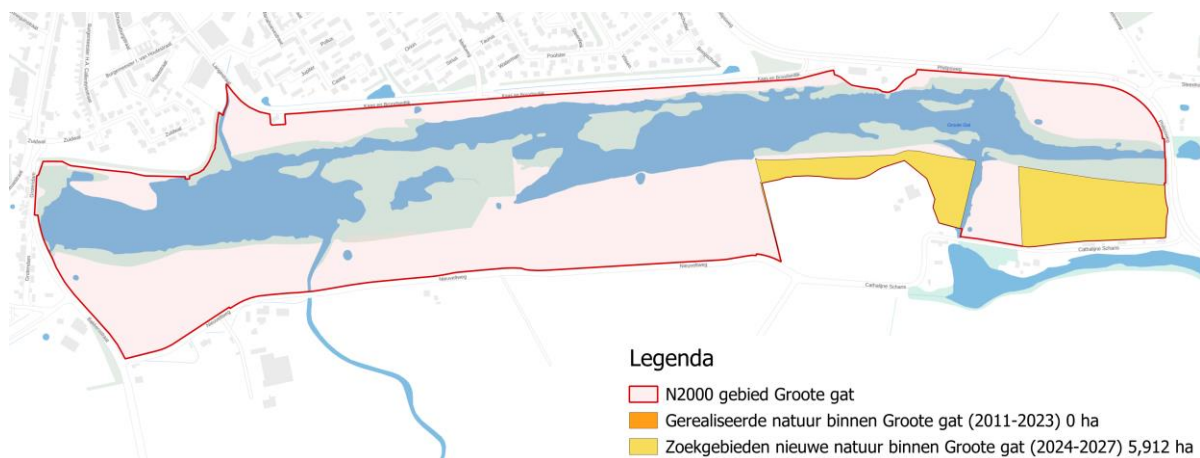
10.4.2 NNN begrenzing in en rond het natuurgebied en locatie te treffen maatregelen

De begrenzing bestaande (groen) en nog te ontwikkelen natuur (geel) volgens het provinciale natuurbeheerplan is n de onderstaande kaart opgenomen. De nummers van de te treffen maatregelen corresponderen met de nummers in de maatregellentabel onder 2.3.2.

10.5 Additionaliteit

De maatregelen in het Groote Gat hebben alleen betrekking op herstel van het systeem en richten zich niet op de nieuwe natuur (geel) en onder de afspraken uit het natuurpact aangelegde natuur (oranje). Alle maatregelen zijn daarmee additioneel ten opzichte van de afspraken uit het natuurpact.

10.6 Versnelling verwerving

Is opgevoerd onder SPUK 1 en wordt onder SPUK 2 niet opgevoerd

10.7 Maatregelen uit SPUK 1

Uitvoering van de maatregelen van fase 1 van het programma Natuur loopt nog door tot en met 2026. Fase 1 wordt daarbij benut om enerzijds te werken aan natuurherstel, en anderzijds ervaringen op te doen die meegenomen kunnen worden in het vervolg van het programma. In de eerste fase hebben we geleerd dat flexibiliteit van regelingen gewenst is en dat er behoefte is aan een goede afstemming bij de uitwerking van instrumentarium. In de aanvraag voor fase 1 hebben we destijds een behoorlijke over programmering (van ruim 9 miljoen) opgenomen waardoor niet alle in fase 1 opgenomen maatregelen ook daadwerkelijk in de 1e fase konden worden uitgevoerd. Ook kunnen we voor sommige maatregelen nu nog niet voorzien of deze ook daadwerkelijk in de 1e fase kunnen worden afgerond. Om die reden zijn alle maatregelen die zijn opgenomen in fase 1 en in de periode 2021- juni 2023 niet tot (volledige) uitvoering of uitwerking zijn gekomen opnieuw opgenomen in de programmering voor fase 2. Deze maatregelen zijn wel geschikt voor de 1e fase en dat wat we in fase 1 kunnen uitvoeren zullen we daarbinnen uitvoeren.

Gebied	Categorie		Maatregel	Nadere Toelichting	Uitvoering door:	€
Groote Gat (124)	Verbetering kwaliteit	A	Verbetering kwaliteit van Natuurgebieden (binnen NNN). Maatregelen in de overgangszones, inclusief verbinding tussen gebieden	Actieve stimulering extensivering van bemesting of stoppen van bemesting gericht op reductie van stikstof door stimuleren vergroening en natuur inclusieve landbouw binnen het Landelijk Gebied. Betreft uitvoeren van het aanvalsplan: Vergroening Landelijk Gebied binnen multifunctionele zones N2000 stikstof overbelaste natuur (versterken verbinding tussen landbouw en natuur). Accent Groote gat: ontsnippering (groene, droge dooradering), Natuur en landschapversterking, o.a. versterking oude oeverlanden en kreekstructuren met bijbehorende landschapselementen in synergie met wateropgaven (KRW, WB21 en klimaatadaptatie) en vormen van natuurinclusieve landbouw (binnen Zeeland Volhoudbare landbouw). GBD	Provincie Zeeland	100.000
Groote Gat (124)	Verbetering kwaliteit	A	Verbetering kwaliteit van Natuurgebieden (binnen NNN). Maatregelen in de overgangszones, inclusief verbinding tussen gebieden.	Instandhouding (gerealiseerde) natuur aangrenzend en rondom Natura 2000-gebied gericht op reductie van stikstof emissies op stikstof overbelaste N2000 natuur (samenhang met project 3a). Instandhouding of (aangepast) beheer van gerealiseerde en bestaande natuurlijke inrichtingen of gericht op natuurontwikkeling binnen multifunctionele zones buiten NNZ gericht behoud van bemestingsvrije stroken, randen, overhoeken, etc. . Sluit aan bij spoor 1b. Programma. GBD	Provincie Zeeland	100.000
Groote Gat (124)	Verbetering kwaliteit	A	Verbetering kwaliteit van Natuurgebieden (binnen NNN). Maatregelen in de overgangszones, inclusief verbinding tussen gebieden	Aanvullend aangepast beheer gericht op uitbreiding dichtheid en/of groeiplaatsen van Kruipend Moerasscherm op basis van resultaten standplaats onderzoek zoals realiseren open vegetaties en kale plekken op de bodem.	Staatsbos-beheer	100.000

Gebied	Categorie		Maatregel	Nadere Toelichting	Uitvoering door:	€
Groote Gat (124)	Hydrologische verbeteringen	B	Hydrologische verbetering	Antiverdroging en verdere benodigde analyse Natura2000: Betreft landschap ecologisch onderzoek/hydrologisch onderzoek gericht op nemen van effectieve maatregelen voor de periode 2023-2030. Relatie met beheerplannen Natura2000. Modelmatige analyses waarbij deze gekoppeld worden met de Integratie gebiedsanalyses van waterschap Scheldestromen	Provincie Zeeland, Het Zeeuwse Landschap, ZLTO en waterschap Scheldestromen	10.000
Groote Gat (124)	Hydrologische verbeteringen	B	Hydrologische verbeteringen, verbetering kwaliteit van natuurgebieden	Hydrologische maatregelen en analyses: behoud benodigde grondwaterstand > instandhouding kruipend moerasrasscherm en indicatiesoorten; afname stikstof minnende soorten. Accent Groote Gat betreft natuurlijk peilbeheer waarbij aanpassing waterafvoer, verlagen maaiveld, vasthouden van (zoet) water in synergie met opgaven: Klimaatadaptatie, water en strategische aanpak Stikstof. Natuurlijker peilbeheer oppervlaktewater en peilopzet oppervlaktewater	Staatsbos-beheer	75.000
Groote Gat (124)	Versnelling verwerving	C1	versnelling van verwerving en optimalisering van de inrichting van natuurgebieden	Betreft realisatie (verwerving, optimalisering en inrichting) essentiële of benodigde sleutelhectares binnen en buiten NNZ gericht op systeemherstel (o.a. hydrologie) Natura2000 en overige Natuur. Zoekbieden ook binnen multifunctionele zones rondom stikstof overbelaste N2000 natuur	Provincie Zeeland en Het Zeeuwse Landschap	50.000
				Totaal		435.000

11 Programma Natuur – format per natuurgebied 2^e fase – Canisvliet

Canisvliet is een voormalige getijdenkreek in Zeeuws-Vlaanderen. Het gebied is gelegen bij Westdorpe (gemeente Terneuzen), ten oosten van het Kanaal van Gent naar Terneuzen. De kreek wordt omgeven door lage oevers met graslanden en verder door rietvelden en struweel, bos, een oude boomgaard en een aantal akkers. Het Natura 2000-gebied bevat zowel de voormalige getijdenkreek als de aangrenzende oeverlanden. De oppervlakte van dit Natura 2000-gebied bedraagt 142 ha. De instandhoudingsdoelstelling voor Canisvliet is gericht op de habitatrichtlijnsoort kruipend moerasscherm.

11.2 Prioritaire opgave

11.2.1 Doelstelling volgens het aanwijzingsbesluit/ beheerplan/ NDA

Code	Soort	Doel
H1614	kruipend moerasscherm	Uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit biotoop

11.2.2 Staat van instandhouding volgens de uitkomsten van de NDA/beheerplannen Natuurdoelanalyse (bron: provincie zeeland)

Doelstelling

De instandhoudingsdoelstelling voor Canisvliet is gericht op de habitatrichtlijnsoort kruipend moerasscherm. De doelstelling houdt in: het vergroten van het oppervlakte (leefgebied) en het verhogen van de kwaliteit voor het vergroten van de populatie. De huidige situatie wordt vergeleken met de situatie ten aanzien van het moment van aanwijzen in 2004.

Waterkwaliteit en –kwantiteit

De zoutwaardes variëren binnen het gebied en gedurende het jaar. Waarbij in de zomer kans is op hogere zoutconcentraties door hogere verdamping en minder verdunning door regenwater en daarnaast door de invloed van zoute kwel uit het kanaal bij lage waterstanden. Zilte invloeden lijken over het algemeen echter gering. Het gebied is op te delen in twee Nederlandse peileenheden. Voor het grootste gebied is een zomerpeil van +0.10m NAP en een winterpeil van +0.20m NAP vastgesteld. Het derde peil van +0.00mNAP valt onder het Vlaamse waterschap, maar is wel in Nederland gelegen.

Kruipend moerasscherm

Kruipend moerasscherm komt in Canisvliet voor in de drassige, kleiige zone met gradiënt, die zich bevindt tussen de glooiende weilanden op de zandige kreekopvullingen en de oevers van het open water. 's Winters staan deze groeiplaatsen geregeld onder water. De soort gedijt het best in een zoet eventueel zwak brak milieu. Bij de kreek is het zwak brak tot licht brak. Het zoutgehalte en de andere abiotische factoren zuurgraad en voedselrijkdom voldoen. De gemiddelde bedekking over de periode 2019-2021 is licht afgenomen ten opzichte van de gemiddelde bedekking voor de periode 2003-2005. Na een aantal talrijke jaren in met name 1999 en 2004 zakte de aantallen drastisch, maar de laatste jaren treedt een duidelijk herstel op onder invloed van paardenbegrazing.

Drukfactoren

Er zijn verschillende drukfactoren voor kruipend moerasscherm in Canisvliet. Het gebrek aan een dynamisch waterpeil en de slechte waterkwaliteit hebben het grootste effect op kruipend moerasscherm in Canisvliet.

Stikstof en stikstofgevoeligheid

Voor het bepalen van de stikstofgevoeligheid van een gebied wordt gebruik gemaakt van de AERIUS monitor (M2022) van het RIVM. In deze monitor wordt de huidige en verwachte stikstofdepositie weergegeven. Voor Canisvliet betekende dit het volgende: In 2020 was er sprake van lichte overbelasting van één van de negen hexagonen. De prognose voor 2025 is dat dit hexagoon slechts een nadere overbelasting kent. In 2030 is er geen sprake van overbelasting in Canisvliet.

Kruipend moerasscherm is stikstofgevoelig. Voorheen was deze soort gekoppeld aan een KDW van 1571 Mol N/ha/j. Echter, uit recent onderzoek van Wageningen University & Research (WenR) (Kruipend moerasscherm

in Zeeland uit 2021) komt duidelijk naar voren dat kruipend moerasscherm gekoppeld is aan een verkeerde KDW en hierdoor niet gevoelig is voor atmosferische stikstof. Een KDW van 2400 Mol N/ha/j wordt voorgesteld.

Maatregelen

De uitgevoerde en geplande maatregelen zijn gericht op het geschikter maken van het gebied voor kruipend moerasscherm. Er kan hierbij gedacht worden aan maaien en afvoeren, compartimentering van begrazing, monitoring en onderzoek naar de hydrologie.

Verder is ingezet op (hydrologische) onderzoeken naar het kruipend moerasscherm om meer inzicht te krijgen in wat deze soort in dit gebied nodig heeft en is aanvullend gemonitord op het kruipend moerasscherm in dit gebied. Vooral het hydrologisch onderzoek is erg belangrijk in verband met de waterkwaliteit en de zoute kwel uit het kanaal grenzend aan Canisvliet.

Conclusie

Momenteel worden de uitbreidingsdoelstellingen ten opzichte van 2004 niet gehaald. Echter, verwacht wordt dat het effect van de maatregelen de kwaliteit in het gebied zal doen verbeteren, mits de zoutwaardes niet overschreden worden. Het oppervlak aan leefgebied zal toenemen wanneer de vegetatie kort wordt gehouden en de kans op incidenteel overstromen aanwezig is. De populatie kan dan uitbreiden wanneer het oppervlak van het leefgebied is toegenomen. De reeds uitgevoerde maatregelen lijken al effect te hebben. De recente monitoring laat zien dat de aantallen de laatste jaren zijn toegenomen.

Het eindoordeel luidt: Ja, mits. De instandhoudingsdoelstellingen ten aanzien van uitbreiding worden nu deels gehaald. Verslechtering is niet volledig uit te sluiten, maar heeft geen relatie met stikstofdepositie. Kwaliteit en oppervlak zijn toegenomen, maar de populatie zelf in min of meer gelijk gebleven ten opzichte van de referentie jaren. Maatregelen zullen gericht moeten zijn op aanvullend maaien en begrazen in combinatie met hydrologische maatregelen.

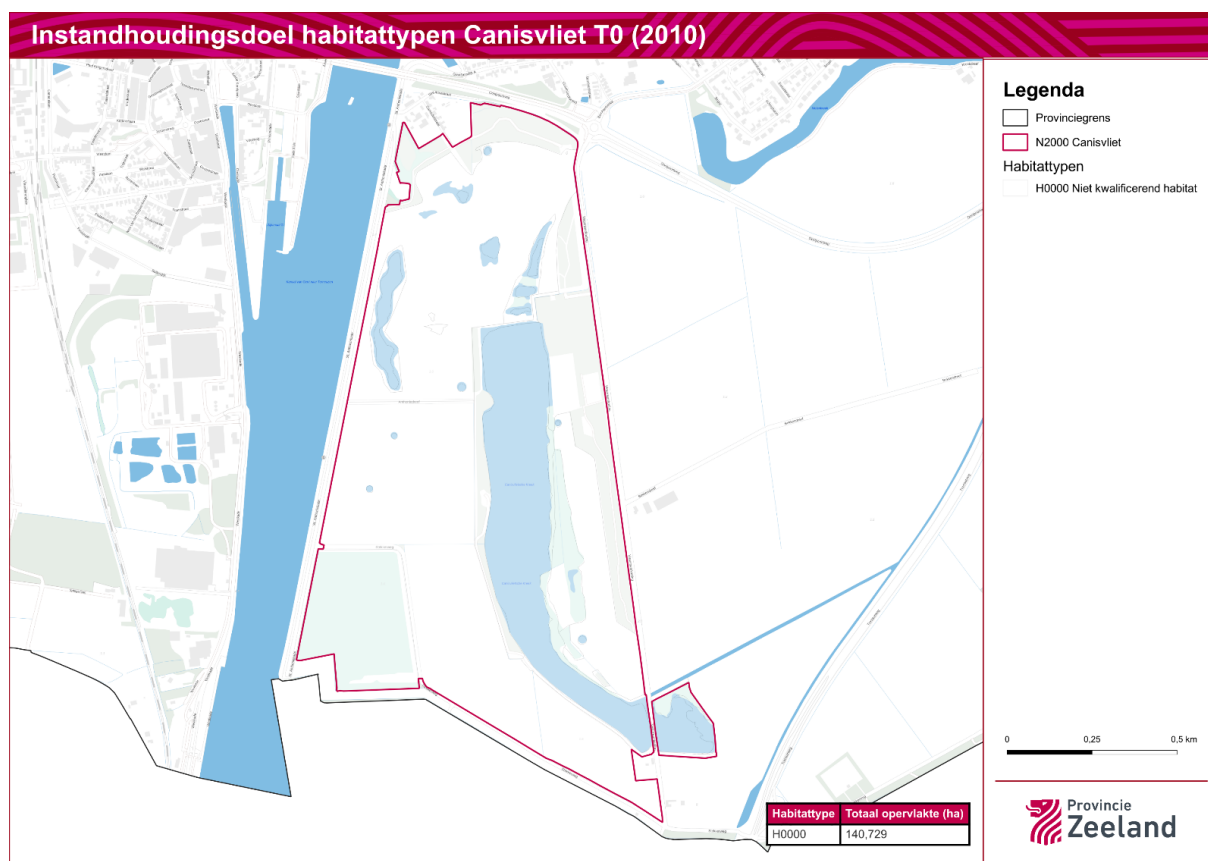
Advies Ecologische autoriteit

Uit de natuurdoelanalyses die nu zijn beoordeeld blijkt dat de natuur in de gebieden onder druk staat. Er is sprake van een slechte waterkwaliteit en het gras is op veel plekken te hoog. Voor het herstellen van de natuur is daarom een betere waterkwaliteit nodig en moeten er vaker paarden of ganzen grazen om het gras korter te houden. Beschermde planten kunnen daarvan profiteren. Verder moeten de gebieden vaker onder water komen te staan. In de gebieden worden al goede maatregelen genomen, maar de Ecologische Autoriteit mist nog belangrijke natuurinformatie. Zo is preciezer inzicht nodig in het systeem: hoe gaat het met de bodem en het water in de gebieden, wat is de rol van stikstof? Met die informatie worden niet alleen de problemen duidelijk, maar ook de onderliggende oorzaken. Deze systeemkennis is nodig om te weten aan welke knoppen de provincie kan of moet draaien. De Ecologische Autoriteit adviseert dit gericht in een kennisprogramma voor deze gebieden uit te werken. Samenvattend: de Ecologische Autoriteit adviseert de natuurdoelanalyses te verbeteren met aanvullende informatie zodat goede besluiten genomen kunnen worden in het gebiedsprogramma. Tegelijk moet niet gewacht worden met maatregelen tot alle kennis compleet is. Een aantal knelpunten en oorzaken is duidelijk. De Ecologische Autoriteit adviseert om nu al tot actie over te gaan

11.2.3 Voor welke soorten en oppervlakten verbetering van natuurcondities op zal treden

H1614 betreft een habitatsoort, dus geen hectare aan te koppelen.

11.2.4 Habitattype-kaart met begrenzing van het N 2000-gebied Canisvliet

11.3 Drukfactoren en maatregelpakket

11.3.1 Drukfactoren uit de NDA

In de NDA van Canisvliet zijn de volgende drukfactoren benoemd:

- Stikstofdepositie
- Het hydrologische systeem
- Vervuiling oppervlakte en grondwater
- Abiotische natuurlijke processen

11.3.2 Maatregelen en kosten

Nr	Categorie		Locatie	Maatregel	Nadere Toelichting	Uitvoering door:	€
1	Hydrologische verbeteringen	B	Canisvliet	Monitoring/ onderzoek waterkwaliteit	Om beter in beeld te krijgen de kwaliteit van het water om evt. maatregelen te kunnen treffen voor het verbeteren van de kwaliteit van het water.	Provincie Zeeland en Staatsbosbeheer	40.000

Nr	Categorie		Locatie	Maatregel	Nadere Toelichting	Uitvoering door:	€
2	Overig kwaliteit	E	Canisvliet	Intensivering van bestrijding en beheer van exoten binnen en buiten NNN	Aanvullend beheer bovenop huidige inspanning noodzakelijk door de verwijdering van exoten. Accent ligt bij Canisvliet op: <i>Watercrassula</i>	Staatsbosbeheer	200.000
					Totaal		240.000

11.3.3 Effect maatregelen

Wanneer alle maatregelen uit de NDA inclusief de adviezen van de Ecologische autoriteit worden uitgevoerd is de verwachting dat de drukfactoren voldoende weggenomen worden in een goede staat van instandhouding te realiseren. Dat blijkt ook het eindoordeel van de NDA (ja, mits a).

11.3.4 De bijdrage van de maatregelen aan de stikstofreductie in KG stikstof

De maatregelen in de N 200-gebieden zijn vooral gericht op het verminderen van het effect van de te hoge stikstofdepositie. Maatregelen die getroffen worden in de directe nabijheid van de N 2000-gebieden zijn wel gericht op het vergroten van de biodiversiteit en het verminderen van de stikstofemissie. Vanwege deze maatregelen verwachten wel een emissie reducerend effect van ergens tussen de 3.5 en de 35 kgNH₃/hectare. Overigens is in zeeland het overgrote deel van de stikstofdepositie afkomstig van het buitenland en de scheepvaart (ongeveer 60%). De te treffen maatregelen hebben hier geen effect op.

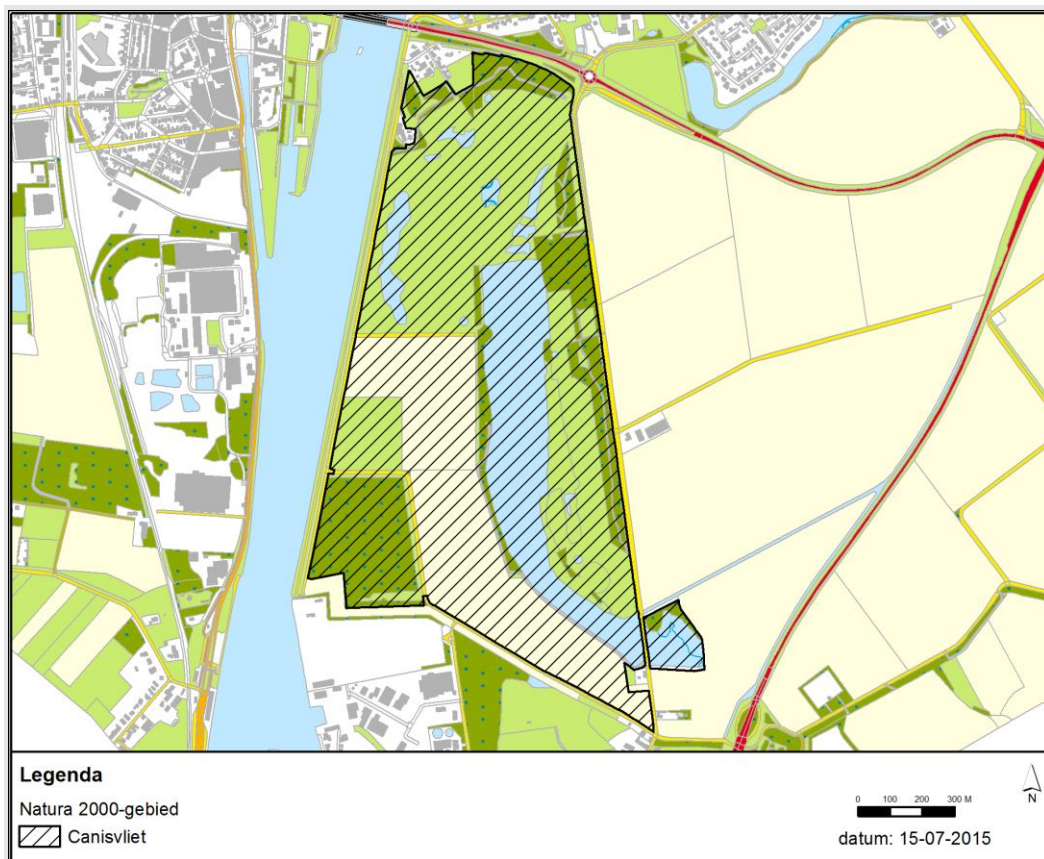
11.3.5 Combinatie van maatregelen

Er worden geen maatregelen getroffen in combinatie met maatregelen voor of ten behoeve van een overig natuurgebied in een aangrenzende provincie of een aangrenzend buitenland.

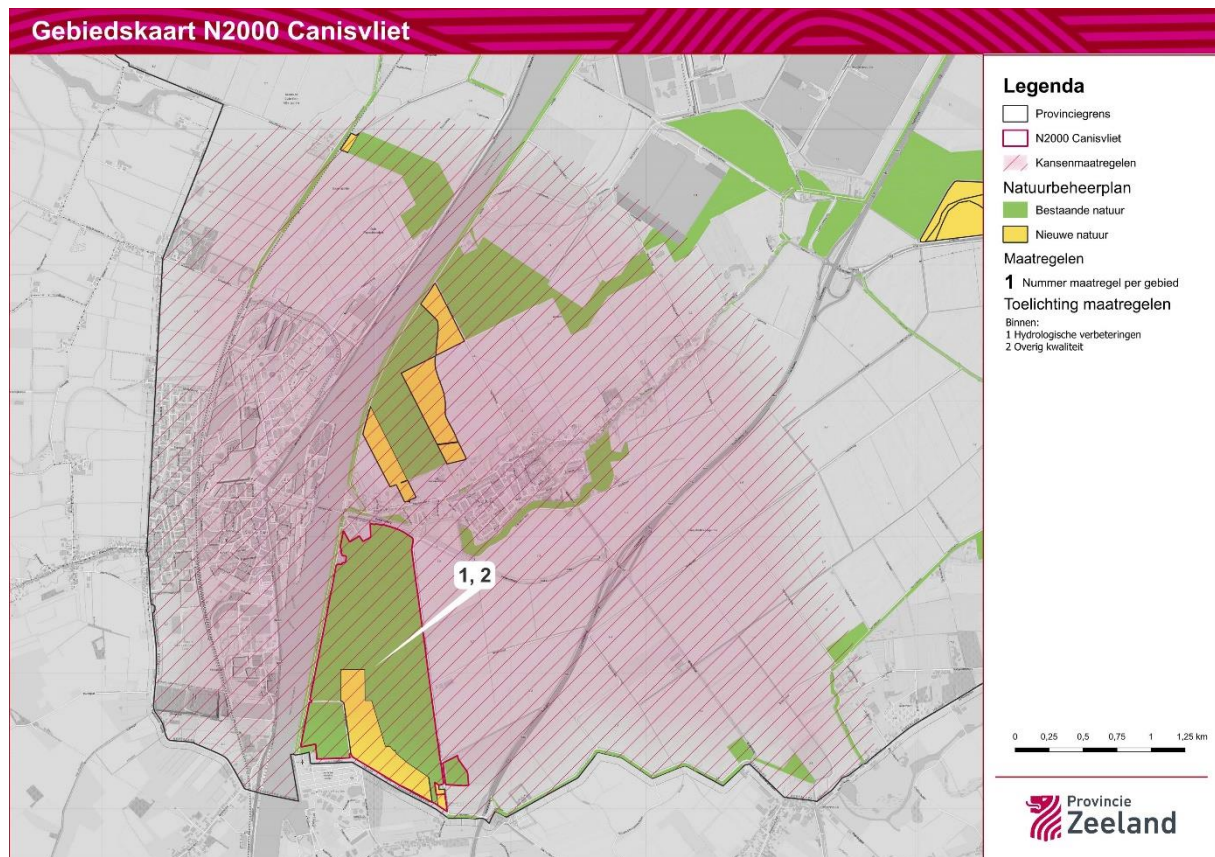
11.4 Kaarten

11.4.1 Begrenzing N 2000-gebied Canisvliet

In de onderstaande kaart de begrenzing van het N 2000-gebied

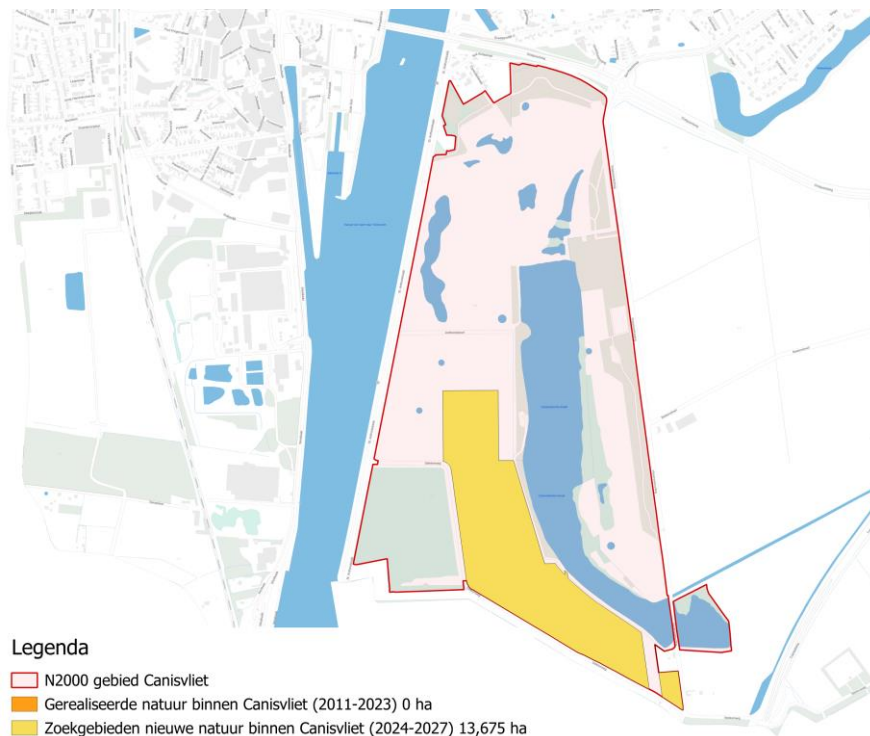
11.4.2 NNN begrenzing in en rond het natuurgebied en locatie te treffen maatregelen

De begrenzing bestaande (groen) en nog te ontwikkelen natuur (geel) volgens het provinciale natuurbeheerplan is in de onderstaande kaart opgenomen. De nummers van de te treffen maatregelen corresponderen met de nummers in de maatregelentabel onder 2.3.2.

11.5 Additionaliteit

Voor de Canisvliet worden onder SPUK 2 slechts 2 maatregelen opgevoerd. Deze 2 maatregelen zijn gericht op het waterdeel van de Canisvliet (bestrijding watercrasula) en op systeem herstel (verbeteren waterkwaliteit). Beiden hebben geen relatie met de afspraken uit het natuurpact.

11.6 Versnelling verwerving

Is opgevoerd onder SPUK 1 en wordt onder SPUK 2 niet opgevoerd

11.7 Maatregelen uit SPUK 1

Uitvoering van de maatregelen van fase 1 van het programma Natuur loopt nog door tot en met 2026. Fase 1 wordt daarbij benut om enerzijds te werken aan natuurherstel, en anderzijds ervaringen op te doen die meegenomen kunnen worden in het vervolg van het programma. In de eerste fase hebben we geleerd dat flexibiliteit van regelingen gewenst is en dat er behoefte is aan een goede afstemming bij de uitwerking van instrumentarium. In de aanvraag voor fase 1 hebben we destijds een behoorlijke over programmering (van ruim 9 miljoen) opgenomen waardoor niet alle in fase 1 opgenomen maatregelen ook daadwerkelijk in de 1e fase konden worden uitgevoerd. Ook kunnen we voor sommige maatregelen nu nog niet voorzien of deze ook daadwerkelijk in de 1e fase kunnen worden afgerond. Om die reden zijn alle maatregelen die zijn opgenomen in fase 1 en in de periode 2021- juni 2023 niet tot (volledige) uitvoering of uitwerking zijn gekomen opnieuw opgenomen in de programmering voor fase 2. Deze maatregelen zijn wel beschikt voor de 1e fase en dat wat we in fase 1 kunnen uitvoeren zullen we daarbinnen uitvoeren.

Gebied	Categorie		Maatregel	Nadere Toelichting	Uitvoering door:	€
Canisvliet (125)	Versnelling verwerving	C1	versnelling van verwerving en optimalisering van de inrichting van natuurgebieden	Betreft realisatie (verwerving, optimalisering en inrichting) essentiële of benodigde sleutelhectares binnen en buiten NNZ gericht op systeemherstel (o.a. hydrologie) Natura2000 en overige Natuur. Zoekbieden ook binnen multifunctionele zones rondom stikstof overbelaste N2000 natuur	Provincie Zeeland en SBB	50.000
Canisvliet (125)	Verbetering kwaliteit	A	Verbetering kwaliteit van Natuurgebieden (binnen NNN). Maatregelen in de overgangszones, inclusief verbinding tussen gebieden	Actieve stimulering extensivering van bemesting of stoppen van bemesting gericht op reductie van stikstof door stimuleren vergroening en natuurinclusieve landbouw binnen het Landelijk Gebied. Betreft uitvoeren van het aanvalsplan: Vergroening Landelijk Gebied binnen multifunctionele zones N2000 stikstof overbelaste natuur (versterken verbinding tussen landbouw en natuur). Accent Canisvliet: ontsnippering (groene, droge dooradering), Natuur en landschap versterking, o.a. versterking oude oeverlanden en kreekstructuren met bijbehorende landschapselementen in synergie met wateropgaven (KRW, WB21 en klimaatadaptatie) en vormen van natuurinclusieve landbouw (binnen Zeeland Volhoudbare landbouw).	Provincie Zeeland/ TBO	75.000
Canisvliet (125)	Verbetering kwaliteit	A	Verbetering kwaliteit van Natuurgebieden (binnen NNN). Maatregelen in de overgangszones, inclusief verbinding tussen gebieden	Instandhouding (gerealiseerde) natuur binnen multifunctionele zones buiten NNZ gericht op reductie van stikstof emissies op stikstof overbelaste N2000 natuur (samenhang met project 3a). Instandhouding of (aangepast) beheer van gerealiseerde en bestaande natuurlijke inrichtingen of gericht op natuurontwikkeling binnen multifunctionele zones buiten NNZ gericht behoud van bemestingsvrije stroken, randen, overhoeken, etc. . GBD	Provincie Zeeland	75.000
Canisvliet (125)	Hydrologische verbeteringen	B	Hydrologische verbeteringen, verbetering kwaliteit van natuurgebieden	Hydrologische maatregelen en analyses: behoud benodigde grondwaterstand > instandhouding kruipend moerasscherm en indicatiesoorten; afname stikstof minnende soorten. Accent Canisvliet betreft natuurlijk peilbeheer waarbij aanpassing waterafvoer, verlaging maaiveld, vasthouden van (zoet) water in synergie met opgaven: Klimaatadaptatie, water en strategische aanpak Stikstof. Peilopzet oppervlaktewater en natuurlijker peilbeheer	Staatsbos-beheer, ZLTO en water- schap Schelde- stromen	75.000
				Totaal		275.000

12 Programma Natuur – format per natuurgebied 2^e fase – Vogelkreek

12.1 Natura 2000-gebied Vogelkreek (126)

De Vogelkreek is een natuurgebied van 97 hectare (ha) gelegen in de gemeente Hulst. Het is een van de (grootste) kreekrestanten in Zeeuws-Vlaanderen die na de inpoldering van de vruchtbare zeeleigebieden ten behoeve van de landbouw zijn overgebleven. De kreek was ooit onderdeel van een zeearm die in verbinding stond met de Westerschelde. Zo strekte zich in het verleden ten noorden van de huidige Vogelkreek een omvangrijk gebied van schorren uit, dat de mens vanaf de 12^e eeuw door de aanleg van dijken successievelijk heeft ingepolderd. Het gebied heeft nu een recreatieve functie. Zowel op de westelijke noord- en zuidoever ligt Recreatiecentrum De Vogel. In de zomermaanden vindt er in de kreek volop watersport plaats. Zo is er bij de camping een officiële zwemwaterlocatie aanwezig. Langs de oevers zijn verschillende vissteigerhuisjes gebouwd voor de hengelsport. De Vogelkreek heeft aan de oostzijde een goed ontwikkelde lage oeverzone. De overstromingsgraslanden en de matig voedselrijke zoete gaslanden zijn waardevol. Het achterliggende land is in landbouwkundig gebruik.

12.2 Prioritaire opgave

12.2.1 Doelstelling volgens het aanwijzingsbesluit/ beheerplan/ NDA

Code	Soort	Doel
H1614	kruiwend moerasscherm	Uitbreidingsdoelstelling voor populatie en omvang leefgebied, behoudsdoelstelling kwaliteit leefgebied.

12.2.2 Staat van instandhouding volgens de NDA/beheerplannen

Natuurdoelanalyse

Doelstelling

De instandhoudingsdoelstelling voor de Vogelkreek is gericht op de habitatrichtlijnsoort kruiwend moerasscherm. De doelstelling houdt in: het vergroten van de oppervlakte (leefgebied), het behouden van de kwaliteit voor het vergroten van de populatie.

Waterkwaliteit en –kwantiteit

Het peil wordt gereguleerd door het gemaal Campen. Het varieert tussen de eb en vloed periode. Gemiddeld bedraagt het peil -2,20 m NAP. Dit kan hoger uitvallen in extreem natte perioden.

Het water van de kreek is zwak brak tot matig brak met uitschieters naar licht brak in droge zomers. Het zoet-zout-grensvlak ligt gemiddeld op minder dan -5 m NAP. Aan de oostkant daalt deze sterk richting de -15 m NAP. Waarschijnlijk treedt er dus in het grootste deel van de kreek brakke kwel op.

Kruiwend moerasscherm

Kruiwend moerasscherm komt in de Vogelkreek voor in de drassige, kleiige zone die zich bevindt aan de oevers van het open water. De soort gedijt het best in een zoet tot zwak brak milieu met inundaties in de winter. Dit is momenteel alleen het geval voor de lagere groeiplaatsen op de zuidoever. De bedekking is in 2021 gestegen tot 35 dm². Dit is ten opzichte van 2004 (referentiejaar) met een bedekking van 5 dm² een toename.

Drukfactoren

Er zijn verschillende drukfactoren voor kruiwend moerasscherm in de Vogelkreek. Het gebrek aan een dynamisch waterpeil heeft het grootste effect op kruiwend moerasscherm. Te weinig water bereikt de noordoever en daarnaast speelt verruiging hierop. De zuidoever heeft door de aanleg van houtrillen geen last meer van erosie. De aanwezige recreatie is nu een punt wat in de knoop komt met het begrazingsbeheer.

Stikstof en stikstofgevoeligheid

Kruiwend moerasscherm is geclassificeerd als stikstofgevoelig. Het leefgebied LG08 (Nat, matig voedselrijk grasland) waar kruiwend moerasscherm aan gekoppeld is heeft een KDW van 1571 Mol N/ha/j. Echter, uit recent onderzoek van Wageningen University & Research (WenR) (Kruiwend moerasscherm in Zeeland uit 2021) komt duidelijk naar voren dat kruiwend moerasscherm gekoppeld is aan een verkeerde KDW. Een KDW

van 2400 Mol N/ha/j wordt voorgesteld en hierdoor niet gevoelig is voor atmosferische stikstof (Janssen et al., 2021).

Aerius rekent met een KDW van 1571 Mol N/ha/j. In 2018 was er sprake van 3% stikstofoverbelasting in de Vogelkreek. In 2020 was er geen overbelasting. Volgens de prognose voor 2025 en 2030 is er ook deze perioden geen sprake van overbelasting in de Vogelkreek.

Kruipend moerasscherm niet gevoelig is voor atmosferische stikstof. De stikstof in het gebied is grotendeels afkomstig uit inundaties met het oppervlaktewater.

Maatregelen

De uitgevoerde en geplande maatregelen zijn gericht op het geschikt maken van het gebied voor kruipend moerasscherm. Er kan hierbij gedacht worden aan maaien en afvoeren, inzetten van vee ten behoeve van begrazing, onderhouden houtrillen tegen oever erosie, monitoring en onderzoek naar kruipend moerasscherm.

Conclusie

In de natuurdoelanalyse staat de volgende vraag centraal: *'Leiden de maatregelen tot het tegengaan van verslechtering van de doelstellingen én borgen deze maatregelen dat het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen binnen bereik blijft of komt?'* Het antwoord op deze vraag resulteert in een eindoordeel per doelstelling. Er zijn zeven eindoordelen gedefinieerd, die variëren van ja – a tot nee – tenzij b. In Tabel 1 is het eindoordeel voor het Natura 2000-gebied Vogelkreek weergegeven. In de tekst er onder wordt de onderbouwing van het eindoordeel verder uitgewerkt.

Tabel 1. Overzicht oordeel van verslechtering, behalen doelstellingen, noodzaak aanvullende maatregelen en het eindoordeel.

Doelstelling	Sprake van verslechtering	Doelstelling behaald	Aanvullende maatregelen noodzakelijk	Eindoordeel
Kruipend moerasscherm	Ja/Nee	Ja/Nee	Ja/Nee	Ja, mits - a

De doelstelling voor het behouden van de kwaliteit worden niet gehaald. De doelstellingen voor uitbreiding van het leefgebied en toename van de populatie worden deels gehaald. De geplande maatregelen zullen bijdragen aan nastreving van de doelen.

Eindoordeel is: ja, mits-a.

Advies Ecologische autoriteit

Uit de natuurdoelanalyses die nu zijn beoordeeld blijkt dat de natuur in de gebieden onder druk staat. Er is sprake van een slechte waterkwaliteit en het gras is op veel plekken te hoog. Voor het herstellen van de natuur is daarom een betere waterkwaliteit nodig en moeten er vaker paarden of ganzen grazen om het gras korter te houden. Beschermde planten kunnen daarvan profiteren. Verder moeten de gebieden vaker onder water komen te staan. In de gebieden worden al goede maatregelen genomen, maar de Ecologische Autoriteit mist nog belangrijke natuurinformatie. Zo is preciezer inzicht nodig in het systeem: hoe gaat het met de bodem en het water in de gebieden, wat is de rol van stikstof? Met die informatie worden niet alleen de problemen duidelijk, maar ook de onderliggende oorzaken. Deze systeemkennis is nodig om te weten aan welke knoppen de provincie kan of moet draaien. De Ecologische Autoriteit adviseert dit gericht in een kennisprogramma voor deze gebieden uit te werken. Samenvattend: de Ecologische Autoriteit adviseert de natuurdoelanalyses te verbeteren met aanvullende informatie zodat goede besluiten genomen kunnen worden in het gebiedsprogramma. Tegelijk moet niet gewacht worden met maatregelen tot alle kennis compleet is. Een aantal knelpunten en oorzaken is duidelijk. De Ecologische Autoriteit adviseert om nu al tot actie over te gaan

De Ecologische Autoriteit adviseert hiervoor de NDA te verbeteren op de volgende punten, waarbij de punten verder toegelicht worden in hoofdstuk 2:

- Inzicht in het ecologische systeem. Maak een actuele en gedetailleerde landschapsecologische systeemanalyse (LESA) met daarin de recente en historische ontwikkelingen in het natuurgebied. Beschrijf de hydrologische en biochemische situatie in en rondom het gebied, de noodzakelijke

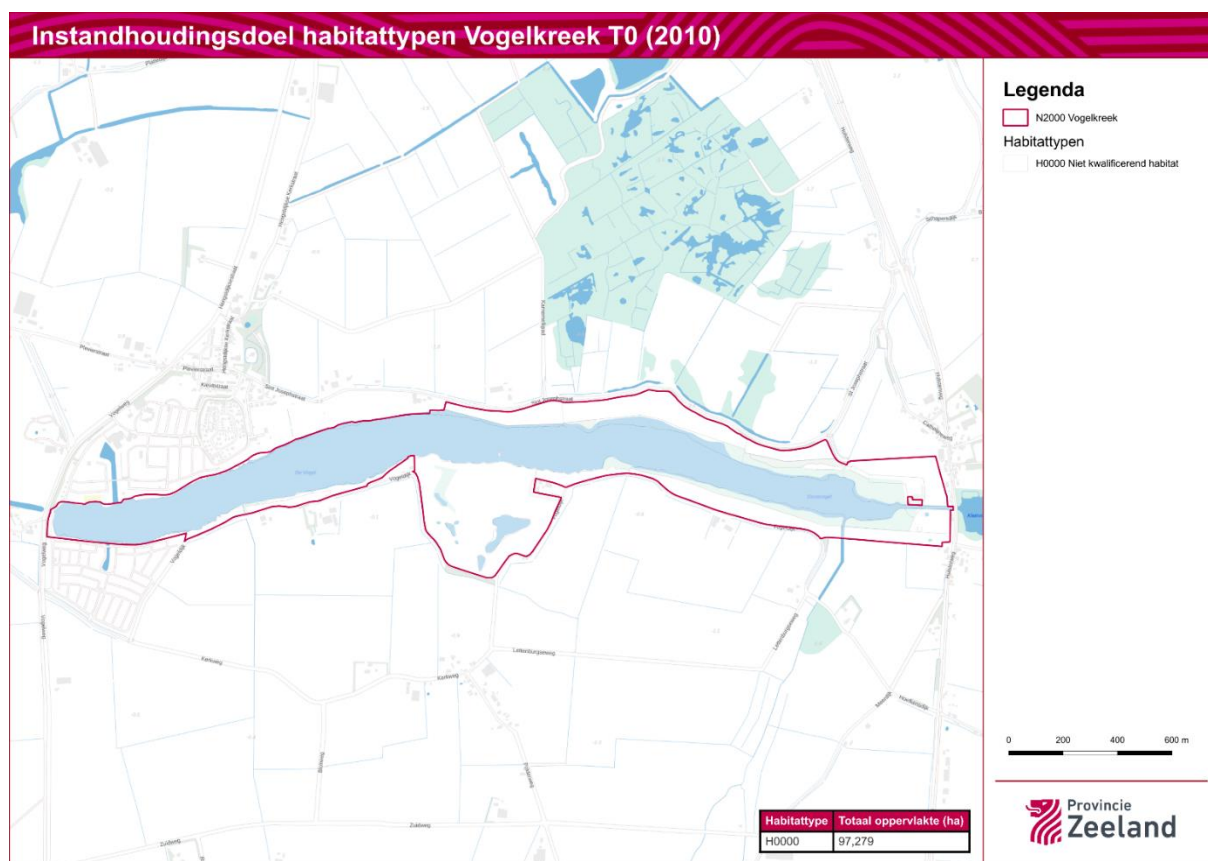
kwaliteit van het oppervlaktewater, de rol van stikstof in het systeem en de resultaten van metingen van ammoniak in de lucht. Deze onderzoeksopgaven staan niet duidelijk beschreven in de NDA.

- Omvang, effectiviteit en negatieve neveneffecten van maatregelen. De NDA bevat een opsomming van maatregelen die al uitgevoerd of gepland zijn om verslechtering te voorkomen en de natuurdoelen te halen. Van verschillende al geplande maatregelen zijn de omvang, effectiviteit en mogelijke negatieve neveneffecten niet duidelijk. De NDA beschrijft ook de maatregelen om de natuurdoelen wél te halen te globaal. Er ontbreekt een duidelijke inschatting van de effectiviteit ervan. Bovendien zijn ook de ecologische negatieve neveneffecten van deze maatregelen onderbelicht.
- Eindconclusies. Voor kruipend moerasscherm is de conclusie dat verslechtering is uitgesloten, maar dit is onvoldoende onderbouwd.
- Ontbrekende aanvullende maatregelen. In Vogelkreek zijn extra aanvullende maatregelen mogelijk die nog niet in de NDA benoemd zijn. Het gaat in ieder geval om het aanleggen van extra houtrillen, het vergroten van de hoogtegradiënt en het verdiepen en aansluiten van de 'sok'.
- Kennis- en monitoringsprogramma. Niet alle kennis over de natuur is al aanwezig om maatregelen te kiezen en te onderbouwen. De NDA geeft geen overzicht van nog ontbrekende kennis. Ook wordt niet aangegeven hoe met kennisleemtes wordt omgegaan, bijvoorbeeld door gebruik te maken van gebiedskennis van beheerders. De Ecologische Autoriteit concludeert dat op basis van de NDA verdere verslechtering van Vogelkreek niet uitgesloten is en dat de doelen niet worden gehaald. De richting voor nieuwe maatregelen geeft wel aanknopingspunten om de Natura 2000-doelen in het gebiedsprogramma te kunnen behalen. De genoemde informatie is dan ook noodzakelijk om te weten wat de problemen veroorzaakt en aan welke knoppen kan worden gedraaid om ervoor te zorgen dat de natuur weer gezond wordt.

12.2.3 Voor welke soorten en oppervlakten verbetering van natuurcondities op zal treden

Categorie		Effect op habitatype en ha.
Verbetering Kwaliteit	A	H1614 (betreft een habytatsoort)
Hydrologische verbeteringen	B	H1614

12.2.4 Habitatype-kaart met begrenzing van het N 2000-gebied Vogelkreek

12.3 Drukfactoren en maatregelpakket

12.3.1 Drukfactoren uit de NDA

In de NDA van de Vogelkreek zijn de volgende drukfactoren benoemd:

- Stikstofdepositie
- Gebruik pesticiden
- Aanpassing van waterstroom
- Abiotische natuurlijke processen
- Natuurlijke successie
- Recreatie

12.3.2 Maatregelen en kosten

Nr	Categorie		Locatie	Maatregel	Nadere Toelichting	Uitvoering door:	€
1	Verbetering Kwaliteit	A	Vogelkreek	Begrazing; aanpassen bestaande begrazing en intensiveren van het natuurbeheer met maaien en afvieren van de vegetatie	Begrazing; aanpassen bestaande begrazing en intensiveren van het natuurbeheer met maaien en afvieren van de vegetatie	Provincie i.c.m. Staatsbosbeheer	100.000

Nr	Categorie		Locatie	Maatregel	Nadere Toelichting	Uitvoering door:	€
2	Verbetering Kwaliteit	A	Slikken langs de Thoolse dijken	Vergroten van de hoogte gradiënt en het verdiepen en aansluiten van de sok op de Vogelkreek, zodat meer leefgebied voor kruipend moerasscherm ontstaat	Vergroten van de hoogte gradiënt en het verdiepen en aansluiten van de sok op de Vogelkreek, zodat meer leefgebied voor kruipend moerasscherm ontstaat	Provincie i.c.m. Staatsbosbeheer	100.000
3	Verbetering Kwaliteit	A	Oostzijde van de Vogelkreek	Aanleg extra houtrillen naar het oosten toe.	Creëren extra leef plaatsen voor kruipend moerasscherm.	Provincie i.c.m. Staatsbosbeheer	100.000
4	Hydrologische verbeteringen	B	Vogelkreek	Monitoring/onderzoek waterkwaliteit, maatregelen	Om beter in beeld te krijgen de kwaliteit van het water om evt. maatregelen te kunnen treffen voor het verbeteren van de kwaliteit van het water.	Provincie i.c.m. Staatsbosbeheer	40.000
5	Hydrologische verbeteringen	B	Vogelkreek	Maatregelen om de waterkwaliteit te verbeteren	Onvoldoende overstroming van het gebied, voor kruipend moerasscherm is regelmatig overstromen noodzakelijk	Provincie i.c.m. Staatsbosbeheer	100.000
					Totaal		440.000

12.3.3 Effect maatregelen

Wanneer alle maatregelen uit de NDA inclusief de adviezen van de Ecologische autoriteit worden uitgevoerd is de verwachting dat de drukfactoren voldoende weggenomen worden in een goede staat van instandhouding te realiseren. Dat blijkt ook het onderstaande eindoordeel van de NDA (ja, mits a).

Doelstelling	Sprake van verslechtering	Doelstelling behaald	Aanvullende maatregelen noodzakelijk	Eindoordeel
Kruipend moerasscherm	Ja/Nee	Ja/Nee	Ja/Nee	Ja, mits - a

12.3.4 De bijdrage van de maatregelen aan de stikstofreductie in KG stikstof

De maatregelen in de N 200-gebieden zijn vooral gericht op het verminderen van het effect van de te hoge stikstofdepositie. Maatregelen die getroffen worden in de directe nabijheid van de N 2000-gebieden zijn wel gericht op het vergroten van de biodiversiteit en het verminderen van de stikstofemissie. Vanwege deze maatregelen verwachten wel een emissie reducerend effect van ergens tussen de 3.5 en de 35 kgNH₃/hectare. Overigens is in zeeland het overgrote deel van de stikstofdepositie afkomstig van het buitenland en de scheepvaart (ongeveer 60%). De te treffen maatregelen hebben hier geen effect op.

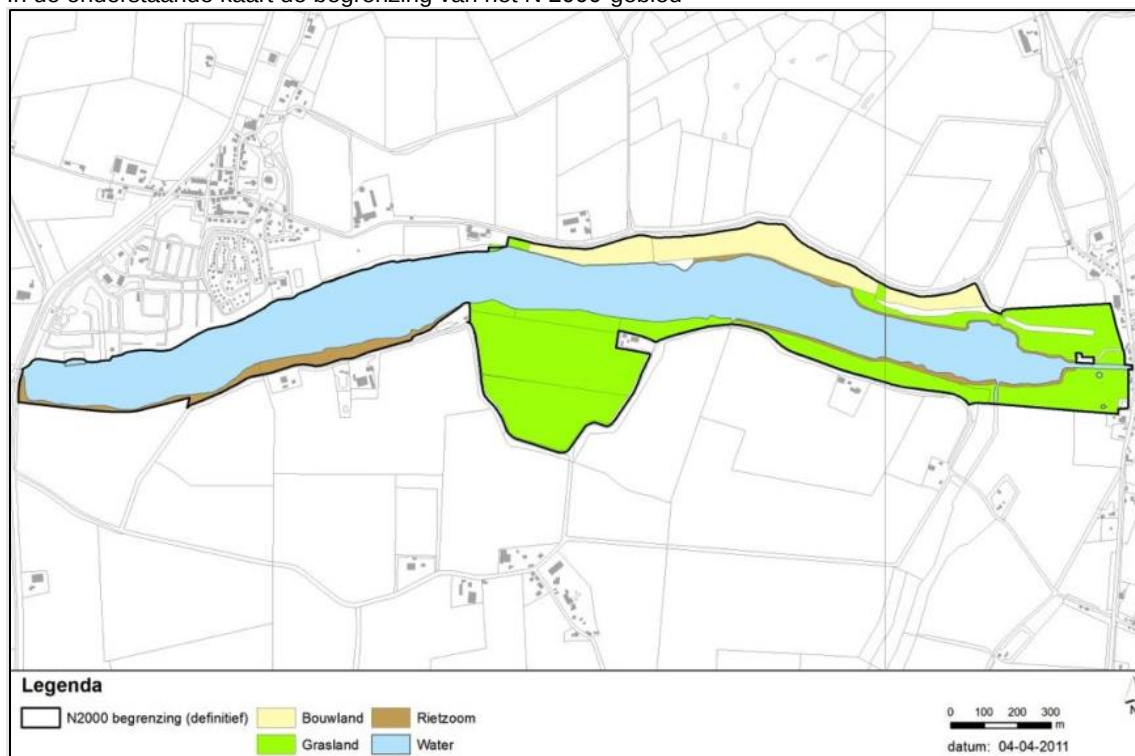
12.3.5 Combinatie van maatregelen

Er worden geen maatregelen getroffen in combinatie met maatregelen voor of ten behoeve van een overig natuurgebied in een aangrenzende provincie of een aangrenzend buitenland.

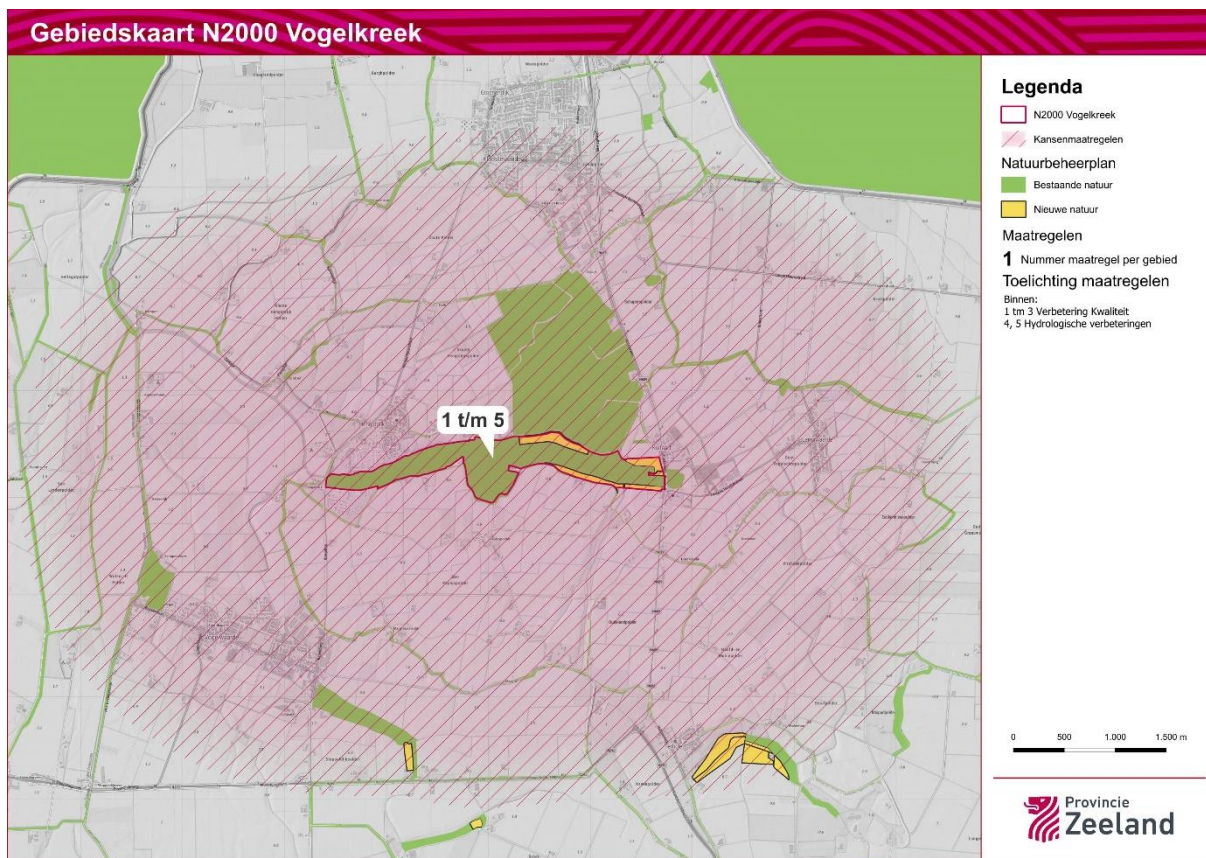
12.4 Kaarten

12.4.1 Begrenzing N 2000-gebied Vogelkreek

In de onderstaande kaart de begrenzing van het N 2000-gebied

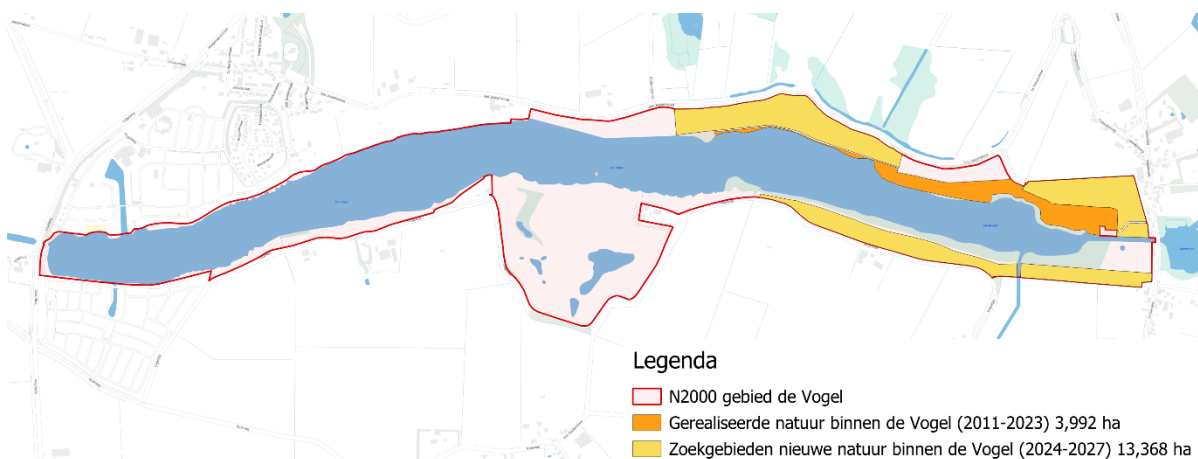
12.4.2 NNN begrenzing in en rond het natuurgebied en locatie te treffen maatregelen

De begrenzing bestaande (groen) en nog te ontwikkelen natuur (geel) volgens het provinciale natuurbeheerplan is in de onderstaande kaart opgenomen. De nummers van de te treffen maatregelen corresponderen met de nummers in de maatregellentabel onder 2.3.2.

12.5 Additionaliteit

In de Vogelkreek vinden systeemherstellende maatregelen plaats (verbeteren waterkwaliteit) die gevolgen hebben voor het gehele gebied en niet alleen voor de binnen de afspraken uit het natuurpact verworven gebieden (oranje percelen) of de percelen die deel uitmaken van het nog te verwerven deel van het natuurnetwerk (gele percelen). De andere maatregelen hebben geen betrekking op de gelen of oranje percelen. Daarmee zijn alle maatregelen additioneel t.o.v. de afspraken uit het natuurpact.

12.6 Versnelling verwerving

Is opgevoerd onder SPUK 1 en wordt onder SPUK 2 niet opgevoerd

12.7 Maatregelen uit SPUK 1

Er zullen geen maatregelen uit SPUK 1 voor de Vogelkreek worden overgeheveld naar SPUK 2

13 Stikstofgevoelige maatregelen buiten N 2000 in natuurnetwerk Zeeland

13.1 Waterwingebied St. Jansteen

De Waterwingebied Sint Jansteen liggen in Zeeuws-Vlaanderen in de omgeving van Hulst. Het bosgebied is gelegen op kalkarme dekzandrug en is onderdeel van het Natuurnetwerk Zeeland. Dit gebied dat tegen de Belgische grens aanligt is vanwege de bodem- en watercondities uniek voor Zeeland.

Het is deels vergelijkbaar met het aangrenzend ligt deelgebied 6 Stropersbos onderdeel van het Belgische Natura 2000-gebied Bossen en heiden van zandig Vlaanderen, Oostelijk deel.

13.1.1 Prioritaire opgave

13.1.1.1 Doelstelling volgens het aanwilsbesluit/ beheerplan/ NDA

Dit gebied is nu thans onderdeel van het NNZ, waarop de natuurtypen N15.02 Dennen-, eiken-, en beukenbos en N11.01 droog schraalland van toepassing zijn.

In het Managementplan (https://natura2000.vlaanderen.be/sites/default/files/16_zandig_vlaanderen_oost_mp-1.0.pdf) en het voortgangsdokument ([Zandig Vlaanderen Oost | Voortgangsdokumenten Natura 2000 \(natuurenbos.be\)](https://natuurenbos.be)) zijn voor dit Natura 2000-gebied de volgende doelen geformuleerd die mogelijk ook haalbaar zijn in dit plangebied:

“Het boslandschap wordt in de beschouwd als bestaande uit de habitattypes 9120, 9160, 9190 en 91E0. Deze komen voor in samenhangende complexen met diverse overgangen tussen diverse types, waarbij in enkele gebieden de droge types domineren (9120 en 9190) en in andere de natte (91E0).

Voor de habitattypes 9120 en 91E0 wordt de SBZ als zeer belangrijk beschouwd. Er wordt gestreefd naar de realisatie van een robuust netwerk van enkele grote boskernen die op lange termijn garanties bieden voor de instandhouding van leefbare populaties van de typische soorten van deze kernen en hun boshabitats. Hierdoor kunnen knelpunten als sterke versnippering, slecht gebufferde bossen die onderhevig zijn aan eutrofiëring / nutriëntenaanrijking gemilderd worden.

Het nat grasland- en moeraslandschap wordt beschouwd als een samenhangend complex van structuurrijke hooilanden (6510), schralere graslandtypes (6410) en natte ruigtes (6430). Tevens worden eutrofe plassen (3150) toegevoegd. Dit gebied is zeer belangrijk voor het habitatype 6410 (blauwgrasland-veldrusassocieatie). Momenteel komen deze habitattypes sterk versnipperd voor. Dit is van invloed op het uiteindelijk kunnen kwalificeren als habitatype.”

In het plangebied St. Janssteen zijn effecten van verzuring sterk zichtbaar, waardoor de kwaliteit van de bossen en de graslanden onder grote druk staan.

13.1.1.2 Voor welke soorten en oppervlakten verbetering van natuurcondities op zal treden

Voor het hele gebied van 323 hectare zal een verbetering optreden voor de beide natuurdoeltypen die dit gebied kent te weten N 15.02 Dennen-, eiken-, en beukenbos en N 11.01 droog schraalgrasland.

Hieronder vallen ook mogelijk te ontwikkelen kwalificerende habitattypen die vergelijkbaar zijn met het naastgelegen, deelgebied Stropersbos.

Hier komen de volgende habitattypen voor:

- H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland - subtype boszoom
- H9120 - Atlantische zuurminnende beukenbossen met Ilex en soms ook Taxus in de ondergroei 9190 - Oude zuurminnende eikenbossen op zandvlakten met Quercus robur
- 91E0 - Alluviale bossen met Alnus glutinosa en Fraxinus excelsior (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae) - alle subtypes

- H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones subtype natte ruigte
- H6510 - Laaggelegen schraal hooiland (*Alopecurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*), subtype Glanshavergraslanden (*Arrhenatherion*)

Deelgebied 6: Stropersbos is ook aangewezen voor volgende soorten:

- Vleermuizen: Mopsvleermuis, Brandts vleermuis/Gewone baardvleermuis, Gewone/Grijze groot oorvleermuis, Franjestaart, Rosse vleermuis, Ruige dwergvleermuis, Watervleermuis, Gewone dwergvleermuis, Kleine dwergvleermuis en de Laatvlieger.

In de onderstaande tabel staan ook de aanwezige typische soorten van het deelgebied.

Tabel 1: Typische soorten van deelgebied 6: Stropersbos

E2300005-6	Boomleeuwerik, Boompieper, Bosrietzanger, Bosuil, Bruin blauwtje, Dwergmuis, Gaffelwaterjuffer, Gekraagde roodstaart, Glassnijder, Grasmus, Grote bonte specht, Havik, Keizersmantel, Kleine bonte specht, Roodborsttapuit, Snoek, Snortikker, Variabele waterjuffer, Veldkrekel, Vroege glazenmaker, Waterspitsmuis, Wespindief, Wielewaal, Zwarte specht	Adelaarsvaren, Bleeksporig bosviooltje, Bloedzuring, Buntgras, Drienerfmuur, Dubbelloof, Framboos, Glad walstro, Grote bevernel, Hondsviooltje, Hulst, Knoopkruid s.l., Koningsvaren, Lelietje-van-dalen, Liggend hertshooi, Liggend walstro, Moerasviooltje, Pilzegge, Ruige leeuwentand, Struikhei, Tandjesgras, Trekrus, Valse salie, Veelbloemige veldbies, Veldlathyrus, Vingerhoedskruid, Wilde kamperfoelie
------------	---	---

De te treffen maatregelen leveren een kwaliteitsverbetering op van de foerageer- en verblijfsgebieden voor vleermuizen. Het levert eveneens een bijdrage aan de kwaliteitsverbetering van de typische soorten¹.

13.1.2 Drukfactoren en maatregelpakket

13.1.2.1 Drukfactoren uit de Pas gebiedsanalyse Zandig Vlaanderen ([27374 \(vlaanderen.be\)](https://27374.vlaanderen.be))

In deze gebiedsanalyse staan de volgende drukfactoren aangegeven:

- Te hoge stikstofdepositie
- Verdroging
- Mindere kwaliteit van het grondwater
- Verruiging door bramen
- Exoten (Amerikaanse vogelkers)

Daarnaast spelen er andere factoren die een negatieve invloed hebben gehad de afgelopen jaren zoals de zeer droge zomers en de invloed van diverse bastkevers.

13.1.2.2 Maatregelen en kosten

Er zijn door de beheerder al een paar pilots uitgevoerd naar de mogelijkheden voor kwaliteit verbetering. In nader onderzoek zullen de volgende onderdelen verder uitwerkt moeten worden en worden omgezet naar concrete maatregelen.

- Kartering van de aanwezig habitattypen
- Kwaliteitsverbetering van aanwezige bos- en andere habitattypes
- Omvorming van naalddhout naar zuurminnende eikenbossen en nat grasland
- Plaatselijk herstel van de hydrologie

Kosten van het totaal van onderzoek, planuitwerking en uitvoering zijn circa € 500.000.

¹ Disclaimer: Niet alle aangewezen soorten en typische soorten zullen in Nederland voorkomen.

13.1.2.3 Effect maatregelen

Het betreft maatregelen gericht op het verminderen van het effect van de optredende verzuring. Het effect van de maatregelen is dat er minder verzuring is in het bos en dat daarmee de kwaliteit van de bossen sterk zal verbeteren.

13.1.2.4 De bijdrage van de maatregelen aan de stikstofreductie in KG stikstof

Het betreft hier een bronmaatregelen die alleen gericht is op de effecten van de stikstofdepositie en dus geen reductie van stikstof zal geven.

13.1.2.5 Combinatie van maatregelen

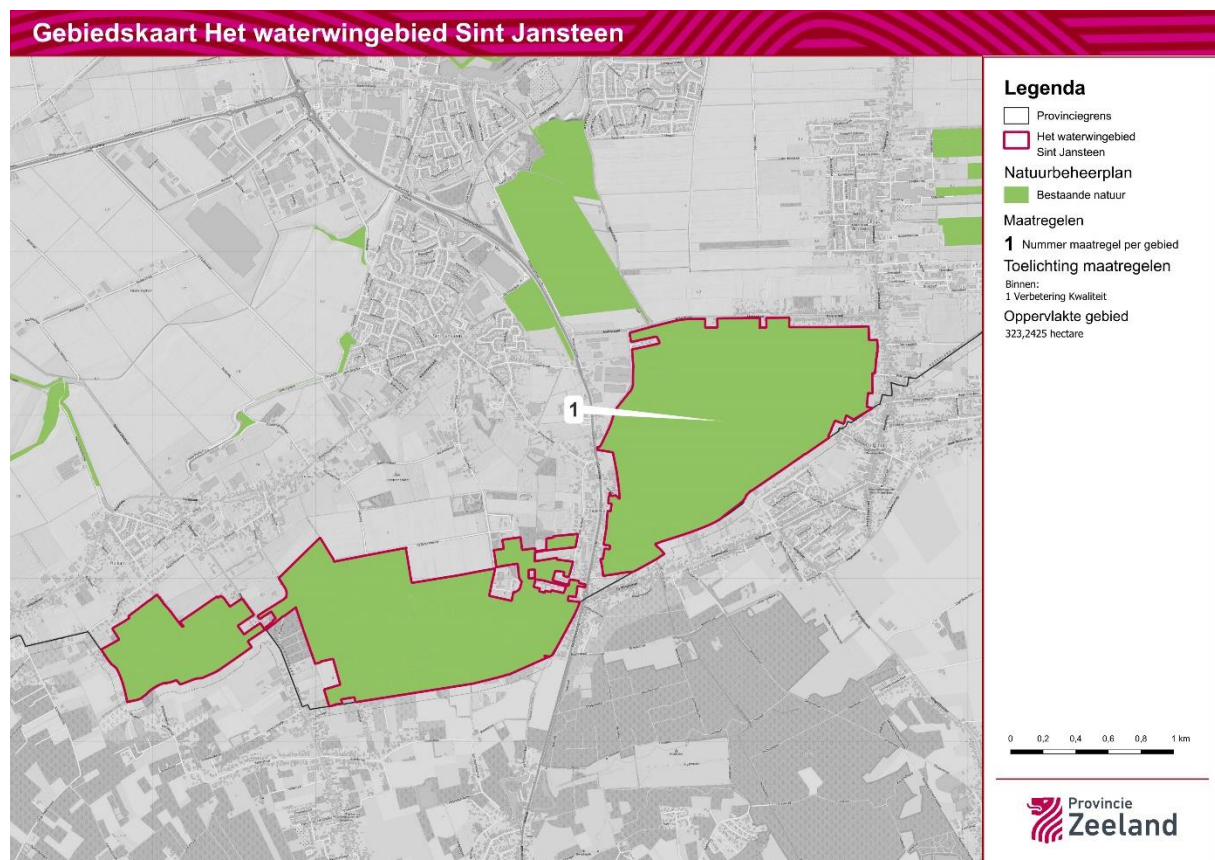
Vanuit een LIFE- project wordt onderzoek uitgevoerd naar het hydrologische verbeteren van het Stropersbos.

In het onderzoek naar de verbetering van de hydrologie van het plangebied kan het zo zijn dat uiteindelijk de beste keus is om maatregelen te treffen in combinatie met maatregelen in het aangrenzend Vlaamse Natura 2000-gebied.

13.1.3 Kaarten

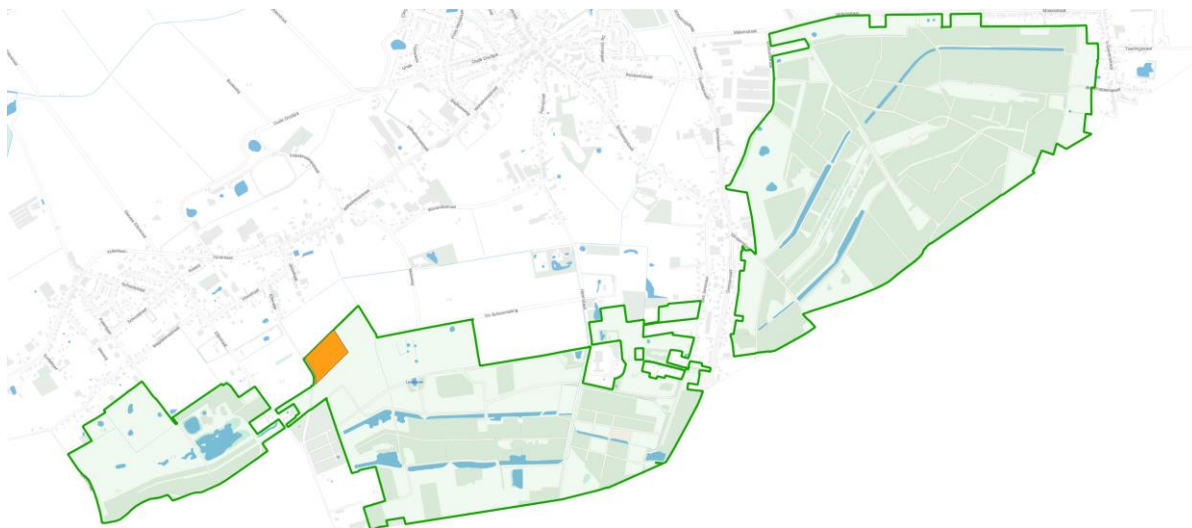
13.1.3.1 Begrenzing NNZ gebied St Jansteen

Waterwinbossen St. Jansteen beslaan 323 hectare.

13.1.4 Additionaliteit

De wensen voor kwaliteit verbetering van dit gebied zijn zodanig van omvang door de vergaande verzuring dat deze niet vallen binnen het reguliere beheer en de afspraken vanuit het Natuurpact. Er is sprake van additionele maatregelen.

Legenda

- Begrenzing Waterwinbossen St. Jansteen
- Gerealiseerde natuur binnen Waterwinbossen St. Jansteen (2011-2023) 2,325 ha
- Zoekgebieden nieuwe natuur binnen Waterwinbossen St. Jansteen (2024-2027) 0 ha

13.1.5 Versnelling verwerving

nvt

13.2 De Munte

13.2.1 Prioritaire opgave

Het plangebied, de Munte (14 hectare groot) ligt in west Zeeuws-Vlaanderen in de binnenbocht van de Passageulekreek en is onderdeel van het Natuurnetwerk Zeeland. Door de ligging van het gebied in de binnenbocht van de kreek, is dit door de jaren heen opgeslibd met zand. Vanwege de gunstige bodem (kalkrijk zand) en grondwatercondities zijn hier potenties voor het realiseren van vochtige schraalgraslanden, waarvoor een NPLG opgave ligt en die landelijk een zeer ongunstige staat van instandhouding is.

13.2.1.1 Doelstelling volgens het aanwilsbesluit/ beheerplan/ NDA

Zoals hiervoor vermeld is dit gebied geen onderdeel van Natura 2000, maar is het plangebied onderdeel van het natuurnetwerk. Door het nemen van maatregelen kan dit gaan bijdragen aan de VHR-opgave schraalgrasland. Schraalgrasland heeft landelijk een zeer ongunstige staat van instandhouding. Door de nemen maatregelen kunnen hier op de laag gelegen delen vegetaties voorkomen vergelijkbaar met kalkrijke duinvallei vegetaties (H2190), maar ook kenmerkende soorten van blauwgraslanden (H6410) en glanshaverhooilanden (H6530), terwijl langs de oevers rietland en ruigte kan ontwikkelen (H6430).

Deze vegetaties staan landelijk maar ook in onze provincie sterk onderdruk, zowel voor het oppervlak (areaal) als de kwaliteit.

13.2.1.2 Voor welke soorten en oppervlakten verbetering van natuurcondities op zal treden ?

Er zal 13 hectare vochtig duinvallei gerealiseerd wordt een type dat landelijk onder druk staat en waarvoor hier de juiste condities aanwezig zijn.

Vochtige schraalgraslanden zijn grazige, laagproductieve begroeiingen op vochtige en natte bodems. In goede vorm zijn ze opmerkelijk soortenrijk, vooral wat de flora betreft. Hun voortbestaan is afhankelijk van jaarlijks maaien en afvoeren van het maaisel. Geringe verschillen in de bodem en het grondwaterregime geven aanleiding voor vele verschillende soortencombinaties. De vegetatie is kruiden- en zeggenrijk en vormt overgangen naar glanshaverhooiland op de hogere delen en rietland langs de verlaagde delen van de oever. In de graslanden zijn vaak kleine verschillen in hoogte, in laagten blijft water langer blijft staan op overgangen naar iets drogere gronden kunnen vegetaties voorkomen verwant aan duinvalleivegetaties en fragmentarisch zullen blauwgrasland soorten zich kunnen vestigen. Juist deze gradiënten maken het type zeer soortenrijk. Hierbij valt te denken aan soorten van vochtig schraalland kan rijk zijn aan zegge geelgroene zegge, tweehuisige zegge), en orchideeën (brede orchis, rietorchis, gevlekte orchis, vleeskleurige orchis, moeraswespenorchis) of parnassia voorkomen.

13.2.2 Drukfactoren en maatregelpakket

13.2.2.1 Drukfactoren uit de NDA

De belangrijkste bedreigingen voor dit type graslanden zijn:

Versnippering, verdroging, eutrofiëring en verzuring

13.2.2.2 Maatregelen en kosten

Omdat dit gebied onderdeel is van het natuurnetwerk zijn er voor dit gebied de volgende ambitietype gedefinieerd:

- vochtige schraalgrasland (beheertype N10) en duinvallei (N08.03)

Om dit ambitietype te realiseren worden de volgende maatregelen genomen:

- bestaande houdopstanden worden verwijderd

- de humusrijke bodem wordt afgeplagd tot het schone zand
- afwerken met geleidelijke oevers.
- Plaatselijk verlagen van de oevers

De geschatte kosten voor deze maatregelen: € 700.000.

Beheer:

Maaien en afvoer van maaisel in de nazomer. Ten behoeve van fauna en zaadzetting van plantensoorten zal jaarlijks een aantal stroken die niet gemaaid worden. Hiervan profiteren ook vlindersoorten. Afhankelijk van de ontwikkeling van de vegetaties kan nabeweiding gewenst zijn. Dit valt in principe onder de SNL subsidieregelingen. Hiervoor worden geen middelen vanuit programma natuur aangevraagd.

13.2.2.3 Effect maatregelen

Ontwikkeling van voor Zeeland uniek vegetaties van vochtig, kalkrijk, zandige bodems met soorten van vergelijkbaar met duinvalleivegetaties, blauwgrasland op de laag gelegen delen, glanshaverhooiland en rietland en ruigte langs de oevers van de kreek.

13.2.2.4 De bijdrage van de maatregelen aan de stikstofreductie in KG stikstof

Het betreft het ontwikkelen van een schaars habitattype waar dit gebied in de basis geschikt voor is maar nu niet als zodanig ontwikkeld is en binnen de bestaande middelen ook niet als zodanig ontwikkeld kan worden.

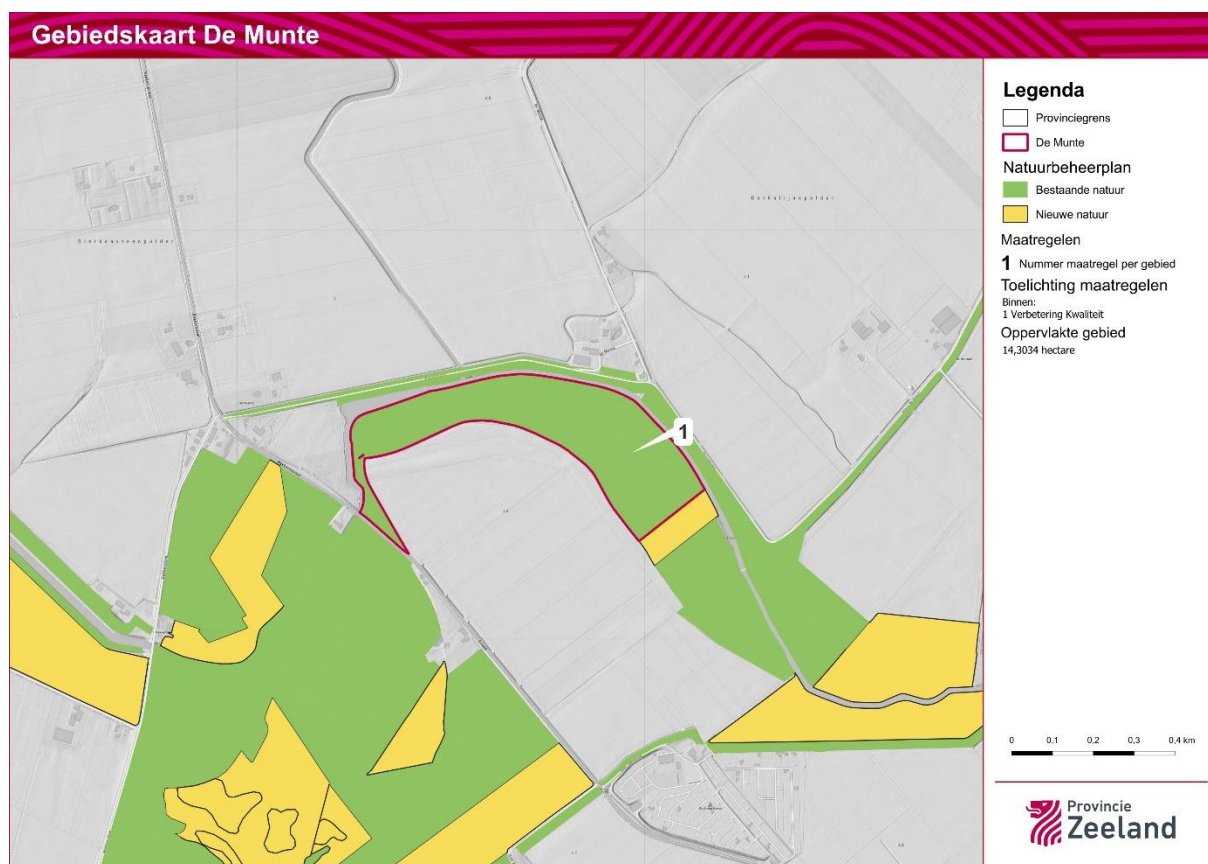
13.2.2.5 Combinatie van maatregelen

nvt

13.2.3 Kaarten

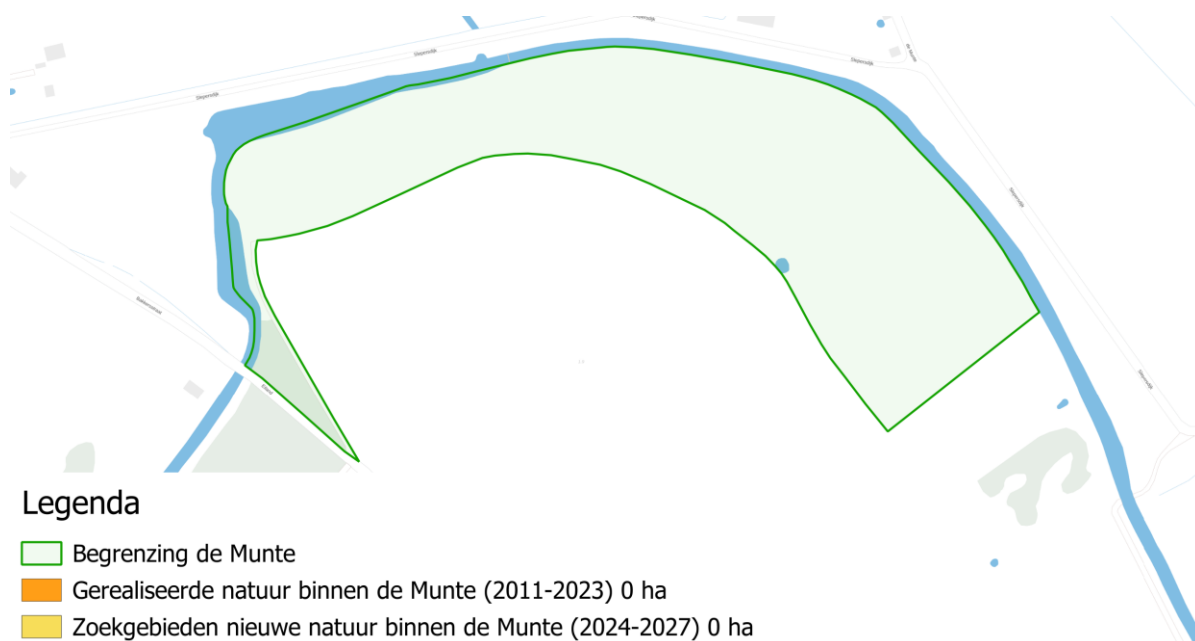
13.2.3.1 Begrenzing NNZ gebied De Munte

De Munte is een gebied van ruim 14 hectare.

13.2.4 Additionaliteit

Het gebied bestaat momenteel uit houtopstanden, maar om invulling te geven aan de VHR-opgave uit het NPLG voor het realiseren van nat schraalgraslanden, moeten extra inrichtingsmaatregelen worden genomen om dit gebied om te vormen. De hiermee gemoeide kosten gaan de normale subsidiemogelijkheden ver te buiten omdat er dan alleen beheermiddelen voor de houtopstanden zijn. Het perceel waar de maatregelen getroffen wordt is geen perceel dat is verworven onder de afspraken uit het natuurpact (oranje percelen) of vallen onder de nieuw te verwerven natuur (gele percelen) maar betreft een natuurgebied dat al voor de afspraken uit het natuurpact natuur is en goede mogelijkheden biedt voor de omvorming.

13.2.5 Versnelling verwerving

nvt

Addendum op Aanvraag Programma Natuur Zeeland- Fase 2

6 augustus 2024

Op 5 augustus is gevraagd om toelichting op de volgende punten:

1. Een tabel aanleveren per gebied waarbij per maatregel aan wordt gegeven voor welke soorten en habitats de natuurcondities worden verbeterd en aan welke drukfactoren de maatregelen zijn gekoppeld.
2. Wat de gemotiveerde inschatting is van het percentage aan drukfactoren dat wordt weggenomen door deze maatregelen per gebied.
3. Wat de gemotiveerde inschatting voor hoeveel kilogram stikstof deze maatregelen bijdragen aan stikstofreductie, los van bronmaatregelen. De marge van 3.5 en de 35 kgNH3/hectare is te ruim en niet van toepassing op elk gebied.
4. Graag motiveren of de maatregelen uit SPUK-1 die nu doorschuiven in SPUK-2 additioneel zijn.

1. Een tabel aanleveren <u>per gebied</u> waarbij per maatregel aan wordt gegeven voor welke soorten en habitats de natuurcondities worden verbeterd en aan welke drukfactoren de maatregelen zijn gekoppeld.

Deze tabel is te vinden in bijlage 2. Deze tabel omvat de maatregelen opgevoerd voor SPUK 2 zoals in de originele aanvraag. Hieraan is een kolom toegevoegd met de habitattypen waarvan verwacht wordt dat de betreffende maatregel effect op heeft. De koppeling met de drukfactoren is in bijlage 1 inzichtelijk gemaakt per gebied en per maatregelen categorie.

2. Wat de gemotiveerde inschatting is van het percentage aan drukfactoren dat wordt weggenomen door deze maatregelen per gebied.

Deze staan per gebied vermeld in de volgende paragrafen.

Kop van Schouwen	3.3.3
Manteling van Walcheren	4.3.3
Westerschelde & Saeftinghe	5.3.3
Oosterschelde	6.3.3
Grevelingen	7.3.3
Zwin en kievittepolder	8.3.3
Yerseke en Kapelse Moer	9.3.3
Groote Gat	10.3.3
Canisvliet	11.3.3
Vogelkreek	12.3.3

3. Wat de gemotiveerde inschatting voor hoeveel kilogram stikstof deze maatregelen bijdragen aan stikstofreductie, <u>los van bronmaatregelen</u> . De marge van 3.5 en de 35 kgNH3/hectare is te ruim en niet van toepassing op elk gebied.

Bijdrage stikstof reductie door maatregelen buiten Natura2000

Rondom 7 van de 10 Natura2000 gebieden worden maatregelen aangevraagd die buiten het gebied zullen worden uitgevoerd. De marge van 3.5 tot 35 kgNH₃/ha is het resultaat van een berekening voor het effect dat de maatregelen die in het landelijk gebied, in een zone rondom het Natura2000 gebied, genomen worden. Door het verschillende huidige gebruik, en de verschillende maatregelen is deze marge groot. Voor de maatregelen buiten Natura2000 kan deze inschatting niet verbeterd worden omdat zowel de exacte locatie als de maatregel niet volledig bekend is.

Deze inschatting per hectare kan wel aangevuld worden met een inschatting per gebied, van de hectares waarop verwacht wordt dat deze maatregelen plaats zullen vinden.

Kop van Schouwen	35 ha
Manteling van Walcheren	30 ha
Westerschelde & Saeftinghe	5 ha
Oosterschelde	5 ha
Grevelingen	60 ha
Zwin en Kievittepolder	3 ha
Yerseke en Kapelse Moer	5 ha
Groote Gat	0 ha
Canisvliet	0 ha
Vogelkreek	0 ha

Bijdrage stikstof reductie door maatregelen binnen Natura2000

Alhoewel het primaire doel van maatregelen binnen Natura2000 vaak niet het direct reduceren van stikstof is, is dit in een aantal gevallen wel een direct of neven effect.

Dit betreft maatregelen waarbij netto afvoer van nutriënten, waaronder stikstof, het resultaat is; aanvullend maaien en afvoeren, drukk begrazing en afvoeren van exoten en plaggen.

Op basis van de geprogrammeerde maatregelen is de verwachting dat voor 4 van de 10 gebieden van toepassing is. Omdat er voor deze maatregelen geen kerngetallen of modellen beschikbaar zijn, is een voorzichtige inschatting gemaakt van de stikstofreductie.

Kop van Schouwen	0 - 300 kg
Manteling van Walcheren	0 - 200 kg
Westerschelde & Saeftinghe	0 kg
Oosterschelde	0 kg
Grevelingen	0 kg
Zwin en Kievittepolder	0 kg
Yerseke en Kapelse Moer	0 kg
Groote Gat	0 - 50 kg
Canisvliet	0 kg
Vogelkreek	0 - 50 kg

4. Graag motiveren of de maatregelen uit SPUK-1 die nu doorschuiven in SPUK-2 additioneel zijn.

De maatregelen die vanuit fase 1 opnieuw worden opgevoerd in fase 2 zijn getoetst op additionaliteit ten opzichte van het Natuurpact, volgens dezelfde standaard als voor nieuwe maatregelen als opgevoerd voor fase 2.

Uitvoering van de maatregelen van fase 1 van het programma Natuur loopt nog door tot en met 2026. Er zijn meerdere redenen waardoor we verwachten dat een aantal van deze projecten na 2026 worden afgerond of uitgevoerd zullen worden. Allereerst hebben we in de aanvraag voor fase 1

destijds een over programmering opgenomen waardoor niet alle in fase 1 opgenomen maatregelen ook daadwerkelijk in de 1e fase konden worden uitgevoerd. Ook kunnen we voor sommige maatregelen nu nog niet voorzien of deze ook daadwerkelijk in de 1e fase kunnen worden afgerond. Om die reden zijn een aantal maatregelen die zijn opgenomen in fase 1 en in de periode 2021- juni 2023 niet tot (volledige) uitvoering of uitwerking zijn gekomen, opnieuw opgenomen in de programmering voor fase 2. Deze maatregelen zijn wel beschikt voor de 1e fase en zullen zoveel mogelijk als onderdeel van fase 1 worden uitgevoerd.

Bijlage 1: Koppeling tussen maatregelen en drukfactoren

Kop van Schouwen

Drukfactor/maatregelcategorie	Verbetering Kwaliteit	Hydrologische verbetering	Versnelling Verwerving	Optimaliseren inrichting	Overgangszones	Overige kwaliteit
Stikstofdepositie	x				x	
Recreatie				x	x	x
Verontreiniging					x	
Damherten	x					
Vermesting	x				x	
Klimaat en zeespiegelstijging		x				
Successie	x					
Verstoring			x		x	x
Water en kustbeheer						
Gebrek aan dynamiek	x					
Opgaande bouwsels						
Verzuring	x				x	
Predatie						
Invasieve exoten	x					x
Ziekten	x					
Begrazing	x					
Aantasting door planteneterende insecten						
Wortelnematode						x
Natuur- en landschapsbeheer					x	
Verdroging		x		x	x	
Klimaatverandering	x	x				
Dynamiek grondwater		x	x	x		
Verlies leefgebied					x	x
Versnippering leefgebied	x		x		x	

Manteling van Walcheren

Drukfactor/maatregelcategorie	Verbetering Kwaliteit	Hydrologische verbetering	Versnelling Verwerving	Overgangszones	Overige kwaliteit
Stikstofdepositie	x			x	
Recreatie				x	x
Verontreiniging				x	
Damherten	x		x		
Vermesting	x			x	
Klimaat en zeespiegelstijging					
Successie	x				
Verstoring					x
Water en kustbeheer	x	x			
Gebrek aan dynamiek	x				
Opgaande bouwsels					
Verzuring	x			x	
Predatie					
Invasieve exoten					x
Ziekten					
Begrazing	x				
Aantasting door plantenetende insecten					
Wortelnematode					x
Natuur- en landschapsbeheer					
Verdroging	x	x	x	x	
Klimaatverandering					
Dynamiek grondwater	x	x	x	x	
Verlies leefgebied	x			x	
Versnippering leefgebied	x			x	

Westerschelde & Saeftinge

Drukfactor/maatregelcategorie	Verbetering Kwaliteit	Optimaliseren inrichting	Overgangszones	Overige kwaliteit
Effecten van diepe geulen op buitendijkse habitattypen				
Successie				
Aanwezigheid van voldoende geschikte broedgebieden	X	X		
Stikstofdepositie			X	
Sterke dynamiek		X		
Gebrek aan ruimte	X	X	X	X
Verstruweling		X		
Ruimtegebrek voor lage dynamiek	X			
Vegetatiesuccessie	X			
Ingrepen in de geomorfologie				
Verstoring door mensen	X	X		X
Verdroging				
Afname van herbivorie				
Morfologie				
Bodemberoering				
Vertroebeling				

Oosterschelde

Drukfactor/maatregelcategorie	Hydrologische verbetering	Versnelling Verwerving	Optimaliseren inrichting	Overgangszones	Overige kwaliteit
Stikstofdepositie		X		X	
Verdroging	X				
Verminderde buffering vanuit grond- of oppervlaktewater					
Verruiging					
Oeverafslag			X		
Afname door zandhonger			X		
Gebrek aan toetreding of inlaat van zoutwater/brak kwelwater	X				
Recreatie			X	X	X
Predatie			X		
Verstoring			X	X	X

Grevelingen

Drukfactor/maatregelcategorie	Hydrologische verbetering	Optimaliseren inrichting	Overgangszones
Stikstofdepositie			X
Ontzilting			
Ontbreken natuurlijke abiotische omstandigheden	X	X	
Ouderdom en beperkte mogelijkheden voor vernieuwing		X	
Stabiliteit van het hydrologisch systeem	X		

Zwin en Kievittepolder

Drukfactor/maatregelcategorie	Verbetering Kwaliteit	Hydrologische verbetering	Overige kwaliteit
Stikstofdepositie	x		
Verontreiniging			
Recreatie			x
Klimaatverandering en zeespiegelstijging			
Verstoring			x
Natuur- en landschapsbeheer			
Water en kustbeheer			
Verzoeting			
Begrazing	x		
Successie	x		
Vermesting			
Dynamiek	x		
Exoten			x
Predatie			
Klimaatverandering			
Verzuring	x		
Opgaande bouwsels			
Wortelnematode			x
Verdroging		x	
Klimaatverandering			
Verlies leefgebied			
Versnippering leefgebied			

Yerseke- en Kapelse moer

Drukfactor/maatregelcategorie	Verbetering Kwaliteit
Vermesting	
Verdroging	
Verzoeting	
Klimaatverandering	
Stikstofdepositie	
Sterfte door externe factoren	
Invasieve exoten	
Natuurlijke begrazing	
Natuur- en landschapsbeheer	
Concurrentie	
Voedselbeschikbaarheid	

Groote gat

	Verbetering Kwaliteit	Hydrologische verbetering	Overige kwaliteit
Drukfactor/maatregelcategorie			
Aanpassing aan het hydrologische systeem	x		
Stikstofdepositie			
Abiotische natuurlijke processen	x		
Vervuiling van oppervlakte- en grondwater		x	
Verandering soortensamenstelling			
Invasieve exoten			x
Extensieve begrazing			
Natuurlijke successie			
Ophoping organische materiaal			
Tekortkoningen in het graslandbeheer			
Vervuiling van lucht			

Canisvliet

Drukfactor/maatregelcategorie	Hydrologische verbetering	Overige kwaliteit
Stikstofdepositie		
Het hydrologische systeem		
Vervuiling oppervlakte en grondwater	x	
Abiotische natuurlijke processen		
Exoten		x

Vogelkreek

Drukfactor/maatregelcategorie	Verbetering Kwaliteit	Hydrologische verbetering
Stikstofdepositie	x	
Gebruik pesticiden		
Aanpassing van waterstroom	x	
Abiotische natuurlijke processen	x	x
Natuurlijke successie	x	
Recreatie		

Bijlage 2: Maatregelentabel inclusief habitattypen

Programma	Gebied	Nr	Categorie		Effect op habitattype en ha.	Locatie	Maatregel	Nadere Toelichting	Uitvoering door:	€
PN spuk 2	Grevelingen (115)	1	Hydrologische verbeteringen	B	H1330B, H13130_A en B, H2190B en soorten (A137, A195, A410, A132, A157, A130, A169, A138, A162, A160, A141: > 10 ha	Polder gemalen	Realiseren zout/zoet- overgang en vispassage polderwater	Naar binnenwateren: Realiseren zoet-zout overgangen en vismigratie bij bestaande gemalen. Zoet polderwater beter gebruiken door het over intergetijdengebied of schor te laten lopen. Eisen stellen aan kwaliteit (voorzuivering binnendijkse bufferzone nodig, ook tegen zoutlek). Mogelijkheden onderzoeken om de overgang van gemaal naar Grevelingenmeer natuurlijker vorm te geven.	Provincie Zeeland, Waterschap scheld stromen, Staatsbosbeheer, RWS	1.500.000
PN spuk 2	Grevelingen (115)	2	Hydrologische verbeteringen	B	H1330B, H13130_A en B, H2190B en soorten (A137, A195, A410, A132, A157, A130, A169, A138, A162, A160, A141: > 10 ha	Dijkwater Grevelingen	Fieldlab Dijkwater	Onderzoek peilopzet westelijk deel natuurgebied dijkwater en landschap als spons.	Gemeente Schouwen Duiveland	300.000
PN spuk 2	Grevelingen (115)	3	Optimaliseren inrichting	C2	H1330B, H13130_A en B, H2190B en soorten (A137, A195, A410, A132, A157, A130, A169, A138, A162, A160, A141: > 10 ha	Gehele GR	Tijdelijke kunstmatige eilanden	Tijdelijke kunstmatige eilanden t.b.v. broedvogels	Provincie Zeeland, RWS	1.500.000
PN spuk 2	Grevelingen (115)	4	Overgangszones	D	H1330B, H2190B, H2130_B, H2170, H2160, H1310_A en B en overige soorten: > 10 ha	Karrevelden Scharendijke	Niet bemesten	Agrarisch gebied met ecologische waarde, natuur van maken of agrarisch beheervergoeding. Ontwikkeling binnendijkse brakke natuur, realiseren zout-zoet overgang en vismigratie. Bufferzone en verzachten van randen kerngebied met natuurinclusieve landbouw / zilte teelten.	Provincie Zeeland, RWS	100.000
PN spuk 2	Grevelingen (115)	5	Overgangszones	D	H1330B, H2190B, H2130_B, H2170, H2160, H1310_A en B en overige soorten: > 10 ha	Grevelingen	Experimenteergronden	Extensivering, natuurinclusieve landbouw, stikstofreductie, hydrologie, agrarische biodiversiteit.	Provincie Zeeland	500.000
PN spuk 2	Kop van Schouwen (116)	1	Verbetering kwaliteit	A	H1330A, 0,49 haH2130A: 69 ha. H2130B: 448 ha. H2130C: 42 ha. H2150: 10 ha. H2180A: 73 ha. H2180B: 35 ha. H2180C: 98 ha. H2190A: 14 ha. H2190C: 7 ha.	dijken westelijk Burghsluis	natuurvriendelijk dijkbeheer	Natuurgericht beheer.	Waterschap Scheldestromen	200.000

Programma	Gebied	Nr	Categorie		Effect op habitattype en ha.	Locatie	Maatregel	Nadere Toelichting	Uitvoering door:	€
PN spuk 2	Kop van Schouwen (116)	2	Verbetering Kwaliteit	A	H1330A: 2 ha., H2110: 5ha., H2120 46 ha., H2130A 69 ha., H2130B 448 ha., H2130C 40ha., H2150 10ha., H2160 378ha., H2170 20ha., H2180A 74ha., H2180B 35ha., H2180C 98ha., H2190A 14ha., H2190B 1ha., H2190C 7ha., H2190D 15ha., H6410 2ha., H1014, H1340, H1903	Kop van Schouwen	Onderzoek naar/advies opvragen over methoden ter verhoging van de pH (anders dan verstuiving met kalkrijk zand en toevoer basenrijke kwel)	Ten gunste van bijsturen / opstellen beheer en (herstel) maatregelen	Provincie Zeeland	15.000
PN spuk 2	Kop van Schouwen (116)	3	Verbetering Kwaliteit	A	H1330A: 2ha., H2130C 40ha., H2170 20ha., H2190B 1ha.	Kop van Schouwen	Maaien en afvoeren (optimalisatie)	Maatregel gericht op het terugdringen van de successie, alleen als het niet leidt tot verdere verspreiding watercrassula	Provincie Zeeland en/of gebiedspartij	75.000
PN spuk 2	Kop van Schouwen (116)	4	Verbetering Kwaliteit	A	H2110 5ha., H2160 378ha., H1014, H1903,	Kop van Schouwen	Onderzoek naar de mogelijkheden voor het uitbreiden van doelstelling, met daarbij horende maatregelen.	Ten behoeve van o.a. groenknolorchis en nauwe korfslak.	Staatsbosbeheer, particulieren, Natuurmonumenten.	40.000
PN spuk 2	Kop van Schouwen (116)	5	Verbetering Kwaliteit	A	H2120 46ha., H2130A 69ha., H2130B 448ha., H2160 378ha., H2170 20ha., H2190B 1ha., H2190C 7ha., H1014	Kop van Schouwen	Vergroten dynamiek Meeuwenduinen (kleinschalige en/of grootschalige verstuiving).	Ten behoeve van toevoer kalkrijk zand ter verhoging van de pH.	Staatsbosbeheer, particulieren, Natuurmonumenten.	150.000
PN spuk 2	Kop van Schouwen (116)	6	Verbetering Kwaliteit	A	H2120 46ha.	Kop van Schouwen	Onderzoek naar de relatie stikstof en H2120	Ten behoeve van optimalisatie beheer- en herstelmaatregelen H2120	Provincie Zeeland en/of gebiedspartij	15.000
PN spuk 2	Kop van Schouwen (116)	7	Verbetering Kwaliteit	A	H2130A 69ha., H2130B 448ha., H2130C 40ha.	Kop van Schouwen	Onderzoek naar de beste locaties en omgaan met ziekte. Dit gericht op het vergroten van de konijnenpopulatie en indien mogelijk uitvoeren.	Vergroten konijnenpopulatie ten behoeven van graaf- en graasactiviteit ter bevordering van de algehele kwaliteit	Provincie Zeeland in samenwerking met terreineigenaren.	40.000
PN spuk 2	Kop van Schouwen (116)	8	Verbetering Kwaliteit	A	H2130A 69 ha., H2130B 448ha., H2130C 40ha., H2160 378ha., H2180A 74ha., H2180B 35ha., H2180C 98ha., H2190D 15ha., H6410	Kop van Schouwen	Uitbreiding monitoring typische en kenmerkende soorten	Extra monitoring om beter de kwaliteit van de habitattypen te kunnen volgen/evalueren.	Provincie Zeeland.	50.000
PN spuk 2	Kop van Schouwen (116)	9	Verbetering Kwaliteit	A	H2130A 69ha., H2130B 448ha., H2130C 40ha., H2160 378ha., H2180A 74ha., H2180B 35ha., H6410 2ha., H1014	Kop van Schouwen	Onderzoek naar en uitvoering van de mogelijkheden voor verlagen/optimaliseren begrazingsdruk (o.a. damherten en konijnen)	Ten behoeve van de kwaliteit / structuur vegetatie / structuur bodem/ nectar beschikbaarheid / insecten in desbetreffende habitattypen en leefgebied.	Provincie Zeeland in samenwerking met terreineigenaren.	50.000

Programma	Gebied	Nr	Categorie		Effect op habitattype en ha.	Locatie	Maatregel	Nadere Toelichting	Uitvoering door:	€
PN spuk 2	Kop van Schouwen (116)	10	Hydrologische verbeteringen	B	H1330A, 0,49 ha H2130A: 69 ha. H2130B: 448 ha. H2130C: 42 ha. H2150: 10 ha. H2180A: 73 ha. H2180B: 35 ha. H2180C: 98 ha. H2190A: 14 ha. H2190C: 7 ha.	Kop van Schouwen	verbetering hydrologie onderzoek, maatregelen	Hydrologische maatregelen KvS (o.a. Slotbos, Watergat, Landgoed Renesse, vertragen afvoer waterlopen)	Provincie Zeeland	600.000
PN spuk 2	Kop van Schouwen (116)	11	Hydrologische verbeteringen	B	H1330A, 0,49 ha H2130A: 69 ha. H2130B: 448 ha. H2130C: 42 ha. H2150: 10 ha. H2180A: 73 ha. H2180B: 35 ha. H2180C: 98 ha. H2190A: 14 ha. H2190C: 7 ha.	Waterhuishouding Hoge Zoom, (Brem, bossen)	Aanpassen afvoer en afhankelijk van kwaliteit water naar aanleiding van onderzoek.	Afvloeiend water naar achterste bossen particulier.	Provincie Zeeland	250.000
PN spuk 2	Kop van Schouwen (116)	12	Hydrologische verbeteringen	B	H2130C 40ha., H2150 10ha., H2170 20ha., H2180B 35ha., H2180C 98ha., H2190A 14ha., H2190B 1ha., H6410 2ha., H1014, H1340	Kop van Schouwen	Onderzoek (ook op lokale schaal) gericht op het beter in beeld brengen van de waterhuishouding gekoppeld aan mogelijke, te treffen, maatregelen ter optimalisatie.	T.b.v. het formuleren van maatregelen gericht op het verminderen van verdroging en toename van de invloed (waar dit wenselijk is) van kwel - ter verbetering van kwaliteit en uitbreiding areaal	Provincie Zeeland in samenwerking met terreineigenaren.	30.000
PN spuk 2	Kop van Schouwen (116)	13	Versnelling verwerving	C1	H1330A, 0,49 ha H2130A: 69 ha. H2130B: 448 ha. H2130C: 42 ha. H2150: 10 ha. H2180A: 73 ha. H2180B: 35 ha. H2180C: 98 ha. H2190A: 14 ha. H2190C: 7 ha.	Vliegveld Haamstede	Verplaatsing vliegveld en zo mogelijk reservering uitvoering. En verwerving gronden.	Habitat herstel duingraslanden.	Provincie Zeeland	4.000.000
PN spuk 2	Kop van Schouwen (116)	14	Optimaliseren inrichting	C2	H1330A, 0,49 ha H2130A: 69 ha. H2130B: 448 ha. H2130C: 42 ha. H2150: 10 ha. H2180A: 73 ha. H2180B: 35 ha. H2180C: 98 ha. H2190A: 14 ha. H2190C: 7 ha.	IJsbaan Burgh-Haamstede	Verplaatsen ijsbaan naar andere locatie buiten N2000.	Nu is NM gehouden tot specifiek beheer t.b.v. ijsbaan. Uitplaatsen van deze functie voorkomt apart beheer t.b.v. een gebruiksfunctie. Verbetering hydrologie en natuurwaarden is dan mogelijk.	Provincie Zeeland i.c.m. Natuurmonumenten	100.000

Programma	Gebied	Nr	Categorie		Effect op habitattype en ha.	Locatie	Maatregel	Nadere Toelichting	Uitvoering door:	€
PN spuk 2	Kop van Schouwen (116)	15	Optimaliseren inrichting	C2	H1330A, 0,49 ha H2130A: 69 ha. H2130B: 448 ha. H2130C: 42 ha. H2150: 10 ha. H2180A: 73 ha. H2180B: 35 ha. H2180C: 98 ha. H2190A: 14 ha. H2190C: 7 ha.	aanlanding N57 op Schouwen E620	Depot Waterschap omvormen naar inlaag.	Natuurontwikkeling	Natuurmonumenten, RWS, Waterschap Scheldestromen	1.000.000
PN spuk 2	Kop van Schouwen (116)	16	Overgangszones	D	H1330A, 0,49 ha H2130A: 69 ha. H2130B: 448 ha. H2130C: 42 ha. H2150: 10 ha. H2180A: 73 ha. H2180B: 35 ha. H2180C: 98 ha. H2190A: 14 ha. H2190C: 7 ha.	Rondom de experimenteergronden	Pilot brede natuurvriendelijke watergang	Versterken biodiversiteit en natuurlijke waarde.	Gemeente Schouwen Duiveland	300.000
PN spuk 2	Kop van Schouwen (116)	17	Overgangszones	D	H1330A, 0,49 ha H2130A: 69 ha. H2130B: 448 ha. H2130C: 42 ha. H2150: 10 ha. H2180A: 73 ha. H2180B: 35 ha. H2180C: 98 ha. H2190A: 14 ha. H2190C: 7 ha.	overgangszone KvS	Natuur inclusieve landbouw	Ontwikkelingsgebied zoet/zout natuur geïntegreerde landbouw, waterbuffering, recreatie verbinding kust duinen, voedselakkers.	Provincie Zeeland i.s.m. TBO's, Wts en agrarische sector	1.000.000
PN spuk 2	Kop van Schouwen (116)	18	Overgangszones	D	H1330A, 0,49 ha H2130A: 69 ha. H2130B: 448 ha. H2130C: 42 ha. H2150: 10 ha. H2180A: 73 ha. H2180B: 35 ha. H2180C: 98 ha. H2190A: 14 ha. H2190C: 7 ha.	Topgebied Burghsluis	Ontwikkelen boerennatuur Burghsluis	Voortzetten en uitbreiden Partridge richting natuurinclusieve landbouw, door ureninzet en monitoring	Het Zeeuwse Landschap /SLZ/ Poldernatuur Zeeland en ANV Zonnestraal	500.000
PN spuk 2	Kop van Schouwen (116)	19	Overgangszones	D	H1330A, 0,49 ha H2130A: 69 ha. H2130B: 448 ha. H2130C: 42 ha. H2150: 10 ha. H2180A: 73 ha. H2180B: 35 ha. H2180C: 98 ha. H2190A: 14 ha. H2190C: 7 ha.	overgangszones KVS	Pilot Natuurinclusieve recreatie	Voor biodiversiteit verbinden van gebieden en verbeteren Habitat door verleggen van recreatiedruk.	Recreatie- ondernemers i.s.m. TBO's en agrarische sector	200.000

Programma	Gebied	Nr	Categorie		Effect op habitattype en ha.	Locatie	Maatregel	Nadere Toelichting	Uitvoering door:	€
PN spuk 2	Kop van Schouwen (116)	20	Overgangszones	D	H1330A, 0,49 ha H2130A: 69 ha. H2130B: 448 ha. H2130C: 42 ha. H2150: 10 ha. H2180A: 73 ha. H2180B: 35 ha. H2180C: 98 ha. H2190A: 14 ha. H2190C: 7 ha.	Kop van Schouwen	Experimenteergronden	Extensivering, natuurinclusieve landbouw, stikstofreductie, hydrologie, agrarische biodiversiteit.	Provincie Zeeland	500.000
PN spuk 2	Kop van Schouwen (116)	21	Overig kwaliteit	E	H1330A: 2 ha., H2110: 5ha., H2120 46 ha., H2130A 69 ha., H2130B 448 ha., H2130C 40ha., H2150 10ha., H2160 378ha., H2170 20ha., H2180A 74ha., H2180B 35ha., H2180C 98ha., H2190A 14ha., H2190B 1ha., H2190C 7ha., H2190D 15ha., H6410 2ha., H1014, H1340, H1903	Kop van Schouwen	Opstellen van een Landschapsecologische Systeem Analyse (LESA)	Ten gunste van bijsturen / opstellen beheer en (herstel) maatregelen. LESA zou moeten bijdragen aan inzichten waar buiten N2000 gebied maatregelen zouden moeten worden getroffen ten behoeve van systeemherstel in N2000 gebied. Focus aanbrengen op hydrologie.	Provincie Zeeland	50.000
PN spuk 2	Kop van Schouwen (116)	22	Overig kwaliteit	E	H1330A, 0,49 ha H2130A: 69 ha. H2130B: 448 ha. H2130C: 42 ha. H2150: 10 ha. H2180A: 73 ha. H2180B: 35 ha. H2180C: 98 ha. H2190A: 14 ha. H2190C: 7 ha.	landschapsvisie KVS	Landschap en natuurvisie.	Landschapsvisie of Lesa maken KvS binnen en buiten N2000	Provincie i.c.m. Staatsbosbeheer, RWS en overige gebiedspartijen	50.000
PN spuk 2	Kop van Schouwen (116)	23	Overig kwaliteit	E	H2160	Kop van Schouwen	Onderzoek naar achteruitgang vitaliteit H2160 Duidoorstruwelen	Een (groot) deel van de kwalificerende duindoornstruwelen is achteruit gegaan in vitaliteit/kwaliteit. Onbekend is welke factoren precies in welke mate hierop van invloed zijn.	Provincie Zeeland (in afstemming met de terreinbeheerders)	25.000
PN spuk 2	Kop van Schouwen (116)	24	Overig kwaliteit	E	LH2110	Kop van Schouwen	Zonering recreatie t.b.v. natuurrijk strand (LH2110, embryonale duinen/strandplevier)	Ontwikkelen strandreservaat, extensieve recreatie. Voortzetting Groene strand.	RWS i.s.m. Provincie Zeeland	100.000

Programma	Gebied	Nr	Categorie		Effect op habitatype en ha.	Locatie	Maatregel	Nadere Toelichting	Uitvoering door:	€
PN spuk 2	Kop van Schouwen (116)	25	Overig kwaliteit	E	H1330A: 2 ha., H2110: 5ha., H2120 46 ha., H2130A 69 ha., H2130B 448 ha., H2130C 40ha., H2150 10ha., H2160 378ha., H2170 20ha., H2180A 74ha., H2180B 35ha., H2180C 98ha., H2190A 14ha., H2190B 1ha., H2190C 7ha., H2190D 15ha., H6410 2ha., H1014, H1340, H1903	Kop van Schouwen	Onderzoek / Monitoring recreatief gebruik	Ten gunste van bijsturen / opstellen beheer en (herstel) maatregelen	Provincie Zeeland en/of gebiedspartij	100.000
PN spuk 2	Kop van Schouwen (116)	26	Overig kwaliteit	E	H2110 5ha., H2160 378ha., H1014, H1903,	Kop van Schouwen	Onderzoek naar de mogelijkheden voor het creëren van meer rust.	Rust ten behoeve van de soorten strandplevier en o.a. struweelvogel.	Provincie Zeeland en/of gebiedspartij	20.000
PN spuk 2	Kop van Schouwen (116)	27	Overig kwaliteit	E	H2130 A: 69 ha., H 2130 C: 98 ha, H2190A: 14 ha. H2190 B: H2190C: 7 ha.	Kop van Schouwen	Intensivering van bestrijding en beheer van exoten binnen en buiten NNN	Verdere bestrijding van Amerikaanse vogelkers, plan van aanpak voor exotenbeheer, urgentie is watercrassula, voorlichting en kennisdelen over aanpak exoten binnen en buiten het gebied.	Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer en Waterschap m.b.t. de dijken.	500.000
PN spuk 2	Kop van Schouwen (116)	28	Overig kwaliteit	E	Communicatie en voorlichting	Kop van Schouwen	Communicatie en Voorlichting (in het kader van verminderen recreatiedruk)	Communicatie over de staat van natuurgebieden, beschermde soorten en het waarom van maatregelen die getroffen worden.	Provincie Zeeland, Terra Maris, IVN.	150.000
PN spuk 2	Manteling van Walcheren (117)	1	Verbetering Kwaliteit	A	H1330B 1ha. H2110 0ha., H2120 29ha., H2130A 17ha., H2130B 127ha., H2130C 3ha., H2160 63ha., H2170 2 ha., H2180A 45ha., H2180B 7 ha., H2180C 57ha., H2190A 2 ha., H2190B 16ha., H2190C 4 ha., H2190D 5ha., H1014	Manteling van Walcheren	Opstellen van een Landschapsecologische Systeem Analyse (LESA)	Ten gunste van bijsturen / opstellen beheer en nemen van (herstel) maatregelen	Provincie Zeeland	100.000
PN spuk 2	Manteling van Walcheren (117)	2	Verbetering Kwaliteit	A	H2130A 17ha., H2130B 127ha., H2130C 3ha., H2160 63ha., H2180A 45ha., H2180B 7ha., H2180C 57ha., H2190B 16ha., H2190C 4ha., H1014	Manteling van Walcheren	Onderzoek naar/advies opvragen over de verhoging van de pH (anders dan verstuiving met kalkrijk zand en toevoer basenrijke kwel)	Ten gunste van bijsturen / opstellen beheer en nemen van (herstel) maatregelen	Provincie Zeeland	15.000
PN spuk 2	Manteling van Walcheren (117)	3	Verbetering Kwaliteit	A	H2120 29ha.	Manteling van Walcheren	Onderzoek naar de relatie stikstof en H2120	T.b.v. optimalisatie beheer- en herstelmaatregelen H2120	Provincie Zeeland	15.000
PN spuk 2	Manteling van Walcheren (117)	4	Verbetering Kwaliteit	A	H2130A 17ha., H2130B 127ha., H2130C 3ha., H2160 63ha., H2180A 45ha., H2180B 7ha., H2180C 57ha., H2190B 16ha., H2190C 4ha., H1014	Manteling van Walcheren	Onderzoek naar de mogelijkheden voor verlagen/optimaliseren begrazingsdruk	T.b.v. de kwaliteit / structuur vegetatie/ bosopbouw / structuur bodem/ nectar beschikbaarheid / insecten in desbetreffende habitattypen en leefgebied / broedvogels. T.b.v. damherten kan provincie de voorjaarsstand beïnvloeden via FBE.	Provincie Zeeland in samenwerking met terreineigenaren	50.000

Programma	Gebied	Nr	Categorie		Effect op habitattype en ha.	Locatie	Maatregel	Nadere Toelichting	Uitvoering door:	€
PN spuk 2	Manteling van Walcheren (117)	5	Verbetering Kwaliteit	A	H2130B 127ha., H2160 63 ha., H1014	Manteling van Walcheren	Onderzoek naar abiotische condities bodem, zoals pH en buffercapaciteit, en aanvullend onderzoek naar andere factoren verantwoordelijk voor achteruitgang van doelstelling	Ten gunste van bijsturen / opstellen beheer en (herstel) maatregelen	Provincie Zeeland	45.000
PN spuk 2	Manteling van Walcheren (117)	6	Verbetering Kwaliteit	A	H2180A 45ha., H2180B 7ha., H2180C 57ha.	Manteling van Walcheren	Sturen op boomsamenstelling	Ten gunste van de kwaliteit bodem/strooisellaag (verhoging pH).	Provincie Zeeland en/of gebiedspartij	30.000
PN spuk 2	Manteling van Walcheren (117)	7	Verbetering kwaliteit	A	H2130A: 20 ha. H2130B: 210 ha. H2130C: 0,5 ha. H2180A: 59 ha. H2180B:122 ha. H2180C: 48 ha. H2190A: 17 ha. H2190C: 2,8 ha. H1330B: 0,27 ha.	Zeereep Manteling	Verhuizen nauwe korfslak	Onderzoeken mogelijkheden van verplaatsen nauwe korfslak i.p.v. lichte overstuiving	Provincie Zeeland	50.000
PN spuk 2	Manteling van Walcheren (117)	8	Verbetering kwaliteit	A	H2130A: 20 ha. H2130B: 210 ha. H2130C: 0,5 ha. H2180A: 59 ha. H2180B:122 ha. H2180C: 48 ha. H2190A: 17 ha. H2190C: 2,8 ha. H1330B: 0,27 ha.	Zeereep Manteling Walcheren	Kleinschalige verstuuving in de zeereep	Uitvoerende maatregelen kleinschalig, bultjes kalkrijkzand plaatsen (pilot).	Provincie Zeeland	100.000
PN spuk 2	Manteling van Walcheren (117)	9	Verbetering kwaliteit	A	H2130A: 20 ha. H2130B: 210 ha. H2130C: 0,5 ha. H2180A: 59 ha. H2180B:122 ha. H2180C: 48 ha. H2190A: 17 ha. H2190C: 2,8 ha. H1330B: 0,27 ha.	N 2000	Ontpachten bestaande natuur	Binnen het bestaande natuurterrein is soms sprake van langlopende pacht die we willen beëindigen. Inventarisatie en Regeling ontwikkelen en uitvoeren.	Provincie i.c.m. Terreinbeheerders	100.000
PN spuk 2	Manteling van Walcheren (117)	10	Verbetering kwaliteit	A	H2130 (20 ha), H2120	Ter hoogte van de Kaalkop (voormalig zandwinput)	Verwijderen opschot losse dennen (jong dennenbos).	Verwijderen opschot losse dennen (jong dennenbos).	Het Zeeuwse Landschap	50.000
PN spuk 2	Manteling van Walcheren (117)	11	Verbetering kwaliteit	A	H2130A: 20 ha. H2130B: 210 ha. H2130C: 0,5 ha. H2180A: 59 ha. H2180B:122 ha. H2180C: 48 ha. H2190A: 17 ha. H2190C: 2,8 ha. H1330B: 0,27 ha.	Manteling Walcheren / Oranjezon	Herstel duinvalleien (terughoudend i.v.m. watercrassula)	In beheer van HZL	Het Zeeuwse Landschap	250.000
PN spuk 2	Manteling van Walcheren (117)	12	Verbetering Kwaliteit	A	H2180A 45ha., H2180B 7ha., H2180C 57ha.	Manteling van Walcheren	Onderzoek naar achteruitgang vitaliteit bos, inclusief invloed hydrologie, gekoppeld aan mogelijke, te treffen, maatregelen ter optimalisatie.	Ten gunste van vitaliteit duinbossen.	Provincie Zeeland in samenwerking met terreineigenaren	75.000

Programma	Gebied	Nr	Categorie		Effect op habitattype en ha.	Locatie	Maatregel	Nadere Toelichting	Uitvoering door:	€
PN spuk 2	Manteling van Walcheren (117)	13	Verbetering Kwaliteit	A	H2130A 69 ha., H2130B 448ha., H2130C 40ha., H2160 378ha., H2180A 74ha., H2180B 35ha., H2180C 98ha., H2190D 15ha., H6410	Manteling van Walcheren	Uitbreiding monitoring typische en kenmerkende soorten	Extra monitoring om beter de kwaliteit van de habitattypen te kunnen volgen/evalueren.	Provincie Zeeland	50.000
PN spuk 2	Manteling van Walcheren (117)	14	Verbetering kwaliteit	A	H2130A: 20 ha. H2130B: 210 ha. H2130C: 0,5 ha. H2180A: 59 ha. H2180B:122 ha. H2180C: 48 ha. H2190A: 17 ha. H2190C: 2,8 ha. H1330B: 0,27 ha.	Manteling Walcheren / Oranjezon	Systeemherstel d.m.v. zandverstuiving - hydrologische optimalisatie	Als dynamisering is uitgevoerd aanvullende suppletie voor kalkzandtoevoer. Uitvoerende maatregelen grootschalig	Provincie Zeeland, RWS betrekken	6.750.000
PN spuk 2	Manteling van Walcheren (117)	15	Hydrologische verbeteringen	B	H2130C 3ha., H2170 2ha., H2180A 45 ha., H2180B 7ha., H2180C 57ha., H2190B 16ha., H2190C 4ha., H1014		Onderzoek gericht op het beter in beeld brengen van de waterhuishouding gekoppeld aan mogelijke, te treffen, maatregelen ter optimalisatie.	T.b.v. het treffen van maatregelen gericht op het verminderen van verdroging en toename van de invloed (waar dit wenselijk is) van kwel - ter verbetering van kwaliteit en uitbreiding areaal	Provincie Zeeland en/of gebiedspartij	45.000
PN spuk 2	Manteling van Walcheren (117)	16	Hydrologische verbeteringen	B	H2190	Beekhoekspolder	Onderzoek en onklaarmaken diepte drainage.	Onderzoek en onklaarmaken diepte drainage (ten gunste van bestaand gebied).	Provincie Zeeland	50.000
PN spuk 2	Manteling van Walcheren (117)	17	Hydrologische verbeteringen	B	H2190	Eendenkooi	Peilbeheer eendenkooi is verantwoordelijk voor ontwatering duinen?	Onderzoek naar hogere schermen? Opzetten peil. Onderzoek naar of we de Eendenkooi moeten houden, wat willen we ermee.	Staatsbosbeheer	100.000
PN spuk 2	Manteling van Walcheren (117)	18	Overgangszones	D	H2130A: 20 ha. H2130B: 210 ha. H2130C: 0,5 ha. H2180A: 59 ha. H2180B:122 ha. H2180C: 48 ha. H2190A: 17 ha. H2190C: 2,8 ha. H1330B: 0,27 ha.	Zone grenzend aan de Manteling met een zoekgebied tot 3 km daarbuiten	Transitie landbouw, Kleinschalig landschap, Landschapsinclusieve landbouw Natuurakkers Natuurinclusieve landbouw	Buffer water, in 3 km zone vanuit N2000 gebied (damherten beheerplan en schade beperken damherten). Transitie naar natuur inclusieve/extensieve landbouw, groen blauwe dooradering in combinatie met damherten problematiek. Doelen onder andere verhogen biodiversiteit, stikstofreductie en vasthouden water. Soorten- en recreatiemonitoring.	Provincie Zeeland	250.000
PN spuk 2	Manteling van Walcheren (117)	19	Overgangszones	D	H2130A: 20 ha. H2130B: 210 ha. H2130C: 0,5 ha. H2180A: 59 ha. H2180B:122 ha. H2180C: 48 ha. H2190A: 17 ha. H2190C: 2,8 ha. H1330B: 0,27 ha.	Manteling van Walcheren	Experimenteergronden	Extensivering, natuurinclusieve landbouw, stikstofreductie, hydrologie, agrarische biodiversiteit.	Provincie Zeeland	500.000

Programma	Gebied	Nr	Categorie		Effect op habitattype en ha.	Locatie	Maatregel	Nadere Toelichting	Uitvoering door:	€
PN spuk 2	Manteling van Walcheren (117)	20	Overig kwaliteit	E	H11330B 1ha. H2110 0ha., H2120 29ha., H2130A 17ha., H2130B 127ha., H2130C 3ha., H2160 63ha., H2170 2 ha., H2180A 45ha., H2180B 7 ha., H2180C 57ha., H2190A 2 ha., H2190B 16ha., H2190C 4 ha., H2190D 5ha., H1014	Manteling van Walcheren	Onderzoek / Monitoring recreatief gebruik	Ten gunste van bijsturen / opstellen beheer en (herstel) maatregelen	Provincie Zeeland en/of gebiedspartij	30.000
PN spuk 2	Manteling van Walcheren (117)	21	Overig kwaliteit	E	H2160	Manteling van Walcheren	Onderzoek naar achteruitgang vitaliteit H2160 Duiddoornstruwelen	Een (groot) deel van de kwalificerende duindoornstruwelen is achteruit gegaan in vitaliteit/kwaliteit. Onbekend is welke factoren precies in welke mate hierop van invloed zijn.	Provincie Zeeland (in afstemming met de terreinbeheerders)	25.000
PN spuk 2	Manteling van Walcheren (117)	22	Overig kwaliteit	E	H2110	Manteling van Walcheren	Zonering recreatie t.b.v. meer rust voor broedvogels, o.a. natuurrijk strand (embryonale duinen / strandplevier)	Ontwikkelen strandreservaat, extensieve recreatie. Voortzetting Groene strand.	Het Zeeuwse Landschap, RWS betrekken	100.000
PN spuk 2	Manteling van Walcheren (117)	23	Overig kwaliteit	E	H2120; H2130; H2160; H2170; H2180; H2190;	Manteling van Walcheren	Intensivering van bestrijding en beheer van exoten binnen en buiten NNN	Aanvullend beheer bovenop huidige inspanning noodzakelijk door de verwijdering van exoten. Accent ligt bij Manteling van Walcheren op: Watercrassula , Az duizendknopen, Reuzenbalsemien, Amerikaanse vogelkers en Reuzenberenklauw, trekken van zaailingen	Het Zeeuwse Landschap en Staatsbosbeheer	650.000
PN spuk 2	Manteling van Walcheren (117)	24	Overig kwaliteit	E	Communicatie en voorlichting	Manteling van Walcheren	Communicatie en Voorlichting (in het kader van verminderen recreatiedruk)	Communicatie over de staat van natuurgebieden, beschermde soorten en het waarom van maatregelen die getroffen worden.	Provincie Zeeland, Terra Maris, IVN.	150.000
PN spuk 2	Oosterschelde (118)	1	Hydrologische verbeteringen	B	H1310_A (160 ha), H1320 (227 ha), H 1330_A (243ha), H2130_A(1,2 ha), H2160 (0.5ha)	Zuidkust Schouwen	Versterken inlagen (onderzoek naar veen)	Het is belangrijk te weten waar het veen zit (ook van belang tegen uitdroging i.r.t. waterhuishouding) en of zoet/zout.	Natuurmonumenten	50.000
PN spuk 2	Oosterschelde (118)	2	Hydrologische verbeteringen	B	H1310_A (160 ha), H1320 (227 ha), H 1330_A (243ha), H2130_A(1,2 ha), H2160 (0.5ha)	Bokkegat (N2000 Noord Beveland)	Quicksan naar hydrologische optimalisatie	Doorgaande agrarische hoofdafwatering kan mogelijk omgelegd worden	Provincie Zeeland	50.000
PN spuk 2	Oosterschelde (118)	3	Versnelling verwerving	C1	H1310_A (160 ha), H1320 (227 ha), H 1330_A (243ha), H2130_A(1,2 ha), H2160 (0.5ha)	Zuidkust Tholen	Verbinding tussen Scherpenissepolder en Schakerloopolder	Onderdeel Groenblauwedoradering, ecologische corridor	Staatsbosbeheer	750.000
PN spuk 2	Oosterschelde (118)	4	Optimaliseren inrichting	C2	H1310_A (160 ha), H1320 (227 ha), H 1330_A (243ha), H2130_A(1,2 ha), H2160 (0.5ha)	Oosterschelde algemeen, plaat naast Neeltje Jans, Roggenplaat (optimalisatie), Katse Plaat	Broedvogeleilanden buitendijks ontwikkelen (7 eilandenplan) en andere locaties buiten 7 eilandenplan (actieplan Deltanatuur)	Actieplan Deltanatuur, herstel kustbroedvogels. Inclusief nader onderzoek voor geschikte locaties in de Delta.	Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Provincie Zeeland, RWS	2.500.000

Programma	Gebied	Nr	Categorie		Effect op habitattype en ha.	Locatie	Maatregel	Nadere Toelichting	Uitvoering door:	€
PN spuk 2	Oosterschelde (118)	5	Optimaliseren inrichting	C2	H1310_A (160 ha), H1320 (227 ha), H 1330_A (243ha), H2130_A(1,2 ha), H2160 (0.5ha)	Diverse locaties	Aanbrengen schelpenstrandjes t.b.v. kustbroedvogels.	Op diverse locaties aan de randen van de Oosterschelde (buitendijks) zijn er mogelijkheden voor aanbrengen van schelpenstrandjes.	Natuurmonumenten, i.s.m. Waterschap, Rijkswaterstaat, Provincie Zeeland, RWS en NPO	100.000
PN spuk 2	Oosterschelde (118)	6	Optimaliseren inrichting	C2	H1310_A (160 ha), H1320 (227 ha), H 1330_A (243ha), H2130_A(1,2 ha), H2160 (0.5ha)	Oosterschelde	Versterken hoog water vluchtplaatsen o.a. slikken van Viane.	De focus ligt op binnendijkse oplossingen eventueel in combinatie met een buitendijkse oplossing. Daar waar er een combinatie gemaakt kan worden met de andere opgaven in het gebied en/of toekomstige plannen in het kader van NOVEX of PAGW zou dit meegenomen kunnen worden.	Provincie Zeeland, TBO, RWS	4.000.000
PN spuk 2	Oosterschelde (118)	7	Optimaliseren inrichting	C2	H1160 en broedvogels en niet broedvogels	Galgeplaat	Verdere uitwerking zandsuppletie en realisatie	Regionale bijdrage aan zandsuppletie Galgeplaat. Regio streeft naar totaal aan € 2.5 mln cofinanciering. Daarbij wordt gekeken naar EU- subsidiemiddelen. Bijdrage prov 1 miljoen.	Gezamenlijke uitvoering: Rijkswaterstaat i.s.m. Natuurmonumenten en Provincie Zeeland	1.000.000
PN spuk 2	Oosterschelde (118)	8	Optimaliseren inrichting	C2	H1310_A (160 ha), H1320 (227 ha), H 1330_A (243ha), H2130_A(1,2 ha), H2160 (0.5ha)	Noordkust Zuid Beveland naast Rattenkaai	Opschalen erosie remmende maatregelen na afronding Pilot	Behoud slikken en schorren	Natuurmonumenten, RWS betrekken	500.000
PN spuk 2	Oosterschelde (118)	9	Overgangszones	D	H1310_A (160 ha), H1320 (227 ha), H 1330_A (243ha), H2130_A(1,2 ha), H2160 (0.5ha)	Hele zuidkust Schouwen, Zuidkust Tholen, Noordkust Noord Beveland	Natuurinclusieve landbouw	Hoog grondwaterpeil, uitgesteld maaibeheer, stoppelvelden in de winter, kruidenrijke akkerlanden, extensiveren agrarisch beheer	Provincie Zeeland, poldernatuur	1.500.000
PN spuk 2	Oosterschelde (118)	10	Overgangszones	D	H1340 Noordse woelmuis	Zuidkust schouwen	Creëren verbindingzones Noordse Woelmuis	Onderdeel Groenblauwedoradering	Natuurmonumenten, Provincie Zeeland, Staatsbosbeheer en Waterschap	100.000
PN spuk 2	Oosterschelde (118)	11	Overgangszones	D	H1310_A (160 ha), H1320 (227 ha), H 1330_A (243ha), H2130_A(1,2 ha), H2160 (0.5ha)	Noordkust Beveland binnendijkse gebieden	Experimenteergronden	Extensivering, natuurinclusieve landbouw, stikstofreductie, hydrologie, agrarische biodiversiteit.	Provincie Zeeland	500.000
PN spuk 2	Oosterschelde (118)	12	Overig kwaliteit	E	H1310_A (160 ha), H1320 (227 ha), H 1330_A (243ha), H2130_A(1,2 ha), H2160 (0.5ha)	Op diverse plekken rondom de Oosterschelde	Ontwikkelen van nieuwe snijlocaties zeegroenten en verbetering zonering activiteiten langs de Deltawateren waaronder het snijden van zeegroenten.	Recreatiedruk TBB (toegang beperkend besluit) gebieden verminderen. 7 alternatieve snij- locaties binnen- en buitendijks. Aanleg en verwerving.	Provincie Zeeland	2.500.000
PN spuk 2	Oosterschelde (118)	13	Overig kwaliteit	E	H1310_A (160 ha), H1320 (227 ha), H 1330_A (243ha), H2130_A(1,2 ha), H2160 (0.5ha)	Oosterdam, en dam tussen Oosterschelde en krammer volkeren	Regulering recreatiedruk aanbrengen, creëren rustgebied overwinterende vogels,	Recreatiedruk verminderen, in dit gebied zit 15% van de overwinterende fuuten van Nederland, recreatiezonering (incl. handhaving en voorlichting).	Provincie Zeeland	200.000

Programma	Gebied	Nr	Categorie		Effect op habitattype en ha.	Locatie	Maatregel	Nadere Toelichting	Uitvoering door:	€
PN spuk 2	Oosterschelde (118)	14	Overig kwaliteit	E	H1310_A (160 ha), H1320 (227 ha), H 1330_A (243ha), H2130_A(1,2 ha), H2160 (0.5ha)	behoud en uitbreiding van schorren en slikken langs de Thoolse dijken	Rust voor natuur en Ruimte voor mensen	Binnen dit proces kijken we behalve naar uitbreiding van schorren ook naar het stapelen/verminderen van functies en daarmee het beter zoneren van de gebruiksfuncties.	HZL, SBB i.s.m. gemeente Tholen	1.500.000
PN spuk 2	Oosterschelde (118)	15	Overig kwaliteit	E	H1330B/ H2190, H7140B en H1340	Oosterschelde	Intensivering van bestrijding en beheer van exoten binnen en buiten NNN	Aanvullend beheer bovenop huidige inspanning noodzakelijk door de verwijdering van exoten. Accent ligt bij Oosterschelde op: Watercrassula	Staatsbosbeheer	300.000
PN spuk 2	Oosterschelde (118)	16	Overig kwaliteit	E	H1310_A (160 ha), H1320 (227 ha), H 1330_A (243ha), H2130_A(1,2 ha), H2160 (0.5ha)	Inlagen Kattendijke	Geen nieuwe recreatieontwikkelingen in de inlagen Kattendijke	Recreatie druk verminderen (handhaving en voorlichting).	Provincie Zeeland	150.000
PN spuk 2	Oosterschelde (118)	17	Overig kwaliteit	E	H1310_A (160 ha), H1320 (227 ha), H 1330_A (243ha), H2130_A(1,2 ha), H2160 (0.5ha)	Oosterschelde	Regulering recreatiedruk aanbrengen	Er vindt veel verstoring plaats op de eilanden, deze minder toegankelijk maken	Provincie Zeeland	50.000
PN spuk 2	Vogelkreek (126)	1	Verbetering Kwaliteit	A	H1614	Vogelkreek	Begrazing; aanpassen bestaande begrazing en intensiveren van het natuurbeheer met maaien en afvieren van de vegetatie	Begrazing; aanpassen bestaande begrazing en intensiveren van het natuurbeheer met maaien en afvieren van de vegetatie	Provincie i.c.m. Staatsbosbeheer	100.000
PN spuk 2	Vogelkreek (126)	2	Verbetering Kwaliteit	A	H1614	Slikken langs de Thoolse dijken	Vergroten van de hoogte gradiënt en het verdiepen en aansluiten van de sok op de Vogelkreek, zodat meer leefgebied voor kruipend moerasscherm ontstaat	Vergroten van de hoogte gradiënt en het verdiepen en aansluiten van de sok op de Vogelkreek, zodat meer leefgebied voor kruipend moerasscherm ontstaat	Provincie i.c.m. Staatsbosbeheer	100.000
PN spuk 2	Vogelkreek (126)	3	Verbetering Kwaliteit	A	H1614	Oostzijde van de Vogelkreek	Aanleg extra houtrillen naar het oosten toe.	Creëren extra leef plaatsen voor kruipend moerasscherm.	Provincie i.c.m. Staatsbosbeheer	100.000
PN spuk 2	Vogelkreek (126)	4	Hydrologische verbeteringen	B	H1614	Vogelkreek	Monitoring/onderzoek waterkwaliteit	Om beter in beeld te krijgen de kwaliteit van het water om evt. maatregelen te kunnen treffen voor het verbeteren van de kwaliteit van het water.	Provincie i.c.m. Staatsbosbeheer	40.000
PN spuk 2	Vogelkreek (126)	5	Hydrologische verbeteringen	B	H1614	Vogelkreek	Verbeteren waterkwaliteit	Onvoldoende overstroming van het gebied, voor kruipend moerasscherm is regelmatig overstromen noodzakelijk	Provincie i.c.m. Staatsbosbeheer	100.000
PN spuk 2	Westerschelde & Saeftinge (122)	1	Verbetering kwaliteit	A	H2160, H2110, H1130, H1110_B, H1330_A en B, H2190_B, H1310_A en B	Dijken langs de Westerschelde	Plevieren bescherming	Plevierenbescherming door participatie en draagvlak mogelijk in combinatie met gedragen mitigerende maatregelen	Provincie Zeeland, RWS, Steltkluut, IVN, TBO's, SBB	250.000
PN spuk 2	Westerschelde & Saeftinge (122)	2	Verbetering kwaliteit	A	H2160, H2110, H1130, H1110_B, H1330_A en B, H2190_B, H1310_A en B	Westerschelde zone	Onderzoek doen naar binnendijkse plekken om te maximaliseren herstel dynamiek Schorren en Slikken op zoveel mogelijk plekken.	Slim/flexibel storten, opslibben (onderzoek naar kansen), effect op het totale systeem onderzoeken als je overgangen stappiger maakt (koppeling met NPW). Aansluiten bij werkgroep bij O&M vd VNSC.	samenwerking TBO's, RWS en provincie Zeeland	50.000

Programma	Gebied	Nr	Categorie		Effect op habitattype en ha.	Locatie	Maatregel	Nadere Toelichting	Uitvoering door:	€
PN spuk 2	Westerschelde & Saeftinge (122)	3	Verbetering kwaliteit	A	Ondiep water en slik	staartse Nol, Voorland Nummer 1, zuid Vaarwater langs Hoofplaat	Monitoring en onderzoek kwaliteit slik en ondiepwaterzone.	Monitoring en onderzoek kwaliteit slik en ondiepwaterzone in relatie tot gebruiksfuncties en belang voor vogels en vis.	RWS, Provincie Zeeland, NM	50.000
PN spuk 2	Westerschelde & Saeftinge (122)	4	Verbetering kwaliteit	A	Broedvogels en niet broevogels	Alle slikken en platen	Monitoring en onderzoek: Voortzetten laagwatervogeltellingen om het gebruik door steltlopers en overige vogelsoorten te monitoren	Doel: is het relatief belang van de slikken en platen als foerageer,-rust-of broedgebied te achterhalen en behoud van foerageer-vs- broedgebieden te garanderen.	RWS	50.000
PN spuk 2	Westerschelde & Saeftinge (122)	5	Verbetering Kwaliteit	A	H1130, H1310A, H1330 en broedvogels	Land van Saeftinghe	Verkennen mogelijkheden terugdringen van successiestadia schor of verjonging schor (incl. begrazing). HZL en RWS betrekken.	Doel: een goed functionerend schorhabitat dat alle gradiënten (laag naar hoog) bevat.	Provincie Zeeland/HZL Rijkswaterstaat betrekken	50.000
PN spuk 2	Westerschelde & Saeftinge (122)	6	Optimaliseren inrichting	C2	H2160, H2110, H1130, H1110_B, H1330_A en B, H2190_B, H1310_A en B	Walsoorden, Paulinaschor, broedvogeleilanden	Broedvogeleilanden buitendijks ontwikkelen (7 eilandenplan) en andere locaties buiten 7 eilandenplan (actieplan Deltanatuur)	Onderdeel 7 eilandenplan, afstemming met actieplan Vogelbescherming. Inclusief nader onderzoek voor geschikte locaties in de Delta.	Provincie Zeeland, RWS	2.500.000
PN spuk 2	Westerschelde & Saeftinge (122)	7	Optimaliseren inrichting	C2	H2160, H2110, H1130, H1110_B, H1330_A en B, H2190_B, H1310_A en B	Biezelingse Ham, Schor Staartsenole en vergeten hoekjes Westerschelde	Vastleggen schor	Onderzoek naar ontwikkeling schorbehoud Biezelingse Ham (bijv. aanleggen strekdam), Schor Staartsenol (bijv. 50 ha. slim storten) en vergeten hoekjes Westerschelde.	Natuurmonumenten, Rijkswaterstaat, provincie Zeeland	300.000
PN spuk 2	Westerschelde & Saeftinge (122)	8	Optimaliseren inrichting	C2	H2160, H2110, H1130, H1110_B, H1330_A en B, H2190_B, H1310_A en B	Diverse locaties	Aanbrengen schelpenstrandjes t.b.v. kustbroedvogels.	Op diverse locaties aan de randen van de Westerschelde (buitendijks) zijn er mogelijkheden voor aanbrengen van schelpenstrandjes. Afstemming over locaties en onderhoud.	Natuurmonumenten, RWS, Provincie Zeeland	100.000
PN spuk 2	Westerschelde & Saeftinge (122)	9	Optimaliseren inrichting	C2	Stikstofgevoelige duinvegetatie	Kaloot	Verbetering kwaliteit duingebied	Terugzetten struweel en aanpassing inrichting om recreatie druk te verminderen	Provincie Zeeland/Rijkswaterstaat	50.000
PN spuk 2	Westerschelde & Saeftinge (122)	10	Optimaliseren inrichting	C2	Optimaliseren inrichting t.b.v. estuariene natuur	Appelzak	Verkenning mogelijkheden tbv herinrichting/verlaging verhoogde schorgebieden.	Herinrichten en recreatiedruk verminderen	Provincie Zeeland, Rijkswaterstaat en Grenspark	50.000
PN spuk 2	Westerschelde & Saeftinge (122)	11	Optimaliseren inrichting	C2	Embryonale duinen en vochtige duinvalleien	Zeeuws vlaanderen en Walcheren	behoud embryonale duinen langs drukke stranden	Onderzoek naar status en maatregelen tbc behoud en verbetering embryonale duinen langs drukke stranden die niet onder N2000 vallen	Rijkswaterstaat/Provincie Zeeland/gemeente	50.000
PN spuk 2	Westerschelde & Saeftinge (122)	12	Optimaliseren inrichting	C2	Broedvogels en niet broevogels	Plaat Walsoorden	Verkennen effecten van schelpdierrapers, zeeaaasspitten en zeegroenten snijden tbv betere zonering- en bebodingsmaatregelen.	Doel: effectieve zonering en bebording.	Provincie Zeeland/Rijkswaterstaat	50.000

Programma	Gebied	Nr	Categorie		Effect op habitattype en ha.	Locatie	Maatregel	Nadere Toelichting	Uitvoering door:	€
PN spuk 2	Westerschelde & Saeftinge (122)	13	Optimaliseren inrichting	C2	Broedvogels en niet broedvogels	Dijktrajecten	Verkennen mogelijk- heid belangrijke dijktrajecten voor broed- en niet- broedvogels te sluiten voor recreatie ivm verstoring.	Doel: betere bescherming te bieden en doelbereik voor broed-en nietbroedvogels te realiseren.	Provincie Zeeland, Waterschap, RWS	50.000
PN spuk 2	Westerschelde & Saeftinge (122)	14	Optimaliseren inrichting	C2	Broedvogels en niet broedvogels, insekten	Grenspark Groot Saeftinge 18000 ha., Binnendijks in landbouwgebied	Verbeteren landschappelijke inrichting. GBD	o.a. Hagen en krekentrestanten herstel + dijken. Aanleg en meerjarig beheer via subsidieregeling GroenBlauwe Dooradering.	Provincie Zeeland i.c.m. Grenspark	2.000.000
PN spuk 2	Westerschelde & Saeftinge (122)	15	Overgangszones	D	H2160, H2110, H1130, H1110_B, H1330_A en B, H2190_B, H1310_A en B	Emmapolder en Waterzande	Experimenteergronden	Extensivering, natuurinclusieve landbouw, stikstofreductie, hydrologie, agrarische biodiversiteit.	Provincie Zeeland	500.000
PN spuk 2	Westerschelde & Saeftinge (122)	16	Overgangszones	D	H2160, H2110, H1130, H1110_B, H1330_A en B, H2190_B, H1310_A en B	Dijkbeheer langs de Westerschelde	Natuurinclusief dijkbeheer langs de Westerschelde	Bestaande primaire keringen natuurinclusief beheren door reductie emmissies tbv n2000gebied, waterkerende functie, bodem, landschap en beleving. Gezamenlijke afstemming over de monitoring.	Waterschap, Provincie, beheerders, RWS	300.000
PN spuk 2	Westerschelde & Saeftinge (122)	17	Overig kwaliteit	E	H2160, H2110, H1130, H1110_B, H1330_A en B, H2190_B, H1310_A en B	Gebied links onder Rilland (Zimmerman / slik bij Bath)	Regulering recreatiedruk	Onderzoek naar ontoegankelijk maken voor kitesurfers, recreatiezonering (handhaving)	Provincie Zeeland, RWS	50.000
PN spuk 2	Westerschelde & Saeftinge (122)	18	Overig kwaliteit	E	H2160, H2110, H1130, H1110_B, H1330_A en B, H2190_B, H1310_A en B	Schelde kust Hulst, Grenspark Groot Saeftinge	Regulering recreatiedruk	Binnendijks dynamiek bevorderen; Binnendijks mooie fiets en wandelpaden maken en vervolgens deze buitendijks weghalen/ontoegankelijk maken.prio geven aan: verbetermogelijkheden naar werking van de afgesloten dijkvakken.	Provincie Zeeland, RWS	250.000
PN spuk 2	Groote gat (124)	1	Verbetering Kwaliteit	A	H1614	Oever Groote Gat	Aanleg houttrillen en/of alternatieven ter reductie van erosie van de oevers.	Creëren extra leefplaatsen voor kruipend moerasscherm / Beperken erosie van oevers.	Provincie Zeeland en/of gebiedspartij	40.000
PN spuk 2	Groote Gat (124)	2	Hydrologische verbeteringen	B	H1614	Groote gat	Monitoring/onderzoek waterkwaliteit	Om beter in beeld te krijgen de kwaliteit van het water om evt. maatregelen te kunnen treffen voor het verbeteren van de kwaliteit van het water.	Provincie Zeeland, Het Zeeuwse Landschap	40.000
PN spuk 2	Groote Gat (124)	3	Overig kwaliteit	E	H1614	Groote gat	Intensivering van bestrijding en beheer van exoten binnen en buiten NNN	Aanvullend beheer bovenop huidige inspanning noodzakelijk door de verwijdering van exoten. Accent ligt bij Groote gat op: Dijkviltbraam. Circa 10-20 ha	Staatsbosbeheer	150.000
PN spuk 2	Zwin en Kievittepolder (123)	1	Verbetering Kwaliteit	A	H1310A 1ha., H1320 0ha., H1330A 17ha.	Buitendijkse deel Zwin en Kievittepolder (het schor)	Begrazing Schor of alternatieven. Verkennen mogelijkheden terugdringen van successiestadia schor (incl. begrazing).	Het inzetten van begrazing ter verbetering van de kwaliteit. Hierbij kunnen ook naar alternatieven worden gekeken voor het terugzetten van successiestadia.	Provincie Zeeland, HZL, RWS en/of gebiedspartij	75.000

Programma	Gebied	Nr	Categorie		Effect op habitatype en ha.	Locatie	Maatregel	Nadere Toelichting	Uitvoering door:	€
PN spuk 2	Zwin en Kievittepolder (123)	2	Verbetering Kwaliteit	A	H1140A 18ha., H1140B 30ha., H1310A 1ha., H1320 0ha., H1330A 17ha., H1330B 2ha., H2120 4ha., H2130A 0ha., H2160 12ha., H2180B 0ha., H2180C 3ha., H2190A 0ha., H2190B 1ha., H2190D 0ha., H1014	Zwin, Kievittepolder, Oudelandsepolder, Zwinweide	Onderzoek / Monitoring abiotische condities	Ten gunste van bijsturen / opstellen beheer en (herstel) maatregelen. LESA zou moeten bijdragen aan inzichten waar buiten N2000 gebied maatregelen zouden moeten worden getroffen ten behoeve van systeemherstel in N2000 gebied. Focus aanbrengen op hydrolog	Provincie Zeeland, RWS en/of gebiedspartij	30.000
PN spuk 2	Zwin en Kievittepolder (123)	3	Verbetering kwaliteit	A	H1014	Duinendijk / rij in de Kievittepolder, Oudelandsepolder, Zwin.	Terugzetten van verruiging. Onderzoek naar mogelijkheden begrazingsvrije zones	Ten gunste van bestaand leefgebied.	Provincie Zeeland, RWS en/of gebiedspartij	40.000
PN spuk 2	Zwin en Kievittepolder (123)	4	Verbetering kwaliteit	A	H2120 4ha., H1014	Zwin en Kievittepolder	Stimuleren / vergroten dynamiek	Vergroten dynamiek: kleinschalige verstuiwing t.b.v. leefgebied H1014 en klein- of grootschalige verstuiwing t.b.v. H2110.	Provincie Zeeland, het Zeeuwse Landschap, RWS	100.000
PN spuk 2	Zwin en Kievittepolder (123)	5	Verbetering kwaliteit	A	H2190A 0ha.	Kievittepolder, Oudelandsepolder	Onderzoek naar relatie stikstof - kwaliteit en oppervlak van H2190A	Ten gunste van bestaand gebied.	Provincie Zeeland, RWS en/of gebiedspartij	15.000
PN spuk 2	Zwin en Kievittepolder (123)	6	Verbetering kwaliteit	A	H2130A 0ha.	Duinendijk/rij in de Kievittepolder en Oudelandsepolder	Onderzoek naar uitbreiding van het relatief kleine areaal	Ten gunste van duurzame instandhouding.	Provincie Zeeland en/of gebiedspartij	30.000
PN spuk 2	Zwin en Kievittepolder (123)	7	Verbetering Kwaliteit	A	H2130A 69 ha., H2130B 448ha., H2130C 40ha., H2160 378ha., H2180A 74ha., H2180B 35ha., H2180C 98ha., H2190D 15ha., H6410	Zwin, Kievittepolder, Oudelandsepolder, Zwinweide	Uitbreiding monitoring typische en kenmerkende soorten	Extra monitoring om beter de kwaliteit van de habitattypen te kunnen volgen/evalueren.	Provincie Zeeland, RWS en/of gebiedspartij	50.000
PN spuk 2	Zwin en Kievittepolder (123)	8	Hydrologische verbeteringen	B	H2180B 0ha., H2180C 3ha., H2190A 0ha., H2190D 0ha.	Kievittepolder	Onderzoek naar mogelijkheden voor hydrologische herstel / Uitvoeren van desbetreffende maatregelen.	T.b.v. het formuleren van maatregelen gericht op het verminderen van verdroging en toename van de invloed (waar dit wenselijk is) van kwel - ter verbetering van kwaliteit en uitbreiding areaal.	Provincie Zeeland en/of gebiedspartij	50.000
PN spuk 2	Zwin en Kievittepolder (123)	9	Overig Kwaliteit	E	H1140A 18ha., H1140B 30ha., H1310A 1ha., H1320 0ha., H1330A 17ha., H1330B 2ha., H2120 4ha., H2130A 0ha., H2160 12ha., H2180B 0ha., H2180C 3ha., H2190A 0ha., H2190B 1ha., H2190D 0ha., H1014	Zwin, Kievittepolder, Oudelandsepolder, Zwinweide	Onderzoek / Monitoring recreatief gebruik	Ten gunste van bijsturen / opstellen beheer en (herstel) maatregelen. LESA zou moeten bijdragen aan inzichten waar buiten N2000 gebied maatregelen zouden moeten worden getroffen ten behoeve van systeemherstel in N2000 gebied. Focus aanbrengen op hydrologie.	Provincie Zeeland en/of gebiedspartij	30.000
PN spuk 2	Zwin en Kievittepolder (123)	10	Overig Kwaliteit	E	H2160 12ha.	Kievittepolder, Oudelandsepolder	Onderzoek naar de mogelijkheden voor het creëren van meer rust voor o.a. de struweelvogels	Verbetering door het verwijderen van paden?	Provincie Zeeland en/of gebiedspartij	40.000

Programma	Gebied	Nr	Categorie		Effect op habitattype en ha.	Locatie	Maatregel	Nadere Toelichting	Uitvoering door:	€
PN spuk 2	Zwin en Kievittepolder (123)	11	Overig Kwaliteit	E	H11330A, H11330B, H2160, H2190B totaal circa 25 ha en soorten H1014 en H1166	Zwin en Kievitte polder	Intensivering van bestrijding en beheer van exoten binnen en buiten NNN	Aanvullend beheer bovenop huidige inspanning noodzakelijk door de verwijdering van exoten. Accent ligt bij Zwin en Kievittepolder op: Dijkviltbraam	Het Zeeuwse Landschap	150.000
PN spuk 2	Zwin en Kievittepolder (123)	12	Overig Kwaliteit	E	H2160	referentiegebied 't Zwin	Onderzoek naar achteruitgang vitaliteit H2160 Duidooronstruwelen	Een (groot) deel van de kwalificerende duindoornstruwelen is achteruit gegaan in vitaliteit/kwaliteit. Onbekend is welke factoren precies in welke mate hierop van invloed zijn.	Provincie Zeeland (in afstemming met de terreinbeheerders)	25.000
PN spuk 2	Yerseke en Kapelse Moer (121)	1	Verbetering Kwaliteit	A	H11310A 15ha., H11330B 53ha., A041, A051		Uitbreiding monitoring typische en kenmerkende soorten	Extra monitoring om beter de kwaliteit van de habitattypen te kunnen volgen / evalueren.	Provincie Zeeland en/of gebiedspartij	15.000
PN spuk 2	Yerseke en Kapelse Moer (121)	2	Verbetering Kwaliteit	A	H11310A 15ha., H11330B 53ha., A041, A051		Aanvullende monitoring / aanvullend onderzoek naar invloed van aanwezige drukfactoren	Ten gunste van bijsturen / opstellen beheer en (herstel) maatregelen. LESA zou moeten bijdragen aan inzichten waar buiten N2000 gebied maatregelen zouden moeten worden getroffen ten behoeve van systeemherstel in N2000 gebied. Focus aanbrengen op hydrologie	Provincie Zeeland en/of gebiedspartij	50.000
PN spuk 2	Canisvliet (125)	1	Hydrologische verbeteringen	B	H1614	Canisvliet	Monitoring/onderzoek waterkwaliteit	Om beter in beeld te krijgen de kwaliteit van het water om evt. maatregelen te kunnen treffen voor het verbeteren van de kwaliteit van het water.	Provincie Zeeland en Staatsbosbeheer	40.000
PN spuk 2	Canisvliet (125)	2	Overig kwaliteit	E	H1614 Kruiwend moerasscherm habitat 3-6 ha	Canisvliet	Intensivering van bestrijding en beheer van exoten binnen en buiten NNN	Aanvullend beheer bovenop huidige inspanning noodzakelijk door de verwijdering van exoten. Accent ligt bij Canisvliet op: Watercrassula	Staatsbosbeheer	200.000
Spuk 1	Canisvliet (125)		Versnelling verwerving	C1	H1614 Kruiwend moerasscherm habitat 3-6 ha		versnelling van verwerving en optimalisering van de inrichting van natuurgebieden	Betreft realisatie (verwerving, optimalisering en inrichting) essentiële of benodigde sleutelhectares binnen en buiten NNZ gericht op systeemherstel (o.a. hydrologie) Natura2000 en overige Natuur. Zoekbieden ook binnen multifunctionele zones rondom stikstof overbelaste N2000 natuur	Provincie Zeeland en Staatsbosbeheer	50.000
Spuk 1	Canisvliet (125)		Verbetering kwaliteit	Ac	H1614 Kruiwend moerasscherm habitat 3-6 ha		Verbetering kwaliteit van Natuurgebieden (binnen NNN). Maatregelen in de overgangszones, inclusief verbinding tussen gebieden	Actieve stimulering extensivering van bemesting of stoppen van bemesting gericht op reductie van stikstof door stimuleren vergroening en natuurinclusieve landbouw binnen het Landelijk Gebied. Betreft uitvoeren van het aanvalsplan: Vergroening Landelijk Gebied binnen multifunctionele zones N2000 stikstof overbelaste natuur (versterken verbinding tussen landbouw en natuur). Accent Canisvliet: ontsnippering (groene, droge dooradering), Natuur en landschap versterking, o.a. versterking oude oeverlanden en kreekstructuren met bijbehorende landschapselementen in synergie met wateropgaven (KRW, WB21 en klimaatadaptatie) en vormen van natuurinclusieve landbouw (binnen Zeeland Volhoudbare landbouw).	Provincie Zeeland/ TBO	75.000
Spuk 1	Canisvliet (125)		Verbetering kwaliteit	A	H1614 Kruiwend moerasscherm habitat 3-6 ha		Verbetering kwaliteit van Natuurgebieden (binnen NNN). Maatregelen in de overgangszones, inclusief verbinding tussen gebieden	Instandhouding (gerealiseerde) natuur binnen multifunctionele zones buiten NNZ gericht op reductie van stikstof emissies op stikstof overbelaste N2000 natuur (samenhang met project 3a). Instandhouding of (aangepast) beheer van gerealiseerde en bestaande natuurlijke inrichtingen of gericht op natuurontwikkeling binnen multifunctionele zones buiten NNZ gericht behoud van bemestingsvrije stroken, randen, overhoeken, etc. .	Provincie Zeeland	75.000

Programma	Gebied	Nr	Categorie		Effect op habitattype en ha.	Locatie	Maatregel	Nadere Toelichting	Uitvoering door:	€
Spuk 1	Canisvliet (125)		Hydrologische verbeteringen	B	H1614 Kruipend moerasscherm habitat 3-6 ha		Hydrologische verbeteringen, verbetering kwaliteit van natuurgebieden	Hydrologische maatregelen en analyses: behoud benodigde grondwaterstand > instandhouding kruipend moerasscherm en indicatiesoorten; afname stikstof minnende soorten. Accent Canisvliet betreft natuurlijk peilbeheer waarbij aanpassing waterafvoer, verlaging maaiveld, vasthouden van (zoet) water in synergie met opgaven: Klimaatadaptatie, water en strategische aanpak Stikstof. Peilopzet oppervlaktewater en natuurlijker peilbeheer	Staatsbosbeheer, ZLTO en waterschap Scheldestromen	75.000
Spuk 1	Grevelingen (115)		Versnelling verwerving	C1	H1330B, H2190B en overige soorten: > 10 ha	Dijkwater	versnelling van verwerving en optimalisering van de inrichting van natuurgebieden,	Betreft realisatie (verwerving, optimalisering en inrichting) essentiële of benodigde sleutelhectares binnen en buiten NNZ gericht op systeemherstel (o.a. hydrologie) Natura2000 en overige Natuur. Zoekbieden ook binnen multifunctionele zones rondom stikstof overbelaste N2000 natuur. Versterking en uitbreiding project Dijkwater i.r.t. Natuurwinstplan Grevelingen.	Staatsbosbeheer	50.000
Spuk 1	Grevelingen (115)		Hydrologische verbeteringen	B	H1330B, H2190B en overige soorten: > 10 ha	Divers	natuurherstel en behoud stikstof overbelaste N2000 natuur o.a. op eilandjes Grevelingen en binnendijkse dijkwater	Versterking habitats en hydrologische maatregelen: versteviging behoud grondwaterstand > dynamische dijkzone / dubbele dijken, verwijderen noodzakelijke opslag.	Staatsbosbeheer	75.000
Spuk 1	Grevelingen (115)		Overig kwaliteit	E	H1330B, H2190B en overige soorten: > 10 ha	Geheel	Intensivering reguleren van recreatie	Regulatie recreatiedruk Stikstof overbelaste N2000 natuur: Grote opgave N2000 overbelaste Natuur gericht op doelbereik 70% 2030. Extra regulatie recreatie, o.a. toezicht en handhaving is noodzakelijk.	Staatsbosbeheer en RUD Zeeland. RWS betrekken	100.000
Spuk 1	Grevelingen (115)		Verbetering kwaliteit	A	H1330B, H2190B en overige soorten: > 10 ha	Schouwen-Duiveland	versterking droge verbindingen en natuurherstel Zeeuwse bloemrijke en faunarijke dijken aangrenzend en rondom de Grevelingen (binnendijks)	Betreft kwaliteitsimpuls bestaande bloemrijke en insectenrijke habitats incl. Strookuitbreiding (10 meter). gericht op reductie van de stikstof emissie door extensivering agrarisch gebruik. Kwaliteitsverbetering door extra maaien en afvoeren > verwijdering aanwezige stikstof > toename verspreiding gevoelige soorten. Valt onder programma spoor 1b	Staatsbosbeheer	100.000
Spuk 1	Groote Gat (124)		Verbetering kwaliteit	A	Extensivering of stopzetten van bemesting van circa 25 ha buiten NNN		Verbetering kwaliteit van Natuurgebieden (binnen NNN). Maatregelen in de overgangszones, inclusief verbinding tussen gebieden	Actieve stimulering extensivering van bemesting of stoppen van bemesting gericht op reductie van stikstof door stimuleren vergroening en natuur inclusieve landbouw binnen het Landelijk Gebied. Betreft uitvoeren van het aanvalsplan: Vergroening Landelijk Gebied binnen multifunctionele zones N2000 stikstof overbelaste natuur (versterken verbinding tussen landbouw en natuur). Accent Groote gat: ontsnippering (groene, droge dooradering), Natuur en landschapversterking, o.a. versterking oude oeverlanden en kreekstructuren met bijbehorende landschapselementen in synergie met wateropgaven (KRW, WB21 en klimaatadaptatie) en vormen van natuurinclusieve landbouw (binnen Zeeland Volhoudbare landbouw).	Provincie Zeeland	100.000

Programma	Gebied	Nr	Categorie		Effect op habitattype en ha.	Locatie	Maatregel	Nadere Toelichting	Uitvoering door:	€
Spuk 1	Groote Gat (124)		Verbetering kwaliteit	A	Instandhouding 25-50 ha buiten NNN		Verbetering kwaliteit van Natuurgebieden (binnen NNN). Maatregelen in de overgangszones, inclusief verbinding tussen gebieden.	Instandhouding (gerealiseerde) natuur aangrenzend en rondom Natura 2000-gebied gericht op reductie van stikstof emissies op stikstof overbelaste N2000 natuur (samenhang met project 3a). Instandhouding of (aangepast) beheer van gerealiseerde en bestaande natuurlijke inrichtingen of gericht op natuurontwikkeling binnen multifunctionele zones buiten NNZ gericht behoud van bemestingsvrije stroken, randen, overhoeken, etc. . Sluit aan bij spoor 1b. Programma.	Provincie Zeeland	100.000
Spuk 1	Groote Gat (124)		Verbetering kwaliteit	A	Verbetering condities van circa 83 ha, circa 2 ha specifiek habitat en vergroting potentieel habitat met circa 8-10 ha		Verbetering kwaliteit van Natuurgebieden (binnen NNN). Maatregelen in de overgangszones, inclusief verbinding tussen gebieden	Aanvullend aangepast beheer gericht op uitbreiding dichtheid en/of groeiplaatsen van Kruipend Moerasscherm op basis van resultaten standplaats onderzoek zoals realiseren open vegetaties en kale plekken op de bodem.	Staatsbosbeheer	100.000
Spuk 1	Groote Gat (124)		Hydrologische verbeteringen	B	Onderzoek gericht op verbetering van 83 ha kreekoever		Hydrologische verbetering	Antiverdroging en verdere benodigde analyse Natura2000: Betreft landschap ecologisch onderzoek/hydrologisch onderzoek gericht op nemen van effectieve maatregelen voor de periode 2023-2030. Relatie met beheerplannen Natura2000. Modelmatige analyses waarbij deze gekoppeld worden met de Integrale gebiedsanalyses van waterschap Scheldestromen	Provincie Zeeland, Het Zeeuwse Landschap, ZLTO en waterschap Scheldestromen	10.000
Spuk 1	Groote Gat (124)		Hydrologische verbeteringen	B	Verbetering condities van circa 83 ha, circa 2 ha specifiek habitat en vergroting potentieel habitat met circa 8-10 ha		Hydrologische verbeteringen, verbetering kwaliteit van natuurgebieden	Hydrologische maatregelen en analyses: behoud benodigde grondwaterstand > instandhouding kruipend moerasscherm en indicaciesoorten; afname stikstof minnende soorten. Accent Groote Gat betreft natuurlijk peilbeheer waarbij aanpassing waterafvoer, verlagen maaiveld, vasthouden van (zoet) water in synergie met opgaven: Klimaatadaptatie, water en strategische aanpak Stikstof. Natuurlijker peilbeheer oppervlaktewater en peilopzet oppervlaktewater	Staatsbosbeheer	75.000
Spuk 1	Groote Gat (124)		Versnelling verwerving	C1	Circa 3-5 ha.		versnelling van verwerving en optimalisering van de inrichting van natuurgebieden	Betreft realisatie (verwerving, optimalisering en inrichting) essentiële of benodigde sleutelhectares binnen en buiten NNZ gericht op systeemherstel (o.a. hydrologie) Natura2000 en overige Natuur. Zoekbieden ook binnen multifunctionele zones rondom stikstof overbelaste N2000 natuur	Provincie Zeeland en Het Zeeuwse Landschap	50.000

Programma	Gebied	Nr	Categorie		Effect op habitattype en ha.	Locatie	Maatregel	Nadere Toelichting	Uitvoering door:	€
spuk 1	Kop van Schouwen (116)		Versnelling verwerving	C1	H2130A: 69 ha. H2130B: 448 ha. H2130C: 42 ha. H2150: 10 ha. H2180A: 73 ha. H2180B: 35 ha. H2180C: 98 ha. H2190A: 14 ha. H2190C: 7 ha.		versnelling van verwerving en optimalisering van de inrichting van natuurgebieden	Betreft realisatie (verwerving, optimalisering en inrichting) essentiële of benodigde sleutelhectares binnen en buiten NNZ gericht op verbetering natuurkwaliteit	Provincie Zeeland en terreinbeheerders	50.000
spuk 1	Kop van Schouwen (116)		Optimaliseren inrichting	C2	H2130A: 69 ha. H2130B: 448 ha. H2130C: 42 ha. H2150: 10 ha. H2180A: 73 ha. H2180B: 35 ha. H2180C: 98 ha. H2190A: 14 ha. H2190C: 7 ha.		Optimalisering van de inrichting van natuurgebieden. Verbetering van de kwaliteit van Natuurgebieden en maatregelen in de overgangszones, inclusief verbindingen tussen gebieden.	Extensivering bemesting van gronden binnen multifunctionele zones (uitvoering: verbreding zones met 10 meter breedte langs aanwezige bloemrijke dijklichamen over 3 km (3 ha) en uitvoering aangepast beheer). Extra maaien en afvoeren > verwijdering aanwezige stikstof > toename verspreiding gevoelige soorten. Nemen van specifieke beheermaatregelen op zeer kansrijke delen gericht op habitat verbeteren.	Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer en Waterschap m.b.t. de dijken.	75.000
spuk 1	Kop van Schouwen (116)		Overig kwaliteit	E	H2130A: 69 ha. H2130B: 448 ha. H2130C: 42 ha. H2150: 10 ha. H2180A: 73 ha. H2180B: 35 ha. H2180C: 98 ha. H2190A: 14 ha. H2190C: 7 ha.		Overige kwaliteitsmaatregelen bovenop het Natuurpact	Regulatie recreatiedruk Stikstof overbelaste N2000 natuur. Accent Kop van Schouwen: Extra handhavingscapaciteit (0,5 tot 1 fte), inzetten op voorlichting, en separeren van verschillende soorten van recreatief medegebruik o.a. via aanscherping routes en duidelijke bebording.	Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en RUD-Zeeland, Provincie Zeeland en particuliere grondeigenaren	100.000
spuk 1	Kop van Schouwen (116)		Boscompensatie	F	H2180A: 73 ha. H2180B: 35ha. H2180C 98 ha. H2180B: 35 ha. H2180C: 98 ha.	Kuijerdamseweg / Elkerzeeseweg	Verbetering van de kwaliteit van Natuurgebieden en maatregelen in de overgangszones, inclusief verbinding tussen gebieden	Boscompensatie, versterking mantel- en duinbossen 2 ha boscompensatie en 8 ha additioneel bos gericht op reductie van stikstof rondom N2000 stikstofoverbelaste Natuur	Provincie Zeeland i.s.m. Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer	100.000
										100.000
spuk 1	Manteling van Walcheren (117)		Versnelling verwerving	C1	H2130A: 20 ha. H2130B: 210 ha. H2130C: 0,5 ha. H2180A: 59 ha. H2180B:122 ha. H2180C: 48 ha. H2190A: 17 ha. H2190C: 2,8 ha. H1330B: 0,27 ha.		Versnelling van verwerving en optimalisering van de inrichting van natuurgebieden	Betreft realisatie (verwerving, optimalisering en inrichting) essentiële of benodigde sleutelhectares binnen en buiten NNZ gericht op systeemherstel (o.a. hydrologie) Natura2000 en overige Natuur. Zoekbieden ook binnen multifunctionele zones rondom stikstofoverbelaste N2000 natuur	Provincie Zeeland en terreinbeheerders	50.000

Programma	Gebied	Nr	Categorie		Effect op habitattype en ha.	Locatie	Maatregel	Nadere Toelichting	Uitvoering door:	€
spuk 1	Manteling van Walcheren (117)		Overgangszones	D	H2130A: 20 ha. H2130B: 210 ha. H2130C: 0,5 ha. H2180A: 59 ha. H2180B:122 ha. H2180C: 48 ha. H2190A: 17 ha. H2190B: 13 ha H2190C:2,8 ha.		Maatregelen in de overgangszones, inclusief verbinding tussen gebieden	Actieve stimulering extensivering van bemesting of stoppen van bemesting gericht op reductie van stikstof door stimuleren vergroening en natuurinclusieve landbouw binnen het Landelijk Gebied. Accent Manteling van Walcheren op ontsnippering, Natuur en landschapversterking in synergie met wateropgaven (KRW,WB21 en klimaatadaptatie) en vormen van natuurinclusieve landbouw (binnen Zeeland Volhoudbare landbouw). Voorbeelden concrete maatregelen: voedselbossen, aanleg (houtige) landschapselementen, brede natuurvriendelijke oevers en overhoeken, teeltvrije zones van 10-20 meter, kleinschalige duinbosversterking. Stimulering via subsidieregeling	Provincie Zeeland	75.000
spuk 1	Manteling van Walcheren (117)		Optimaliseren inrichting	C2	H2130A: 20 ha. H2130B: 210 ha. H2130C: 0,5 ha. H2180A: 59 ha. H2180B:122 ha. H2180C: 48 ha. H2190A: 17 ha. H2190B: 13 ha H2190C:2,8 ha.		Maatregelen in de overgangszones, inclusief verbinding tussen gebieden	Instandhouding (gerealiseerde) natuuroppervlak aangrenzend en rondom Natura 2000-gebied Manteling van Walcheren gericht op reductie van stikstof emissies (samenhang met project 2a). Sluit aan bij spoor 1b. Programma Natuur	Provincie Zeeland	50.000
spuk 1	Manteling van Walcheren (117)		Overig kwaliteit	E	H2130A: 20 ha. H2130B: 210 ha. H2130C: 0,5 ha. H2180A: 59 ha. H2180B:122 ha. H2180C: 48 ha. H2190A: 17 ha. H2190C:2,8 ha. H2160: 69 ha. H2170: 10 ha.		overige kwaliteitsmaatregelen bovenop het Natuurpact	Regulatie recreatiedruk Stikstof overbelaste N2000 natuur: Grote opgave N2000 overbelaste Natuur gericht op doelbereik 70% 2030. Extra regulatie recreatie, o.a. toezicht en handhaving is noodzakelijk. Accent Manteling van Walcheren betreft: Onderzoek, routeverduidelijking, voorlichting en extra handhavingscapaciteit (1 fte).	Het Zeeuwse Landschap en Staatsbosbeheer	75.000
spuk 1	Manteling van Walcheren (117)		Boscompensatie	F	H2180A: 20 ha H2180B: 110 ha.		versnelling van verwerving en optimalisering van de inrichting van natuurgebieden, verbetering kwaliteit van natuurgebieden. Maatregelen in de overgangszones, inclusief verbinding tussen gebieden	Omvorming en uitbreiding van Duinbos i.r.t. Stikstof aanpak Natura 2000, Boscompensatie 2 ha en 18 ha additioneel duinbos	Het Zeeuws Landschap en Staatsbosbeheer	100.000
spuk 1	Manteling van Walcheren (117)		Optimaliseren inrichting	C2	H2130A: 20 ha. H2130B: 210 ha. H2130C: 0,5 ha. H2180A: 59 ha. H2180B:122 ha. H2180C: 48 ha. H2190A: 17 ha. H2190C:2,8 ha.H1330B: 0,27 ha.		Optimalisering van de inrichting van natuurgebieden, verbetering kwaliteit van natuurgebieden	Extensivering bemesting en reductie stikstofemissie en versterking droge verbindingen. Betreft kwaliteitsimpuls bestaande bloemrijke en insectenrijke habitats. Focus maatregel deelgebied Manteling op strookuitbreiding en aangepast beheer. Concreet: 10 meter verbreding over 5,5 km bloemrijke dijken (5,5 ha)	Het Zeeuws Landschap, Stichting Landschapsbeheer Zeeland, ZLTO, Particuliere grondeigenaren, Staatsbosbeheer en waterschap Scheldestromen	75.000

Programma	Gebied	Nr	Categorie		Effect op habitattype en ha.	Locatie	Maatregel	Nadere Toelichting	Uitvoering door:	€
spuk 1	Manteling van Walcheren (117)		Hydrologische verbeteringen	B	H2120: 38 ha. H2130A: 20 ha. H2130B: 210 ha. H2130C: 0,5 ha. H2180A: 59 ha. H2180B:122 ha. H2180C: 48 ha. H2190A: 17 ha. H2190C:2,8 ha. H2160: 69 ha. H2170: 10 ha.		Hydrologische verbeteringen, verbetering kwaliteit van natuurgebieden en maatregelen in de overgangszones, inclusief verbinding tussen gebieden.	Betreft: Aanpassing waterafvoer, vasthouden van (zoet) water binnen 250 ha door 1. dempen waterafvoerende watergangen, realiseren van anti verdrogende maatregelen zoals LOP stuwtjes en peilgestuurde drainage. Realisatie GGOR. Dit in synergie met opgaven: Klimaatadaptatie, water en strategische aanpak Stikstof.	Het Zeeuwse Landschap, Staatsbosbeheer, ZLTO, particuliere grondeigenaren en waterschap Scheldestromen, Provincie Zeeland	75.000
spuk 1	Oosterschelde (118)		Verbetering kwaliteit	A	H2120: 20 ha.		Verbetering van de kwaliteit van natuurgebieden	Project Natuurherstel N2000 Voordelta, de Banjaard. Natuurherstel Duinen, terugbrengen dynamiek verstuiving en eb en vloed	Staatsbosbeheer	100.000
spuk 1	Oosterschelde (118)		Verbetering kwaliteit	A	H1330B, H2190, H7140B en H1340		Verbetering van de kwaliteit van natuurgebieden	Extra maaien en afvoeren > herstel H1330B, verwijdering stikstof uit aanwezige vegetatie binnen stikstofoverbelaste N2000 leefgebieden Oosterschelde	Staatsbosbeheer	100.000
spuk 1	Oosterschelde (118)		Versnelling verwerving	C1	H1330B/ H2190 en H1340		Versnelling van verwerving en optimalisering van de inrichting van natuurgebieden, verbetering kwaliteit van natuurgebieden en maatregelen in de overgangszones, inclusief verbinding tussen gebieden	Extensivering bemesting en reductie stikstof. Betreft Strookuitbreiding 10 meter over 10-15 km (15 ha) Tevens kwaliteitsverbetering door extra maaien en afvoeren > verwijdering aanwezige stikstof > toename verspreiding gevoelige soorten.	Het Zeeuws Landschap, Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer	50.000
spuk 1	Oosterschelde (118)		Overig kwaliteit	E	H1330B/ H2190, H7140B en H1340		overige kwaliteitsmaatregelen bovenop het Natuurpact, regulatie recreatiedruk	Regulatie recreatiedruk Stikstof overbelaste N2000 natuur. Accent Oosterschelde: inzetten op voorlichting, en separeren van verschillende soorten van recreatief medegebruik. Broedvogeleilandjes, monitoring en bescherming kustbroeders.	Natuurmonumenten, Het Zeeuwse landschap, Staatsbosbeheer en RUD- Zeeland en Provincie Zeeland	100.000
Spuk 1	Yerseke en Kapelse Moer (121)		Verbetering kwaliteit	A	H1310A. H1310B (52 ha). Totaal A en B is circa 437 ha		Verbetering kwaliteit van Natuurgebieden (binnen NNN). Maatregelen in de overgangszones, inclusief verbinding tussen gebieden	Actieve stimulering extensivering van bemesting of stoppen van bemesting gericht op reductie van stikstof door stimuleren vergroening binnen het Landelijk Gebied. Toename natuuroppervlak. Accent voor Yerseke en Kapelse moer daarbij op Natuur en landschapversterking in synergie met wateropgaven (KRW,WB21 en klimaatadaptatie) en vormen van natuurinclusieve landbouw (binnen Zeeland "volhoudbare landbouw""). Voorbeelden concrete maatregelen: Brede natuurvriendelijke oevers en overhoeken en laagten, teeltvrije zones van 10-20 meter, landschapselementen. Stimulatie via subsidieregeling	Het Zeeuwse Landschap, ZLTO, particuliere grondeigenaren, Staatsbosbeheer, waterschap Scheldestromen, etc.	100.000
Spuk 1	Yerseke en Kapelse Moer (121)		Verbetering kwaliteit	A	H1310A. H1310B (52 ha). Totaal A en B is circa 437 ha		Verbetering kwaliteit van Natuurgebieden (binnen NNN). Maatregelen in de overgangszones, inclusief verbinding tussen gebieden	Instandhouding (gerealiseerde) natuur aangrenzend en rondom Natura 2000-gebied Yerseke en Kapelse moer, gericht op reductie van stikstof emissies op stikstof overbelaste N2000 natuur (samenhang met project 3a). Instandhouding of (aangepast) beheer van gerealiseerde en bestaande natuurlijke inrichtingen of gericht op natuurontwikkeling aangrenzend en rondom het Natura 2000 gebied.	Het Zeeuwse Landschap, ZLTO, particuliere grondeigenaren, Staatsbosbeheer, waterschap Scheldestromen, etc.	100.000

Programma	Gebied	Nr	Categorie		Effect op habitattype en ha.	Locatie	Maatregel	Nadere Toelichting	Uitvoering door:	€
Spuk 1	Yerseke en Kapelse Moer (121)		Hydrologische verbeteringen	B	H2130A: 69 ha. H2130B: 448 ha. H2130C: 42 ha. H2150: 10 ha. H2180A: 73 ha. H2180B: 35 ha. H2180C: 98 ha. H2190A: 14 ha. H2190C: 7 ha.		Hydrologische verbetering	Antiverdroging en verdere benodigde analyse Natura2000: Betreft landschapsecologisch onderzoek/hydrologisch onderzoek gericht op nemen van effectieve maatregelen voor de periode 2023-2030. Relatie met beheerplannen Natura2000. Modelmatige analyses waarbij deze gekoppeld worden met de Integrale gebiedsanalyses van waterschap Scheldestromen. Accent Yerseke en Kapelse moer hydrologie: betreft instandhouden en versterken zilte kwel en vasthouden (zout)water.	Het Zeeuwse Landschap, Staatsbosbeheer, ZLTO en waterschap Scheldestromen	50.000
Spuk 1	Yerseke en Kapelse Moer (121)		Hydrologische verbeteringen	B	H2130A: 69 ha. H2130B: 448 ha. H2130C: 42 ha. H2150: 10 ha. H2180A: 73 ha. H2180B: 35 ha. H2180C: 98 ha. H2190A: 14 ha. H2190C: 7 ha.		Hydrologische verbeteringen, maatregelen in overgangszones en a. verbetering van de kwaliteit van natuurgebieden	Kwaliteitsimpuls, o.a. systeem (hydrologisch): Accent op Yerseke en Kapelse moer is versterken zoute kwel en voorkomen verdroging. Maatregelen: Opmalen (zout en brakwater) vanuit sloten naar maaveld tijdens perioden van langdurige droogte. Streefpeilen behalen/instellen door o.a. inlaat water (met een afsluitbare hevel). Verbetering inrichting voormalige kreken en kwaliteit oeverstructuren (50 ha): - peilbesluit KM en hevels KM en YM	Het Zeeuwse Landschap, Staatsbosbeheer en waterschap Scheldestromen	50.000
Spuk 1	Yerseke en Kapelse Moer (121)		Overgangszones	D	H1310A, H1310B (52 ha). Totaal A en B is circa 437 ha		Maatregelen in de overgangszones, inclusief verbinding tussen gebieden, verbetering hydrologie en verbetering kwaliteit van natuurgebieden	Gericht op reductie van stikstof: Stimulering Natuurinclusieve landbouw binnen multifunctionele zones tussen Yerseke moer en de Vlaakse moer. Betreft strokenteelt en andere vormen van Natuurinclusieve landbouw.	Het Zeeuwse Landschap	80.000
Spuk 1	Zwin en Kievittepolder (123)		Versnelling verwerving	C1	H1330A, H1330B, H2160, H2190B totaal circa 25 ha en soorten H1014 en H1166		Versnelling van verwerving en optimalisering van de inrichting van natuurgebieden	Betreft realisatie (verwerving, optimalisering en inrichting) essentiële of benodigde sleutelhectares binnen en buiten NNZ gericht op systeemherstel (o.a. hydrologie) Natura2000 en overige Natuur. Zoekbieden ook binnen overgangszones rondom stikstofoverbelaste N2000 natuur.	Provincie Zeeland en Het Zeeuwse Landschap	50.000
Spuk 1	Zwin en Kievittepolder (123)		Overgangszones	D	H1330A, H1330B, H2160, H2190B totaal circa 25 ha en soorten H1014 en H1166		Verbetering kwaliteit van Natuurgebieden (binnen NNN). Maatregelen in de overgangszones, inclusief verbinding tussen gebieden	Actieve stimulering extensivering van bemesting of stoppen van bemesting gericht op reductie van stikstof door stimuleren vergroening en natuurinclusieve landbouw binnen het Landelijk Gebied aangrenzend en rondom Zwin en Kievittepolder (NL-zijde) betreft: . Natuur en landschapversterking in synergie met wateropgaven (KRW, WB21 en klimaatadaptatie) . Voorbeelden concrete maatregelen: v aanleg (houtige) landschapselementen, brede natuurvriendelijke oevers en overhoeken, teeltvrije zones, strokenteelt, inrichting van overhoeken en kleinschalige natuurontwikkeling binnen agrarisch gebied.	Het Zeeuwse Landschap, Stichting Landschapsbeheer Zeeland, particuliere grondeigenaren en waterschap Scheldestromen	75.000
Spuk 1	Zwin en Kievittepolder (123)		Verbetering kwaliteit	A	H1330A, H1330B, H2160, H2190B totaal circa 25 ha en soorten H1014 en H1166		Verbetering kwaliteit van Natuurgebieden (binnen NNN). Maatregelen in de overgangszones, inclusief verbinding tussen gebieden	Instandhouding (gerealiseerde) natuuroppervlak aangrenzend en rondom Natura 2000-gebied Zwin en Kievittepolder (NL-zijde) gericht op reductie van stikstof emissies (samenhang met project 2a). Sluit aan bij spoor 1b. Programma Natuur	Het Zeeuwse Landschap, Stichting Landschapsbeheer Zeeland, particuliere grondeigenaren en waterschap Scheldestromen	100.000

Programma	Gebied	Nr	Categorie		Effect op habitattype en ha.	Locatie	Maatregel	Nadere Toelichting	Uitvoering door:	€
Spuk 1	Zwin en Kievittepolder (123)		Overgangszones	D	H1330A, H1330B, H2160, H2190B totaal circa 25 ha en soorten H1014 en H1166		versnelling van verwerving en optimalisering van de inrichting van natuurgebieden, verbetering kwaliteit van natuurgebieden en maatregelen in de overgangszones, inclusief verbinding tussen gebieden	Extensivering bemesting en reductie van stikstof: Betreft versterking verbinding Zwin en Kievittepolder met vestigingswallen Retranchement. Strookuitbreiding langs tracé van 10 meter over 8 km (uitbreiding 8 ha oppervlak). Tevens kwaliteitsverbetering door aangepaste beheermaatregelen. O.a. extra maaien en afvoeren > verwijdering aanwezige stikstof > toename verspreiding gevoelige soorten.	Het Zeeuwse Landschap, Stichting Landschapsbeheer Zeeland, particuliere grondeigenaren en waterschap Scheldestromen	75.000

[Typ hier]

www.zeeland.nl